„A felfedezések hőskorának klasszikus értékű műve."
SATURDAY REVIEW

ALFRED LANSING

A DÉLI-SARK FOGLYAI

ERNEST SHACKLETON

legendás antarktiszi expedíciója

PARK KÖNYVKIADÓ

ALFRED LANSING

A DÉLI-SARK FOGLYAI

Ernest Shackleton legendás antarktiszi expedíciója

Park Könyvkiadó

A fordítás alapjául szolgáló eredeti kiadás:
Alfred Lansing: *ENDURANCE*, Shackleton's Incredible Voyage
Carroll & Graf Publishers, New York, 1998
A magyar kiadást
Vince Gábor
(1952-2001)
emlékének ajánljuk
Fordította:
Ambrose Montanus és Láng Zsuzsa Angéla
Második kiadás
A borítót tervezte: Gerhes Gábor
A barkentinábrát (28. oldal) Varjú Krisztina rajzolta
Copyright © 1959 by Alfréd Lansing
Hungárián translation © 2000 Ambrose Montanus, Láng Zsuzsa Angéla
Magyar kiadás © 2001,2002 Park Könyvkiadó, Budapest
A fordítást szakmailag ellenőrizte: dr. Gömöry Pál
Szerkesztette: Csengery Kinga és Lukács Laura
Műszaki szerkesztő: Szabados Erzsébet
Tördelés: Alinea Kft.
Nyomtatta és kötötte a Kaposvári Nyomda Kft. – 220783
Felelős vezető: Pogány Zoltán igazgató
Printed in Hungary

Tartalom

ELŐSZÓ
I.
- ELSŐ FEJEZET
- MÁSODIK FEJEZET
- HARMADIK FEJEZET
- NEGYEDIK FEJEZET
- ÖTÖDIK FEJEZET
- HATODIK FEJEZET
- HETEDIK FEJEZET
- NYOLCADIK FEJEZET

II.
- ELSŐ FEJEZET
- MÁSODIK FEJEZET
- HARMADIK FEJEZET
- NEGYEDIK FEJEZET
- ÖTÖDIK FEJEZET
- HATODIK FEJEZET

III.
- ELSŐ FEJEZET
- MÁSODIK FEJEZET
- HARMADIK FEJEZET
- NEGYEDIK FEJEZET
- ÖTÖDIK FEJEZET
- HATODIK FEJEZET

IV.
- ELSŐ FEJEZET
- MÁSODIK FEJEZET
- HARMADIK FEJEZET
- NEGYEDIK FEJEZET
- ÖTÖDIK FEJEZET

V.
- ELSŐ FEJEZET

MÁSODIK FEJEZET
HARMADIK FEJEZET
NEGYEDIK FEJEZET
ÖTÖDIK FEJEZET
HATODIK FEJEZET
VI.
ELSŐ FEJEZET
MÁSODIK FEJEZET
HARMADIK FEJEZET
NEGYEDIK FEJEZET
ÖTÖDIK FEJEZET
HATODIK FEJEZET
VII.
ELSŐ FEJEZET
MÁSODIK FEJEZET
HARMADIK FEJEZET
EPILÓGUS
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS
Megjegyzések

Bármely mozgató elv is az, amely arra
ösztönzi az embert, hogy véghezvigye a lehetetlent,
csodálatot érdemel.

A BIRODALMI TRANSZANTARKTISZ-EXPEDÍCIÓ (1914-1916) TAGJAI:

Sir Ernest Shackleton az expedíció parancsnoka
Frank Wild másodparancsnok
Frank Worsley kapitány
Lionel Greenstreet első tiszt
Hubert T. Hudson navigátor
Thomas Crean másodtiszt
Alfred Cheetham harmadik tiszt
Louis Rickenson első gépész
A. J. Kerr másodgépész
Dr. Alexander H. Macklin orvos
Dr. James A. McIlroy orvos
James M. Wordie geológus
Leonard D. A. Hussey meteorológus
Reginald W. James fizikus
Robert S. Clark biológus
Frank Hurley hivatalos fényképész
George E. Marston hivatalos rajzoló
Thomas H. Orde-Lees gépész (később raktáros)
Harry McNeish hajóács
Charles J. Green hajószakács
Walter How matróz
William Bakewell matróz
Timothy McCarthy matróz
Thomas McLeod matróz
John Vincent matróz
Ernest Holness fűtő
William Stevenson fűtő
Perce Blackboro potyautas (később hajópincér)

ELŐSZÓ

Igaz történetet tart kezében az olvasó.

Igyekeztem híven ábrázolni az eseményeket és minél pontosabban érzékeltetni a történetben szereplők lelkiállapotát.

Munkámhoz lenyűgözően gazdag anyagot bocsátottak nagylelkűen a rendelkezésemre. Különösen az expedíció naplót vezető tagjainak gondos feljegyzései jelentettek felbecsülhetetlen segítséget. E naplók alaposságá főképp annak ismeretében bámulatos, hogy milyen körülmények között írták őket; sokkal több információt tartalmaznak, mint amennyi belefért a könyvembe.

Ezek a fókazsírtól maszatos, átázott, majd gondosan megszárogatott, viharvert naplók csodálatos dokumentumok. Némelyiket nagy, főkönyvszerű füzetbe rótták termetes betűkkel; másokat kis jegyzetfüzetbe, takaros, apró betűs kézírással. A szövegeket ugyanolyan nyelvezettel, helyesírással és központozással fogom idézni, ahogyan eredetileg papírra vetették őket.

Az expedíció még élő tagjai nemcsak a naplókat bocsátották rendelkezésemre, hanem hosszú órákon, olykor napokon át hagyták, hogy faggassam őket, annyi türelemmel és olyan készségesen, hogy aligha leszek képes méltóképp kifejezni érte a hálámat.

Az a mértéktartó tárgyilagosság, amellyel a kaland túlélői az eseményeket szemlélik, sokat segített abban, hogy minél hitelesebb képet adjak a történtekről. Rendkívül megtisztelőnek érzem, hogy bizalmukba fogadtak és támogattak munkámban.

Az itt következő történetben esetleg előforduló tévedésekért csakis engem terhel a felelősség.

Alfréd Lansing

I.

ELSŐ FEJEZET

Délután ötkor kiadták a parancsot, hogy mindenki hagyja el a hajót. Nemigen volt szükség parancsra, hiszen már mindannyian tudták, hogy ideje abbahagyni a kétségbeesett küzdelmet: a hajónak befellegzett. Senkit sem rendített meg a hír. Háromnapos, szüntelen erőfeszítés után maradtak alul. Szinte közönyösen fogadták a vereséget. Túlságosan ki voltak merülve ahhoz, hogy keseregjenek rajta.

Frank Wild másodparancsnok a meggörbült fedélzeten át leereszkedett a legénységi szállásra, ahol két tengerész, Walter How és William Bakewell feküdt az alsó ágyakon. Mindkettejüket halálosan kimerítette a háromnapos, szakadatlan szivattyúzás, de a hajón uralkodó lidérces dübörgésben egy szemhunyást sem aludtak.

A hatalmas külső erő lassan zúzta szét a hajótestet; nem egyszerre, hanem apránként törte össze. Ahogy az oldalának feszülő tízmillió tonnányi jég egyre jobban behorpasztotta, a haldokló hajó zokogva panaszolta fájdalmát. Bordái, eresztékei, roppant gerendái (köztük majdnem emberderék-vastagságúak is) recsegtek-ropogtak a kérlelhetetlenül fokozódó nyomás alatt, míg végül megadták magukat, és sortűzszerű ropogással elpattantak.

Az előfedélzet csaknem összes gerendája már órákkal korábban szétroppant, a fedélzet felpúposodott, és felszíne a nyomás változásától függően lassan emelkedett vagy süllyedt.

Wild bedugta a fejét a legénységi hálóba.

– Vége, fiúk – mondta halkan. – Ideje szedelődzködni.

How és Bakewell felkeltek, fogták párnahuzatba összekészített cókmókjukat, és követték Wildot a fedélzetre.

Wild ezután a gépházhoz sietett, amely elég szűk és kicsi volt. Kerr, a másodgépész odalent, a létra mellett várakozott, ő és Rickenson, a főgépész, idestova hetvenkét órája igyekeztek fenntartani a kazánokban a gépterem szivattyúinak működtetéséhez szükséges gőzt. Bár odalentről nem láthatták a jég mozgását, pontosan el tudták képzelni, mi történik, hiszen a hajó néhol fél méternél is vastagabb oldala olykor akár egy arasznyit is behorpadt a nyomástól. Csikorogva feszültek egymásnak, felpúposodtak és fémes robajjal csúsztak össze az acélpadlózat lemezei.

– Hagyjátok a tüzet – szólalt meg lélegzetvételnyi szünet után Wild. – Vége.

Kerr láthatóan megkönnyebbült.

Wild fürgén a hajó fara felé indult a csavartengely aknájához, ahol McNeish, a hajóács és az egyik matróz, McLeod, pokrócdarabokkal igyekeztek tömíteni az előző nap rögtönzött gát réseit. Ennek kellett volna feltartóztatnia a jég által kitépett kormánylapát és a fartőke helyén betóduló vizet, amely minden próbálkozás ellenére már csaknem elérte a padlólemezt. A vízszint túl gyorsan emelkedett, így sem a gát nem tarthatta vissza, sem a szivattyúk nem tudtak megbirkózni vele. Valahányszor egy pillanatra szünetelt a nyomás, tisztán hallatszott a hajófenékbe áramló víz zúgása.

Wild intett a két férfinak, hogy hagyják abba a munkát, aztán fölmászott a létrán, vissza a főfedélzetre.

A szivattyúkhoz rendelt Clark, Hussey, James és Wordie, miután látták, hogy fáradozásuknak semmi eredménye, már korábban feladták a harcot. A széles fedélzeti korlátnak vetve hátukat, elgyötört arccal üldögéltek a beládázott készleteken.

Kissé arrébb, a szánhúzó kutyák vezetői hevenyészett csúszdát készítettek egy jókora darab vitorlavászonból, amelyet a bal oldali korláthoz erősítettek. Előhozták a ketrecekből a negyvenkilenc sarki kutyát, majd egyenként leeresztették őket a csúszdán a jégen várakozó emberekhez. Rendes körülmények között az efféle kaland egész biztosan megvadítja az állatokat, ezúttal azonban mintha ők is átérezték volna a helyzet súlyát. Nem estek egymásnak, és egyiknek sem jutott eszébe világgá szaladni.

Talán hatott rájuk a gyorsan és céltudatosan dolgozó, szűkszavú emberek viselkedése, akik egyébként semmiféle jelét nem adták riadalomnak. A jég

mozgásától és a hajó felől érkező zajoktól eltekintve viszonylagos nyugalom uralkodott. Könnyű déli szél fújdogált, – 22,5 °C-ot mutatott a hőmérő. Tiszta, alkonyi ég borult föléjük.

Délről azonban szélvihar közeledett. Valószínűnek látszott, hogy még legalább két napig nem fog odaérni, de közeledését beszédesen jelezte a végeláthatatlan jég mozgása. A távoli szelek hajtotta jégtáblák vészjóslóan recsegve-ropogva máris torlódni kezdtek.

A jégmező állandó, hánykolódó mozgásban volt. Felszíne hatalmas kirakójátékra emlékeztetett, melynek végtelenbe vesző elemeit mintha valami láthatatlan, ugyanakkor zabolátlan erő próbálná türelmetlenül összeilleszteni. A természetfölöttiség benyomását csak fokozta a ráérős mozgás állhatatos könyörtelensé-ge. Amikor két úszó jégtábla találkozott, összesimult az élük, és egy ideig mozdulatlanul egymásnak feszültek. Aztán, ha egyik sem engedett, a kérlelhetetlen erő lassan, vészjóslóan megemelte a feszülten remegő jégtömeget. Olykor váratlanul megdermedtek ebben a helyzetben, mintha a láthatatlan erő hirtelen megunta volna a játékszerét. A nemegyszer 3 méternél is vastagabb jégtáblák azonban többnyire tovább emelkedtek, míg végül valamelyik eltört, és az egymásra roskadó darabok tekintélyes torlaszt képeztek.

A kietlen táj minden zugát betöltötte a szeszélyesen mozgó jég robaja; olykor egy-egy összeomló, súlyos tömb irdatlan dörrenése törte meg a kísérteties csikorgást, és folyamatosan, végtelen változatosságban keletkeztek különös, egészen valószínűtlen hanghatások is, melyeknek mintha semmi közük sem lett volna az irdatlan nyomást elszenvedő jéghez. Néha mintha nyikorgó tengelyű, óriási vonat tolatott volna föl-alá, kiadós döccenések és kattogás közepette. Máskor megszólalt egy hajókürt, s közben kakasok kukorékoltak, hullámverés dübörgött, valahol messze motor pöfögött, s még egy öregasszony panaszos sírása is jól hallatszott. És ha egy pillanatra csillapodott a jégmező hullámzása, a szél fojtott dobpergésként sodorta tova szűnni nem akaró ropogását.

Ebben a szikrázó jégbirodalomban teljesen kilátástalan volt a sorsa a könyörtelenül nyomuló jégtáblák közt vergődő hajónak. Az egyik jégtábla jobbról, a hajóorr íve mellett, a másik valamivel hátrébb nyomta be erősen a törzs falát. A harmadik jégtábla a bal oldali gerendázatnak feszült. Mintha derékban akarták volna kettéroppantam a hajót, mely többször is egészen az

oldalára dőlt.

Elöl, ahol a legkeményebben zajlott az ostrom, egyre magasabbra torlódott, majd végső rohamra indult a jég. Hamarosan elérte a korlátot, átzúdult rajta, rázuhogott a fedélzetre, és roppant tömege egyre mélyebbre nyomta a hajó orrát; így az oldalának feszülő hatalmas jégtáblák percről percre nagyobb veszedelmet jelentettek.

A hajó minden lökéshullámra másképp válaszolt. Néha csak összerázkódott, mint az ember, ha hirtelen belehasít a fájdalom. Máskor görcsös rángatózás fogta el; három árboca ilyenkor kilengett, a kötélzet pedig pattanásig feszült, mint a hárfa húrjai; az irdatlan, satuszerű nyomásra valósággal levegő után kapkodott, és úgy küzdött az életéért, akár egy fuldokló élőlény.

Este hétig minden szükséges felszerelést átvittek a jégre. A hajó bal oldalától nem messze, egy stabilnak látszó jégtáblán sikerült valamiféle tábort verniük. A mentőcsónakokat már előző este leeresztették. A legénység többsége mérhetetlen megkönnyebbüléssel hagyta magára a halálra ítélt hajót. Senki sem kívánkozott vissza a fedélzetre.

Nem mindenkinek volt azonban olyan szerencséje, hogy vissza ne kellett volna fordulnia az élet néhány nélkülözhetetlen kellékéért. Egyikük, egy zömök fiatalember, Alexander Macklin volt – orvos és egyúttal az egyik kutyafogat vezetője –, aki alig kötötte ki a kutyáit a táborhelyen, amikor utasították, hogy Wilddal együtt menjen vissza, és hozza el a hajóorrban tárolt fát.

A két férfi már a hajónál járt, amikor kiáltozást hallottak a táborhely felől: kettéhasadt a jégtábla, amelyen a sátrakat felállították. Wild és Macklin visszarohant. Befogták a kutyákat és egy másik jégtáblára költöztették át a sátrakat, az élelmiszerkészletet, a szánokat és a többi felszerelést, hozzávetőleg 100 méternyire a hajótól.

Mire végeztek az átrakodással, a hajó már-már alámerült. A két férfi sietősen felkapaszkodott a fedélzetre. Átverekedték magukat az előfedélzetet elborító jégtömbök között, és felemelték az orr-rekeszbe vezető csapóajtót. A tartóiról félig leszakadt létra oldalra csúszott, így csak függeszkedve tudtak leereszkedni a sötétbe.

Odalent iszonyatos dübörgés fogadta őket. A félig üres fülke visszhangos üregében a fémelemek minden egyes csikordulása, a gerendák

reccsenései hatványozott hangerővel hallatszottak. Alig egy méterre tőlük, a hajó oldalfalán tisztán lehetett hallani a betörni készülő jég kopogását.

Vártak, míg szemük megszokja a homályt – és elborzadtak az eléjük táruló látványtól. A gerendaoszlopok befelé görbültek, fejük fölött már csaknem szétroppantak a keresztgerendák. Mintha egy hatalmas satu fokozatosan szorítaná ki a szuszt a hajó testéből.

A fa a hajó legelejében, a hajóorr oldalkamráinak koromsötét rekeszeiben volt elhelyezve. Ahhoz, hogy hozzáférjenek, át kellett kúszniuk egy válaszfal alatt. Ők azonban látták, hogy a válaszfal erősen kifelé görbül, mint ami bármelyik pillanatban elpattanhat, akkor pedig rájuk omlik az egész előfedélzet.

Macklin tétovázott. Wild megérezte, hogy fél, ezért a hajó robaját túlkiabálva arra utasította társát, hogy maradjon a helyén; majd eltűnt a nyílásban. Néhány perccel később már adogatta is kifelé a deszkákat.

A két férfi lázas tempóban dolgozott, de úgy érezték, sosem érnek a végére. Macklin megesküdött volna, hogy úgysem lesz idejük kiszedni az összes fát. Végül aztán felbukkant a nyílásban Wild feje. Felhúzták a fát a fedélzetre, maguk is kimásztak, és egy hosszúnak tetsző pillanatig némán élvezték az áldott biztonságot. Macklin később így örökítette meg naplójában a történteket: „Nem emlékszem, hogy valaha is éreztem volna olyan émelyítő félelmet, mint akkor és ott, a szétesni készülő hajó gyomrában.”

Egy órával azután, hogy az utolsó ember is elhagyta a fedélzetet, a jég áttörte a hajó oldalát. Először éles, lándzsahegyszerű darabok téptek hatalmas sebeket a hajótesten. Nyomukban jókora jégtömbök és jégsziklák zúdultak be. A hajótest eleje a jég alá merült. Az orrfelépítmény jobb oldalát olyan erővel zúzta szét a jég, hogy a fedélzeten tartott néhány üres benzineskanna átlyukasztotta az építmény falát és a túlsó falig repült, maga előtt tolva a falról lezuhant nagy, bekeretezett képet. A sors különös játéka folytán a kép üvege sértetlen maradt.

Amikor nagyjából berendezkedtek a táborban, néhányan visszatértek szemügyre venni, mi maradt a hajóból. De a többség inkább nem hagyta el a tábort. Bebugyolált, összefagyott, kimerült emberek hevertek a sátrakban, akiknek mintha tökéletesen mindegy lenne, hogyan alakul eztán a sorsuk.

Egyvalakit különösképpen felzaklatott, hogy el kellett hagyniuk a hajót.

Öles termetű férfi volt; széles járomcsontja és orrának metszése elszántságról tanúskodott; enyhe ír akcentus fűszerezte a beszédét. A többiektől félrehúzódva töltötte azt a néhány órát, amíg kiürítették a hajót, lehordták a jégre a felszerelést, kimentették a kutyákat és a legénységet.

Ez a férfi Sir Ernest Shackleton volt, a Birodalmi Transzantarktisz-expedíció parancsnoka, és ő felelt azért a huszonhét emberért, akiknek dicstelen távozását a balvégzetű hajóról végig kellett néznie.

1915. október 27-ét írtak: a hajó az *Endurance*, helyzete a déli szélesség 69° 5', a nyugati hosszúság 51° 30' – jó mélyen a Délisarkvidék jéggel borított, csalárd Weddell-tengerén, nagyjából félúton a Délisark és a mintegy 1900 kilométerre fekvő, legközelebbi emberlakta hely között.

Nem sokan érezhették át olyan nyomasztó felelősséget, mint akkor Shackleton. Kétségkívül tudatában volt a helyzet kilátástalanságának, arról azonban halvány elképzelése sem lehetett, mekkora fizikai és lelki megpróbáltatás vár még embereire, mennyi nehézséggel kell még megbirkózniuk, micsoda szenvedéseket fognak még átélni.

Magukra maradtak a befagyott déli-sarki tengeren. Csaknem egy teljes esztendeje elszakadtak az emberi civilizációtól. Senki a világon nem tudta, hogy bajba kerültek, ahogy azt sem sejthette senki, hogy merre járnak. Nem volt rádió adó-vevőjük, hogy segítséget kérjenek, de ha történetesen lett volna, akkor is valószínűtlen, hogy akad olyan mentőcsapat, amely át tudja verekedni magát az őket körülzáró akadályokon. 1915-öt írunk, amikor még nem voltak helikopterek, sem Weasel-vagy Sno-Cat-féle, kifejezetten jégmezei közlekedésre szánt járművek, és nem létezett sarkvidéki légi útra alkalmas repülőgép.

Kilátástalan helyzetükben senkire és semmi másra nem számíthattak, csak önmagukra.

Shackleton becslése szerint a legközelebbi ismert terület, a Palmer-félsziget melletti selfjég[1] 340 kilométerre, nyugat-délnyugatra volt tőlük, maga a szárazföld pedig 390 kilométerre lehetett. A kopár, sem ember, sem állat nem lakta félsziget semmi jóval nem kecsegtetett.

A legközelebbi hely, ahol élelemhez és menedékhez juthattak volna, a parányi, két és fél kilométernél kisebb átmérőjű Paulet-sziget, 640 kilométeres messzeségben feküdt, északnyugati irányban, a morajló, hullámzó, zajló jégen túl. 1903-ban, tizenkét évvel korábban egy svéd hajó

legénysége ott várta ki a hosszú sarki tél végét, miután hajójukat, az Antarcticot szétmorzsolta a Weddell-tenger jege. Az a hajó, amely nagy sokára megmentette őket, otthagyta élelmiszer-tartalékát a Paulet-szigeten, hátha egy napon ismét szükséget szenvedő hajótöröttek vetődnek arra. A sors fintora, hogy annak idején Shackletont bízták meg a szigeten kirakott készletek beszerzésével – és most, tizenkét esztendő elteltével éppen neki lett volna rá szüksége.

MÁSODIK FEJEZET

Shackleton parancsa, amely a hajó elhagyására szólította fel a legénységet, nemcsak egy lélegzetelállító kaland kezdetét jelentette, hanem egyúttal meg is pecsételte a legbecsvágyóbb déli-sarki expedíció sorsát. A Birodalmi Transzantarktisz-expedíció a Délisarkvidék nyugat-keleti irányú, gyalogos átszelését tűzte ki célul.

A vállalkozás nagyszabású voltát mi sem igazolja jobban, mint hogy Shackleton kudarca után negyvenhárom éven át senkinek nem jutott eszébe, hogy megkísérelje gyalogszerrel átkelni a kontinensen. Aztán 1957-58-ban, a geofizika nemzetközi évében egy független vállalkozás indult útnak Shackletonék nyomán Brit Nemzetközösségi Transzantarktisz-expedíció néven, dr. Vivian E. Fuchs vezetésével. És noha Fuchséknak fűthető, lánctalpas járműveik és nagy teljesítményű rádióik voltak, felderítő repülők és szánhúzó kutyák segítették őket, kis híján ők is a küzdelem feladására kényszerültek. Közel négy hónapon át tartó, kínkeserves utazás után teljesítették azt, amit Shackleton 1915-ben eltervezett.

Shackletonnak ez volt a harmadik déli-sarki expedíciója. 1901-ben járt először a jégtakaróval borított földrészen, a híres brit felfedező, Róbert F. Scott[2] vezette Brit Antarktisz-expedíció tagjaként. Ők jutottak el először a déli szélesség 82° 15'-ig, 1380 kilométeres közelségbe a Déli-sarkhoz.

1907-ben Shackleton már saját – első – expedíciója élén igyekezett a Délisark felé. Három társával 180 kilométerre közelítették meg a célt, de elegendő élelmiszer híján visszafordulásra kényszerültek. Visszaútjuk valóságos versenyfutás volt a halállal. A csapat végül szerencsésen hazaért; Anglia-szerte a brit birodalom hőseként ünnepelték Shackletont, az angol király lovaggá ütötte, és elnyert számos külföldi kitüntetést is.

Könyvet írt az expedícióról, előadás-sorozatával bejárta a brit szigeteket, az Egyesült Államokat, Kanadát és Európa jelentős részét. De szinte még véget sem ért a körútja, gondolatai ismét az Antarktisz körül forogtak.

Alig 180 kilométerre járt a Déli-sarktól, és tisztában volt vele, hogy csupán idő kérdése, mikor valósítja meg az álmát valaki más. 1911

márciusában Berlinből így írt feleségének, Emilynek: „Úgy érzem, egy újabb expedíció csak akkor lehet érdemi teljesítmény, ha a kontinensen való gyalogos átkelést tűzi ki céljául.”

Időközben Robert E. Peary vezetésével egy amerikai expedíció 1909-ben elérte az Északi-sarkot. Valamivel később, 1911 végén, 1912 elején Scott második expedíciója a norvég Roald Amundsen-nel[3] versenyt futva jutott el a Délisarkra, ám valamivel több mint egy hónappal lemaradtak a norvég csapattól. A vereség tragikumát növelte, hogy Scott és három társa a visszaúton meghalt: skorbuttól legyengült szervezetük felmondta a szolgálatot.

Scott végzetes versenyfutásának híre gyászba borította Angliát. A veszteség súlyát növelte, hogy a földrajzi felfedezések terén oly ragyogó eredményekkel büszkélkedő britek kénytelenek voltak a másodikat megillető, inkább szégyenletes, mintsem felemelő dicsőséggel beérni Norvégia mögött.

Ezenközben gyorsan alakultak Shackleton transzantarktiszi expedíciós tervei. A támogatók megnyerését célzó egyik első felhívásában Shackleton főként a brit nemzeti öntudatra hivatkozva érvelt az expedíció szükségessége mellett. A következőket írta: „Ha érzelmi oldalról közelítjük meg a kérdést, belátható, hogy ez az utolsó nagyszabású sarkutazás, amellyel még nem próbálkoztak. Nagyobb utazás, mint csupán eljutni a Délisarkra és visszatérni onnan. Úgy vélem, csakis a brit nemzeten múlik, mi leszünk-e, akik megvalósítjuk, ha már nem sikerült meghódítanunk az Északi-sarkot, és a Déli-sarkon is megelőztek. A legvakmerőbb és mindenkit ámulatba ejtő utazás azonban még hátravan: ez pedig az átkelés az Antarktiszon.”

Shackleton úgy képzelte, hogy elhajóznak a Weddell-tengerig, majd a Vahsel-öböl közelében, a déli szélesség 78° és a nyugati hosszúság 36° táján partra tesznek egy hatfős csapatot és hetven kutyát. Ugyanakkor egy másik hajó a kontinens túloldalára, a Ross-tengeri McMurdo-öböl felé kerül. Ez a társaság a Ross-tenger partján létesített állomáshelyéről elindulva egészen a Déli-sarkig élelmiszerkészleteket helyez el az út mentén. Időközben a Weddell-tengeri csapat szánokkal megközelíti a Déli-sarkot, felélve saját élelmiszerkészletét, amelyet aztán – a hatalmas Beardmore-gleccser közelében – már a Ross-tengeri társak által elhelyezett, legdélebbi lerakatból tölt fel. Az út mentén elhelyezett további tartalékok pedig

kitartanak a McMurdo-öbölben lévő állomásig.[4]

E terv minden részlete Shackletonra vallott: céltudatos, merész és világos volt. Szerzőjében egy pillanatra sem merült fel, hogy kudarcot vallhat.

Bizonyos körökben túlságosan vakmerőnek ítélték az elgondolást. Talán joggal. Ám ha nem lett volna vakmerő, nem is illett volna a büszke, végletes önbizalommal megáldott, romantikus és kalandvágyó Shackletonhoz.

Shackleton ekkor negyvenéves volt; középtermetű, erős nyakú, vaskos, kissé görnyedt vállú férfi középen elválasztott, sötétbarna hajjal. Széles, érzéki szája egyaránt könnyen nyílt nevetésre vagy keskenyedett bosszús, vékony vonallá. Állkapcsa, mint a vas. Szürkéskék szeme híven tükrözte hangulatát: hol a derű szikrái csillogtak benne, hol acélossá sötétedett. Markáns vonásai nemegyszer merengővé lágyultak, mintha gondolatban valahol másutt járna, ami különös mélabút varázsolt az arcára. Meglepően kicsi kezével erősen, magabiztosan szorította meg a felé nyújtott kezet vagy fogta a kormánykereket. Lágy baritonja volt s kissé vontatottan beszélt; ízes kiejtésén szülőhelye, az írországi Kildare megye tájnyelvének zamata érződött.

Akár vidám, fesztelen, akár haragos volt éppen a hangulata, mindig sugárzott belőle a céltudatosság és az önbizalom.

Cinikusabb kritikusai talán nem egészen alaptalanul mondogatták, hogy igazi célja nem más, mint dicsőséget és hírnevet szerezni az Ernest Shackleton névnek. És persze nem lehet mellékes az anyagi elismerés sem, amely majd megilleti mint a sikeres expedíció vezetőjét. Shackleton gondolataiban bizonyára ezek a vágyak is helyet kaptak. Határozottan kívánta a társadalmi elismerést, és tudta, hogy ebben főszerepet játszik a pénz. Örök becsvágya volt, legalábbis a felszínen, hogy megteremtse magának az egész életre szóló, biztos anyagi jólét feltételeit. Gyakorta képzelte magát vidéki földesúrnak, aki korlátlan szabad ideje és vagyona jóvoltából azt csinál, amit akar.

Sikeres, középosztálybeli orvos fiaként látta meg a napvilágot. Tizenhat évesen elszegődött a Brit Kereskedelmi Flottához, és bár sikerült mindig kissé magasabb beosztásba kerülnie, a lassú előmenetel egyre kevésbé felelt meg heves vérmérsékletének.

Két fontos esemény adott újabb fordulatot az életének: 1901-ben Scott

expedíciójának tagja lett, később pedig nőül vette egy jómódú ügyvéd lányát. Scott jóvoltából ismerkedett meg közelebbről az Antarktisszal, amely azonnal rabul ejtette képzeletét. Másfelől a házasság felszította benne a jómód iránti vágyat. Kötelességének érezte, hogy megteremtse ugyanazokat a jó életkörülményeket, amelyekhez a felesége még lánykorában, otthon hozzászokott. Shackleton számára az Antarktisz és az áhított anyagi biztonság nagyjából ugyanazt jelentette. Úgy vélte, ha ott sikert ér el – bámulatos, az egész világot lenyűgöző teljesítményével –, akkor megnyílhat előtte a hírnévhez és a jómódhoz vezető út.

A kutatóutak közötti pihenők alatt élénken foglalkoztatták az efféle, jelentős bevétellel kecsegtető, leleményes vállalkozások. Valósággal lázba hozta minden újabb terv, és minden esetben mélységes meggyőződéssel hitte, hogy végre csakugyan beköszönt hozzá az áhított bőség. Képtelenség felsorolni valamennyi ötletét, melyek között szerepelt egy cigarettagyár (bomba üzlet, vélte, ha ő is benne lesz!), egy taxis vállalkozás, egy bulgáriai bánya megnyitása, egy létesítendő bálnafeldolgozó üzem, sőt még az is, hogy felkutasson bizonyos elásott kincseket. Terveinek döntő többsége sosem jutott túl az elképzelés szakaszán, ha pedig mégis belefogott, hogy megvalósítsa egyiket-másikat, a kísérlet rendszerint megfeneklett.

Minthogy nem volt hajlandó behódolni a hétköznapiságnak, és idővel sem csillapult a képtelen vállalkozások iránti olthatatlan lángolása, javíthatatlanul éretlennek és felelőtlennek tartották. Lehet, hogy valóban az volt, legalábbis a közfelfogás fogalmai szerint. Egészen biztos azonban, hogy a történelem nagy alakjai – a Napóleonok, a Nelsonok, a Nagy Sándorok – sem feleltek meg a konvencionális elvárásoknak, és nem is lenne igazságos hétköznapi mércével mérni őket. Ilyen összefüggésben Shackleton a kiváló vezető minden adottságával rendelkezett.

Az Antarktisz sem pusztán a vélhető anyagi boldogulás miatt foglalkoztatta. A szó szoros értelmében elemi igénye volt, mint afféle roppant feladat, amely alkalmas rá, hogy próbára tegye önbecsülését és konok becsvágyát. Az ő elszántságához, az ő vakmerőségéhez képest nem bizonyultak méltó próbatételnek a szokványos kihívások: a parttalanul nagyszabású ábrándoknál szerényebb célok felvetése feszengő indulatot váltott ki belőle, s ilyenkor ugyanúgy nem találta a helyét, mint egy játék kocsi elé fogott telivér versenyló. Az a kihívás azonban, amit számára a

Délisark jelentett, minden energiáját mozgósította.

Miközben tehát Shackleton kilógott a sorból, és hétköznapi helyzetekben – mi tagadás – rendszerint nagyon is kétbalkezesnek bizonyult, olyan tehetséggel, sőt lángelmével volt megáldva, amely a történelem során csak keveseknek adatott meg: ismerte a vezetni tudás művészetét. „Nincs mese, ő volt a legkiválóbb vezető, akit valaha a hátán hordott a Föld" – írta róla egyik útitársa. Számos gyengéje és hibája ellenére kétségkívül megérdemelte ezt a dicséretet.

„Ha tudós vezető kell, legyen Scott; ha gyors és eredményes utat akarsz, válaszd Amundsent; de amikor reménytelen helyzetbe kerülsz, amikor úgy tetszik, nincs menekvés, borulj térdre és fohászkodj Shackletonhoz."

Ez volt hát az az ember, aki fejébe vette, hogy átkel a Déli-sarkon – mégpedig gyalog.

Mindenekelőtt az expedícióhoz szükséges két hajót kellett beszereznie. Az Aurorát, ezt a fókavadászatra épített, zömök hajót a híres ausztrál felfedezőtől, Sir Douglas Mawsontól[5] vásárolta meg. Az Aurora már kétszer is hajózott déli-sarki vizeken. Aeneas Mackintosh hadnagy parancsnoksága alatt ez a hajó szállítja majd a társaság egyik felét a Ross-tengerhez; Mackintosh egyébként Shackleton 1907-1909-es expedíciója során a Nimródon szolgált.

A transzkontinentális csapat Shackleton vezetésével a sarkvidék Weddell-tengeri partjától készült útnak indulni. Shackleton a bálnavadászat norvég mágnását, Lars Christensent kereste meg: az ő egyik hajóját szemelte ki saját csapata számára. Christensen kifejezetten arra a célra építtette a szóban forgó hajót, hogy majd jegesmedvére vadászó csoportokat visz vele az Északi-sarkra. Volt rá kereslet: a kor tehetős polgárai körében divatba jöttek az efféle vadászkirándulások.

Christensennek eleinte üzlettársa is volt ebben a vállalkozásban: a belga Gerlache báró, aki 1897-ben ugyancsak vezetett expedíciót az Antarktiszra, így sok értékes tanáccsal szolgálhatott a hajó építésével kapcsolatban. Gerlache-nak azonban menet közben anyagi nehézségei támadtak, ezért kénytelen volt visszalépni.

Miután így üzlettárs nélkül maradt, Christensen örömmel fogadta Shackleton hajóvásárlási ajánlatát. Hatvanhétezer dollárban állapodtak meg, és ez kisebb összeg volt, mint amennyibe a hajó építtetése került a

mágnásnak; ő azonban szívesen vállalta a ráfizetést, hogy előmozdítsa egy olyan jeles felfedező útját, mint Shackleton.

Az új hajó a *Polaris* nevet viselte. Shackleton, miután megvásárolta, átkeresztelte *Endurance*-nak (Kitartás), az új névvel családja szállóigéjére – *Fortitudine vincimus* (Bátorsággal győzünk) – utalva.

Más magánvállalkozásokhoz hasonlóan a Birodalmi Transzantarktisz-expedíció esetében is az anyagi háttér előteremtése jelentette a legkeservesebb feladatot. Shackleton csaknem két teljes esztendőt töltött a támogatások felhajtásával. Először a kormány és számos tudományos társaság áldását kellett megszereznie ahhoz, hogy az utazást komoly tudományos vállalkozásnak ismerjék el. Shackleton, akinek tudományos felkészültsége nagyságrendekkel elmaradt felfedezői vágyai mögött, különleges buzgalommal túlozta el vállalkozásának tudományos jelentőségét. Bizonyos értelemben színjáték volt ez – ugyanakkor haszonnal is járt, mert így velük tarthatott egy jól képzett kutatókból álló csoport is.

Hiába volt azonban a személyes vonzerő és a rábeszélő képesség, olykor csalódás érte Shackletont; némelyik támogatója sohasem adta át a beígért összeget. Végül közel százhúszezer dollárt sikerült szereznie egy skót gyárostól, Sir James Cairdtől, a kormány pedig megszavazott az expedíciónak mintegy ötvenezer dollárt. A Brit Királyi Földrajzi Társaság jelképesnek számító ötezer dollárral jelezte általános – bár korántsem teljes – egyetértését. Dudley Docker és Miss Janet Stancomb-Wills kisebb adományokat ajánlottak fel, és magánszemélyektől a világ minden tájáról érkeztek kisebb összegű támogatások.

A korabeli szokásoknak megfelelően Shackleton tulajdonképpen elzálogosította az expedíciót, ugyanis jó előre eladta a jogokat mindenre, ami az út végeztével hasznosítható lehet. Megígérte, hogy könyvet ír az expedícióról. Eladta az út során készülő valamennyi mozgó-és állókép közlési jogát, és ígéretet tett egy hosszú előadás-sorozat megtartására is. Ezeknek az előkészületeknek természetesen csak úgy lehetett értelmük, hogy Shackleton biztosra vette: ő maga túléli az expedíciót.

Amilyen keservesnek bizonyult az anyagi fedezet előteremtése, olyan könnyen sikerült útitársakat találnia. Amint közzétette felhívását, megrohanták a jelentkezők; ötezernél többen voltak (köztük három ifjú hölgy is!), és mindannyian lángoló lelkesedéssel áhították, hogy vele tarthassanak.

Ezeket az önkénteseket szinte kivétel nélkül a kalandvágy fűtötte, hiszen a szolgálatért ajánlott fizetséget inkább csak jelképesnek tekinthették: az összegek a tapasztalt tengerészt megillető évi kétszáznegyven dollár és a legképzettebb tudósnak szánt évi hétszázötven dollár között mozogtak. Sok esetben e csekély járandóságot is csak hazatérésük után kapták volna meg a résztvevők. Maga Shackleton természetesen úgy vélekedett, hogy a részvétel önmagában is elegendő fizetség, kiváltképp a tudósok számára, akiknek az expedíció páratlan kutatási lehetőséget kínál.

Shackleton legénységének derékhada kipróbált veteránokból állt. Az expedíció vezetője utáni legmagasabb – másodparancsnoki – tisztség az alacsony termetű, de rendkívül izmos Frank Wildnak jutott. Wildnak gyér, őszes haja volt, s erősen kopaszodott; halk beszéde, békés természete és vidám kedélye szilárd állhatatosságot takart. Korábban is dolgozott már Shackleton mellett: részt vett a Déli-sarkot célzó, küzdelmes menetelésben, melynek során kivívta társa tiszteletét és megbecsülését. A két férfi remekül összeillő párost alkotott. Wild odaadását Shackleton iránt nem lehetett kétségbe vonni, higgadt, józan megfontoltsága pedig tökéletesen ellensúlyozta az expedíció vezetőjének szeszélyes, nemegyszer lobbanékony megnyilvánulásait.

Az *Endurance* másodtiszti posztját Thomas Crean kapta. A magas, erős csontozatú ír férfi a Királyi Haditengerészetnél teljesített hosszú szolgálata során megtanult némán engedelmeskedni minden parancsnak. Shackletonnal együtt részt vett Scott 1901-es expedíciójában, és ott volt a *Terra Nova* fedélzetén is, amely Scott 1910-13-as, tragikus sorsú antarktiszi felfedezőcsapatát szállította. Crean erős fizikumú, tapasztalt ember volt, Shackleton tehát őt is bevette a hattagú transzkontinentális csapatba; az egyik szánhúzókutya-fogatot akarta rábízni.

A harmadik tiszti posztot betöltő Alfréd Cheetham – megjelenését tekintve – Crean tökéletes ellentéte volt. Shackleton „az Antarktisz nagy veteránjaként” emlegette, mert ez a szerény, kellemes modorú, mellesleg Wildnál is alacsonyabb férfi már három expedícióban is részt vett; egy alkalommal éppen Shackleton, egy másik alkalommal Scott oldalán.

Az expedíciós rajzok elkészítésére a harminckét éves George Marston kapott megbízást. A kisfiús tekintetű, pufók arcú férfi már Shackleton 1907-1909-es útján is kiváló munkát végzett. A többiektől eltérően Marston nős,

többgyermekes családapa volt.

Az expedíció kemény magját alkotó veteráncsoportot McLeod – ugyancsak az 1907-1909-es expedíció tagja – egészítette ki; ő tengerészi minőségében nyert felvételt az *Endurance*-ra.

Az új emberek felvételénél Shackleton mindig önkényesen járt el. Ha rokonszenvesnek találta a jelentkezőt, felvette. Ha nem, akkor máris továbblépett. Villámgyorsan hozta meg döntéseit. Egyetlen olyan felvételi beszélgetésről sincs tudomásunk, amely öt percnél tovább tartott volna.

A nyughatatlan és indulatos természetű Leonard Hussey például mindenféle képzettség nélkül kapta meg a meteorológusi beosztást. Shackleton egyszerűen „jópofának" találta Husseyt, de valószínűleg az is imponált hóbortos lelkének, hogy a férfi nem sokkal azelőtt tért vissza egy expedíciós útról, a perzselő Szudánból (ott antropológusként szerepelt). Felvétele után Hussey azonnal beiratkozott egy intenzív meteorológiai tanfolyamra, és később nagyon is jó szakembernek bizonyult.

A hajó orvosa, dr. Alexander Macklin azzal nyerte el Shackleton tetszését, hogy a kérdésére – miért visel szemüveget? – így felelt: „Sok bölcs arc mutatna ostobán okuláré nélkül." Mielőtt Reginald Jamest felvette volna fizikusnak, Shackleton érdeklődött a fogai állapotáról, majd megkérdezte, van-e visszértágulata és általában jókedélyű-e; végül kíváncsi volt, hogy tud-e énekelni a jelölt. Az utolsó kérdés meghökkentette Jamest.

– No nem valami Caruso-féle hőstenorra gondolok – nyugtatta meg Shackleton. – De azért, remélem, hogy ha kell, kicsit kurjongatni is tud majd a fiúkkal…

Noha látszólag pillanatnyi benyomásokra alapozta a döntéseit, Shackletont ritkán hagyták cserben az ösztönei: csalhatatlanul választotta ki a legrátermettebbeket.

1914 első hónapjai a felszerelés és a készletek beszerzésével teltek. A szánokat a hófödte norvég hegyekben tett próbautak tapasztalatai alapján tervezték meg. Új összetételű élelmiszeradagokat készítettek elő, remélve, hogy így megelőzhetik a skorbutot; és próbának vetették alá a különlegesen kialakított sátrakat.

1914 júliusának végére mindent beszereztek, kipróbáltak és felhordtak az *Endurance* fedélzetére. A hajó augusztus l-jén futott ki a londoni kikötő „kelet-indiai" dokkjaiból.

E zaklatott időszak baljós politikai fejleményei nemcsak az *Endurance* indulására vetettek sötét árnyékot, hanem kis híján le kellett fújni miattuk az egész vállalkozást. Június 28-án meggyilkolták Ferenc Ferdinándot, az Osztrák-Magyar Monarchia trónörökösét. Egy hónappal később Ausztria-Magyarország hadat üzent Szerbiának. A háborús forrongás futótűzként söpört végig Európán. Miközben az *Endurance* indulásra készen horgonyzott a Temze torkolatában, Németország hadat üzent Franciaországnak.

Nagy-Britannia ugyanaznap üzent hadat Németországnak, amikor V. György átadta Shackletonnak az expedíciós útra szánt ajándékát, a brit lobogót. Shackleton gyötrelmesen nehéz helyzetbe került. Két választás között őrlődött, és szíve szerint mindkettőt akarta. Egyfelől türelmetlenül várta, hogy végre megkezdődjék élete nagy álma, az expedíció, amelynek megszervezésén immár négy éve szakadatlanul dolgozott. Hatalmas pénzek forogtak kockán, melyek fedezete nagyrészt ígéretekből állt. Rengeteg időt töltött tervezéssel, előkészületekkel. Másfelől nem akarta megtagadni hazafias kötelességeit sem.

Hosszan tépelődött, mitévő legyen; kikérte legjelesebb támogatóinak tanácsát is. Végül döntött.

Összehívta a legénységet, és jóváhagyásukat kérte ahhoz a távirathoz, amelyet a tengerészetügyi minisztériumnak szándékozott elküldeni; a távirat értelmében a kormány döntésére bízták az expedíció sorsát. Valamennyien áldásukat adták a sürgöny szövegére. A válasz egyetlen szóból állt: „Induljanak.” Két órával később egy hosszabb távirat érkezett a tengerészetügyi minisztertől – aki ekkor nem más, mint Winston Churchill volt –, biztosítva az expedíció tagjait a kormány leghőbb vágyáról: arról, hogy küldetésük sikerrel járjon.

Öt nappal később az *Endurance* kifutott Plymouthból, és Buenos Airesnek vette az irányt. A még megoldatlan pénzügyi kérdések rendezésére Shackleton és Wild Londonban maradtak. A tervek szerint egy fürgébb kereskedelmi hajóval szándékoztak később útra kelni, és Argentínában csatlakozni a többiekhez.

A hajó első hosszabb útja azóta, hogy előző évben Norvégiában elkészült, az Atlanti-óceán átszelése volt. A fedélzetén utazók többsége szintén először hajózott tengeren.

Az *Endurance* minden tekintetben pompás látványt nyújtó,

háromárbocos, úgynevezett barkentin[6] volt. Előárbocán keresztvitorlák, a másik kettőn csonka-és csúcsvitorlák feszültek, akár egy szkúneren[7] . Széntüzelésű, 350 lóerős gőzgépe 10,2 csomós (kb. 19 km/óra) végsebességet tett lehetővé; hossza 144 láb, szélessége 25 láb volt, ami nagyjából közepes méretnek számított. Noha a fényes, fekete hajótest kívülről ugyanolyannak látszott, mint a többi, hasonló méretű hajóé, a hasonlóság távolról sem volt teljes.

Tömör tölgyfából készült, négyrétegű gerince 7 láb 1 hüvelyk vastag volt. Oldala tölgyfából és norvég erdeifenyőből készült, vastagsága 18 hüvelyk és 2 ½ láb között mozgott. Hogy óvják a jég roncsolásától, az orrtól a tatig brazíliai zöldfahéjazással borították a palánkozatot; ez a fa súlyosabb a tömör vasnál, és olyan kemény, hogy szokványos szerszámokkal képtelenség megmunkálni. A gyámbordákból, melyek vastagsága 9 ¼ és 11 hüvelyk között változott – vagyis kétszer olyan vastagok voltak, mint az átlagos hajókon találhatók –, szám szerint is vagy kétszer annyi volt, mint egy közönséges hajón.

Különleges gondot fordítottak a hajó orrára, ahol folyamatosan és frontálisan ütközik majd a jéggel. Az ide beépített gerendák mindegyike egy darabból készült, külön erre a célra válogatott tölgyfából. Úgy helyezték el őket, hogy természetes növési irányuk a hajó hajlatát kövesse. Összeállításuk után ezek az elemek 4 láb 4 hüvelyk[8] összvastagságot alkottak.

A kész mű több volt holmi aprólékosan alapos munkánál. Az *Endurance* a norvégiai Sandefjordban épült, a Framnaes hajógyárban, mely az Antarktisz környékét és az Északi-sarkvidéket járó bálna-és fókavadászhajóiról volt híres. Építésének idején azonban már sejtették a cég mérnökei, hogy a hajó alighanem típusának utolsó példánya lesz – ahogy valóban az is lett –, éppen ezért különös figyelmet szenteltek neki.[9]

Aanderud Larsen tervezte, mégpedig úgy, hogy a maximális teherbírás érdekében átfedéssel is megerősített minden toldást és illesztést. Az építést a fahajók kiváló mestere, Christian Jacobsen felügyelte, aki ragaszkodott hozzá, hogy a keze alatt dolgozók ne csupán szakképzett hajóácsok legyenek, hanem olyan emberek, akik töltöttek már valamennyi időt a tengeren, bálna- vagy fókavadászhajók fedélzetén. A legapróbb részletek tekintetében is a

legnagyobb körültekintéssel jártak el. Nagy műgonddal választottak ki és a lehető legtökéletesebben illesztettek össze minden gerendát és deszkát. A babonás hajóácsok az árbocok behelyezésekor mindegyik árboc alá rézkoronást tettek, amely a hagyomány szerint megóvja őket az eltöréstől.

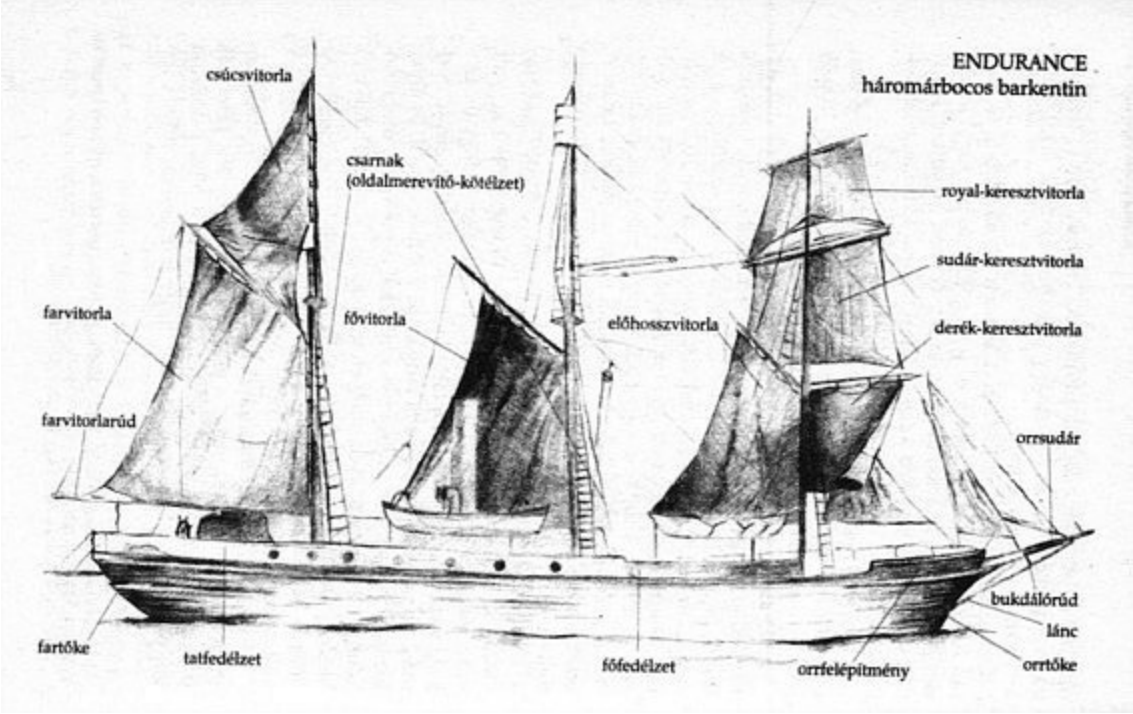

Amikor 1912. december 17-én vízre bocsátották, az *Endurance* volt a legerősebb hajó, amelyet valaha is építettek Norvégiában, de valószínűleg az egész világon is; talán csak a *Fram* lehetett kivétel, amelyet Fridtjof Nansen[10] , később pedig Amundsen használt.

Igaz, volt egy óriási különbség a két hajó között. A *Fram* alja inkább gömbölyded volt, hogy ha a jég közrefogja, a nyomás hatására felemelkedjék. Mivel az *Endurance*-t meglehetősen laza, sodródó jégre tervezték, figyelmen kívül hagyták ezt a szempontot: harang alakú alja a hagyományos hajókéra emlékeztetett.

Azok, akik az *Endurance* fedélzetén utaztak Londontól Buenos Airesig, mégis úgy vélték, túlságosan is kerekded az a hajótest. A tudós szakértőket – csekély kivétellel – egyfolytában tengeribetegség kínozta, a hajó pedig „rettentő utálatosan viselkedett” – hogy a vitorlások terén igen tapasztalt

első tisztet, vagyis a szókimondó ifjú Lionel Greenstreetet idézzük.

Két hónap alatt keltek át az Atlanti-óceánon. Ezen az úton az új-zélandi Frank Worsley látta el a kapitányi teendőket. A negyvenkét éves Worsley tizenhat éves kora óta járta a tengert.

A beesett mellkasú, az átlagosnál valamivel alacsonyabb férfi jóval fiatalabbnak látszott a koránál. Kemény vonásai ellenére jóképű volt, az arcán mindig kaján kis mosoly bujkált. Nehezére esett szigorúnak mutatkoznia, még akkor is, ha szívből akarta.

Különös, érzékeny lelkű ember volt, és az az egészen egyéni eljárás, ahogyan rátalált az expedícióra – akár igaz, akár nem –, tökéletesen jellemző rá. Elmesélte ugyanis, hogy a hajója kikötött Londonban, s ő aznap este egy szállodában aludt. Éjszaka azt álmodta, hogy a Burlington utca divatos West End-i szakaszán kell navigálnia egy hajót, az úttesten hömpölygő jégtáblák között.

Másnap kora reggel elrohant a Burlington utcába. Ahogy ott sétált, az egyik ház kapuján kis táblát pillantott meg: „Birodalmi Transzantarktisz-expedíció.” (Az expedíció londoni irodája valójában a New Burlington utca 4. szám alatt volt.)

Az irodában mindjárt Shackletonba botlott. A két férfi azonnal megkedvelte egymást, és Worsleynak szinte mondania sem kellett, hogy csatlakozni akar.

– Fel van véve – közölte a rövid beszélgetés után Shackleton. – Térjen vissza a hajójára, amíg nem sürgönyzök. Ha eljön az ideje, minden részletről tájékoztatom. Viszontlátásra.

Kezet rázott Worsleyval, és a felvételi beszélgetés – ha ugyan annak lehet nevezni – véget ért.

Worsley tehát az *Endurance* kapitánya lett, azaz fizikai értelemben ő felelt a hajó működéséért, azonban őrá is kiterjedt az egész expedíciót vezető Shackleton teljes körű parancsnoksága.

Vérmérséklet szempontjából ők ketten sok tekintetben hasonlítottak egymáshoz: energikusak voltak, rokon képzelőerő fűtötte őket, és mindkettőjükben romantikus kalandvágy buzgott. Míg azonban Shackletont mindig a vezetői poszt felé hajtotta a becsvágy, Worsley fütyült az ilyesmire. Olykor kiszámíthatatlanná tette a határtalan lelkesedés. Az atlanti-óceáni átkelés komoly felelőssége nem volt igazán az ő vállának való. Úgy érezte,

kötelessége eljátszani a parancsnok szerepét, de tudta, hogy azt nem neki találták ki.

Az egyik vasárnapi istentiszteleten végképp bebizonyosodott, hogy Worsley képtelen uralkodni a hangulatain. Néhány közös ima után felötlött benne, hogy milyen hasznos volna elénekelni egy-két zsoltárt is – azzal fittyet hányva a szertartás menetének, összecsapta a tenyerét és felkiáltott:

– Hát a rezesbanda hol marad?!

Mire 1914. október 9-én kikötöttek Buenos Airesben, Worsley vezetői alkalmatlansága miatt bizony már jelentősen lezüllött a morál az *Endurance* fedélzetén. Aztán megérkezett Shackleton és Wild; átvették, s onnantól keményen tartották a gyeplőt.

Egy este a hajószakács, aki egész úton egykedvűen végezte a dolgát, részegen tért vissza a hajóra. Azonnal szélnek eresztették. Megüresedett posztjára vagy húszan jelentkeztek, és a választás végül a sipító hangú Charles J. Greenre esett. Elődjével ellentétben Green már-már rögeszmésen lelkiismeretesnek bizonyult.

Napokkal később két matróz akaszkodott össze Greenstreettel, miután egy viharos éjszakát töltöttek a szárazföldön – mindkettőt kirúgták. Az a döntés született, hogy a két rendbontó helyét egy személlyel fogják betölteni. Ezt a személyt a huszonhat éves kanadai William Bakewellhen találták meg, aki az uruguayi Monte-videóban vált meg előző hajójától. Együtt érkezett Argentínába zömök, tizennyolc éves társával, Perce Blackboróval, akit az *Endurance* Buenos Aires-i veszteglésének időtartamára felvettek kuktának.

Időközben megérkezett Ausztráliából a hivatalos fényképész, Frank Hurley is. Hurley részt vett Sir Douglas Mawson utolsó antarktiszi expedícióján; ott végzett munkája hírnevet szerzett neki, Shackleton pedig e hírnévben bízva szerződtette.

Végül behajózták az expedíció utolsó hivatalos tagjait is: Kanadából megérkeztek Buenos Airesbe a szánhúzó kutyák, mind a hatvankilencen, hogy aztán a főfedélzeten, a hajó derekánál elhelyezett kutyaketrecekben utazzanak tovább.

Az *Endurance* október 26-án, délelőtt fél tizenegykor indult el Buenos Airesből utolsó állomására, a Dél-Amerika déli csücskén túl fekvő, kietlen Déli-Georgia-szigetre. Lassan úszott a nyílt tenger felé a Plata-folyó egyre szélesedő torkolatában, és másnap reggel kitette a révkalauzt a Recalada

fényjelzőhajóra. Mire leszállt a nap, a legénység szem elől vesztette a szárazföldet.

HARMADIK FEJEZET

Végre a tengeren! Shackleton szemlátomást megkönnyebbült. Véget ért a hosszú évekig tartó készülődés, kéregetés, várakozás. Most, hogy a hajó kifutott Buenos Aires kikötőjéből, már semmi sem téríthette vissza őket, és végképp hátat fordíthattak a bosz-szantó, semmitmondó, üres ígéreteknek. Alig néhány óra leforgása alatt maguk mögött hagyták a hétköznapok megannyi kicsinyes gondját, és nemesen egyszerű lett az élet, amelyet egyetlen feladat töltött be: céljuk megvalósítása.

Aznap este Shackleton így adott hangot érzéseinek a naplójában: „Most következik a feladat maga… nem akármilyen harc lesz!”

A legénység hangulata azonban feszült volt. A hajó lajstromán ugyanis huszonhét név szerepelt, Shackletont is beleértve, de az *Endurance*-on valójában huszonnyolcan tartózkodtak. Bakewell, aki Buenos Airesben csatlakozott a társasághoz, Walter How és Thomas McLeod segédletével kifőzte, miként rejtsék el társát, Perce Blackborót. Miközben az *Endurance* vidáman szelte az óceán habjait, Blackboro hétrét görnyedve kuporgott egy szekrényben, Bakewell tengerészköpenyei közt. Szerencsére mindenkinek rengeteg tennivalója akadt, s míg a legénység az előfedélzeten foglalatoskodott, Bakewell szerét ejtette, hogy időről időre lesurranjon a szekrényhez, és egy kis vizet meg némi harapnivalót csempésszen be Blackborónak.

Másnap korán reggel a három cselszövő elérkezettnek látta az időt, hogy felfedje a titkot. Jó messze jártak már a szárazföldtől, visszafordulásról szó sem lehetett. A szinte már teljesen elgémberedett Blackborót áttelepítették az egyik fűtő, Ernest Holness szekrényébe, mert tudták, hogy a szolgálata hamarosan lejár. Holness meg is érkezett, kinyitotta a szekrényét, és döbbenten fedezte fel a tengerészköpenye alól kikandikáló lábakat. Rémülten bevágta az ajtót, és lélekszakadva rohant a tatfedélzetre az éppen szolgálatot teljesítő Wildhoz, hogy beszámoljon neki felfedezéséről. Wild ezután kirángatta a rejtekéből, majd Shackleton színe elé cipelte a potyautast.

Shackleton párját ritkítóan szigorú tudott lenni, főleg ha dühbe gurult.

Jellegzetesen ejtett vállú testtartása miatt ilyenkor kifejezetten fenyegető benyomást keltett; mintha rögvest rárontana áldozatára. Farkasszemet nézett Blackboróval, és üvöltve néhány keresetlen szót vágott a fiatal walesi potyautas fejéhez. Az szemlátomást megrémült, Bakewell, How és McLeod pedig tanácstalanul álltak egyik lábukról a másikra. Álmukban sem gondolták volna, hogy felettesük képes ilyen dühkitörésre. Aztán a kirohanás kellős közepén Shackleton hirtelen elhallgatott, majd lélegzetvételnyi szünet után így dörrent rá a rémült fiúra:

– Ha majd elfogy az élelmünk, és valakit fel kell falnunk, maga lesz az első! Megértette?

Blackboro kerek, kisfiús képén apránként széles mosoly terült szét. Engedelmesen bólintott. A megenyhült Shackleton Worsleyhoz fordult, és utasította, hogy osszák be Blackborót Green mellé a konyhára.

Az *Endurance* 1914. november 5-én kötött ki a Déli-Georgia-szigeten, illetve az ott működő Grytviken bálnavadásztelepen. Lehangoló hír fogadta őket. A Weddell-tengeren mindig is ijesztő jégzajlás talán még sosem volt ilyen szilaj, legalábbis a környező vizeket járó norvég bálnavadászflotta kapitányai szerint. Grytvikenben többen is úgy vélekedtek, hogy az *Endurance* nem juthat át a tengeren. Igyekeztek lebeszélni Shackletont az átkelésről, mondván, ajánlatosabb lenne a következő évszakra halasztania az utat. Shackleton mérlegelte a hallottakat, és úgy határozott, egy darabig a szigeten maradnak, hátha jobbra fordul az idő.

A bálnavadászok nagy érdeklődéssel fogadták az expedíciót, mert tapasztalatból tudták, milyen gondokkal kell majd megküzdeniük Shackletonéknak a déli-sarki tengeren. Az *Endurance* érkezése eseményszámba ment a Déli-Georgia-szigeten. A világ e legdélebbi, emberlakta településén ugyanis ritkán történik olyasmi, ami színt vihetne az ott lakók egyhangú életébe. Az *Endurance* legénysége számos összejövetelt rendezett a hajón, amit a bálnavadászok a parton tartott mulatságokkal viszonoztak.

A legénységet jobbára Fridtjof Jacobsen, a Grytviken bálnavadásztelep igazgatója látta vendégül otthonában, de Shackleton még a 25 kilométerre fekvő Stromnessbe is ellátogatott, ahová Anton Andersen, a feldolgozóüzem holtszezonban felelős igazgatója hívta meg.

Míg Shackleton Stromnessben tartózkodott, Thoralf Sorlle, a

feldolgozóüzem rendes igazgatója is visszatért Norvégiában töltött szabadságáról. A harmincnyolc éves, sötét hajú, tagbaszakadt férfi csinos, peckes bajuszt viselt. Fénykorában, amikor még maga is a tengereket járta, a norvég bálnavadászflotta legjobb szigonyosának hírében állt, és kisujjában volt a sarkvidéki navigáció minden fortélya. A szigeten töltött hónap folyamán Shackleton rengeteg fontos dolgot tudott meg tőle, akárcsak a többi bálnavadász kapitánytól, a Weddell-tengerre jellemző jégmozgásokról.

A hozzávetőleg kör alakú Weddell-tengert három oldalról szárazföld szegélyezi: maga az Antarktika, a Palmer-föld, valamint a Déli-Sandwich-szigetek. Következésképpen a Weddell-tengerben keletkezett jég java megmarad, mert a környező szárazföldek megakadályozzák, hogy kijusson a közeli óceánokba, ahol elolvadna. Az errefelé fújó szelek antarktiszi viszonylatban kifejezetten szelídek, és nemcsak képtelenek kisodorni a felgyűlt jeget, hanem előidézik, még nyaranta is, további jégmennyiségek keletkezését. Ráadásul az óramutató járásával egyező irányú, erős áramlatok hatalmas félkörben terelik a jégtáblákat, így a tenger nyugati részén, a Palmer-föld sávja mentén felgyűlik a jég.

Shackleton és társai azonban a nagyjából ellentétes oldalon található Vahsel-öböl felé igyekeztek. Joggal remélhették tehát, hogy az örökös szélfúvás és a tengeráramlatok éppen innen fogják elsodorni a jeget. Némi szerencsével besurranhatnak az alattomos jégzajlás mögött húzódó szélárnyékos sávba.

A parancsnok úgy döntött, hogy végighajóznak a Weddell-tenger északkeleti partja mentén, s így megkerülik a kegyetlenül jeges zónát; később, a Vahsel-öböl partjainál talán már nem ütköznek jégtorlaszba.

December 4-ig vártak; bíztak benne, hogy megérkezik a bálnavadászok készleteit feltöltő hajó, amelynek egyben az ő postájukat is hoznia kell. De a hajó csak nem akart megjönni. így aztán 1914. december 5-én, reggel háromnegyed kilenckor az *Endurance* felszedte a horgonyt, és kihajózott a Cumberland-öbölből. Amikor elhagyta Barff Pointot, elhangzott a parancs: „Vitorlákhoz!” Felhúzták a hátsó árboc, a főárboc és az orrárboc vitorláit, majd kisvártatva az elő-derékvitorla és a royalvitorla is vígan dagadozott a friss északnyugati szélben. Az ólomszínű tenger fölött havas eső és hó dermesztő keverékét fújta a szél. Shackleton utasította Worsleyt, hogy fordítsa a hajót keletnek, a Déli-Sandwich-szigetek irányába. Két órával az

Endurance távozása után befutott a bálnavadászok szállítmányhajója, fedélzetén Shackletonék postájával.

Az *Endurance* az apály visszavonuló sodrásában vitorlázott tova Déli-Georgia partjai mentén. Elképesztő látványt nyújthatott a hajó elején kikötött, hatvankilenc acsarkodó husky[11] , a fedélzet középső szakaszán felhalmozott, több tonna szén és a kötélzetről lecsüngő, legalább egy tonnányi bálnahús jóvoltából, mely utóbbi a kutyák élelméül szolgált, és állandóan csöpögött belőle a vér. A kutyák nekivadulva várták, mikor követi az ínycsiklandozó vércseppeket valami kiadósabb falat.

December 7-én láttak újra szárazföldet, és ez a Déli-Sandwich-szigetek sorába tartozó Saunders-sziget volt. Délután hatkor az *Endurance* áthaladt a Saunders-sziget és a Candlemas-vulkán között. És ekkor találkozott először az ellenséggel.

Aránylag kevés, könnyű áramlatban sodródó jég volt csupán, amit a hajó minden nehézség nélkül leküzdött. Két órával később azonban már több méter vastag és 800 méter széles, sűrűn zajló jégtömeg állta útjukat. Ezen túl tiszta, jégmentes tenger látszott, csakhogy roppant veszélyes lett volna áttörni a vadul hullámzó jégmezőn.

Már bő tizenkét órája kerestek hajózható csatornát a zajló jég pereménél, amikor aztán másnap reggel kilenc körül végre egy biztonságosnak tetsző átjáróra bukkantak. Lecsavart gőzzel, csigatempóban indultak el. Az *Endurance* orra többször is nekivágódott a jégtáblaknak, mégis sértetlenül haladt tovább a hajó.

A legtöbb utashoz hasonlóan Worsley sem látott még sarkvidéki zajló jeget. Valósággal lenyűgözte a látvány, különösen a nagyobb jégtáblákkal való ütközések.

Hatalmas jéghegyek mellett haladtak el, némelyik másfél kilométeresnél is nagyobb volt. Fenséges látványt nyújtottak, amint méltóságteljesen emelkedtek-süllyedtek a hullámok hátán. A hullámok neki-nekicsapódtak a jéghegyek oldalának, s nyomukban magasba szökött a permet, valahogy úgy, ahogy a hullámok taraja törik meg a parti sziklákon. Némelyik jéghegybe jókora üreget vájt a tengervíz, és a hullámok, amelyek begördültek e jegeskék barlangokba, mély, búgó hangot hallattak, miközben a tenger ütemes morajlással emelgette a méltóságteljes, kecsesen imbolygó jégóriásokat.

Két napon át haladtak keletnek a zajló jég pereme mentén, majd december 11-én végre délnek fordulhattak, a Vahsel-öböl felé.

Az *Endurance* majd két héten át kígyózott a jégtáblák között, átbújva az éppen megnyíló, keskeny átjárókon. Haladása leginkább afféle „húzd meg, ereszd meg” játékra emlékeztetett. Sokszor csak kis híján sikerült átevickélnie a jégtáblák között, nemegyszer pedig kénytelen volt vesztegelni, míg kellőképpen fel nem lazult az előtte feltorlódott jég.

A nyílt tengeren 10-12 csomóval is tudott haladni vitorlák nélkül és akár napi 370 kilométert is könnyedén megtett. De ha a december 24-ig (éjfélig) megtett utat nézzük, akkor a hajó átlagsebessége mindössze napi 55 km volt.

Déli-Georgia szigetén Shackleton arra számított, hogy december végén partra szállhatnak. De még a déli sarkkörön sem jutottak túl, amikor – a naptár szerint – megkezdődött az antarktiszi nyár. Ilyenkor huszonnégy órásak a nappalok. Éjféltájt ugyan röpke időre eltűnik a nap, de ekkor is ragyogó pirkadati fény marad utána. Ebben az időszakban gyakran tapasztalható a jégpermet jelensége, amikor a nedves levegő apró jégdarabokká fagyva visszahull a földre. Ez csak fokozza a táj varázslatos, tündérmesékbe illő látványát: milliószám szemerkélnek alá az apró, törékeny, kristályszerű, tű alakú jégszemcsék, vakítóan csillogva-villogva a pirkadat tündöklő derengésében.

Bár a zajló jég minden irányban kietlen pusztaságnak látszott, valójában pezsgett az élettől: óriáscetek, púposbálnák és hatalmas, közel 30 méter hosszú kékbálnák bukkantak fel a jégtáblák közt meg-megnyíló résekben. Olykor gyilkos bálnák dugták hegyes pofájukat a jég fölé, hogy körülnézzenek, miféle áldozatot ránthatnának magukkal a tengerbe. Odafönt albatroszok röpködtek, viharmadarak, sirályhojszák, csérek keringtek és csaptak le olykor a vízre. A jégtáblák tetején mindenfelé fókák heverésztek.

És a pingvinek! Peckes, pökhendi járású császárpingvinek bámultak fensőségesen az elhaladó hajó után. Fikarcnyi méltóság sem szorult viszont az apró Adélie-pingvinekbe. Ezek a barátságos kis lények a legváratlanabb pillanatokban ugrottak hasast a vízbe, majd lábacskáikkal evezve siklottak a hajó felé, nagy kurjongatások közepette: „Klark! Klark!” Ez különösen olyankor keltett nagy derültséget, amikor a hallgatag skót biológus, Robert Clark állt éppen a kormánykeréknél.

Az elkeserítően lassú haladás ellenére méltóképpen ünnepelték meg a

karácsonyt. Zászlókkal és szalagokkal díszítették fel az étkezőt, majd elköltötték a pompás karácsonyi vacsorát: leves, hering, nyúlragu, püspökkenyér és édességek kerültek az asztalra, s hozzá finom hazai barna sör és rum. Vacsora után vidám éneklés következett, amit Hussey kísért saját készítésű, egyhúros hegedűjén. Greenstreet, mielőtt aznap nyugovóra tért volna, a következőkkel zárta a napi eseményeket megörökítő naplójegyzetét:

„Elmúlt hát ez a karácsony is. Vajon hol és milyen körülmények között ér bennünket a következő?… A hőmérséklet 30 °F (-1 °C).”

Jócskán megdöbbent volna, ha sejti, mi vár rá.

Az 1915-ös esztendő első napjaiban kissé átalakult a mozgó jégmező alkotta táj. Néha tömör, dimbes-dombos, öreg jégtáblák zárták körül a hajót, többnyire azonban csak törékeny, fiatal jéggel találkoztak, és zavartalanul, szinte lassítás nélkül haladhattak tovább.

Január 9-én déli fél tizenkettőkor megpillantották a később Jégbástyának elkeresztelt, lenyűgözően szép jéghegyet. Negyvenöt méternyire, vagyis az *Endurance* főárbocánál több mint kétszer magasabbra emelkedett ki a tengerből. Olyan közel haladtak el mellette, hogy az indigókék vízbe letekintve láthatták, mint terül szét a hajó alatt, a gerinctől körülbelül tizenkét méternyire a jéghegy kiszélesedő tömbje. Worsley becslése szerint mintegy háromszáz méteres mélységbe hatolt le a tekintet, ahol a roppant jégtest egyre sötétebb kék színt öltött, majd teljesen a mélybe veszett. A jéghegyen túl azonban, ameddig a szem ellátott, sötéten hullámzott a gyönyörű, jégmentes óceán. Túljutottak a zajló jégen.

„Valami hasonlót érezhetett Balboa[12] is – írta Worsley –, amikor átküzdötte magát a panamai Darién sűrű őserdején, és megpillantotta a Csendes-óceánt.”

Dél-délkeletnek fordultak, és innentől kezdve 185 kilométeren át haladhattak teljes gőzzel a nyílt tengeren, a bálnák gyanakvó pillantásától kísérve, de minden gond nélkül. Január 10-én, délután ötkor szárazföldet pillantottak meg, amelyet az expedíció legbőkezűbb támogatójának tiszteletére Caird-partnak nevezett el Shackleton. Éjféltájt már nyugat felé tartottak, úgy 150 méternyire a jégzátonynak nevezett, 300 m hosszan elnyúló jégsziklák mentén.

Az *Endurance* mintegy 740 kilométerre, északkeletre járhatott a Vahsel-öböltől, előre kitűzött célpontjától. Öt napon át nagyszerűen haladtak a

jégzátony mentén. Január 15-én már csak alig 370 km választotta el őket az öböltől.

16-án reggel nyolc körül sűrűn zajló jeget pillantottak meg a távolban. Fél kilenc tájban már jól láthatták, hogy több megfeneklett jéghegyóriás tartja fogva a zajló jeget. A vitorlákat bevonva gőzzel haladtak tovább, hasztalan keresve átjárót a jég pereménél. Dél körül kelet-északkelet felől feltámadt a szél, és délutánra viharrá fokozódott. Este nyolckor, amikor belátták, hogy lehetetlen továbbhaladniuk, az *Endurance* egy jókora megfeneklett jéghegy szélvédett oldalán keresett menedéket.

17-én fölerősödött a vihar. A kéken szikrázó eget ellepték a szárazföld felől odasodródott, sűrű hófelhők. Az *Endurance* erősen imbolygott a jéghegy védelmében.

Január 18-án reggel hat körül alábbhagyott az északkeleti szél, így felhúzták az elő-derékvitorlát, és kis gőzzel indultak délnek. A zajló jég nagyrésze elsodródott délnyugatra, viszonylag kevés maradt belőle a jéghegyek fogságában. 20 kilométert tehettek meg, amikor délután háromkor ismét elérték a jégzajlás fősodrát. Északnyugatra végeláthatatlan jégmező terült el. De a látóhatáron a „vízmutató" égbolt mélykék színéből arra lehetett következtetni, hogy a jégzajláson túl nagyobb jégmentes vízfelületet találnak, ezért úgy határoztak, áthatolnak az akadályon. Délután ötkor az *Endurance* nekivágott a hömpölygő jégnek.

Rögtön megtapasztalták, hogy ez a jég más, mint a többi. Körös-körül vastag, nagyon puha, jobbára összetapadt hó alkotta, nagy görgetegek és széttöredezett jégtáblák úsztak a kásás jégtörmelék-tengeren. A sűrű massza pudingszerűen ölelte körül a hajót.

Este hétkor Greenstreet két nagy jégtábla között egy nagyobb jégmentes vízfelület felé kormányozta az *Endurance*-ot Félúton lehettek, amikor a hajó elakadt a torlasznál, mögötte pedig keresztbe állt egy jégtábla. Két órába is beletelt, míg átevickéltek a táblák között, pedig teljes gőzzel próbálkoztak. Worsley a következő, egyébként teljesen kézenfekvő döntést jegyezte fel naplójába: „Megállunk egy időre, s ha majd alábbhagy az ÉK-i szél, kiderül, hajlandó-e megnyílni a jég."

Csakhogy mire elcsitult az északkeleti szél, hat hideg, viharos napnak kellett eltelnie. Ekkor már január 24-ét írtak, és a jég valósággal körülbástyázta az *Endurance*-ot

Worsley így ír ezekről a nehéz napokról: „Türelmet kell parancsolnunk magunkra, és ki kell várnunk a déli szelet, vagy azt a kegyes pillanatot, amikor a kedvünkért mégiscsak felszakad a jég.”

A déli szél azonban nem támadt fel – és a jég sem bizonyult oly nagylelkűnek, hogy a kedvükért feltöredezzék. De január 24-én éjfélkor, mintegy 4 méter széles és 50 méter hosszú szakaszon végre fölhasadt a jég a hajó előtt. A délelőtti órákban már 400 méter hosszú lett a rés. Minden vitorlát felvontak, és teljes gőzzel nekivágtak, hogy átfűzzék rajta a hajót. Az *Endurance* három órán át minden erejével a jégnek feszült – de egy méter nem sok, annyit sem jutott előbbre.

A hajó tehát fogságba esett. Ahogy Orde-Lees raktáros találóan megjegyezte: „Beragadt, mint mandulaszem a csokoládé közepébe.”

NEGYEDIK FEJEZET

A történtek magyarázata egyszerű. Az északi szélvihar összeterelte, majd a szárazföldnek préselte a Weddell-tenger zajló jegét. Nincs az a hatalom, ami ilyen körülmények között szét tudná oszlatni a jégtáblákat – kivéve persze egy azonos erősségű, de éppen ellenkező irányú szélvihart. Erős déli szél helyett azonban csupán enyhébb szellők érkeztek. Worsley naplója napról napra híven beszámol arról, miként várták a szelet, ami aztán sosem érkezett meg: „Könnyű DNy-i szellő”… „Mérs. K-i szél”… „Gyenge DNy-i szél”… „Nyugodt, szélcsendes idő”… „Könnyű Ny-i széljárás”.

Olykor felcsillant a remény, de az időjárás csak a bolondját járatta velük. Erős nyugati szélvihar támadt – majd beállt a néma, rezzenéstelen hideg.

A legénység csak lassan eszmélt rá, hogy az *Endurance* mozdíthatatlanul befagyott, és a beletörődés alattomosan hatalmába kerítette őket: mintha rossz álomba merültek volna, amelyből nincs ébredés. Aggódva figyelték a hatalmas jégtömeg minden rezzenését, de nem tapasztalhattak lényeges változást.

A naplók erről az időszakról is beszámolnak. Chippy McNeish, a komor, öreg hajóács január 24-én, a szélvihar elmúltával a következőket jegyezte fel:

„Még mindig tömör jég, sehol egy rés. A nyomás továbbra is erős, és ha ki nem keveredünk innét hamarosan, kötve hiszem, hogy valaha is sikerül…”

A következő bejegyzés másnap készült: „Még mindig tömör. Megpróbáltuk szétvágni a jeget a hajó körül, de nem sikerült…”

26-án ezt írta: „Még mindig tömör. Kissé megnyílt előttünk a víz, de a jégtábla, amibe beszorultunk, sziklaszilárdan fogva tart…”

27-én: „Még mindig tömör. Ismét próbáltuk megtörni a jeget… de hiába.”

28-án: „A hőmérséklet 6 °F (-14,4 °C). Rettenetesen hideg van. A jég tömör, semmi jele változásnak.”

29-én: „Még mindig tömör… Semmi változás.”

30-án: „Még mindig tömör…”

31-én: „Tömör…”

Ennek ellenére állandó őrséget tartottak, és a fedélzet szolgálati rendje is változatlan maradt. Január 31-én megkísérelték életre kelteni a rádiót. Az elemmel működő szerkezet csak szikratávíróval leadott Morse-jeleket tudott venni. Szerették volna befogni a pontos időjelzést és elcsípni a híreket; az utóbbit minden hónap elsején sugározta a Falkland-szigetekre telepített, ekkor tőlük éppen 3050 kilométerre lévő adóállomás.

A nagy távolságra való tekintettel Hubert Hudson navigátor és Reginald James, az expedíció természettudományos beállítottságú, ifjú fizikusa mindent megtettek, hogy megnöveljék a készülék hatósugarát. Ötvenöt méter vezetéket csatlakoztattak az antennához és az illesztéseket összeforrasztották, hogy javítsák a vétel minőségét.

Másnap pirkadatkor kis csoport állta körül az étkezőben elhelyezett rádiót. Bő egy órán át tekergették a gombokat, hátha sikerül befogniuk az adót, de a készülék – egyébként várakozásuknak megfelelően – süket maradt. Igazából egyiküket sem érdekelte a rádió, egyrészt mert újdonság volt, másrészt mert nem láttak különösebb fantáziát benne. A rádiózás – legalábbis ami a távolsági vételt illeti – 1914-ben még gyerekcipőben járt. Az *Endurance* fedélzetén senki sem fűzött nagy reményeket a kísérlethez, így a kudarc sem keserítette el őket. Ha rádiójuk adásra is képes lett volna, vagyis jelezhették volna a külvilágnak földrajzi pozíciójukat és szorult helyzetüket, akkor valószínűleg sokkal nagyobb becsben tartották volna.

Február folyamán kétszer-háromszor próbálkoztak a hajó kiszabadításával, amikor viszonylag közel valahol megrepedt a jég, de ezek a kísérletek rendre kudarcba fulladtak. Február 14-én aztán végre pompás csatorna keletkezett, mintegy négyszáz méterrel a hajó előtt. Gyorsan teljes gőzre kapcsoltak, és mindenkit kirendeltek a jégre; előkerültek a fűrészek, vésők, csákányok, minden olyan szerszám, amellyel utat lehetett vágni a jégben.

Az *Endurance*-t 40-60 centiméter vastagságú fiatal jég vette körül. Módszeresen feldarabolták és elúsztatták a darabokat, hogy növeljék a jégtábláknak rugaszkodó hajó mozgásterét. Reggel 8.40-től megállás nélkül dolgoztak: éjfélre körülbelül 140 méter hosszú csatornát sikerült vágniuk.

Másnap korán reggel ismét nekiláttak, s még elszántabban dolgoztak,

hogy elérhessék a hajózható csatornát, mielőtt bezárulna. Amennyire lehetett, visszafarolt a hajó, majd teljes gőzzel nekirontott a jégtáblának, amelyen előzőleg ék alakú vágást nyitottak, remélve, hogy a hajóorr így könnyebben kettéhasítja.

Az *Endurance* újra meg újra nekirugaszkodott a jégnek, vízfodrokat vetve a tábla felszínére, imbolygott, dülöngélt, majd visszacsúszott. Minden kísérlettel egy kicsit távolabbra jutott. Az emberek sietve huzalgyeplőket kanyarítottak a letört jégtábladarabokra, melyek között akár húsztonnás is lehetett, a hajó pedig teljes gőzzel elrántotta, elhúzta őket az útból, felkészülve az újabb rohamra. Mégsem tudott igazán használható rést ütni az előtte terpeszkedő jégtáblákon. Túl sok jégtörmelék gyűlt össze s fagyott mindig újra a hajó köré, ami fékezte a meg-megújuló rohamokat és gyengítette az ütések lendületét.

Délután háromig csak az egyharmadát vágták át a mintegy ötszáz méteres jégmezőnek, amely elválasztotta őket a hajózható víztől, így be kellett látniuk, hogy fölöslegesen pazarolják a szenet és az emberi erőt. A hátralévő, mintegy 370 méternyi jég 4-6 méter vastag volt, és Shackleton már nem remélhette, hogy átjutnak rajta; kiadta a parancsot, hogy ne fűtsék tovább a gőzkazánt.

A legénység azonban nem akarta feladni a küzdelmet; az őrszolgálatosok kimentek a jégre utat vágni. Még a vékonydongájú szakács, Charlie Green is sietett a kenyérsütéssel, hogy segíthessen a hajó kiszabadításán fáradozó társainak.

Éjféltájt azonban ők is belátták, hogy igyekezetük hiábavaló, és visszatértek a hajóra. Green forró zabkását készített nekik, hogy mielőtt nyugovóra térnek, kissé felmelegedjenek. Mínusz tizenhat fok volt.

A szókimondó Greenstreet, aki amúgy sem volt hajlamos szépíteni a tényeket, aznap este így jellemezte az általános hangulatot: „No, azért ha egész télre ide leszünk is lebéklyózva, vigasztalhat legalább az a tudat, hogy minden tőlünk telhetőt megtettünk a szabadulásért.”

Nem sok idejük maradt. Február 17-én észre kellett venniük, hogy az antarktiszi nyárnak hamarosan vége, mert aznap éjfélkor bukott először a látóhatár mögé a nap, amely az elmúlt két hónap folyamán huszonnégy órán keresztül fenn járt az égen.

Végül február 24-én Shackleton is elismerte, hogy nem maradt komoly

esély a szabadulásra. Megszüntették az állandó figyelőszolgálatot, és csak az éjszakai őrséget szervezték meg.

Shackleton parancsa csupán hivatalossá tette azt, amit már valamennyien tudtak: mindegy, mit hoz a tél, az elkövetkező hónapokat a hajón kell kihúzniuk. Wild rutinszerűen kihirdette parancsnoka döntését, amelyet – ha ugyan volt valamilyen hatása – csaknem örömmel fogadtak. A figyelőszolgálat megszüntetésével legalább nyugodtan alhattak.

Shackleton számára persze nem volt ilyen egyszerű a dolog. Azon tépelődött, mi történhetett volna máshogyan, s mit hozhat még a jövő. Visszatekintve most úgy vélte, jobb lett volna valahol a jégzátony mellett, még partközelben kitenni a transzkontinentális csapatot, amely így tavasszal mindjárt útnak indulhatott volna a szárazföldön át, a Délisark felé. Akkor azonban még senki nem sejthette, hogy bekövetkezik egy, a jelenlegi helyzethez vezető, végzetes eseménysor: az évszakra egyáltalán nem jellemző északi szélviharok, a váratlanul beálló, tartós szélcsend és a roppant alacsony hőmérséklet.

Most már nem volt mód partra tenni a kontinens átszelésére készülő csapatot. Mióta az *Endurance* először befagyott, a jégzajlás hozzávetőleg 100 kilométerre sodorta el őket a Vahsel-öböltől. Gyötrelmesen csekély távolság, látszólag. De megtenni ezt a 100 kilométert az éktelen rögökkel, irdatlan tömbökkel teleszórt jégmezőn, ki tudja, hány átszelhetetlen csatornával a jégtáblák között, valamint legalább egy esztendőre elég élelemmel és felszereléssel megrakodva, az építendő faháznak szánt faanyagról már nem is beszélve – ráadásul olyan szánokon, amelyeket leromlott állapotú, be sem idomított kutyák húznak –, nos, ez a 100 km nagyon nagy távolság volt.

Ha nem lett volna különösebb akadálya, hogy partra szálljon a transzkontinentális csapat, akkor sem ez lett volna az a pillanat, amikor az expedíció vezetője elhagyhatja a hajót, másokra bízva kiszabadítását a jégből – ha ugyan ki lehet szabadítani. A hajó tovább sodródna az állandó szelek és áramlatok hatására valószínűleg nyugat felé. De meddig? És hová? És mi történik, ha csak tavasszal nyílik meg a jég? Shackletont egyértelműen az *Endurance*-hoz láncolta a kötelesség. Ez a felismerés azonban mit sem enyhítette a keserűségét, hiszen tudta, hogy a Birodalmi Transzantarktisz-expedíció sikere – amely mindig is bizonytalan volt – ezentúl még ezerszer

elérhetetlenebb lesz.

Kínzó kételyei ellenére kínosan ügyelt rá, hogy emberei ne is sejtsék elkeseredettségét: színlelt jókedvvel felügyelte a hajó átteleltetésére tett előkészületeket.

A kutyákat kitelepítették a jégre, ahol minden állatnak saját vackot, úgynevezett kutyarötyit építettek jégtömbökből és hóból. Kiosztották a téli holmit a legénységnek, aztán nekiláttak a tisztek és tudósok átköltöztetésének: ők az étkező szomszédságában elhelyezkedő kabinokból átkerültek a melegebb, fedélközi raktárhelyiségekbe. Március elején költöztek, és az új hajlékot mindjárt el is keresztelték Ritznek.

Minthogy az *Endurance* valamiféle úszó szállodává alakult át, lakóinak életritmusa alaposan lelassult. A legénységnek nem sok tennivalója akadt. A téli munkabeosztás mindössze napi háromórányi munkát követelt, és a nap fennmaradó részében mindenki azt csinált, amit akart.

Az egyetlen valóban létfontosságú feladat az volt, hogy húst és fókazsírt halmozzanak fel, a lehető legnagyobb mennyiségben. A hús az emberek és a kutyák téli táplálását szolgálta, a fókazsír pedig tüzelőanyagnak kellett, az addigi úton eltüzelt hatalmas szénmennyiség pótlására.

Februárban könnyű dolguk volt. A jégtáblákon valósággal pezsgett az élet. Gyakran kétszáz fókát is összeszámláltak az árboc tetejéről; gyerekjáték volt bekeríteni a gyanútlan állatokat. Ha csöndben közelítették meg őket, a fókák többnyire meg sem próbáltak menekülni. Akárcsak a pingvinek, a jégtáblákon nyüzsgő fókák sem tartottak az embertől, hiszen az általuk ismert ellenségek – a leopárdfókák és a gyilkos bálnák – tengeri élőlények voltak.

Márciusban azonban, ahogy egyre rövidebbek lettek a nappalok, megcsappant az állatok száma, mert a fókák és pingvinek a napot követve északra vándoroltak. A hónap vége felé már csak elvétve lehetett látni egy-egy elbitangolt fókát – és ahhoz is éles szem kellett.

Frank Worsleynak, akit most már mindenki Wuzzlesnak hívott, ilyen szeme volt. Legtöbbször ő ült vadászlesen az árbockosárban, mert rendkívüli látásával akár öt kilométeres távolságból is felfedezte a fókákat. Hogy még hatékonyabban végezhesse feladatát, különféle segédeszközökkel vette körül magát kis kuckójában, az árboc tetején: távcsővel, megafonnal és egy jókora zászlóval; az utóbbit lengetve jelezte társainak az áldozat irányát, és hasonlóképp figyelmeztette a portyázó csapatot, ha a közelben gyilkos

bálna ólálkodott. A zsákmány elejtése rendszerint a kis termetű Frank Wild dolga volt. Worsley útbaigazítása nyomán odagyalogolt vagy sítalpon odasiklott, majd egy fejlövéssel elintézte a kiszemelt állatot.

A legkeservesebb feladat az elejtett fókák mozgatása volt, hiszen némelyik két mázsánál is többet nyomott. Mégis igyekeztek a lehető leggyorsabban felvonszolni őket a fedélzetre, mielőtt a testük kihűlne. Amíg a hús meleg maradt, az állatot nyúzó és daraboló emberek kezét nem csípte meg a fagy.

Ekkortájt komoly aggodalomra adott okot a kutyák állapota; sorra betegedtek meg, és a kórság végzetesnek bizonyult. Április 6-án le kellett lőni a Bristol nevű állatot, és vele már tizenötre emelkedett a Déli-Georgia-sziget elhagyása óta elpusztult kutyák száma. A hatvankilencből ötvennégy maradt, és többségük szánalmas állapotban volt.

McIlroy főorvos és a fiatal Macklin felboncolták minden egyes elhullott kutya tetemét. Megállapították, hogy a kutyák többségének beleiben óriási, gyakran 30 centiméteres vagy még hosszabb, vörös színű bélférgek élősködtek. Csakhogy tehetetlenek voltak az élősdivel szemben, mert a féregirtó azon kevés dolog közé tartozott, amit elfelejtettek magukkal hozni Angliából.

A tizenöt kutya elvesztéséért némiképp kárpótolta őket – ha vontatóerő tekintetében nem is, legalább számszerűleg – két alomra való kiskutya érkezése. A nyolc, életben maradt kutyakölyökről hamarosan kiderült, hogy szüleikhez hasonlóan meghatározhatatlan fajtájúak, de lényegesen jobb természetűek.

A felnőtt kutyák agresszívek voltak: acsarkodtak egymásra, gazdáikra, de leginkább akkor jöttek ki a sodrukból, ha egy-egy futtatáson fókákkal vagy pingvinekkel találkoztak. Nem voltak mai értelemben vett „fajtiszta”, kitenyésztett huskyk. Akadt köztük rövid szőrű, hosszú szőrű, tömpe orrú, hegyes orrú, egyszóval mindenféle keverék. A fagyos kanadai vadonban születtek, így ösztönös rátermettséggel húzták a szánt és jól tűrték a hideget, de más erényük nemigen volt.

Velük szemben kizárólag az erőfölény kimutatása bizonyult hatékony fegyelmezési módszernek. Nemegyszer szétmarcangolta volna egyik állat a másikat, ha közbe nem lép valaki, és mindössze fizikai fölénye érzékeltetésével szét nem választja a marakodókat. Az amúgy jámbor

természetű Macklin a korbács szinte minden fortélyánál hatékonyabb módszert talált ki: kesztyűs öklével egyszerűen alulról fölfelé állkapcson vágta a támadó felet. Az állat így nem sérült meg, de azonnal meghunyászkodott, s elengedte ellenfelét.

Április elején Shackleton úgy döntött, hogy állandó hajtókat jelöl ki a kutyák mellé, akik teljes felelősséggel tartoznak a falkájukért. Macklin, Wild, McIlroy, Crean, Marston és Hurley kapott ilyen megbízást.

A legénység nagy érdeklődéssel figyelte a szánhúzó falkákba osztott és immár rendszeres idomításra fogott kutyákat. Valóságos versengés folyt a falkavezetők melletti segédkezésért. A kutyák idomítása gyakorlati hasznot is hozott: most már velük vontatták a hajóhoz a nagy ritkán elejtett fókákat. Ezek az alkalmak azonban sajnálatos módon csakugyan megritkultak.

Április 10-ig mégis sikerült 2300 kilogramm húst és fókazsírt felhalmozni. Shackleton kiszámította, hogy ez a mennyiség kilencven napra elég, így a rohamosan közelgő antarktiszi sötétség közepéig nem kell majd hozzányúlniuk a konzervekhez és a szárított élelmiszer-tartalékokhoz. A jóval fagypont alatti hőmérsékleten nem kellett attól tartaniuk, hogy az élelmiszer megromlik; a friss hús magától is gyorsan mélyhűtött állapotba került.

Április folyamán napról napra mélyebbre süllyedt a nap és fokozatosan egyre rövidültek a nappalok. Bár a jég általában csendesen viselkedett, a jégtömeg egésze, mint bontatlan egység, gyakorlatilag állandó mozgásban volt. Utolsó befagyásuk idején, februárban a jég szinte észrevétlenül mozgott a parttal párhuzamosan, nyugat felé. Március elején fokozatosan nyugat-északnyugati irányba fordult, és mozgása felgyorsult. Áprilisban északnyugatnak lendült, és egész hónapban napi 3-4 kilométeres sebességgel haladt. Május 2-án a hajó földrajzi helyzete a február végihez képest azt mutatta, hogy 240 kilométernyit sodródtak északnyugat felé. A 144 láb hosszú és 25 láb széles *Endurance* parányi játékszerként vergődött a közel 3,5 millió km²-es jégmezőn, amely lassan forgott, követve a Weddell-tenger ellenállhatatlan szeleitől és áramlataitól hajtott, az óramutató járásával megegyező sodrást.

Május elején utoljára láthatták a szemhatár fölé emelkedő napot, mely aztán lassan alábukott. Kezdetét vette a végtelen sarkvidéki éjszaka. Nem váratlanul köszöntött be: napról napra lett egyre kurtább és sötétebb a szürke

derengés.

Egy darabig még talányos, csalóka félhomály uralkodott, melyben jól kirajzolódtak a hajó körvonalai az égbolton. A távolságokat annál nehezebb volt felmérni. Még a jég is furcsán elmosódott tömeggé vált a lábuk alatt, úgyhogy kockázatos volt rajta járni. A sétáló könnyen beleeshetett egy észrevétlen lyukba vagy nekimehetett egy jégbuckának, amelyet addig magától tízméternyi távolságra sejtett.

De hamarosan a félhomály is elenyészett – és mindent elborított a sötétség.

ÖTÖDIK FEJEZET

Nincs a világon kétségbeejtőbb elhagyatottság, mint amilyet a sarki éjszaka teremt. Mintha visszatérne a jégkorszak: nincs meleg, nincs élet, semmi sem rezdül. Csak azok tudják felfogni ezt, akik már megtapasztalták, mit jelent napról napra, hétről hétre napfény nélkül élni. Aki nincs hozzászokva, rendszerint nem is tudja teljesen kivonni magát a hatása alól, és olyanok is akadtak, akik beleőrültek.

A véletlen műve, hogy az *Endurance* egykori tulajdonostársa, Gerlache báró annak idején, 1899-ben, maga is beragadt *Belgica* nevű hajójával a Weddell-tenger jegébe. A sarkvidéki éjszaka beálltával különös mélabú vett erőt a hajó legénységén, amely a hetek múltával depresszióvá, majd teljes kétségbeeséssé súlyosbodott. Hamarosan azt tapasztalták, hogy nehezükre esik bármivel is foglalkozni, s lassan már az evés sem érdekli őket. Hogy valamiképp orvosolják a mindannyiukban lappangó őrület rémisztő tüneteit, rendszeres sétákra indultak a hajó körül. A körséta „tébolyultak vonulása” néven vált ismertté.

Egy embert a szíve vitt el, amit részben a sötétségtől való megmagyarázhatatlan rettegése váltott ki. Egy másiknak az a kényszerképzete támadt, hogy a többiek az életére törnek, ezért valahányszor aludni tért, a hajó egy-egy rejtett kis zugába préselte be magát. A harmadikon annyira elhatalmasodott a hisztéria, hogy átmenetileg süketnéma lett.

Az *Endurance* fedélzetén azonban szinte senki sem volt depressziós. Amikor beköszöntött a sarki éjszaka, a sötétség inkább közelebb hozta egymáshoz az embereket.

Amikor elindultak Angliából, keresve sem lehetett volna találni náluk vegyesebb társaságot: Cambridge-ben végzett tudós és yorkshire-i halász egyaránt akadt köztük. De miután kilenc hónapot töltöttek szinte állandóan együtt, életük és munkájuk ugyanabban a szűk térben folyt, közös élmények olyan tárházát építették föl, amely eltörölte a köztük lévő óriási különbségeket. Ez alatt a kilenc hónap alatt valóban nagyon jól megismerték és – egy-két kivételtől eltekintve – meg is kedvelték egymást az *Endurance* utasai.

Már senki sem tekintette potyautasnak Blackborót. A legénység teljes jogú tagjává fogadta a keménykötésű, sötét hajú walesi fiatalembert. Blackboro nagyon csöndes, de gyors észjárású, jó kedélyű, segítőkész fiú volt, s mindenki szerette. Továbbra is Greennek segített a konyhán.

Bobbie Clarkot, a skót biológust valamennyien megszállottan dolgozó, savanyú, csaknem humortalan embernek ismerték. De azt is tudták róla, hogy lehet számítani rá, mert derekasan kiveszi a részét a munkából, ha éppen mindenkire szükség van. Kizárólag akkor jött izgalomba, ha a jég alá naponta leeresztett fenékhálójában újabb élőlényt talált üvegcsékben tárolt egyedekből álló gyűjteménye számára. Társai egyszer teljesen tűzbe hozták azzal, hogy az egyik formaldehides edényébe néhány főtt spagettidarabkát csempésztek. Clark egyébként magának való ember volt, és soha senkinek nem beszélt a magánéletéről.

A hórihorgas Tom Crean pontosan olyan volt, amilyennek a megjelenése mutatta: erős kezű, karakán, szókimondó, köntörfalazásra képtelen férfi, akinek beszéde a matrózok vaskos szókincséből táplálkozott. Nem volt melegszívű, nyájas ember, de jól ismerte a tengert és a munkáját, a többiek pedig tisztelték érte. Maga Shackleton fölöttébb kedvelte, tetszett neki a nagydarab ír férfi tettvágya. Shackleton a fegyelmet is nagyra értékelte, márpedig Crean a Brit Királyi Haditengerészetnél töltött évei során megtanult engedelmeskedni a parancsnak, noha ez nem akadályozta meg abban, hogy néha jól odamondjon a parancsnokának.

Szétszórtsága és látszólag kelekótya modorosságai miatt Charlie Greenről, a szakácsról az a vélemény járta, hogy kicsit „lökött”, vagy ha úgy tetszik, meg van húzatva. Séfnek vagy egyszerűen Szakinak hívták, vagy magas, sipító hangja miatt néha Záptojásnak – és ez nem is volt egészen alaptalan, mert Green egy korábbi balesetben elvesztette az egyik heréjét. Bár gyakran csipkelődtek vele, alapjában véve tisztelték és szerették. Lelkiismeretességben nemigen akadt párja. Míg mindenki másnak napi három órát kellett dolgoznia, Green kora reggeltől késő estig a konyhán serénykedett.

Mint minden hajószakács, Green is gyakori céltáblája volt társai sokszor kíméletlen ékeinek, de ő se maradt adós a tréfával. Két-három alkalommal, amikor valamelyik tengerész születésnapját ünnepelték, tortát készített. Egyikről csak a felszeleteléskor derült ki, hogy nem más, mint cukormázzal

ügyesen bevont, felfújt léggömb, a másik torta pedig egy porcukorral csinosan meghintett fakocka volt.

Hudson, a navigátor különleges figura volt. Jóindulatú, igaz, de egy kissé talán együgyű. Még a Déli-Georgia-szigeten kapta a Buddha csúfnevet, amikor a többiek bemesélték neki, hogy óriási jelmezbál lesz a szigeten. Nos, nincs teremtett lélek, aki – miután látta a Déli-Georgia-sziget gleccsereit és kopár hegyeit, beszívta az öbölben rothadó bálnabelsőségek bűzét – elhinné, hogy ott jelmezbál lehet… Hát Hudson elhitte. Levetkőzött, s hagyta, hogy a többiek felöltöztessék egy lepedőbe, majd egy teáskanna fedőjét erősítsék a fejére, az álla alatt megkötött szalagok segítségével. Miután így felcicomázták, kieveztek vele a partra, miközben a hegyekből süvítő jeges szélben majd megvette szegényt az isten hidege. A bálnafeldolgozó üzem igazgatója aznap valóban vendégeket hívott otthonába. De amikor Hudson besétált, garantáltan ő volt az egyetlen, aki jelmezt viselt.

Amikor efféle csínyeket fundáltak ki, mindenki tudta, hogy Leonard Husseyhoz, a meteorológushoz kell fordulni. A húszas évei elején járó, vékonydongájú fiatalember nagy népszerűségnek örvendett, mert mindig töretlenül jókedvű tudott lenni. Éles nyelve és csipkelődő humora volt, de akkor is értette és derűsen fogadta a tréfát, ha ő volt a céltábla. A kölcsönös tréfás ugratásban azért nem mindig tudta kibontakoztatni képességei legjavát. Azért is szerették, mert szépen bendzsózott és mindig szívesen kísérte azt, akinek kedve támadt énekelni. Sokféleképpen szólították: Hussbertnek, Hussbirdnek vagy egyszerűen Hussnak.

A többieknél valamivel idősebb hajóorvost, McIlroyt sokan igazi világfinak tartották. Jóképű, arisztokratikus megjelenésű férfi volt, s a többiek mérhetetlen gyönyörűséggel hallgatták egykori hódításainak történetét. McIlroy humora ismerte a csípősen gúnyos árnyalatokat, de a közönség ilyenkor is csodálta, mert remekül illett nagyvilági modorához, és mert bármit mondott is, igazából sosem volt benne rosszindulat. Őt Micknek szólították.

George Marston, az expedíció hivatalos rajzművésze hangulatember volt; néha madarat lehetett volna fogatni vele, máskor magába roskadt. Míg a többiek biztosra vették, hogy minden jóra fordul, ő fennhangon sopánkodott a kilátástalan jövő miatt. Ha levertség gyötörte, otthon hagyott

feleségéről és gyermekeiről ábrándozott. Viselkedésének nem használt, hogy Shackleton egyre kevésbé tudta leplezni iránta érzett ellenszenvét, aminek leginkább Marston pesszimizmusa lehetett az oka. Shackleton valószínűleg félt, hogy a művész borúlátása a többiekre is átragad. De változékony hangulatai és csöppet sem eltúlzott munkakedve ellenére általában kedvelték Marstont.

A matrózok és fűtők közül a fiatal, nagyravágyó és kötekedésre hajlamos John Vincent tűnt ki. Viszonylag alacsony, de a többieknél jóval erősebb, keménykötésű fickó volt, aki erőfölényével igyekezett megfélemlíteni a többieket. Ragaszkodott hozzá, hogy étkezéskor őt szolgálják ki elsőként és ő kapja a legjobb falatokat. Ha grogot osztottak, mindig kiharcolta, hogy többet kapjon, mint amennyi jár neki. Matróztársai ki nem állhatták és tengerészi szakértelmét sem becsülték sokra. Bár Vincent korábban a haditengerészetnél szolgált, szinte összes tengeri tapasztalata az Északi-tengert járó, vontatóhálós halászhajókra korlátozódott. Míg How, Bakewell és McLeod éveket töltöttek keresztvitorlázatú hajókon, Vincent sosem szolgált vitorlás fedélzetén. Mégis kiszemelte magának a fedélzetmesteri tisztséget, és úgy vélte, a poszt megszerzésének legjobb módja, ha sűrűn kimutatja zsarnoki hajlamait. Idővel azonban a matrózoknak elegük lett belőle, és a lágy beszédű, kellemes modorú, munkájában is igen ügyes How bepanaszolta Shackletonnál. Ő azonnal hívatta Vincentet. Nem tudni, mit mondott neki, de attól kezdve Vincent komolyan visszafogta magát.

Figyelemre méltó, hogy nem került sor több súrlódásra, különösen a déli-sarki éjszaka beállta után. A sűrűsödő sötétség és a kiszámíthatatlan időjárás miatt minden tevékenységük a hajóra, illetve egyre szűkülő környékére korlátozódott. Kevés dologgal tudták elfoglalni magukat, és szorosabb összezártságban éltek, mint valaha. Mégsem mentek egymás idegeire, sőt ellenkezőleg: csak még jobban összekovácsolódott a csapat.

Még a tél elején történt, hogy George Marston és Frank Wild nekiláttak egymásnak hajat vágni. Mielőtt igazából föleszméltek volna, sikeresen kopaszra nyírták egymást a nagy borbélyollóval. Másnap estére már az egész legénységen elhatalmasodott a hajvágási láz, s mindenki, még Shackleton is teljesen kopaszra nyíratta magát.

Másnap bírósági tárgyalást játszottak, melynek vádlottja Worsley volt. A vád szerint „eltulajdonítván egy nadrággombot egy presbiteriánus templom

perselyéből, azt aljas és nemtelen célokra használta fel”. Az eljárás hosszú volt és igen fegyelmezetlen. Wild játszotta a bíró, James az ügyész, Orde-Lees pedig a védőügyvéd szerepét. Greenstreet és McIlroy a vádlott ellen tanúskodtak, de amikor Worsley megígérte a bírónak, hogy a tárgyalás után fizet neki egy italt, Wild utasította az esküdteket, hogy nyilvánítsák ártatlannak a vádlottat. Az első titkos szavazáson azonban bűnösnek találták Worsleyt.

A hasonló, rögtönzött mulatságok mellett rendszeres összejövetelekre is sor került. Szombat esténként, lefekvés előtt mindenki megkapta a grogadagját, és a tószt sem maradt el: „Kedveseink és feleségeink egészségére!” Amire a dörgő kórus mindig ugyanazt felelte: „S hogy meg ne ismerjék egymást!”

Vasárnap esténként, heverészés vagy naplóírás közben egy-két órán át zenét hallgattak, amelyet a kurblis fonográf szolgáltatott. Csakhogy takarékoskodniuk kellett a zenehallgatással, mert szűkében voltak a fonográfhoz való tűknek. Angliában megrendeltek ugyan ötezret, de amikor Wild leadta a rendelést, nem tüntette fel, hogy gramofonhoz kéri. Javában szelték már a habokat, amikor Orde-Lees, a raktáros felfedezte, hogy ötezer varrótűvel keltek útra, és a fonográfhoz csupán egyetlen kis csomag tűjük van.

Havonta egyszer mindannyian összegyűltek a Ritzben, ahol Frank Hurley, a fényképész beszédes sötétkamrát, azaz diavetítéssel egybekötött előadást tartott élményeiről: Ausztrália, Új-Zéland és a Mawson-expedíció került terítékre. A társaság kedvencei a Jávai pislantások címet viselő felvételek voltak: hívogatóan integető pálmafákat és bennszülött lányokat ábrázoltak.

Az ilyen estéken otthonos helynek tetszett a Ritz. Azelőtt rakományt szállítottak benne; a főfedélzet alatti raktér egyébként inkább a hajó farához volt közel, míg a legénységi szállás az előfedélzeti részben kapott helyet. Aztán a raktér és néhány lakó helyet cserélt, áthordták a készleteket a fedélzeti felépítményben lévő étkezőbe, az emberek pedig átköltöztek a „szállodába”. McNeish a 10,5 méter hosszú és 7,5 méter széles helyiségben válaszfalakat emelt, hogy minden tisztnek és tudósnak külön hálófülkéje legyen. Középre hosszú asztalt állítottak, fölötte paraffinlámpa lógott. Itt étkeztek, itt írtak naplót, kártyáztak, olvastak. Az egyik sarokban elhelyezett

széntüzelésű kályha kellemes hőmérsékletet biztosított: az *Endurance* vastag oldalfala tökéletesen szigetelte a hőt.

Közben odakint egyre zordabbra fordult az idő. Május vége felé tartósan – 17 °C alá zuhant a hőmérséklet; június első felében átlagosan – 27 °C-ot mértek. De az *Endurance* fedélzetéről gyakran nyílt fantasztikusan gyönyörű látvány. Tiszta időben, ha előbújt a hold, merész körökben rótta odafenn a csillagos eget, hosszú napokon át ontva sápadt, puha fényét a jégtáblákra. Máskor az északi fény déli megfelelője, az *aurora australis* lélegzetelállító jelenségében gyönyörködhettek. A nap hihetetlen – zöld, kék és ezüst – fénynyalábokat bocsátott fel a láthatárról a kékesfekete égboltra, sziporkázó, szivárványos színeket, amelyek szikrázva tükröződtek vissza a sziklakemény jégről. A fokozódó hidegtől eltekintve az időjárás nem változott, szélviharok sem kerekedtek.

Június közepe táján, a tél legsötétebb napjaiban Frank Hurley óvatlanul eldicsekedett, hogy az ő kutyafogata a leggyorsabb, s ebből kutyafuttató verseny lett. Délre tűzték ki a versenyt, de még ebben az órában is olyan sötét volt, hogy a „Déli-sarki csúcsfutam" nézői a pálya végéig se láttak el. Wild fogata nyert, de Hurley kijelentette, hogy neki jóval nagyobb súlyt kellett húznia, ezért újabb futamot kért. Ekkor már ő nyert, ugyanis a Wild szánján utazó Shackleton kiesett az egyik kanyarban, s ezért Wildot kizárták a versenyből.

A rá következő estén a ravasz McIlroy elővette a holmija közt talált két dobókockát. Először Greenstreettel dobtak, hogy melyikük veszi majd az első pezsgőt, ha hazaérnek. Greenstreet vesztett. Időközben jó néhányan összegyűltek a Ritzben az asztal körül, és a dobókocka egész este kézről kézre járt. Kiderült, hogy Wild állja majd az ebédet, McIlroy veszi a színházjegyeket, Hurley az előadás utáni vacsorát fizeti, a szűkmarkú „Jock" Wordie geológus pedig mindenkit hazavitet taxival.

Június 22-én megünnepelték a téli napfordulót. Zászlókkal, szalagokkal és girlandokkal díszítették fel a Ritzet, Hurley pedig színpadféle emelvényt rögtönzött, melynek szegélyét acetilénlámpákkal világították meg. Este nyolckor kezdődött az ünnepség.

Shackleton, mint a rendezvény elnöke, bemutatta a résztvevőket. A metodista papnak öltözött Orde-Lees raktáros – mint „Rémbuzgó tiszteletes" – óva intette hallgatóságát a bűntől, melyért súlyos árat kell fizetni. „Herr

Professor von Schopenbaum” szerepében James tartott eléggé hosszadalmas előadást A kalória címmel. Macklin trópusi rigmust adott elő, amelyet ő maga írt egy bizonyos tengeri medvéről, Eno kapitányról, aki nem is lehetett volna más, mint a heves vérű Worsley.

Greenstreet így örökítette meg naplójában ezt az estét: „Azt hiszem, Kerren nevettem a legtöbbet, ő csavargónak öltözve adta elő Spagoni, a torreádor dalát. Sokkal magasabban kezdte, mint kellett volna, hiába súgta neki a kíséretet játszó Hussey, hogy „mélyebben, mélyebben!”, ő maga persze mélyebben játszott, amíg teljesen bele nem zavarodott. Amikor Kerr a Spagoni szóhoz ért, nem jutott eszébe, így Stuberski, a torreádor lett belőle, és elfelejtette a refrént is, egyre csak azt ismételgetve, hogy »Meghal bizony, meghal bizony, meghal bizony!« Őrülten mulatságos volt, csorgott a könnyünk a nevetéstől. McIlroy spanyol táncosnőnek öltözött, és egészen szívdöglesztő volt a földet söprő, combtőig felhasított estélyi ruhájában, a harisnyatartó fölött kivillanó lábával… s ahogy előadta a Danse Espagnolt.”

Marston énekelt, Wild elszavalta „A zátonyra futott Hesperus”-t, Hudson félvér lányt alakított, Greenstreet borvirágos orrú részegest, Rickenson pedig londoni utcalányt.

Éjfélkor hideg vacsorával és köszöntővel ért véget az est. Aztán elénekelték az angol himnuszt: „Isten, óvd a királyt!”

Így jutottak túl a tél derekán.

HATODIK FEJEZET

Egyre többet gondoltak a tavaszra, amikor majd visszatér a meleg, az *Endurance* kitörhet jégbörtönéből és ismét megrohamozhatja a Vahsel-öblöt.

Június második felében csupán egyetlenegyszer hallottak olyan zajt a jégmező felől, amely fokozódó nyomásra utalt. 28-án történt, és Worsley feljegyezte a naplójába: „Valamikor az éjszaka folyamán távoli, mély morajlást hallottunk, amely néha elnyújtott, csikorgó jajszóvá alakult át, s mintha valami fenyegető zöngét is hordozott volna. Fokozatosan erősödött fel, de hirtelen maradt abba, és nagy távolságból hallatszott legjobban – minél nagyobb a távolság, annál tisztább a hang."

Július 9-én lassan csúszni kezdett lefelé a barométer higanyoszlopa. Öt, egymást követő napon fokozatosan csökkentek az értékek: 29,79… 29,61… 29,48… 29,39… 29,25.[13]

Július 14-én reggel olyan alacsonyra süllyedt a légnyomás, hogy a műszer már képtelen volt jelezni: 28,88 alá esett. Dél körül baljós derengés keletkezett. Délnyugatira fordult s fújni kezdett a szél, igaz, eleinte nem túl erősen. Csak este hétkor kezdett havazni.

Éjjel kettő körül egész testében reszketett a hajó a kötélzetét tépő, 110 kilométeres sebességgel süvítő szélben. Olyan sűrűn hullt a hó, mintha homokvihar fújna a Délisark felől. Semmivel sem lehetett útját állni, bár szigetelés gyanánt viaszosvásznat erősítettek a fedélzeti lejáratokra. Dél körül már csak fél hajóhossznyi volt a látótávolság. A hőmérséklet – 36,6 °C-ra zuhant.

Shackleton elrendelte, hogy senki se merészkedjék messzebbre, mint a hajótól alig egy-két méterre álló kutyaólak. A kutyákat etető embereknek négykézláb kellett odáig kikúszniuk, nehogy elsodorja őket a szél. Két perce sem hagyták el a hajót, szemük-szájuk tele lett vakító, fojtogató hóval.

Az *Endurance* szélárnyékos oldalán a szél bizarr árkokat koptatott a jég felületére. A szélfútta oldalon 4 méter magas, legalább 100 tonna össztömegű hóbuckák keletkeztek. A környező jégtáblák megereszkedtek a roppant teher alatt, és a súlyosan megrakott hajó maga is közel 30 centimétert süllyedt.

Másnap – 37 °C-ra csökkent a hőmérséklet, és fél-fél font zsírt kellett adni a kutyáknak, hogy jobban bírják a nagy hideget. Reggeli után Shackleton mindenkit kiparancsolt a jégre; el kellett takarítaniuk a havat a hajó jobb oldalánál fekvő jégtáblákról. A kutyaólak környéke vészesen megroskadt a súly alatt, és attól lehetett tartani, hogy a tábla egyszer csak alábukik, elsodorva a kutyákat is.

Egész éjszaka vadul tombolt a hóvihar; július 16-án azonban ritkult a hóesés, korán reggelre pedig helyenként már felszakadozott a felhőzet. Délben mindenütt újonnan keletkezett nyomássáncok húzódtak a sápadt fényben, mintha a jégmezőt sövények sora szelné át. A sáncok mögött felgyűlt a hó, de a szél egyébként mindenhonnan elfújta, simára takarítva az egész felületet. A vihar előtt még szinte teljesen egybefüggő, tömör jégtábla darabokra töredezett, és északi irányban láthatóvá vált egy darab nyílt vízfelület.

Ebben a helyzetben elkerülhetetlenül meg kellett növekednie a jégmező alkotórészei közti nyomásnak. A töredezett, feldarabolt jég sokmilliónyi, frissen keletkezett felületébe belekapaszkodhatott a szél. És minden jégtábla a többitől függetlenül mozgott. Ilyenkor a szél akadálytalanul hajtja a zajló jeget, és irtózatos nyomaték keletkezik a jégmező testében. Az így összetorlódó erők eredőjét nevezik nyomásnak, amely az *Endurance* esetében július 21-én kezdődött. Ekkor még nem fejtett ki hatást magára a hajóra, mert az egy vastag és ellenálló jégtábla kellős közepébe volt beágyazva. De a déli-délnyugati irányba törekvő jég hangjait az emberek is meghallották.

A moraj egész éjjel, sőt másnap délelőtt is folytatódott. Ebéd után Worsley elhatározta, hogy körülnéz. Felvette a sapkáját, meleg kabátját, és felmászott a létrán. Szinte azonnal visszatért, s hozta a hírt, hogy megrepedt a jégtáblájuk. Az emberek vízhatlan kabátot, sapkát húztak, és felrohantak a fedélzetre. Igen, valóban ott volt a hasadás: a 60 centiméteres rés a tábla távolabbi szélénél kezdődött, ahol két jégtáblát egymásra hordott a külső nyomás, és egészen az *Endurance* bal oldalának végéig tartott, ami körülbelül 12 métert jelentett. Azonnal felvitték a szánokat a fedélzetre, és elkészítették a négyóránként egymást váltó őrség beosztását.

Úgy látszott, bármelyik pillanatban megroppanhat a jég. Egész álló nap várakoztak, egész éjjel, majd másnap is. A jég nem roppant meg.

Mindenünnen hallani lehetett a nyomás zaját, és időnként egy-egy távoli, óriási ütközés rengése futott végig a jégtömegen, de az *Endurance*-t továbbra is fogva tartotta a jégtábla ép, töretlen közepe. A bal oldala felőli hasadás időközben befagyott, és ahogy lényegében eseménytelenül teltek-múltak a napok, tovaszállt a várakozásteljes hangulat is. Lefújták az őrséget, és újra használatba vették a szánokat, igaz, csak korlátozott mértékben.

Valahányszor egy csapat elhagyta a hajót, itt is, ott is nyomást észleltek az emberek, és esetenként olyan természeti erőfitogtatás tanúivá váltak, amilyenben még sosem volt részük. Július 26-án Greenstreet csatlakozott Wild csapatához egy rövid futamra. Valahol félúton mozgó jeget láttak, megálltak hát, hogy megfigyeljék, mi fog történni. Azt tapasztalták, hogy egy 3 méter vastag, tömör, kékeszöld jégtábla nekiütközik a szomszédjának, majd a két roppant idom olyan könnyedén szökik föl a vízből, mintha mindkettő parafából volna.

A hajóra visszatérve Greenstreet ezt írta naplójába: „Örülhetünk, ha megússzuk, mert alig hiszem, hogy létezik hajó, amely kibírna a maihoz fogható, irdatlan nyomást, hisz annak gyerekjáték volt ekkora jégtömböket könnyedén megemelni."

A többiek biztonságérzete is rohamosan apadt. Aznap vacsora után komor csend telepedett a Ritzben üldögélő társaságra. Igaz, a nap folyamán, rögtön déli tizenkettő után csaknem egy teljes percre felvillant a nap széttöredezett korongja a horizont fölött, s ez mindenkit jobb kedvre derített; 79 nap után most pillanthatták meg először. Az általános nyugtalanságot azonban ez sem oszlatta el egészen.

A szépítgetésre egyáltalán nem hajlamos McNeish aznap esti naplóbejegyzése pontosan megragadja a lényeget:

„Ez [a napfény] nagyon sokat jelent nekünk, ugyanis mostantól fogva egyre hosszabb ideig lesz részünk világosságban. Alig várjuk, hogy melegebb legyen, de az már nem lenne jó, ha a jégtáblánk széthasadna, mielőtt nyílt víz is lenne hozzá, hiszen ha most elsodródnánk, a jégtömbök biztosan szétzúznák a hajót."

Hat nappal később, augusztus l-jén délelőtt tíz órakor, miközben a kutyahajtók éppen a kutyaólak elől lapátolták el a havat, nagy remegés támadt, amit recsegő-csikorgó hang követett. Az *Endurance* hirtelen megemelkedett, balra billent, és könnyedén himbálózva visszahuppant a

vízre. A jégtábla eltört, a hajó kiszabadult.

Shackleton nyomban a fedélzeten termett, a legénység utána. Amikor látta, mi történt, azonnal elrendelte, hogy vigyék fel a kutyákat a fedélzetre. Az emberek leugráltak a rengő-remegő jégtáblára, és kisvártatva már valamennyien a kutyák körül sürgölődtek, kitépve az állatok jégbe ágyazott láncait, gyorsan fölterelték őket a rámpán. Az egész művelet mindössze nyolc percet vett igénybe.

Éppen idejében értek fel. Amint felhúzták a rámpát, a hajó erősen előredöccent, majd jobbra-balra billegett a törzsének ütköző, hasa alá tóduló jég lökéseitől. A kemény öregjég, amely olyan hosszú ideig védte a hajót, most rátámadt. Döngette az oldalát és hozzávágta, darabokra törte rajta az aprócska kutyaházakat.

A nyomás nagyja a hajó orrára összpontosult. Valamennyien tehetetlen aggodalommal figyelték, ahogy körös-körül sorra összetöredeznek és összetorlódnak a jégtömbök, majd újabb jégtáblák sodródnak rájuk, végül együtt csapódnak a borításnak, éppen a vízvonal magasságában.

Tizenöt őrjítő perc telt el, majd egy hátulról jövő lökés lassan feltolta az *Endurance* orrát egy jégtáblára. Az emberek érezték, hogy megemelkedik, aztán mindenkiből megkönnyebbült kiáltás tört elő: a hajó átmenetileg biztonságba került.

A környező jégre még valamivel dél után is erős nyomás nehezedett, de később ez enyhült. Az *Endurance*, nagyjából 5 fokot balra dőlve, a jég tetején maradt. Előkészítették a csónakokat, hogy szükség esetén leeresszék őket, és mindenkinek a keze ügyében kellett tartania a legmelegebb ruházatát, hátha kénytelenek lesznek „kiszállni és gyalogolni”. De a délután és az este nyugalomban telt el.

Worsley az aznap történtek krónikája után így zárta bejegyzését: „Ha valami nem engedné, hogy a hajó a nyomás hatására felemelkedjék, úgy roppanna össze az egész, akár a tojáshéj. A kutyák nagyszerűen viselkedtek… Úgy figyelték az eseményeket, mintha legalábbis az ő kedvükért rendeztük volna az egészet.”

Az éjszaka folyamán délnyugat felől feltámadt a szél, reggelre pedig tombolt a vihar. Maguk előtt tolva, préselve a zajló jeget, ezek a szelek idézték elő az előző napi nagy nyomást.

Reggelre a hajót körülvevő nagy jégdarabok tömör jégtömeggé fagytak

össze. Érdekes módon az általános jégtöredezés közepette a régi jégtábla egy jókora darabja épségben maradt. Igaz, közben nekitolódott a hajónak, felemelkedett, és 45 fokos szögben nekidőlve végre nyugvópontra jutott; így felszínén a szánok jól kitaposott nyomvonalai most hegynek fölfelé haladtak.

Az emberek többsége azt a feladatot kapta, hogy vegyen részt az új, fedélzeti kutyaólak készítésében. A munka több napig eltartott, s még el sem készültek vele, amikor az elmúlt napok eseményeinek emléke már bámulatos módon halványulni kezdett.

Amikor Shackleton augusztus 4-én, vagyis alig három nappal a jég megrepedése után belépett a Ritzbe, kisebb társaságot talált ott; a jelenlévők éppen arról beszélgettek, hogy az *Endurance* alighanem bármilyen nyomást kibírna. Shackleton is leült az asztalhoz, s elmesélt egy történetet.

„Volt egyszer egy egér, aki egy kocsmában lakott. Egy este lyukas söröshordóra bukkant ez az egér, és mindjárt annyi sört ivott, amennyi csak belefért. Amikor már nem bírt többet inni, peckesen kihúzta magát, megpödörte a bajuszát, és kihívóan körülnézett. »Na, mi az? – kérdezte –, hol az a nyavalyás macska?«„

Shackleton sokat sejtető példázata nem ingatta meg a legénység növekvő önbizalmát. Hiszen most már tudták, mi az a nyomás. Látták, ahogy a hajó megküzdött vele, és meg se kottyant neki. A visszatérő nap ugyancsak növelte derűlátásukat. Ekkor már napi három órán keresztül sütött, és a világos szakaszt hétnyolc órányi szürkület egészítette ki. Az emberek újrakezdték a jégkorongozást és rendeztek néhány remek hangulatú mérkőzést. Az égimeszelő Tom Crean befogta a kutyakölyköket, hogy lebonyolítsa velük életük első szánhúzó gyakorlatát; élénk érdeklődés kísérte ezt a próbálkozást. Worsley megjegyezte: „Részben szép szóra, de leginkább mert hajtják őket, kacskaringós és kiszámíthatatlan pályán haladnak ezek az állatok, és tévelygésük talán még a mi szegény hajónk Weddell-tengeri átkelésénél is siralmasabb.”

Augusztus 15-i naplóbejegyzésében az általános jókedvről elmélkedik. A fogathajtók vagy „kutyatulajdonosok” közti kiélezett versengést így örökíti meg, jellegzetes túlzásaival színezve a beszámolót:

„…Némelyek nem bírnak magukkal, és folytonosan csak hencegnek, már ami a fogatuk érdemeit és teljesítményét illeti. Az egyik kutyacsapat meg szemlátomást valami szívbetegségben szenved, s a gazdájuk nyilván elvárná,

hogy aki él és mozog, még levegőt se vegyen ott, ahol éppen az ő jószágai járnak. Egy Közönséges Fickó, aki szeret kurjongatni és ordítozni, elkövette azt az elképesztő gorombaságot, hogy miközben e tiszteletre méltó, de ideges állatok húzta, lenyűgöző járművön száguldott, eleresztett egy vérfagyasztó csatakiáltást, mire a méltatlankodó gazdi mindjárt felhívta a Közönséges Fickó figyelmét, hogy nézze csak meg, micsoda megrázkódtatást jelentett váratlan bömbölése a szépséges, de túlhajszolt, érzékeny állatoknak. Fájdalmas kötelességem elmondani, hogy a Közönséges Fickó, midőn másnap egy másik, mondhatni, kutyaközönséges fogatot hajtott ki, ismét hallatta félelmetes üvöltését, és éppen akkor, amikor a „Szívbeteg" falka mellett hajtott el. A hatás katasztrofális volt: két szerencsétlen kutyus elájult, úgyhogy repülősóval kellett magukhoz téríteni őket, társaik pedig hisztérikusan acsarogtak, míg a Közönséges Fickó és csapata el nem tűnt a láthatáron."

A „Szívbeteg" falka Mackliné volt, aki úgy tartotta, hogy a kutyák szeretetteljes bánásmódot érdemelnek; a Közönséges Fickó pedig természetesen maga Worsley.

A jókedvre egyébként sodródásuk sebessége is okot adott: a júliusi hóvihar óta a nap legnagyobb részében erős déli szél fújt, így az eltelt időszakban több mint 250 kilométert tettek meg.

Augusztus 29-én éjfélkor azonban erős ütés rázta meg a hajót. A következő pillanatban távoli dörgés hallatszott. Az emberek felültek az ágyban, és várták, mi következik. De nem történt semmi.

Másnap reggel látták, hogy a hajó faránál vékony repedés támadt a jégen, de semmi több. A nap hátralevő része eseménytelenül telt. Később, este fél hét tájban, amikor csaknem befejezték már a vacsorát, egy újabb ütközés ereje rázta meg az *Endurance* egész testét. Többen felugrottak az asztaltól és a fedélzetre rohantak. De semmi különös nem történt, csupán a repedés tágult mintegy 1 ½ centiméteresre.

31-e is nyugalomban telt el. Este tízkor azonban az *Endurance* csikorogni és nyögdécselni kezdett, mint valami szellemjárta kastély. Az éjszakai őr jelentette, hogy a hajóorrnál és a hajó bal oldala mentén mozgásban van a jég, de mert úgysem tehettek ellene, mindenki lefeküdt. Csakhogy a hangos, csattogásszerű sorozatok miatt, amelyek visszhangozva bejárták az egész hajót, szinte egész éjszaka le sem hunyták a szemüket.

A hajó bal oldalán alvók szenvedtek a leginkább. Hiába próbáltak aludni, szüntelenül hallották az oldalfalat kaparó, kopogtató jeget – alig egy méterre a fülüktől. Csak valamivel hajnal előtt szűnt meg a zaj; a másnapi reggelire gyülekezők mindannyian fáradtak és megviseltek voltak.

Késő délután újra kezdődött a nyomás, és egészen estig folytatódott. Kegyetlen éjszakájukat Worsley így örökítette meg naplójában:

„Közvetlenül éjfél után több zajos és heves jégrepedés történt, nyöszörgő hangok és jókora lökések kíséretében, amitől szegény hajónk ide-oda ugrált és remegett. Sokan magukra kapták a ruhájukat, és a fedélzetre rohantak. Ami engem illet, én már meguntam, hogy olyasmiért riogassanak, ami ellen úgysem tehetünk semmit, úgyhogy amikor a leghangosabb jégrianást meghallottam, még füleltem egy darabig, nem hallom-e a hasadó gerendák jellegzetes recsegő-ropogó zaját, ami a jég behatolását kísérte volna, aztán a másik oldalamra fordultam és aludtam tovább.”

Másnap délutánra megszűnt a nyomás – az *Endurance* túlélte a második rohamot.

HETEDIK FEJEZET

Lett volna hát okuk az embereknek, hogy még inkább bízzanak a hajóban. Greenstreet szeptember l-jén ezt jegyezte fel a naplójába: „Erősebb, mint gondoltuk, és feltéve, hogy nem lesz sokkal nagyobb a nyomás… biztonságban átjutunk."

Szavaiból mégsem őszinte meggyőződés csendül ki. Honnan is tudhatnák, hogy fokozódik-e a nyomás vagy sem? Nem mintha nem bíztak volna az *Endurance* ellenállásában, csakhogy pontosan tudták: a hajót nem arra tervezték, hogy kibírja a jég iszonyatos nyomását, s főként nem a Weddell-tengerit, amelynél aligha van rosszabb a Földön.

Ráadásul valamennyien kimerültek a hajó elleni háromnapos támadás alatt; fáradtak és idegesek voltak. Fogalmuk sem volt, mit hoz a jövő. Az újdonság varázsa szertefoszlott, és vele együtt elenyészett optimizmusuk is. A zajló jég még tartogat valamit, ezt mindannyian jól tudták. Nem volt más választásuk, mint várakozni a reménytelen, idegőrlő bizonytalanságban, miközben teltek a napok, és a jég észak felé sodorta őket. Csak remélhették, hogy az *Endurance* közben nem kerül még kilátástalanabb helyzetbe.

Még a csüggedésre nem hajlamos Worsley naplója is tükrözi az általános szorongást:

„A táblás jéghegyek sokszor hatalmas raktárakra és gabonasilókra emlékeztetnek, de a legtöbb mégis inkább egy zseniális építész munkájának tűnik, a delírium műve, hiszen az építész túl sokat bámulta ezt a pokoli mozdulatlanságba dermedt, átkozott jégmezőt, amely arra lett kárhoztatva, hogy ide-oda sodródjék, míg el nem érkezik a végítéletnapi Törés és szét nem zúzza É-i, D-i, K-i és Ny-i irányban, ezermillió kis darabra – minél kisebbekre, annál jobb. Sehol egy állat – sehol szárazföld – semmi!!!"

A fókák hiányát érezték a legkeservesebbnek, hiszen a vadászat öröme mellett végre friss húst is ehettek volna, amiben idestova öt hónapja nem volt részük.

De bizonyos apróságok már jelezték a sarkvidéki tavasz közeledtét. A nap már majdnem tíz órán át tündökölt az égen, és szeptember 10-én – 16,7 °C-ot mértek, hét hónapja a legmagasabb hőmérsékletet. Valóságos

hőhullámnak érzékelték; kesztyű nélkül, hajadonfőtt mászhattak fel a kötélzetre, mégsem fáztak különösebben. Egy héttel később a Bobbie Clark hálójába akadt biológiai mintából megállapíthatták, hogy növekszik a vízben élő planktonok száma, ami cáfolhatatlanul jelzi a tavasz közeledtét.

A Déli-sarkvidéken a planktonok, ezek a parányi egysejtű élőlények jelentik minden élet alapját. Velük táplálkoznak a legkisebb halak, melyek aztán a nagyobb halak táplálékául szolgálnak, míg emezeket a kalamárok, fókák és pingvinek falják fel; végül az utóbbiakkal már a gyilkos bálnák, a leopárdfókák és az ámbráscetek táplálkoznak. A planktonoknál kezdődik tehát az élet körforgása, ők képezik a tápláléklánc alapját, és ha megjelennek, akkor az Antarktisz többi lakója sem várat már sokáig magára.

Öt nappal Clark bejelentése után Jock Wordie egy császárpingvint vett észre; miután sikerült kiugrasztania a szabad vizű kis pocsolyából, gyorsan megölték. Másnap egy nőstény fókát ejtettek el.

E bátorító jelek ellenére mindinkább erőt vett rajtuk a szorongás. Közeledett október 1-je, és a közelmúltban már kétszer is, augusztusban és szeptemberben, nagy nyomást hozott a hónap első napja. Az emberek kezdtek babonásan félni tőle.

Ezúttal a sors egy nappal elszámolta magát. A nyomás szeptember 30-án kezdődött, délután három óra körül, és mindössze egy rettenetes órán át tartott.

Ezúttal az orr bal oldalán lévő jégtábla vágódott neki a hajónak, közvetlenül a főárboc alatt. Az alsó fedélzetek megrendültek, a tartógerendák meghajlottak. Chippy McNeish éppen a Ritzben tartózkodott. Feje fölött úgy görbültek meg az óriási gerendák, „mint holmi nádpálcák". Greenstreet, akit a fedélzeten ért a roham, nem tudta levenni a szemét a főárbocról, amely mintha „ki akarna ugrani a helyéből, akkorákat rázkódott".

Worsley a tatfedélzeten, a kormánykeréknél vészelte át a nyomáshullámot, s mikor az véget ért, a következőket írta naplójába: „Szinte hihetetlen, mekkora erő van ebben a kis hajóban… minden pillanatban úgy látszik, most már összeroppantja a jégtábla, mint n dióhéjat. Mindenki csak áll és néz, és mikor már azt hinnénk, itt a vég, nagy megkönnyebbülésünkre meghátrál a hatalmas, talán millió tonnás jégtábla a mi kis hajónk előtt, és vagy negyed mérföld [460 m] hosszan szépen meghasad; ettől aztán mindjárt enyhül a nyomás. Hajónk nagyszerűen állja a jeget. Nem kétséges, nála

tökéletesebb kis hajót még sosem építettek fából a világon…”

Amikor alábbhagyott a jég nyomása, a legénység azt tapasztalta, hogy a fedélzeti részek szinte mindenhol tartósan meggörbültek és a polcokon elhelyezett tárgyak szanaszét hevernek a padlón. Talpuk alatt azonban változatlanul ott volt a hajó.

Korábbi maradék optimizmusuk kezdett lassan visszatérni. Igenis sikerülhet az *Endurance*-nak. Háromszor szembesült a jég pusztító erejével, és mindig egyre kegyetlenebb rohamokat kellett kiállnia, mégis keményen szembeszállt támadójával, és felülkerekedett rajta! Ahogy teltek-múltak október első napjai, egyre nyilvánvalóbb jelek mutatták, hogy hamarosan megnyílik előttük a jég. A hőmérséklet is emelkedett. Október 10-én már –12,3 °C-ot mutatott a hőmérő. A hajó jobb oldala alá még júliusban beszorult jégtábla október 14-én levált róla, s ekkor – kilenc hónappal az első befagyás után – végre először ringatózhatott az *Endurance* szabadon, egy nyílt vízfelületű kis tavacskában.

A hajótisztek és a tudósok újra birtokba vehették a felépítményben elhelyezett ebédlőt. A Ritzben lebontották a válaszfalakat, ismét raktárrá alakították át a helyiséget.

Október 16-án Shackleton úgy vélekedett, hogy a repedező jég indokolttá teszi a kazánok beindítását; így készenlétben állnak, ha egy hirtelen megnyíló csatornán egyszerre csak át kell vágniuk. Mindenki a szivattyúkhoz állt, hogy feltöltsék vízzel a kazánokat. Alig fejezték be a három és fél órás, kimerítő munkát, amikor valaki komoly szivárgást észlelt az egyik tömítésen. Le kellett ereszteni a kazánokat, hogy a gépészek megjavíthassák a hibát. Mire a gépészek végeztek, már túl későre járt ahhoz, hogy érdemes legyen folytatni a kazánok beindítását. Másnap kora délután nyílt vizű csatorna keletkezett a hajó előtt. Nem várhattak annyit, amíg használható gőz keletkezik, ezért felhúzták az összes vitorlát, és megpróbálták átfűzni a hajót a hasadékon, de nem sikerült átjutniuk. Október 18-án ködös, havas reggelre ébredtek. A csatorna eltűnt előlük, a jég közelebb nyomult. A nap folyamán apróbb hullámokban érte nyomás a hajót; aztán délután háromnegyed ötkor az *Endurance* mindkét oldalán bezárult a jég, és egyre közelebb fagyott a hajóhoz.

A fedélzeten mindenki dermedten figyelt, mintha őt magát zárná körül a jég. Többen odalentről szaladtak fel a fedélzetre. A következő pillanatban

mintha kicsúszott volna a lábuk alól a talaj, a hajó egyszer csak a bal oldalára dőlt. Rövid szünet után minden mozdítható – tűzifa, kutyaólak, kötelek, szánok, készletek, kutyák és emberek – hirtelen meglódult, átzúdulva a fedélzeten. James beszorult két téli ruhával megtömött láda alá, a halom tetejére pedig vinnyogó, vonító kupacban zuhantak a kutyák. Az ebédlőből és a konyhából gőzfelhők törtek elő: néhány, vizet tartalmazó edény ráborult a tűzhelyre.

Az *Endurance* öt másodperc leforgása alatt – több mint 20 fokkal elmozdulva – a bal oldalára dőlt és egyre mélyebbre süllyedt. Worsley a szélárnyékos oldal korlátjához rohant, és látta, hogy a hajó deszkái sorra tűnnek el a jégben. Greenstreet ugrásra készen állt mellette.

A jobb oldalon egy jégtábla beleakaszkodott a hajótestbe, mintha fel akarná borítani. A hajó harmincfokos dőlési szögben megállt, korlátja megtámaszkodott a jégen, és a mentőcsónakok csaknem a jégtábla felszínét érték. Worsley így írt róla: „Mintha azt mondta volna az éhes, csikorgó jégnek: »Lehet, hogy szétzúzol, de itt pusztuljak el, ha még egy ujjnyit engedek neked. Előbb fogsz te olvadozni a pokol melegében!«„

Amikor az *Endurance* nyugvópontra jutott, Shackleton utasította embereit, hogy oltsák el a tüzet a kazánokban; aztán módszeresen nekifogtak a rend helyreállításának. Rögzítették az elszabadult tárgyakat és keskeny faléceket szegeztek a fedélzetre, hogy a kutyáknak legyen hol megvetni a lábukat.

Greennek sikerült összeütnie valamiféle vacsorát, miközben társai az alsó fedélzetekre is léceket szögeltek. Tányérral az ölükben, a fedélzeten üldögélve fogyasztották el a vacsorát. „Mintha valami karzaton ültünk volna” – állapította meg James.

Nyolc óra körül szétváltak az *Endurance* alatti jégtáblák, és a hajó gyorsan visszabillent normális helyzetébe. A legénység nekifogott lekalapálni a kormánylapát köré odafagyott jeget. Este tíz óra tájban végeztek. Kiosztották a grogot, aztán elkezdték feltölteni a kazánokat. Éjjel egykor mindenki holtfáradtan zuhant az ágyába – egyetlen őrt kivéve.

Október 19-én nem keletkezett nyomás, nem történt semmi különös. A hajó melletti kis csatornában felbukkant egy gyilkos bálna, és egy ideig leplezetlen mohósággal kerülgette őket. Az aznapi utolsó barométerérték 28,96 (735,6 higanymilliméter)[14] volt, a júliusi szörnyű hóvihar óta a

legalacsonyabb.

Október 20-án még mindig csak csekély változás mutatkozott a jégmezőben. Ennek ellenére fölkészültek egy esetleges hirtelen indulásra, ha netán váratlanul megnyílna előttük egy csatorna. Óvatosan beindították a kazánokat, és elégedetten tapasztalták, hogy jól működnek. Ismét átálltak a hagyományos, négyórás őrségre. Huszonegyedike és huszonkettedike hasonló feszült várakozással telt el; mindössze annyi változást észleltek, hogy a jégmező kissé összébb zárulni látszott. A hőmérséklet – 12,2-ről – 25,5 °C-ra zuhant. Huszonkettedikén estére a szél délnyugatiról északkeletire fordult. McNeish aznap éjjel a következőket írta naplójába: „…minden nagyon csöndes, de a jelek szerint kisebb nyomásra lehet számítani.”

NYOLCADIK FEJEZET

Nagyon lassan érkezett. Október 23. eseménytelenül telt, csak a jég dolgozott egy kicsit az északkeleti szél hatására.

Amikor aztán október 24-én este, háromnegyed hétkor valóban bekövetkezett a nyomás, felgyorsultak az események. Korábban is megtapasztalták ezt a jelenséget, de egyik korábbi eset sem volt ehhez fogható. Lomhán vonult végig a jégmezőn, mint valami óriási hullám, melynek irdatlan lökései zakatolva, mennydörögve gyűrték össze a jégfelületet; nyomában zűrzavaros pusztulás. Macklin nézte egy darabig, majd elfordult, mint aki nem hisz a szemének. „Olyan érzésem támadt – emlékezett vissza –, mintha valami kolosszálisat látnék, valami olyan hatalmas természeti erőt, amely számomra nem megragadható."

A jég könnyedén pöckölte, taszigálta arrébb a hajót, míg két jégtábla az útját nem állta: az egyik elöl-hátul akaszkodott neki jobb felől, a másik középen fogta meg, a bal oldalon.

Irdatlan jégtömb zuhant a hajó tatjának, kitépve jobboldalt egy darabon a fartőkegerendát. Ömleni kezdett befelé a víz. McNeisht leküldték, hogy nézze meg, s ő hamarosan jelentette, hogy a víz az elülső raktérben rohamosan emelkedik. Rickenson hasonló híreket hozott a gépházból.

Beindították a hordozható kis Downton-szivattyút, és növelték a gőz mennyiségét a gépház szivattyúinak működtetéséhez. Este nyolc felé járt, de még ekkor sem sikerült úrrá lenniük a vizen. Minden nélkülözhető ember a főárboc melletti kéziszivattyúknál serénykedett. Néhány percnyi szivattyúzás után azonban egyetlen csepp víz sem jött fel: nyilvánvalóan belefagyott a csövekbe.

Worsley, Hudson és Greenstreet lementek a szénkamrába. A szinte tökéletes sötétségben és a dermesztő hidegben utat vágtak maguknak az átnedvesedett, síkos szénrakáson át, amelyre már vagy hatvan főka zsírját is ráöntötték, és kínkeservesen behatoltak a tőkesúlyaknába. Fülsiketítően közelről hallatszott a gyötrődő hajó lármája. Vödörszám öntötték a forró vizet a befagyott csőbe; egyikük forrasztólámpa lángjával hevítette a makacs illesztéseket, miközben a másik kettő kalapálva próbálta meglazítani a szippantócsövekbe fagyott jégdugókat. Közel egyórás küzdelem után ismét

működésbe léphettek a szivattyúk.

McNeish a fartőkegerendától három méterre gátat rögtönzött, hogy elzárja a hajó többi részét a beáramló víz elől. A szivattyúzások közötti szünetekben néhányan McNeishnek segítettek, pokrócdarabokkal tömítve a gát réseit. Mások leereszkedtek a jégre, hogy csákánnyal és jégfűrésszel behasogassák a jégtáblákat. De amint elkészültek egy-egy vágattal, a jég máris odatódult, és ismét betöltötte.

Egész éjjel dolgoztak: negyedóra szivattyúzás, negyedóra szünet, amelyet a jégen vagy hátul, a gépházban töltöttek. Noha fegyelmezettek voltak, és a hajón vagy a szánok mellett végzett kemény munka megedzette őket, a tíz órán át tartó szivattyúzás és a jég hasztalan fűrészelése még a legszívósabbakat is kimerítette; már szinte csak támolyogni tudtak a fáradtságtól. Hajnalban Shackleton egyórás pihenőt rendelt el, és Green szétosztott az emberek között egy-egy tányér zabkását. Azután folytatták tovább. A délelőtti órákban Shackleton utasította a kutyahajtókat, hogy készítsék elő a szánokat és a fogatokat arra az esetre, ha el kell hagyniuk a hajót. Worsley néhány matróz segítségével átvizsgálta a csónakokat.

A hajó megmentése annyira lekötötte az embereket, hogy már nem is figyeltek a jégre. A jégmező valamelyest megnyugodott, de továbbra is furcsán viselkedett. A jégtáblák között hatalmas nyomássáncok gyűrődtek fel soha nem látott magasságba, mintha a szemhatáron túl valami roppant, mozdíthatatlan gát állná a már képtelenül összetömörített, mozgó jég útját.

Az emberek egész álló nap és éjszaka a szivattyúknál dolgoztak vagy a gátat erősítgették. Éjfél körül, huszonnyolc órai kimerítő munka után McNeish nagyjából végzett a gáttal, amely valóban fékezte ugyan a víz betódulását, de a szivattyúzást nem tette fölöslegessé. Egy-egy kínkeserves menet után, amikor az emberek elvánszorogtak az ágyukba vagy egyszerűen csak leroskadtak egy sarokba, tíz percbe is beletelt, míg izmaik annyira ellazultak, hogy el tudtak aludni. De alig szenderedtek el, már ébresztették is őket; indulhattak a következő menetre.

Estefelé ismét erősödött a nyomás. Balról a hajó oldalának feszült a jégtábla, és teljes hosszában meghajlította; miközben megpróbálta kettéroppantam, a hajóból állati üvöltések törtek fel. Este kilenckor Shackleton utasította Worsleyt, hogy a biztonságosabbnak tűnő jobb oldali jégtáblára eressze le a csónakokat, minden szükséges készletet és

felszerelést.

Késő este tíztagú császárpingvincsapatot pillantottak meg a fedélzetről; az állatok lassan közeledtek a hajó felé, majd nem messze tőle megálltak. A magányosan vagy párosával járó császárpingvin nem volt szokatlan látvány, de ilyen népes csoportot még sosem láttak. A pingvinek egy percig némán bámulták a hajót, majd fejüket felszegve elnyújtott, panaszos, siránkozó hangot hallattak. Hangjuk egészen kísértetiesen hatott, mert a fedélzeten tartózkodók közül soha senki nem – még a déli-sarki veteránnak számítók sem – hallott más pingvinszót, mint a jól ismert, brekegő kuruttyolást.

A tengerészek egy pillanatra abbahagyták a munkát; az öreg Tom McLeod odafordult Macklinhez:

– Hallod? – kérdezte. – Egyikünk se fog hazatérni! Macklin a szeme sarkából látta, hogy Shackleton az ajkába harap.

Éjfél körül úgy mozdult el a jég, hogy valamelyest elzárta a tat felőli léket, és csökkent a beáramló víz mennyisége. De a kéziszivattyúkat továbbra is működtetni kellett, hogy a vízszint valóban ne emelkedjék. Az emberek egész éjjel dolgoztak, lehunyt szemmel, mint az élőhalottak, akiket valami gonosz hatalom nem enged megpihenni.

Hajnalban, délben sem javult a helyzet. Négy körül újult erővel jelentkezett a nyomás. A fedélzetek felpúposodtak, eltörtek a gerendák; a tatfedélzet körülbelül hat métert megemelkedett, a kormánylapát és a fartőkegerenda kiszakadt. A bezúduló víz megfagyott, súlya lenyomta az orrt, és így a jég a hajó oldalain felkúszva behatolt az előfedélzetre, puszta súlyával tovább nyomva lefelé az elnehezedett hajót. Az emberek szivattyúztak tovább. Öt óra körül már tudták, hogy ideje abbahagyni. Nem kellett, hogy bárki is közölje velük, maguktól is megértették: befellegzett a hajónak.

Shackleton odaintett Wildnak, Wild pedig átkelt a felpúposodott fedélzeten, hogy megnézze, tartózkodik-e valaki az orrfelépítményben. How és Bakewell még ott voltak; a szivattyúzás szünetében éppen aludni próbáltak. Wild bedugta a fejét a legénységi hálóba.

– Vége, fiúk – mondta halkan. – Ideje szedelődzködni.

II.

ELSŐ FEJEZET

„Kötelességük teljesítésében az Úr segítse s vezérelje önöket minden veszélyen át, tengeren és szárazföldön egyaránt.

Nyíljanak meg önök előtt az Úr művei és a teremtés minden csodája.”

Ezeket a szavakat Alexandra anyakirályné írta annak a Bibliának a belső címlapjára, amellyel megajándékozta az expedíciót. Ezzel a Bibliával a kezében távozott Shackleton az *Endurance* fedélzetéről, lassan lépkedve új táborhelyük felé.

A többiek szinte észre se vették, amikor odaért. A sátrak körül sürgölődtek, és amennyire maradék energiájukból futotta, próbáltak valami egészen minimális kényelmet teremteni. Néhányan deszkákat fektettek a földre, hogy ne kelljen közvetlenül a behavazott jégre feküdniük. Mások vitorlavászon-darabokat terítettek maguk alá. Nem jutott mindenkinek padlózat, így többen is kénytelenek voltak a puszta hóra leheveredni. De mindez nem sokat számított. Pillanatnyilag az alvás volt a legfontosabb. És aludtak is – sátortársukat átölelve, nehogy megfagyjanak.

Shackleton meg sem próbált aludni. Körbejárta a jégtáblát, ki tudja, hányadszor. Továbbra is erős volt a jég nyomása, a nagyobb lökések többször is megrázták a táborhelyet. Mintegy száznyolcvan méterre tőlük kirajzolódtak az *Endurance* sötét körvonalai a tiszta éjszakai égboltra. Éjjel egy óra tájt Shackleton hirtelen jókora rázkódást észlelt; vékony, szalagszerű repedés kígyózott végig a jégtáblán a sátrak között, és szinte mindjárt tágulni kezdett. Shackleton gyorsan végigszaladt a sátrakon, és fölébresztette a kimerült embereket. Egyórányi bonyolult munkába került, amíg a sötétben sikerült átköltöztetniük a tábort a jégtábla nagyobbik felére.

Aztán minden elcsendesedett, csak valamivel pirkadat előtt hallatszott nagy recsegés-ropogás az *Endurance* felől: letört és a jégre zuhant az orrsudár és a kereszttartó. Az éjszaka további részében Shackleton a bukdálórúd láncának kísérteties csörgését hallgatta, amit ide-oda rángatott

az imbolygó hajó.

Borús, szürke reggelre virradtak, de a hőmérséklet – 14,4 °C-ra emelkedett. A jégen éjszakázott emberek elgémberedve, csontig átfagyva ébredtek. Hosszú időbe telt, míg összeszedték magukat. Shackleton nem sürgette őket, és nemsokára maguktól is nekifogtak szétválogatni, a szánokra erősítve biztonságba helyezni a felszerelést. Csendben folyt a munka, alig hangzott el utasítás; mindenki tudta a dolgát.

Tervük úgy szólt, hogy elgyalogolnak a Paulet-szigetig, ahol még mindig meg kell lennie az 1902-ben lerakott élelmiszerkészletnek; a sziget körülbelül 640 kilométerre, tőlük északnyugati irányban volt. Messzebb, mint New York a pennsylvaniai Pittsburghtől; és ők még kénytelenek magukkal vonszolni két csónakot is a háromból, hiszen elég valószínűnek látszik, hogy útközben előbb-utóbb nyílt vizeken is át kell majd kelniük.

McNeish és McLeod nekiláttak a munkának: a bálnavadászcsónakot és az egyik kuttert[15] kellett szánokra rakni. Egy-egy csónak szánokkal együtt többet nyomott egy tonnánál, és senki sem áltatta magát azzal, hogy könnyű lesz elhúzni őket a jégmező kaotikusan egyenetlen felszínén, a néhol kétemeletnyi magasságba felgyűrt nyomássáncok között.

Meglepő módon mégis elkerülte őket a csüggedés. Mindannyiukon valamiféle kábult kimerültség lett úrrá, s így senki sem gondolkozott el azon, hogy a hajó elvesztése milyen rettenetes következményekkel járhat. Nem idegeskedtek amiatt sem, hogy pillanatnyilag egy alig 180 centiméter vastag jégtáblán kénytelenek táborozni. Az *Endurance*-on töltött utolsó néhány nap kísérteties robotja és kínzó bizonytalansága után igazi menedéknek tetszett a jégtábla. Beérték azzal, hogy élnek – és most tették, ami a további életben maradáshoz kellett.

Voltaképpen még valami mámoros lelkesedés is vegyült érzéseikbe, hiszen végre világos célt láttak maguk előtt. Kilenc hónapon át bizonytalanságban éltek, csak találgathatták, mit hoz a jövő, s közben céltalanul sodródtak a zajló jéggel. Ennek vége; most az a feladat, hogy kiszabaduljanak a jég fogságából, még ha irtóztatóan nehéznek ígérkezik is.

A nap folyamán kisebb csoportok zarándokoltak el a hajó maradványaihoz. A megtépázott, viharvert faalkotmányt voltaképpen már aligha lehetett hajónak nevezni. A szétmarcangolt, összegörbített építmény nem is úszott a vizen; a pusztító jég áttörte az oldalát, és ott megállt: tartotta

a beroskadt hajótestet, mely csak addig nem süllyed tovább, amíg a nyomás tart.

Az egyik ilyen út alkalmával az egyetlen épségben maradt kötélzetre, az első keresztrúd feszítőkötelére felhúzták a brit lobogót. Ha majd elsüllyed az *Endurance*, legalább felvont lobogóval nyeli el a tenger.

Másnap délelőtt is a szánokat rakodták, délután pedig Shackleton összehívta az egész legénységet a sátrak által körbezárt terecskére. Életbevágóan fontos, magyarázta nagyon komolyan, hogy a lehető legkisebb súlyúra csökkentsenek minden rakományt. Mindenki magával vihet a rajta lévő ruhán kívül két pár tartalék kesztyűt, hat pár zoknit, két pár bakancsot, egy hálózsákot, fél kiló dohányt és egykilónyi személyes holmit. A világon semmi sem lehet annyira értékes, hangsúlyozta mélységes meggyőződéssel, hogy az életben maradásukat kockáztassák érte, ezért arra buzdít mindenkit, hogy könyörtelenül szabaduljon meg minden grammnyi fölösleges tárgytól, függetlenül annak tényleges értékétől.

Szavai befejeztével elővette köpenye alól arany cigarettatárcáját, és egy marék aranypénzzel együtt ledobta a hóra, a lába elé.

Aztán kinyitotta az Alexandra anyakirálynétól kapott Bibliát, kitépte az ajánlást és a 23. zsoltárt. Kitépett még egy lapot Jób könyvéből is, amin ez állt: „Kinek méhéből jött ki a jég? Avagy az égnek daráját ki küldte? Mintegy kő alá a vizek elrejtetnek, mikor a mélységnek színe befagy.” Azzal a Bibliát is letette a hóba, és magára hagyta a csapatot. Drámai gesztus volt, de Shackleton annak is szánta. Korábbi expedícióinak tapasztalata megtanította rá, hogy akik mindenféle igényt kielégítő felszereléssel megrakodva indulnak útnak, sokkal lassabban haladnak, mint azok, akik a teljes körű felkészültség rovására a gyorsaságot részesítik előnyben.

A délután folyamán egyre nőtt a hóba helyezett fölösleges tárgyak száma. „Lenyűgöző zsibvásár volt” – jegyezte fel James. Kronométerek[16] , fejszék, egy oftalmoszkóp[17] , fűrészek, távcsövek, zoknik, lencsék, gyapjúmellények, vésők, könyvek, írószerek – valamint sok-sok fénykép és személyes apróság. Azok, akiknél indokolt volt, egy kilónál nehezebb csomagra is engedélyt kaptak. A két orvos természetesen kisebb mennyiségű orvosságot és orvosi felszerelést is magával vihetett. Akik naplót vezettek, megtarthatták a naplójukat. Hussey pedig egyenesen utasítást kapott, hogy vigye magával a bendzsóját, pedig az öt és fél kilót nyomott. A tokba tett hangszert a

bálnavadászcsónak orrába, a vízhatlan vászon alá szíjazták, hogy védjék az időjárás viszontagságaitól.

Másnapra tervezték az indulást. Előző este Shackleton a következőt írta: „Imádkozom Istenhez, hogy baj nélkül visszavezethessem embereimet a civilizációba."

Október 30-a szürke, borús nap volt, kevés hóval. Túlzottan enyhe, – 9,4 °C-os hőmérsékletet mértek, amitől megpuhult a jég felülete – ez szánhúzás szempontjából egyáltalán nem volt eszményi körülmény.

Másnap délelőtt összecsomagolták az utolsó darabokat is. Fél tizenkettő körül Shackleton és Wild elindultak felderíteni a terepet, hogy kijelöljék az útvonalat. Indulás előtt Shackleton parancsot adott, hogy öljék meg a három legfiatalabb kutyakölyköt és Siriust, az egyik korábbi alomból való kutyát; neki csak az volt a bűne, hogy még nem törték hámba. Ugyancsak halálra ítéltetett McNeish kandúrja, melyet tévedésből Mrs. Chippynek kereszteltek, mielőtt még megállapították volna a nemét. Csak annak juthatott élelem, amelyik el is tudta húzni az élelem súlyát.

A mindig kemény és gyakorlatias Tom Crean kissé távolabb vitte, majd különösebb aggályoskodás nélkül lelőtte a kutyakölyköket és Mrs. Chippyt. Sirius elpusztítása azonban Macklin dolga volt, s ő bizony nem állt a helyzet magaslatán. Kelletlenül előhozott Wild sátrából egy 12-es kaliberű pisztolyt, és egy távoli nyomássánchoz vezette áldozatát. Egy alkalmasnak tetsző helyen megállt, és a kiskutyára nézett. A barátságos, jókedvű kis jószág farkát csóválva ugrándozott körülötte és próbálta megnyalni a kezét. Macklin minduntalan eltolta magától, majd nagy nehezen összeszedte magát, és az állat nyakához nyomta a fegyvert. Meghúzta a ravaszt, de annyira remegett a keze, hogy újra kellett töltenie, és csak a második lövéssel sikerült megölnie a kutyát.

Délután kettőkor indultak útnak. Shackleton, Wordie, Hussey és Hudson mentek elöl az egyik szánnal, ásókkal és hegymászó csákánnyal felszerelkezve. Igyekeztek sík terepen vezetni a csapatot, de néhány száz méterenként így is át kellett kelniük egy-egy nyomássáncon. Ilyenkor munkához láttak, és addig dolgoztak, amíg el nem készült a miniatűr hágó, amelyen a csónakok is átfértek. A nagyon magas sáncok mindkét oldalán rámpát kellett építeniük jégből és hóból.

Az élboly után a kutyafogatok következtek; mindegyik szán körülbelül

400 kilogramm súlyt vitt. A csónakokat tizenöt férfi vontatta, akik Worsley irányításával vették magukra az istrángot; ők zárták a menetet. Súlyuknál fogva a csónakok belesüppedtek a puha hóba; az embereknek teljes erejükből bele kellett feszülniük a hámba ahhoz, hogy egyáltalán megmozdítsák terhüket, így olykor csaknem a földdel párhuzamos testtartásban haladtak; az egész művelet sokkal inkább emlékeztetett szántásra, mint szánhúzásra.

Shackleton bölcs előrelátással utasította embereit, hogy ne távolodjanak el egymástól négyszáz méternél messzebbre. Attól félt, hogy ha meghasad a jégmező, akkor nagyobb követési távolság esetén elszakadhatnak egymástól az emberek. Lassan és keservesen haladtak, mert szinte kilométerenként olyan akadály állta útjukat, hogy vissza kellett fordulniuk, s így egy-egy rövidebb szakaszt ismételten is megtettek. Délután öt körül – mintegy háromórai menetelés után – légvonalban még 2 kilométerre sem lehettek a hajótól, bár a kényszerű kerülők miatt legalább kétszer akkora távolságot tettek meg. Némelyik kutyafogatnak többször is vissza kellett fordulnia a hátrahagyott felszerelésekért, így ezek akár 20 kilométert is bejárhattak.

Hat órakor megvacsoráztak, majd a kimerült emberek azonnal bevackolták magukat a hálózsákjukba. Éjszaka erősen havazott, hajnalra 15 centiméteres, puha hótakaró borított mindent. A hőmérséklet – 3,8 °C-ra emelkedett, ami tovább rontotta a szánhúzás esélyeit.

Délelőtt Shackleton és Worsley viszonylag jól járható utat talált nyugat felé, és egy órakor az egész csapat fel is kerekedett. De a mély hóban csak kínosan vánszorogva tudtak haladni, perceken belül kiverte a víz, és gyötörte őket a szomjúság.

A legfontosabb, igen munkaigényes feladat az volt, hogy utat döngöljenek a szántalpon csúszó csónakok számára. A csónakokat húzó tizenöt férfi így is úgy érezte, mintha sártengeren rángatná át a terhét. Nemsokára Wild és Hurley visszafordultak a kutyafogatokkal, hogy kisegítsék őket. Befogták az állatokat a kutter elé, így kissé jobban haladtak.

Délután négy körül, mindössze ezerkétszáz méternyi út után, vastag, egyenletes felületű jégtáblához értek. Mivel nem láttak más, táborozásra alkalmas helyet, Shackleton úgy döntött, ott fognak éjszakázni. Alig állították fel a sátrakat, a belsejük máris átnedvesedett. Képtelenség volt úgy bemászni a sátrakba, hogy be ne hordjanak magukkal rengeteg vizes, tapadós

havat is.

Macklin fel is jegyezte: „Sajnálom szegény Worsleyt, aki a bejáratnál fekszik, mert ő kapja az összes latyakot, amit a többiek behoznak."

De Worsley egyáltalán nem volt elkeseredve. Ugyanaznap este ő ezt írta a naplójába: „Bámulatos, hogy az ember milyen villámgyorsan képes megváltoztatni a gondolkodását… és alkalmazkodni a barbár állapotokhoz!"

Shackleton elégedetten tapasztalta, hogy embereinek általában jó kedvük van: „Sokan jó kis mulatságnak fogják fel ezt az egészet – jegyezte fel. – Jobb is így"

Még hozzátette: „Ez a jégtábla tényleg erős. Ma éjjel aludni fogunk."

Valóban jókora jégtábla volt, az átmérője közel 1 kilométeres, vastagsága legalább 3 méter, és másfél méteres hó födte. Worsley becslése szerint kétévesnél öregebb jégtábla lehetett.

Másnap reggel, amikor Wild és Worsley társaságában elindult utat keresni, Shackletonnak egyre a jégtábla megbízható, vaskos szilárdsága járt az eszében. Nyugat felé egymásra torlódott táblák zűrzavarát látták; „tenger, mely csak nyomásból áll – jelentette ki Shackleton –, lehetetlen továbbmenni". Ilyen terepen 15 kilométert se bírnának ki a csónakok meg a szánok.

A táborba visszafelé menet Shackleton döntésre jutott. Amikor megérkeztek, összehívta embereit, és elmondta, hogy mindaddig napi 2 kilométert sem haladtak, az előttük álló terep pedig egyre nehezebbnek látszik. Ez az iram, jelentette ki, aligha éri meg a fáradságot. Mivel nem valószínű, hogy a jelenleginél jobb táborhelyet találnak, maradnak, ahol vannak, míg a jégzajlás közelebb nem sodorja őket a szárazföldhöz.

Sok arcon látszott csalódás, de Shackleton nem hagyott időt az ellenvetésre. Visszaküldött néhány kutyafogatot a mintegy 3 kilométerre maguk mögött hagyott, első táborhelyre, hogy hozzanak el onnan minden lehetséges élelmet, ruhaneműt és felszerelést.

Wild hat emberrel visszatért a hajóhoz. Amikor az *Endurance*-hoz értek, látták, hogy az elmúlt két napban a jég tovább roncsolta. Orra mélyebben fúródott a jégtáblába, és a tömbökből letöredezett jégdarabok egészen beborították az orrfelépítményt. Kötélzetéből törött árbocok és összegubancolt kötelek kusza halmaza maradt csupán, azt is szét kellett vágniuk, hogy biztonságosan dolgozhassanak. Később sikerült áttörniük a

hajókonyha tetejét és felhozniuk néhány láda élelmiszert. De a nap legnagyobb nyeresége a harmadik csónak volt, amelynek elszállításához több kutyafogat együttes erőfeszítése kellett.

Aznap este Shackleton utasította Greent, hogy tegyen némi fókazsírt is a fókapörköltbe, mert nem árt, ha az emberek megszokják az ízét. Néhányan, amikor megpillantották az így készült tengerészleves, a „hoosh” színén úszkáló, csukamájolaj szagú, mócsingszerű falatokat, gondosan kipiszkálták az ételből. De a többség olyan éhes volt, hogy mohón felfalta mindenestől.

MÁSODIK FEJEZET

Éppen egy teljes hete éltek a jég hátán. Hét röpke nap alatt az *Endurance* rendezett, sőt kellemes életkörülményeit a kényelem teljes hiánya, az örökös nedvesség és a kivédhetetlen hideg váltotta fel. Alig több mint egy hete ki-ki még a saját, jó meleg ágyában aludt és az ebédlőasztalt körülülve, otthonos hangulatban étkezett. Most zsúfolt sátrakban szorongtak, rénszarvas bőréből vagy vastag gyapjúanyagból készült hálózsákban aludtak a puszta jégen vagy – jobb esetben – kényelmetlenül kemény deszkaszálon. Étkezéskor a hóba ültek le, és bádogcsajkából ettek, amelybe egyszerre, ömlesztve került bele mindenféle étel. Mindenkinek volt kanala, kése – és jobb híján a tíz ujja.

Hajótöröttek voltak a világ egyik legkönyörtelenebb vidékén; sodródtak, maguk sem tudták, merre, és aligha remélhették, hogy megmentik őket. Tisztában voltak vele, hogy csak addig maradnak életben, amíg a Gondviselés jóvoltából lesz mit enniük.

Mégis, meglepően kevés nehézséggel járt az új életformához való alkalmazkodás, és a legtöbben őszintén felszabadultnak érezték magukat. Ez a páratlan emberi alkalmazkodóképesség tette, hogy olykor emlékeztetniük kellett magukat kilátástalan helyzetükre. November 4-én Macklin ezt írta a naplójába: „Gyönyörű napunk volt, és nehéz elgondolni, hogy milyen kétségbeejtően reménytelen helyzetben vagyunk.”

Bejegyzése az egész társaságot jól jellemzi. Egyikük sem volt hős, legalábbis a szó regényes értelmében nem. Naplóikban mégsem szerepel semmi más, csak mindennapjaik, teendőik tárgyilagos krónikája.

Életszemléletükben csak egy lényeges változás következett be – éspedig az ennivalóhoz való viszonyuk drámai átalakulása. Worsley így ír erről: „Felháborító! Mintha egyedül az ételért élnénk, mintha mindig csak az járna az eszünkben. Soha életemben feleannyira sem érdekelt az evés, mint most – és valamennyien így vagyunk vele… Megennénk bármit, de különösen a főtt fókazsírt, amit azelőtt egyikünk se bírt volna legyűrni. Valószínűleg azért gondolunk annyit az evésre, mert állandóan a szabadban vagyunk, és nincs tűz, hogy felmelegítse a testünket, így azt az ételnek kell elvégezni…”

Másnap, november 5-én már reggel hatkor fenn voltak. Csaknem mindenki visszatért a hajóhoz. Többen is kísérletet tettek személyes tárgyaik kimentésére. Macklin az édesanyjától kapott Bibliájáért ment vissza. Egy lyukon mászott be a megdőlt fedélzeti felépítménybe, hogy az egykori kabinjához vezető folyosóra jusson. Itt egy korláton guggolva araszolt egyre lejjebb. Mintegy három és fél méterre a kabintól már olyan magasan állt a víz, hogy nem mehetett tovább. Látta odalent az ajtót a sötét, jeges víz alatt, de nem jutott el odáig.

Greenstreet szerencsésebbnek bizonyult. Sikerült annyira behatolnia a kabinjába, hogy magához vegyen néhány könyvet. How és Bakewell, akiknek a szállása az orrfelépítményben szintén víz alá került, másutt kerestek kincset. Óvatosan elindultak az egyik alsó folyosón, és nemsokára egy kis fülkéhez értek, amelyet annak idején Hurley használt sötétkamrának. Benéztek, és a polcon megpillantották a fényképész negatívjait tartalmazó dobozokat. Egy pillanatnyi tanakodás után átpréselték magukat a félig beszorult ajtón, beléptek a bokáig érő vízbe, és gyorsan összeszedték a dobozokat. Kincs volt valóban, amelyet még aznap este visszaadtak Hurleynek.

Lázasan gyűjtögetett az egész társaság, gyakorlatilag végig se gondolva, szükségük van-e arra, amit találtak. Igaz, a hajóról származó tárgyak közt nemigen akadt olyan, amit ne lehetett volna használni valamire. A fa mindig jól jön tüzelőnek a főzéshez; a vitorlavásznat le lehet teríteni a földre vagy jó lesz sátrat foltozni; a kötelekkel szánt lehet vontatni. Egy darabban kiemelték a kormánykerékházat, és elcipelték a táborba, amolyan hordozható raktárféleségnek. Utána még faanyag, vitorlarudak, kötélzet és vitorlák következtek.

Öt óra felé járt, amikor az utolsó szállítmánnyal visszaindultak a táborba. Ahogy baktattak a szánok mellett, Hurley meglátott egy Weddell-fókát, jobb kéz felé, nagyjából egy kilométernyire. Nem volt nála fegyver, amivel leterítse, így fogott egy husángot, és óvatosan becserkészte az állatot. Amikor elég közel került hozzá, leütötte, és hegymászó csákánnyal meglékelte az agyát. Útközben még két fókát ejtettek el ugyanígy.

Mindent összevéve elszomorítóan sovány zsákmánnyal tértek vissza. Az élelmiszer-tartalékok legnagyobb részét az alsó fedélzeten, a hajdani Ritz helyén, a raktérben tartották, és ha hozzá akartak férni, előbb fel kellett

szedniük a helyenként 30 centiméternél is vastagabb – és néhol egy méter víz borította – fedélzetet. Életbevágó volt azonban, hogy megszerezzék az élelmiszert, ezért másnap McNeish irányításával ismét nekiláttak a kincskeresésnek. Miután több órán át dolgoztak jégvésővel és csigás emelőkkel, végre sikerült áttörniük a deszkákat és lyukat tépniük a fedélzetbe.

Az élelmiszeres ládák szinte azonnal felúsztak a felszínre. Elsőnek mindjárt egy hordó dió került elő, majd egyéb javak következtek: egy láda cukor és egy egész doboz sütőpor. A nap végére közel három és fél tonna lisztet, rizst, cukrot, árpát, lencsét, zöldséget és dzsemet sikerült kihalászniuk és szánkóval átszállítaniuk a táborba. A rendkívül gazdag fogás egészen megmámorosította őket. Green currys fókapörköltet készített vacsorára, hogy kellőképpen megünnepeljék a nagy eseményt. De már az első falat csaknem a torkukon akadt: a szakács ugyanis legalább háromszor annyi curryt tett az ételbe. „Kénytelen voltam megenni, annyira mardosott az éhség – panaszolta Macklin később a naplójának –, de most olyan a szám, mint egy mészégető kemence belülről, és majd kitikkadok a szomjúságtól!”

November 6-án délután fel kellett függeszteni a zsákmányszerző munkát, mert egy délről támadt orkán visszakergette az embereket a sátrakba. Ez volt az első hóvihar, amit a jégtáblán éltek át. Reszkettek a hidegtől, a sátrak csattogtak és zörögtek a süvöltő szélben, az emberek dermedten bújtak egymáshoz odabent. Egyedül abban lelhettek némi vigaszt, hogy a vihar észak felé, az oly végtelenül távoli emberi civilizáció irányába sodorja őket.

Shackleton elérkezettnek látta az alkalmat, hogy Wild, Worsley és Hurley társaságában számba vegye élelmiszer-tartalékaikat. A száncsapat sűrített élelmiszercsomagján kívül – amelyet annak idején a kontinensen átkelni készülő, hatfős csoport részére állítottak össze, és amelyet most Shackleton végszükség esetére tartogatott – mintegy négy és fél tonna élelmiszer állt a rendelkezésükre. Úgy becsülték, teljes fejadagok mellett három hónapig tartanak ki a készletek. Mivel bíztak benne, hogy egyre több fókát és pingvint tudnak majd elejteni, a következő két hónapra teljes fejadagok mellett döntöttek. így kihúzzák januárig, a déli-sarki nyár közepéig. Shackleton biztosra vette, hogy akkor már tudni fogják, mit tartogat számukra a sors. A végső döntést jóval a tél beállta előtt kell

meghozniuk, amikor még mindig marad idejük a cselekvésre.

Minden a zajló jég sodrásán múlott. Ha a jégár továbbra is északnyugatnak viszi őket, a Palmer-föld közelébe juthatnak, talán egészen a Déli-Orkney-szigetekig, mintegy 900 kilométerre, észak felé. Másfelől megtörténhet, hogy a sodrás valami miatt elakad, s akkor nagyjából egy helyben maradnak. Végül előfordulhat, hogy a zajló jég északkeleti vagy akár keleti irányba kanyarodik el, és ők végképp elsodródnak a szárazföldtől.

Akárhogy lesz is, januárban már semmiképp nem fordulhatnak vissza. Ha szárazföld felé sodródnak, akkor már elegendő hajózható víznek kell lennie ahhoz, hogy csónakba szálljanak és elhajózzanak a legígéretesebbnek tetsző irányba. Ez a megoldás ésszerűnek látszott, legalábbis elméletileg. Ha közben megáll a zajló jég, az januárban már nyilvánvaló lesz. Ebben az esetben, mivel eszük ágában sincs a jégmezőn áttelelni, megszabadulnak a csónakoktól, csak a hajóács építette kis tutajt tartják meg, és megcélozzák a legközelebbi szárazföldet. A tutaj segítségével kelnek majd át az útjukba kerülő jégmentes vízfelületeken. Kockázatos terv, de még mindig jobb, mint a jégtáblán tölteni a telet.

A harmadik eshetőség volt a legriasztóbb. Ha a zajló jég északkeletnek vagy keletnek sodródik, és nem sikerül vízre bocsátaniuk a csónakokat, akkor a jégtáblákon kell átvészelniük a telet, túlélniük a dermesztően hideg, kegyetlen viharokat hozó, sarkvidéki éjszakát. Hogy így lesz-e, januárban az is kiderül. S akkor nekiláthatnak összegyűjteni az átteleléshez szükséges húsmennyiséget. De ezen az eshetőségen senkinek sem volt kedve hosszan elmélkedni.

HARMADIK FEJEZET

Az a tény, hogy az élelemhelyzetről tartott, magas szintű tanácskozáson Frank Hurley is jelen volt, külön figyelmet érdemel. Nem korábbi antarktiszi tapasztalataival érdemelte ki a meghívást – akkor ugyanis a hozzá képest veteránnak számító Alf Cheetham vagy Tom Crean is ott lehetett volna –, hanem mert Shackleton nem akarta magára haragítani. Az eset fényt vet az expedíció parancsnokának egyik alapvető jellemvonására.

Bár fizikai értelemben gyakorlatilag semmitől sem félt, szinte betegesen rettegett attól, hogy egyszer csak nem lesz ura többé a helyzetnek. Ez részben önmarcangoló felelősségérzetéből fakadt. Úgy érezte, ő sodorta ebbe a kétségbeejtő helyzetbe az embereit, ezért az ő felelőssége, hogy kivezesse őket belőle. Kínosan odafigyelt tehát az esetleges bajkeverőkre, akik megbonthatják a csapat egységét. Shackleton tudta, ha széthúzás támad, pontosan az a mákszemnyi többletenergia fog hiányozni, ami válsághelyzetben élet és halál között dönthet. így bármire hajlandó volt, csak hogy fenntartsa a társaság egységét és irányíthatóságát.

Hurley kétségkívül tehetséges fotográfus és kiváló munkaerő volt, ugyanakkor abból a fajtából való, aki egyenesen igényli, hogy körüludvarolják és éreztessék vele fontosságát. Shackleton megsejtette ezt az igényt – talán túl is becsülte –, és tartott tőle, hogy ha nem jár a kedvében, Hurley mellőzve érzi magát, és elégedetlenséget szít a többiekben is.

Gyakorta kikérte tehát a fényképész véleményét, és mindig gondja volt rá, hogy megdicsérje a munkáját. Saját sátrában juttatott neki helyet, ami felettébb hízelgett Hurley sznobériájának, ugyanakkor a minimálisra csökkentette annak az esélyét, hogy a fotós elégedetlenkedőkkel vegye körül magát.

A szálláshelyek kiosztásánál amúgy is lényeges szempontnak számított az esetleges zavargások megelőzése. Az egyes sátorban lakott Shackleton, Hudson, a navigátor, James, a fizikus és Hurley. Bár egyikük sem minősült kifejezetten bajkeverőnek, Shackleton úgy vélte, ha túl sokat lennének együtt a többiekkel, előbb-utóbb valamilyen súrlódást okoznának.

Hudson mit sem változott: megmaradt egyszerű léleknek, és néha kissé nehéz volt elviselni. Tréfái inkább idétlenre, mint jópofára sikeredtek meglehetősen lassú felfogása miatt. Mint afféle jóképű aranyifjú, némileg el volt telve magával, de igazából nem tengett benne túl az önbizalom. Alapvető önbizalomhiánya miatt állandóan önmagával foglalkozott, s így nyilvánvalóan képtelen volt másokra odafigyelni. Bármikor simán félbeszakított bármilyen beszélgetést, csak hogy közbeszúrjon valamit saját magával kapcsolatban – még akkor is, ha megjegyzésének semmi köze sem volt a beszélgetés tárgyához. A fenti okok miatt nehezen vette észre, hogy mikor ugratják, ahogy azt a Buddha csúfnév története is mutatja. Furcsa, de inkább élvezte, ha kifigurázták, talán azért, mert ilyenkor a figyelem középpontjába került. Shackleton csöppet sem lelkesedett Hudson társaságáért, de inkább elviselte, mintsem másokat terheljen vele.

Ami Jamest illeti, neki sohasem lett volna szabad csatlakoznia az expedícióhoz. Iskolázott ember volt és jó nevelést kapott. Mint vérbeli kutató és igen tehetséges, elhivatott tudós, kevéssé értett és kevéssé vonzódott a gyakorlati ügyekhez. Személyisége nagyjából mindenben az ellentéte volt Shackletonénak, aki elsősorban James érdekében osztotta be őt a saját sátrába.

Hasonló megfontolásból került McNeish a kettes számú sátorba, Wild mellé. A hajóács vérbeli mesterember volt. Soha senki nem látott vonalzót a kezében; egyszerűen jól megnézte a készítendő munkadarabot, aztán nekilátott lefűrészelni a szükséges elemeket, amelyek végül tökéletesen összeillettek.

McNeish hatalmas termetű, bivalyerős férfi volt, de már az ötvenhatodik évét taposta: a többiek átlagéletkorának több mint kétszeresét érte meg, és a tetejébe aranyér kínozta. Szinte már az *Endurance* indulásának napja óta gyötörte a honvágy. Senki sem értette, miért tartott egyáltalán velük. Egy biztos: McNeish előszeretettel és gyakorta fakadt panaszra. Hosszú tengerészmúltjára való tekintettel szívesen tetszelgett afféle tengeri prókátor szerepében, aki jól ismeri a tengerész jogait. Mindent összevetve Shackleton úgy találta, ajánlatos odafigyelni McNeishre, és ennek megfelelően látta el utasításokkal Wildot is.

De még az öreg, mogorva McNeisht is jobb kedvre derítette a november 6-i hóvihart kísérő, délkelet felől fújó szél. Noha sátraikba kényszerültek, és

nyomorúságos körülmények között kellett átvészelniük a vihart, mindannyian biztosra vették, hogy végre jókora darabot sodródnak észak felé. „Mind abban reménykedünk, hogy legalább egy hónapig eltart!” – írta a naplójába McNeish.

Csak negyvennyolc óráig tartott. Amikor kitisztult az ég, Worsley megállapította földrajzi helyzetüket: szép távot, majdnem 30 kilométert sodródtak északnyugatnak.

Aznap délután Shackleton egy kisebb csoporttal és három szánhúzó falkával visszatért a hajóhoz, hogy folytassa a kármentő akciót. De az *Endurance* időközben további 45 centimétert süllyedt, nagyjából egy szintre kerülve a jég felszínével – és lehetetlenné vált a további munka. Mielőtt végképp magára hagyták volna a hajót, a kis csapat búcsúzóul fellőtt egy jelzőrakétát.

Másnap kilátótornyot építettek a kimentett vitorlarudak és a palánkozat darabjaiból. McNeish új szántalpakat ácsolt a bálnavadászcsónaknak. Azt a rendkívül kemény zöldfa burkolatot használta fel hozzá, amely egykor az *Endurance* oldalát védte a jég ellen.

A nappalok már jóval hosszabbak voltak az éjszakáknál; a nap este kilenc tájt nyugodott le és hajnali három körül kelt. Esténként annyi fény volt, hogy olvasni vagy kártyázni lehetett mellette. Hussey gyakran átvitte a bendzsóját az étkezősátorba, ahol a bálnazsírral fűtött kályhánál eléggé megmelegedett a keze ahhoz, hogy játszhasson, és mindig akadt nótás kedvű társaság. Az ötös számú sátorban a Worsley felügyelete alatt lakó hét ember bevezette az esti felolvasás szokását. Clark nyitotta a sort, méghozzá egy elég balszerencsésen választott könyvvel, amely a Tudomány a fotelből címet viselte. A felolvasó és hétfős hallgatósága összebújva, testükkel kört alkotva feküdt; a sátor közepén egy kupac hálózsák alá dugták a lábukat, hogy némi kollektív meleget termeljenek. Amikor Greenstreetre került a sor, ő Walter Scott Marmionya mellett döntött. Macklin teljesen el volt ragadtatva a felolvasó teljesítményétől: „Be kell vallanom, nincs nála kiválóbb altató!”

A társaság optimizmusát és jókedvét az a mélységes meggyőződés táplálta, hogy helyzetük csupán ideiglenes. Biztosra vették, hogy hamarosan minden jóra fordul. Közelgett a nyár, és úgy okoskodtak, hogy az addigi lassú jégzajlás rövidesen felgyorsul. Ha nem így lenne, a nyári időjárás

akkor is fellazítja a jeget, és csónakba szállhatnak.

November 12-én, négy nappal a hóvihar után északira fordult a szél, és minden jel szerint beköszöntött a nyár. A hőmérő 1,6 °C-ot jelzett; ez volt az addig mért legmagasabb érték. Többen is levetkőztek derékig, és nagy gyönyörűséggel adták át magukat a mosdás fényűzésének – a hóban.

Egyéb tekintetben a hirtelen hőhullám csak megkeserítette az életüket. Napközben valósággal fullasztó hőség uralkodott a sátrakban; Shackleton egyszer 27,7 °C-ot mért az övékben. Worsley megesküdött rá, hogy a szeme láttára olvadt vízzé a hó. A jégtábla felszíne hókása és kocsonyás jég keverékévé alakult át, és a lyukacsos, alattomos felszín a legváratlanabb pillanatokban tudott beszakadni az áldozat alatt, aki így térdig vagy akár derékig is elmerülhetett egy vízzel telt, jeges veremben. A legnagyobb megpróbáltatást az elejtett fókák szállítása jelentette; súlyos testüket szánnal vitték a táborba. Egy-egy ilyen útról rendszerint tetőtől talpig lucskosan tértek meg a fogathajtók.

De az életnek voltak örömei is. Orde-Lees, az expedíció fukar raktárosa, akit az emberek hol Ezredesnek, hol Öreg Hölgynek, hol Pocakrablónak, hol meg a Tettek emberének hívtak, és még ki tudja, hány más csúfnévvel illettek, november 12-én úgy döntött, egy időre kiköltözik az ötös sátorból.

Worsley szarkasztikus derűvel emlékezik meg naplójában a nagy eseményről: „Szívet tépő zokogás és panaszszó hallatszik ma este az ötös sátorból, ahol szeretett Ezredesüket gyászolják az ott lakók, ő ugyanis egész nyáron a raktárként szolgáló régi kormánykerékházban fog aludni. Kegyesen enged őszinte könyörgésünknek, s ígéri, hogy ezentúl is velünk étkezik, s megnyugtat, hogy amint ismét menetelnünk kell, visszatér szerény, de annál vidámabb hajlékunkba.”

A társaság tagjai közül minden bizonnyal Orde-Lees volt a legkülönösebb szerzet. És a legerősebb is. Mielőtt csatlakozott az expedícióhoz, a Királyi Haditengerészet tisztjeinek kiképzéséért felelt, testedzésüket irányította. A hajón utazó többi huszonhét férfi közül akármelyikkel könnyűszerrel elbánt volna. De bármennyit ugratták is, Orde-Lees sosem verekedett. A durva tréfákra rendszerint csak ennyit válaszolt sértődött hangon: „Nahát, nem szép tőletek, hogy ilyeneket mondtok!” Pedig egyáltalán nem volt gyáva – inkább esztelenül vakmerő.

Ha fókavadászatra ment, egyik jégszigetről a másikra ugrálva kelt át a

szabad vízfelületű csatornákon, miközben gyilkos bálnák cirkáltak a vízben. A tél egyik legsötétebb napján, amikor az *Endurance* befagyva vesztegelt, egy biciklit talált a hajó raktárában, és mindjárt ki is ment karikázni egyet a befagyott jégtáblákon. Amikor már két órája volt távol a farkasordító hidegben, felderítő csapat indult a keresésére. Megtalálták és visszavitték a hajóra; Shackleton megtiltotta neki, hogy még egyszer kíséret nélkül eltávozzék, Worsley pedig azt a feladatot kapta, hogy tartsa szemmel a raktárost.

Orde-Lees különös, gyermeteg lelkű személyiség és lényegében lusta ember volt, akit csak néhány tevékenység érdekelt: például a síelés, melyben öröme telt. Nem szégyellte, nem is leplezte lustaságát. Még a legkétségbeejtőbb pillanatokban is, amikor a többiek már kis híján összeestek a fáradtságtól, ő nyíltan igyekezett kitérni a feladat elől. Nem kizárt, hogy társai számára éppen ez a kendőzetlen őszinteség tette elfogadhatóvá a személyét.

Ugyanakkor, legalábbis az adott szűkös körülmények között, kiváló raktárosnak bizonyult. Örökösen attól rettegett, hogy éhen fognak halni, így olyan szűkmarkúan mérte az adagokat, ahogy csak tudta. Shackleton többször is elmarasztalta, amiért túl kevés ennivalót osztott ki az embereknek. Állandóan magára haragította a lakótársait. Ha ő volt a soros, hogy a konyháról a sátorba vigye a levest, útközben minduntalan elvonta a figyelmét valami, így mire odaért, teljesen kihűlt az étel. Kérésnek, szitoknak, fenyegetésnek nem volt foganatja. Rögeszmésen őrizte a tárgyait, nem tudott selejtezni; kacatokból összehordott gyűjteménye jóval több helyet foglalt el, mint amennyi a sátorban megillette volna.

Shackletonnal szemben alázatos magatartást vett fel – de Shackleton megvetette a szolgalelkűséget. A többiekhez hasonlóan ő sem állhatta Orde-Leest, és ezt egy alkalommal a szemébe is vágta. Jellemző, hogy Orde-Lees kötelességének érezte feljegyezni az esetet a naplójába: egyes szám harmadik személyben, mintha csak kívülálló lett volna, egyszerű tanúja a szóváltásnak.

Minden kellemetlen tulajdonsága ellenére Orde-Lees javára írandó, hogy képtelen volt bármiféle gazságra. Az emberek többsége afféle hóbortosnak könyvelte el, aki legdühítőbb pillanataiban egyúttal rettentő mulatságos is volt.

Shackleton újra meg újra áttanulmányozta a lehetséges útvonalakat, és november 13-án bejelentette, hogy kidolgozott egy tervet.

A sodrás eddig szinte egyenesen a mintegy 500 kilométerre, északnyugatra fekvő Hóbucka-sziget felé hajtotta őket. A közeli Palmer-földet valószínűleg jég kötötte össze a partjától nem messze található szigettel. Ha eléggé feltöredezik a jégmező, és időben vízre tudják bocsátani a csónakokat, akár ott is kiköthetnek. Ez esetben körülbelül 240 kilométert kellene gyalogolniuk a Palmer-félsziget nyugati partján a Wilhelmina-öbölig, ahol a nyári időszakban sűrűn kötnek ki bálnavadászhajók. Ha pedig sikerül kapcsolatba lépniük a bálnavadászokkal, akkor nagyjából biztosra vehetik, hogy megmenekülnek.

Shackleton tervei szerint négyen vágnának át a Palmer-föld 1500 méter magasan húzódó gleccserein, míg a többiek a szigeten várnák be a mentőcsapatokat.

A terv megvalósítását a világon semmi sem szavatolta, de a legcsekélyebb eshetőséget is fontolóra kellett venniük. Hurley azonmód hozzálátott csavarokat reszelni, amelyeket aztán a gleccsermászóknak szánt négy pár bakancs talpára erősített. Shackleton a vidékről készült összes térképüket átböngészte, hogy megtalálja a legalkalmasabb útvonalat.

Aznap éjjel távoli, tompa dörej dübörgött végig a jégtáblákon, mintha csak helyzetük reménytelenségét hangsúlyozná. Új nyomáshullám kezdődött, és láthatták, amint 3 kilométerre tőlük ismét támad a jég a hajó ellen. Este kilenc tájban az *Endurance* első árboca nagy recsegés-ropogás közepette ledőlt, csúcsán utolsót villant, majd eltűnt a kék lobogó.

NEGYEDIK FEJEZET

Noha jégtáblájuk átvészelte a nyomást, Shackleton nem akarta, hogy emberei a biztonság illúziójába ringassák magukat, ezért november 15-én egy – vészhelyzet esetére kidolgozott – riadótervvel állt elő. Jóllehet egyelőre valószínűtlennek látszott a menekülés, külön-külön mindenkinek kijelölte a feladatát arra az esetre, ha váratlanul tábort kellene bontaniuk. Ha a jégen át kell menekülniük, a hajtók a lehető legrövidebb idő alatt befogják a kutyákat, miközben a többiek összecsomagolják az élelmiszerkészleteket és a felszerelést, aztán felszedik a sátrakat. Ha pedig vízre kell szállniuk, mint remélték, természetesen a csónakokat kell előkészíteni.

Nem lehetett azonban megakadályozni, hogy valamiféle önhitt elégedettség úrrá ne legyen a társaságon, ahogy egyre inkább hozzászoktak a tábori élet rendjéhez. Lassan ugyanolyan otthonosnak találták a fakózöld sátrakat, mint korábban a hajót. Két hagyományos típusú, közepén bambuszrúddal kitámasztott sátruk volt, a többi – „abroncsos” – sátrat pedig Marston tervezte, kifejezetten az expedíció számára. Ezek ugyanolyan elv alapján működtek, mint a babakocsi hátrahúzható ernyője; pillanatok műve volt felállítani vagy összecsukni őket. Hátrányuknak számított viszont, hogy a középrudas változatnál jóval nehezebben állták a viharokat.

A tábor élete minden reggel fél hétkor a konyhában kezdődött: az éjjeli őrszem ekkor kimert a hordóból egy evőkanál petróleumot, és beleöntötte a kályha alatti fémtálkába. Aztán meggyújtotta, az pedig lángra lobbantotta a tálka fölé, rácsokra aggatott fókaszalonnacsíkokat. A kályhát Hurley készítette; a hajóról zsákmányolt egyik régi olajoshordót és a kovácsoltvas hamucsúszdát alakította át.

A kályha a konyha közepén állt. Maga a konyha alig volt több afféle rögtönzött szélfogónál, melyet jégbe levert vitorlarudakból és az azokra kifeszített, odakötözött vitorlákból építettek. Egyúttal könyvtárként is szolgált, itt tartották ugyanis egy tengerészládában az *Endurance*-ról kimenekített könyveket. Az egyik rúdon kronométer függött, a másikon tükör.

Amikor már lobogott a tűz, az éjszakai őr felébresztette Greent, ő pedig nekilátott reggelit készíteni. Hét óra körül mozgolódni kezdtek az emberek,

majd a közeli hóbuckák mögé vonulva könnyítettek magukon. Többen agyonhasznált fogkefét is vittek, és visszafelé fogat mostak hóval. Azokat a hétalvókat, akik még háromnegyed nyolckor is lustálkodtak, az éjszakai őr ébresztette, „Horgonyt fel! Horgonyt fel!” kiáltásokkal végigügetve a sátrak között. Az emberek összegöngyölték a hálózsákjukat, és azon ülve várták a reggelit – hol fókasültet kaptak, hol halkonzervet, máskor zabkását vagy pemmikánt[18] és teát.

Reggeli után mindenki tette a szokásos dolgát. Green délelőttönként bannockot, kovásztalan zabkenyeret sütött pirított lisztből, melyet általában feldúsított pemmikánnal vagy lencsével, illetve bármivel, ami némi ízt kölcsönzött neki. Vízzé olvasztható jégből pedig volt bőven.

Az öreg Chippy McNeish ezekben a napokban – rendszerint McLeod, How és Bakewell segédletével – a bálnavadászcsónak és a kutterek oldalának megmagasításán fáradozott, hogy minél „tengerállóbbá” tegye őket. Hátráltatta a munkájukat, hogy kevés szerszám és nyersanyag állt rendelkezésükre, mert mindössze egy fűrészt, egy kalapácsot, egy vésőt és egy ácsszekercét sikerült megmenteniük a hajóról. A birtokukban lévő kevés szöget McNeish egyenként húzogatta ki az *Endurance* vízszint fölött maradt oldalából.

Hurley is a csónakút előkészületeivel foglalatoskodott. Tudniillik nem csupán kiváló fényképész volt, hanem szakképzett bádogkovács is; a fejébe verte, hogy a hajó tájolóházának csőszerű részéből összeeszkábál egy egyszerű szivattyút.

A társaság többi tagja vadászattal töltötte ideje javát. Többnyire párosával indultak a jégmezőre fókát keresni, míg a fogathajtók a kutyákat gyakorlatoztatták. A vadászok kis zászlót lengetve jelezték nekik, ha fókát találtak. Ilyenkor az egyik kutyafogat elment, hogy bevontassa az elejtett állatot.

A fókaölés felettébb véres ügy volt. Wild hozott ugyan a hajóról egy revolvert, egy 12-es, sörétes vadászpuskát és egy .33-as kaliberű fegyvert, de lőszerből kevés volt. Ezért, ha csak lehetett, a vadászok saját kezűleg végeztek a fókákkal. Óvatosan megközelítették az állatot, aztán jól orrba vágták egy síléccel vagy törött evezővel, majd a nyaki ütőerét átvágva kivéreztették. A vért olykor felfogták edényekbe és odaadták a kutyáknak, de legtöbbször hagyták elfolyni a hóba. Máskor betörték az állat koponyáját

jégcsákánnyal, de a két orvos nem pártolta ezt a gyakorlatot, mert az eljárás gyakran ehetetlenné tette a fóka agyát, amelyet pedig jelentős vitaminforrásnak, s ezért értékes tápláléknak tartottak.

A finnyásabbak – főleg Louis Rickenson, az első gépész – eleinte viszolyogva fordítottak hátat a lelketlen mészárlásnak. De nem sokáig: előbb-utóbb minden vonakodást legyőzött az életösztön.

A fejenként rendszerint egy, legfeljebb két szelet lekváros bannockból és teából álló ebéd után a szánok hámjának megerősítésével, a felszerelések átcsomagolásával foglalatoskodtak vagy a csónakok körül tettek-vettek. Délután ötkor került sor hatalmas csaholás közepette a kutyaetetésre, majd fél hatkor az emberek is megvacsoráztak, általában fóka*hoosh*t kaptak egy bannockkal, hozzá egy csésze forró, vizes kakaót.

Esti tevékenységük sátranként változott. Worsley sátrában felolvasás folyt. Shackleton négyfős sátrában, az egyes számúban, kivétel nélkül mindig pókereztek vagy bridzseltek. A négyesben lakó tengerészek és fűtők többnyire ugyancsak kártyáztak vagy „regéltek”. A szex szinte sosem volt beszédtéma – nem mintha valamiféle viktoriánus képmutatás tartotta volna vissza őket, hanem azért, mert a nemiség egyszerűen kiszorult az ínséges körülmények közt élő emberek godolataiból, melyek szinte folyamatosan a hideg, a nedvesség és az éhség tárgykörében mozogtak. Ha mégis nőkre terelődött a szó, az leginkább nosztalgikus, érzelmes hangnemben történt – szerették volna viszontlátni otthon maradt feleségüket, anyjukat vagy kedvesüket.

Hivatalosan este fél kilenckor volt „villanyoltás”, bár a kifejezés merőben jelképes volt, hiszen ekkor már tizenhat órán át tartott a nappali világosság. Sokan korábban lefeküdtek, miután levetették nadrágjukat, pulóverüket és – ha volt – száraz zoknit húztak. Soha senki sem vette le az alsóneműjét. Némelyek takarodó után is fennmaradtak, bár csak suttogva beszélgethettek, mert a legapróbb neszt is felerősítette és messzire röpítette a hideg, csípős levegő.

Este tízkor minden elcsendesedett a táborban, csak a magányos őrszem tartott őrjáratot a sátrak körül, fél szemével lesve a kronométert, amely jelezte, hogy mikor jár le az egyórás szolgálat.

Az *Endurance* elhagyása óta eltelt három hét alatt a küllemük változott meg a legszembetűnőbben. Akik eleve szakállt hordtak, azok csak kissé

ziláltabbak lettek. De a korábban simára borotvált arcokon feltűnő volt a több centiméteres szőrzet.

És mindannyiuk arcát bepiszkolta a fókazsír füstje, mely mindenhová behatolt, makacsul megtapadt mindenen, amihez csak hozzáért, és a mosakodásra megmaradt kevés szappan nem tudott elbánni vele.

Tisztálkodás tekintetében kétféle filozófia érvényesült. Bár a rendes mosakodás teljesen ki volt zárva, akadtak, akik akkurátusan ledörzsölték az arcukat hóval, valahányszor az időjárás lehetővé tette. Mások ellenben tudatosan hagyták felgyűlni magukon a mocskot, úgy okoskodva, hogy bőrük így ellenállóbbá válik a faggyal szemben.

Az étkezést illetően szintén két irányzat alakult ki: a takarékos és a habzsoló. Worsley vezette az azonnal és mindent felzabáló habzsolósok táborát. Az éhhaláltól betegesen rettegő Orde-Lees a takarékosok iskolájának lett az apostola. Étkezéskor soha sem ette meg az egész adagját, hanem mindig félretett egy kis darab sajtot vagy zabkenyeret, mondván, hogy majd később eszi meg, illetve majd az ínségesebb időkben, amelyek bekövetkeztéről meg volt győződve. Bármikor elő tudott varázsolni és gyakran elő is varázsolt a zsebéből valamilyen ételmaradékot, amely egy-, két-vagy esetleg háromhetes is megvolt.

Egyelőre azonban nem szűkölködtek. Az állatok szinte besétáltak a táborba, készségesen és önként. November 18-án egy alig egyhónapos, bánatos kis fóka tévedt a sátrak közé. Minden jel szerint az anyját kereste – talán gyilkos bálna végzett vele –, és olyan kicsi volt, hogy még egy kiadós fogásra sem futotta belőle; vonakodva, de mégis megölték szegényt, mondván, egyedül úgysem maradna sokáig életben. 19-én ismét fóka jelenlétét jelezte a táborban a kutyák éktelen ugatása: ezúttal egy termetes hím állított be. Több hasonló jelenség után Worsley azzal az elmélettel állt elő, hogy amikor a fókák megpillantják a tábort, szárazföldnek vagy valami fókatelepnek nézik, és egyből odamennek.

November 21-én kora reggel egy csapat visszatért a hajóhoz. Észrevették, hogy a hajó oldalát áttörő jégtáblák enyhe mozgásban vannak. Visszatértek a táborba, kifogták és etetni kezdték a kutyákat; Shackleton is megjelent, nézelődött. Hurley szánja mellett állt, onnan fürkészte a jégmezőt. Délután 4.50 volt. Egyszerre csak a szeme sarkából látta, hogy megmoccan a hajó. Gyorsan odafordult, és még látta, ahogy a farvitorlarúd eltűnik egy

hóbucka mögött.

– Emberek! Süllyed a hajó! – kiáltotta, azzal felrohant a kilátóra. Mindenki kiszaladt a sátorból, és igyekezett olyan helyet keresni, ahonnan jól láthatott. Némán figyelték a jelenetet. A jégtáblákon túl mintegy hat métert megemelkedett az *Endurance* tatja, és egy hosszúnak tetsző pillanatig a levegőben függött, a mozdulatlan hajócsavarral és a kitépett kormánylapát helyén tátongó lyukkal. Aztán lassan, csendben a jég alá merült, mindössze egy sötéten kéklő, tiszta tavacskát hagyva maga után. Egy perccel később már az sem látszott, mert összezárult fölötte a jég. Tíz percig sem tartott az egész.

Shackleton aznap este csupán annyit jegyzett fel a naplójába, hogy az *Endurance* elsüllyedt, majd hozzátette: „Nem tudok írni róla.”

Végképp egyedül maradtak. Csak a végtelen jégmező tárult minden irányban a szemük elé. A déli szélesség 68° 38½’ és a nyugati hosszúság 52° 28’-én vesztegeltek, ahol még soha nem járt előttük ember, és ahová bizonyára egyikük sem akar soha többé visszatérni.

ÖTÖDIK FEJEZET

Az *Endurance* végérvényes elvesztése mindenkit megrázott, hiszen ezzel elszakadt az utolsó szál, mely a civilizációhoz fűzte őket. Lezárult vele egy fejezet. A hajó jelkép volt, de kézzelfogható, tárgyi jelkép, amely összekötötte őket a külvilággal. Áthajózták vele a fél világot, vagy ahogyan Worsley fogalmazott: „…ilyen messze elhozott és mindvégig jól szolgált bennünket, és nem adta ám könnyen az életét a könyörtelen jégnek, mert nincs hajó, mely nála bátrabban küzdött volna.” De mégiscsak meg kellett adnia magát.

A veszteség mélyen felzaklatta őket; úgy, mint amikor hosszas szenvedés után egy régi jó barát távozik. Már hetek óta számítottak rá. Huszonöt nappal korábban, amikor elhagyták a fedélzetét, úgy tetszett, bármelyik pillanatban elmerülhet. Ehhez képest meglepően sokáig tartotta magát.

Másnap reggel Worsley meghatározta földrajzi helyzetüket, és kiderült, hogy a négy napig tartó északi szél ellenére sem sodródtak vissza. A zajló jég nyilván számukra kedvező, déli áramlat sodrásába került. Hussey ugyanakkor aggasztó változásra lett figyelmes. Mintha már nem nyílt volna meg olyan könnyen a jég az északról fújó szél hatására. Sőt, ezek az addig viszonylag meleg, nyílt tengeren átsöprő szelek szinte ugyanolyan dermesztően fagyosak lettek, mint a Délisark felől fújó rokonaik. Ebből pedig csakis egyetlen következtetést lehetett levonni: észak felé nem nyílt víz, hanem hatalmas jégmező húzódik.

Az emberek ennek ellenére bizakodtak. Lassan befejeződött a bálnavadászcsónak oldalainak megmagasítása. McNeish munkája mindenkit lenyűgözött: mintha egyáltalán nem jelentett volna számára akadályt a szerszámok és a nyersanyag hiánya. Az újonnan felszerelt deszkák tömítéséhez gyapotból való lámpakanócot, valamint Marston festőkészletéből származó olajfestéket volt kénytelen használni.

Az *Endurance* elsüllyedésének másnapján este Shackleton fényűző lakomát hagyott jóvá, amely halpástétomból és kétszersültből állt. Mindenki boldogan üdvözölte.

„Azért ennek az életnek is vannak előnyei – írta Macklin. – Olvastam

valahol, hogy az ember boldogságához elég, ha tele a hasa, és jut neki egy kis meleg, és kezdem azt hinni, hogy ez a megállapítás nem jár messze az igazságtól. Nem idegeskedünk, nem futunk vonathoz, nem kell levelekre válaszolnunk, sem gallért hordanunk – de kíváncsi lennék, van-e köztünk olyan, aki nem ugrana azonnal, ha mindezt már holnaptól megváltoztathatna!”

Macklin derűs hangulata még másnap is tartott, amikor Greenstreettel elindult fókára vadászni. Hirtelen kedvük támadt csónakázni az egyik kisebb, nyílt vizű csatornán. Tudták, hogy Shackleton nem tűri a fölösleges kockázatot, és dühös lenne, ha észrevenné őket, ezért jó darabon a nyomássáncok takarásában osontak. Találtak egy stabil kis jégtáblát, átmásztak rá, és síbotjaikkal fürgén tovakormányozták.

Remekül ment minden, amikor egyszerre csak Shackleton bukkant fel nem messze tőlük, Wild szánján. Egyszerre látták meg egymást.

„Úgy éreztük magunkat – mesélte Greenstreet –, mint két kisfiú, akit rajtakapnak a gyümölcsösben. Azonnal kieveztünk, partra szálltunk és folytattuk a vadászatot. Csak a táborban láttuk újra. Arra számítottunk, hogy alapos fejmosást kapunk, de ő csak egy lesújtó pillantást vetett ránk, s már ment is tovább.”

Köztudomású volt, hogy Shackleton nem szereti kísérteni a sorsot. Ennek köszönhette az „Öreg Bölcs” és az „Óvatos János” gúnyneveket, bár szemtől szembe senki sem merte így nevezni. Tisztek, tudósok és tengerészek egyaránt Főnöknek szólították, s ez inkább rang volt, mint bármi más. Családiasán hangzott, de egyúttal kifejezte a vitathatatlan hatalmi pozíciót is, nem utolsósorban pedig tökéletesen illett viselője személyiségéhez és megnyilvánulásaihoz. Shackleton törekedett a közvetlenségre és tett is az érdekében; ragaszkodott hozzá, hogy ugyanúgy bánjanak vele, mint a többiekkel, ugyanazt kapja enni, és a ruhája se legyen különb. Nem győzte kimutatni, milyen szívesen vállal alantasabb feladatokat is, így amikor rákerült a sor, zokszó nélkül cipelte az egész sátornak a levessel teli edényt a konyháról. Ha néha észrevette, hogy a szakács többet mért ki neki, valóságos dührohamot kapott.

De hiába: mégiscsak ő volt a Főnök, akit valamiféle korlát és egy csöppnyi gőgös tartózkodás választott el a többiektől. Nem volt szándékos; csak éppen egy pillanatra sem tudott megfeledkezni pozíciójáról és az azzal

járó felelősségről. A többiek lazíthattak vagy elhitethették magukkal, hogy a pillanatnak élnek, az ő számára azonban nem volt pihenés, nem volt menekvés. Ő vállalta az egész felelősséget – és ezt lehetetlen volt nem megérezni a jelenlétében.

Tartózkodása azonban inkább lelki, nem pedig fizikai természetű volt. Sokat mutatkozott, részt vett szinte valamennyi közös tevékenységben. Az elsők között jelent meg például, amikor november 26-án híre ment, hogy az ötös sátorban vadonatúj kártyapaklit találtak. McIlroyjal együtt hosszú órákon át tanították bridzsezni a többieket.

A két újdonsült bridzsoktató keresve sem találhatott volna lelkesebb tanítványokat. Negyvennyolc óra leforgása alatt járványos méreteket öltött a játék népszerűsége. 28-án Greenstreet feljegyezte, hogy „mást se hallani a sátrakból, csak hogy 1 treff, 2 kőr, 2 szan, kontra stb.”. Akik nem csatlakoztak a bridzsezőkhöz, szinte kirekesztettnek érezték magukat. Egyik alkalommal akkora játszani és kibicelni vágyó tömeg gyűlt össze Rickenson és Macklin sátrában, hogy a két lakó egyszerűen kiszorult belőle.

Időközben befejeződtek a „nyugati utazás” előkészületei. McNeish, amennyire csak szakértelméből és lehetőségeiből futotta, végzett a csónakok javításával. Már csak nevet kellett adni nekik, és ezt Shackleton meg is tette. Úgy döntött, az expedíció fő támogatóit illeti a megtiszteltetés. A bálnavadászcsónakot tehát James Cairdnek keresztelték el; az egyes számú kuttert Dudley Dockernek, a másikat pedig Stancomb Willsnek. George Marston – maradék festékei segítségével – rápingálta a neveket a csónakokra.

Shackleton elfogadta Worsley javaslatát, s így a jégtábla, melyen táboruk állt, az Óceántábor nevet kapta. Ezután kihirdette az egyes csónakok legénységének névsorát. Ő maga a James Caird parancsnoka lesz, a másodkapitány Frank Wild. Worsley a Dudley Docker kapitánya, Greenstreet a másodkapitány; „Buddha” Hudson pedig a Stancomb Wills legénységét irányítja, másodkapitánya Tom Crean.

Lassan a végéhez közeledett a november. Éppen egy hónapja laktak a jégtáblán, és minden megpróbáltatás, kényelmetlenség ellenére sok tekintetben gyarapodtak ezalatt. Tudatosult bennük, hogy mindenben és kizárólag önmagukra hagyatkozhatnak. Miután négyórai megfeszített munkával sikerült csinos foltot varrnia egyetlen nadrágja ülepére, Macklin

például ezt jegyezte fel naplójába: „S én hálátlanul lebecsültem az efféle munkát, míg odahaza megcsinálták nekem!” Hasonlóképpen érezhetett Greenstreet is, amikor többnapi munkával tisztára vakart, majd kikészített egy darab fókabőrt a csizmája megtalpalásához. A munka kellős közepén szünetet tartott, hogy sebtiben feljegyezze: „Egyik legszebb napunk a mai… öröm élni.”

Sok szempontból önmagukat is jobban megismerték. A sivár, magányos jégbirodalomban megtalálták azt a keveset, amennyivel már be tudták érni. Megmérettek és méltónak találtattak.

Természetesen sokat gondoltak az otthonukra, de nem vágyakoztak mohón és csak önmagáért a civilizációra. Worsley így elmélkedik erről: „Ha szép napra ébredek, erősen vágyom harmatos fű és virágok illatára, mint tavaszi reggelen Új-Zélandon vagy Angliában. Kevés az, ami az embernek ezenkívül hiányzik a civilizációból – az ízes vajas kenyér, a müncheni sör, a coromandel-osztriga, az almás pite vagy a devonshire-i tejföl inkább jóleső emlékek, mint valóságos vágyak.”

Jó közérzetükhöz jelentősen hozzájárult, hogy a társaság minden tagjának akadt dolga. November végére azonban kezdtek kifogyni a tennivalókból. A csónakok elkészültek, várták az indulást. Már a vízre bocsátást is kipróbálták, és mindent megfelelőnek találtak. Átcsomagolták és rendszerezték az utazásra szánt élelmiszerkészleteket. Tüzetesen áttanulmányozták a térség térképeit, mérlegelték a lehetséges szeleket és áramlatokat. Hurley befejezte a csónakszivattyút, és belefogott egy kis, hordozható zsírkályha készítésébe.

Ami őket illeti, teljesítették az alku rájuk eső részét. Most a jégen volt a sor: már csak annak kellett megnyílnia.

A jég azonban nem nyílt meg. Egyik nap telt a másik után, s a helyzetük mit sem változott. A sodródásuk sem volt valami biztató. A szelek mindvégig főként délről fújtak, de sosem elég erősen, a zajló jég tehát egyhangú, vontatott ritmusban haladt észak felé, úgy napi 3-4 kilométeres sebességgel.

Sokszor még a kutyákat sem tudták futtatni, ami pedig az embereknek is jó kikapcsolódás volt. Gyakran ugyanis annyira fellazult a jég, hogy jégtáblájuk mintegy hatméteres vízsávval övezett kis szigetté változott. Ilyenkor csak a kerületén lehetett megfuttatni a kutyákat. Worsley így ír róla:

„Az emberek és a kutyák körbefutják a jeget. Egy kör mintegy másfél mérföld [kb. 2,8 km], de ha valaki többször is megteszi, akár ember, akár kutya az illető, rá fog jönni, hogy átkozottul unalmas."

Lassan vánszorgott az idő. Egyik nap színtelenül folyt bele a másikba. Bár változatlanul igyekeztek mindennek a jó oldalát nézni, képtelenek voltak leküzdeni növekvő csalódottságukat. Macklin ezt írta december l-jén a naplójába:

„Nem egészen egy hónap alatt egy [szélességi] fokot [111,2 km] tettünk meg. Nem éppen a legjobb eredmény, de fokozatosan észak felé haladunk, és eddig reményt keltően alakult a szerencsénk."

December 7-én McNeish így okoskodott: „Kicsit visszasodródtunk, de azt hiszem, ez még hasznunkra lehet, mert így a jég, ami köztünk és a szárazföld között van, el tud majd úszni, mi pedig becsúszhatunk a helyére."

Amióta elhagyták az *Endurance*-t, légvonalban körülbelül 150 kilométert tettek meg észak felé. Sodródásuk azonban enyhe ívet írt le, s most a szárazföldtől távolodva, határozottan keleti irányba tartottak. Ez nem adhatott okot komoly nyugtalankodásra, de ahhoz elég volt, hogy ne hagyhassák figyelmen kívül.

Shackleton időközben súlyos isiászos rohamon esett át, így egy ideig ki sem jött a sátrából, és kissé elszigetelődött. A hónap közepe felé javult az állapota, és akkor már neki is feltűnt az emberek növekvő nyugtalansága. A helyzet december 17-én sem javult. Amikor áthaladtak a 67. szélességi fokon, északkeletire fordult a szél, és a másnapi méréskor kiderült, hogy visszafújta őket a 67. szélességi fok alá.

A feszültség, a túlságosan próbára tett türelem megviselte a táborlakók kedélyét. Aznap este még beszélgetni sem volt kedvük. Sokan mindjárt vacsora után lefeküdtek. McNeish a naplójának öntötte ki elfojtott keserűségét; a kifakadás ezúttal tábortársai durva beszédét vette célba:

„Ocsmány beszédüket hallva azt hinné az ember, a Ratcliff Highwayen[19] vagy valami más bűntanyán tartózkodik éppen. Vitorláson, gőzhajón már mindenféle népséggel szolgáltam, de soha nem hallottam annyi trágárságot, mint némelyik itteni társamtól – még a kedveskedés is a legmocskosabb szavakkal történik, s még nagyobb baj, hogy ezt eltűrik."

Shackleton aggódott. A természeti erők együttes támadásától sem tartott annyira, mint az erkölcsi hanyatlástól. December 19-én a következőt írta

naplójába: „Azon gondolkozom, hogy el kellene indulnunk nyugat felé.”

Másnap sem hagyta nyugodni a cselekvési kényszer, és délután bejelentette, hogy másnap reggel, Wild, Hurley és Crean fogatával együtt, felderítő utat tesz, nyugati irányban.

A legénységet nem hagyta közömbösen a bejelentés. Greenstreet így ír: „Úgy látszik, a Főnök el van szánva, hogy megvalósítja a nyugati utazást, mivel jelen helyzetünkben egyáltalán nem haladunk. Ez azt jelentené, hogy könnyű csomaggal kell elindulnunk, csak két csónakot vihetünk, és rengeteg élelmiszer marad itt. Amennyire meg tudom ítélni, borzalmas lesz az út, mert a terep fel van olvadva, és így sokkal rosszabb, mint amikor elhagytuk a hajót. Szerintem csak legvégső esetben szabad rászánnunk magunkat, és őszintén remélem, hogy a Főnök elveti ezt az ötletet. Sokat vitatkoztunk róla a sátorban…”

Valóban voltak viták. Worsley Greenstreethez hasonlóan vélekedik: „Úgy gondolom, jobb, ha itt maradunk – hacsak nem fordul teljesen kelet felé a sodrás… A további várakozásnak az az előnye, hogy a sodrás részben elvégzi helyettünk az utazást, s nekünk a kisujjunkat sem kell megmozdítani; megtarthatjuk mind a három csónakunkat, és közben csatornák is nyílhatnak a jégmezőn.”

Jó néhányan azonban üdvözölték és védelmükbe vették Shackleton elgondolását. Macklin írja: „…Ami engem illet, úgy gondolom, neki kellene vágnunk, s nyomulnunk nyugatnak, amennyire csak bírunk. Tudjuk, hogy nyugat felé 200 mérföldre [370 km] szárazföld van, tehát a zajló jég széle abban az irányban valahol 150-180 mérföldnyire [278-333 km] lehet… A jelenlegi sodrás tempójával csak március végén érnénk el a Paulet-sziget szélességi fokát, és még akkor sem lehetünk biztosak benne, hogy sikerül kivergődni a jégtáblák közül. Vagyis az én álláspontom: »Nyugatra fel, teljes gőzzel.« A sodrás északra visz majd bennünket, így végső irányunk ÉNy lesz, s mi pontosan ebbe az irányba akarunk menni… De várjuk meg, milyen döntés születik holnap.”

HATODIK FEJEZET

A négyfős felderítőcsapat reggel kilenckor indult el és 11 km megtétele után délután háromkor ért vissza. Öt órakor Shackleton összehívta az embereket, és tájékoztatta őket, hogy „nyugat felé járható az út”. Bejelentette, hogy harminchat óra múlva, december 23-án kora hajnalban indulnak, de többnyire éjszaka fognak haladni, amikor alacsonyabb a hőmérséklet és szilárdabb a jég felülete.

Bejelentette továbbá, hogy mivel karácsonykor úton lesznek, még indulás előtt megünneplik. Az ünnep alkalmából mindenki azt ehet vacsorára, amit csak akar, és másnap is szabad a választás, így is rengeteg élelmiszert kell majd hátrahagyniuk.

Az utolsó bejelentés egy csapásra megnyerte a többséget, csak a legmakacsabbak ellenezték a tervet továbbra is. Azonmód kezdetét vette a „karácsonyi zabálás”, és jószerivel egészen másnap estig tartott; pukkadásig teleették magukat – „mindenki úgy jóllakott, mint a duda”, jegyezte fel Greenstreet.

Másnap hajnali fél négykor már talpon voltak, és egy órával később útnak indultak. Először együttes erővel a *James Caird* szánját vitték át a jégtáblájukat övező nyílt vízen. Eltolták az első magas nyomássáncig; ott a csapat egyik fele nekilátott átjárót vágni a csónaknak, a többiek pedig visszamentek a *Dudley Dockerért* A *Stancomb Wilst* ott kellett hagyniuk.

Amikor reggel hét körül, több mint 2 kilométerrel távolabb letették a csónakokat, visszamentek a táborba reggelizni. Kilenckor befogták a kutyákat és elindultak nyugat felé a csónakokhoz, annyi felszereléssel és élelmiszerrel megrakodva, amennyi felfért a szánokra. Délután egykor felállították a sátrakat az új táborhelyen, és mindenki nyugovóra tért.

Elkeserítően nedves volt minden. Az Óceántáborban kiszabott sátorpadlókat ott kellett hagyniuk. Az új helyen csak vastag vásznakat vagy az *Endurance* vitorláiból maradt darabokat teríthettek a sátor aljára, de ezek szinte egyáltalán nem nyújtottak védelmet a víz ellen. Macklin és Worsley egy idő után lemondtak róla, hogy a sátorban aludjanak, és a Dudley Docker alján terítették le átázott hálózsákjukat. A csónak fenekén ugyan roppant

kényelmetlen alvás esett, de legalább viszonylag száraz volt.

Este hétkor Shackleton magához hívatta Worsleyt. Átadott neki egy bedugaszolt palackot, benne egy cédulával, és utasította, hogy menjen vissza Greenstreet fogatával az Óceántáborba, és ott helyezze el.

A cédulán lényegében az állt, hogy az *Endurance* összetört, ezért legénysége a déli szélesség 69° 5', a nyugati hosszúság 51° 35'-én elhagyta; a Birodalmi Transzantarktisz-expedíció tagjainak helyzete pillanatnyilag a déli szélesség 67° 9' és a nyugati hosszúság 52° 25'. A zajló jégen át útban vannak nyugat felé, remélve, hogy eljutnak a szárazföldre. Az üzenet a következőképpen zárult: „Minden rendben." Dátum: 1915. december 23. Aláírás: Ernest Shackleton. Worsley az Óceántáborban hagyott Stancomb Wills farában helyezte el a palackba zárt üzenetet.

Az üzenet az utókornak szólt, és csupán tudatni akarta azokkal, akik esetleg arra tévednek majd, hogy mi történt 1915-ben Shackletonnal és embereivel. Shackleton szándékosan nem akarta otthagyni a palackpostát, amíg mindenki el nem távozik az Óceántáborból, mert félt, hogy emberei véletlenül megtalálják, és úgy értelmezik, mint ha parancsnokuk nem bízna életben maradásukban.

Worsley éppen reggelire ért vissza, de csak este nyolckor indultak tovább. Tizenegy óra körül, nagyjából 2 és ½ kilométer megtétele után azonban hatalmas rianások és töredezett jégdarabok állták útjukat. Felverték a sátrakat és nyugovóra tértek. Valamennyien csuromvizesek voltak – részben a fekhelyüket borító víztől, részben saját izzadságuktól. Egyiküknek sem volt száraz ruhája, csak néhány pár zoknit és pótkesztyűt vittek magukkal, így kénytelenek voltak azon vizesen, ruhástól hálózsákba bújni.

Másnap kora reggel Shackleton egy háromfős csapattal felderítésre indult, de egyetlen útvonal sem látszott biztonságosnak a csónakok számára. Lassan vánszorogtak az órák; csak várták, mit hoz a jég. Közvetlenül vacsora után már látható volt, hogy hamarosan összezárulnak a jégtáblák, de csak hajnali háromkor tudtak ismét útra kelni.

A szánalmas kis csapat fáradságosan vergődve vonult a jégtáblák között a sápadt félhomályban, az élen Shackletonnal, aki a lehető legjobb útvonalon próbálta vezetni a menetet. Mögötte a hét kutyaszán haladt, egymástól megfelelő távolságra, nehogy a kutyák egymásnak essenek. Majd egy kisebb szán következett, a zsírkályhával és a főzőfelszereléssel. Green

és Orde-Lees húzták; mivel idejük javát a kályha mellett töltötték, mindkettejük arca valósággal feketéllett a fókazsír koromtól. A menetoszlop végén Worsley irányításával tizenhét ember vontatta a csónakokat.

A jég felülete a nap leghidegebb órájában, hajnali háromkor is veszélyes volt. Vékony kéreg fagyott rá a málló, fáradt jégtáblák felületére, majd friss hóréteg rakódott rá. A felszín csalókán szilárdnak hatott, ám amikor a menetelő ember teste teljes súlyával ránehezedett, csikorogva beszakadt a vékony kéreg, és az áldozat lába térdig, esetenként mélyebben is a hó alá, a dermesztően hideg vízbe süllyedt.

A legtöbben bokáig érő, súlyos börberi bőrcsizmát viseltek, amelyet kemény, átfagyott jégre terveztek, térdig érő gabardin-rátéttel. A felolvadt, kásás felületű jégtáblákon gyalogolva azonban a csizmák folyton megteltek vízzel, súlyuk így átázva a három kilogrammot is elérte. Minden egyes lépés megerőltető munka volt; félméteres, kásás hóból kellett kihúzniuk besüppedt lábukat.

A csónakokat vontató emberek dolga volt a legnehezebb, és vánszorgásuk gyötrelmét csak megsokszorozta a rakomány terhe. Két-háromszáz méterenként meg kellett állniuk, s míg lassan visszabandukoltak a másik csónakért, útközben megpróbálták kifújták magukat. A második csónak aljára erősített szántalpak többször is odafagytak a jégre. Ilyenkor nem volt mit tenni, bebújtak a hámba, nekiveselkedtek, és mire Worsley hármat számolt, rántottak rajta kettőt-hármat, amíg ki nem törték a talpát a jégből.

Nyolckor, mintegy ötórai, kínkeserves gyaloglás után Shackleton pihenőt fújt. Alig ezer métert tettek meg. Egyórányi pihenő után egészen délig meneteltek. Felállították a sátrakat és kiosztották a vacsorát: hideg fókasültet és teát.

Greenstreet pontosan egy esztendővel korábban, az *Endurance* fedélzetén elköltött ünnepi vacsora után írta ezt a naplójába: „Elmúlt hát ez a karácsony is. Vajon hol és milyen körülmények között ér bennünket a következő?” Ezúttal még a nevezetes napról sem emlékezett meg. Shackleton sem volt túl bőbeszédű: „Különös karácsony. Otthoni gondolatok.”

Éjfélkor ismét talpon voltak, egykor folytatták a menetelést. Hajnali öt óra tájban – négyórai, megfeszített gyaloglás után – hosszú, magas nyomássáncok és széles csatornák kényszerítették őket megállásra. Míg a

többiek várakoztak, Shackleton és Wild elindult járhatóbb utat keresni. Fél kilenckor azzal a hírrel értek vissza, hogy a nyomássáncokon túl, mintegy nyolcszáz méternyire egy nagy, körülbelül 5 kilométer átmérőjű tábla van, onnan pedig több, lapos felszínű jégtáblát is láttak észak-északnyugat felé. Egyelőre úgy döntöttek, hogy a továbbhaladással megvárják az éjszakát.

A legtöbben már délben lefeküdtek, és félájult álomba merülve hevertek, míg este nyolckor fel nem ébresztették őket. Evés után a Shackleton és Wild által felderített útvonalon indultak tovább. Utat vágtak a nyomássáncokra, és egy jó 2 méter széles átjárófélét alakítottak ki a sánctetőn a csónakoknak.

Miután elkészültek vele, a fogathajtók befogták a kutyákat, Worsley tizenhét embere pedig bebújt a hámba, és az egész menet megindult Shackleton nyomában. Éjjel fél kettő körül elérték az előző nap látott jégtábla szélét. Rövid pihenőt tartottak, amíg elfogyasztottak egy kevés teát és bannockot, majd két óra körül továbbindultak.

Egy órával később már a jégtábla túlsó szélénél jártak; ismét magas nyomássáncokkal szabdalt területre jutottak. Ilyen rosszul még sohasem haladtak, s a terep kiváltképp kegyetlen volt a csónakokat vontatók számára. Két óra alatt ezer métert sem haladtak.

McNeish hirtelen odafordult Worsleyhoz, és közölte, hogy nem megy tovább. Worsley ellentmondást nem tűrő hangon utasította, hogy álljon vissza a szán végénél kijelölt helyére. McNeish azonban megmakacsolta magát.

Azzal érvelt, hogy jogilag nem köteles semmiféle utasításnak vagy parancsnak engedelmeskedni, mivel elsüllyedt a hajó, amelyre elszegődött, s így szerződése cikkelyei érvényüket vesztették, ő pedig teljesen szabadon választhat, engedelmeskedik-e vagy sem. McNeishből a „tengeri prókátor” beszélt.

Az idős hajóács szinte már a kezdetektől mogorván és egyre mogorvábban viselkedett. Ahogy teltek a napok, a megfeszített munka és a kényelem tökéletes hiánya apránként felőrölte McNeish maradék jó kedélyét is. Az elmúlt két napban fennhangon panaszkodott. Most pedig egyszerűen nem volt hajlandó továbbmenni.

Worsley nem volt vérbeli vezető, és nem tudott mit kezdeni a helyzettel. Ha McNeish kevésbé ingerlékeny típus lett volna, talán megbirkózik vele. De Worsley maga is tűrőképessége határán járt, a végsőkig ki volt merülve,

és sötét gondolatok kínozták. Minden átmenetelt nap csak azt a meggyőződését erősítette, hogy utazásuk hiábavaló.

Kemény és határozott fellépés helyett tehát haladéktalanul tájékoztatta Shackletont, amitől McNeish csak még inkább megmakacsolta magát.

Shackleton hátrasietett a menetoszlop elejéről, félrevonta McNeisht, és „fölöttébb nyomatékosan" figyelmeztette kötelességére. McNeish érvelése, miszerint az *Endurance* elsüllyedése mentesíti minden kötelezettsége alól, szokványos körülmények között helytálló lenne. A legénység által aláírt szerződési pontok mindegyike automatikusan hatályát veszti, amennyiben hajójuk elsüllyed – és természetesen fizetséget sem kapnak tovább. Csakhogy az *Endurance* legénysége által aláírt szerződés egy záradékot is tartalmazott, amely szerint teljesíteniük kell kötelességüket „fedélzeten, csónakon és szárazföldön egyaránt, a főnök és tulajdonos rendelkezései szerint" – ez utóbbi pedig maga Shackleton volt. Márpedig Shackleton meghatározása értelmében ekkor „szárazföldön" jártak.

McNeish helyzete az eset jogi vonatkozásától függetlenül is tarthatatlan volt. Nem lehetett a közösség tagja úgy, hogy nem veszi ki a részét a munkából. Ha pedig a saját feje után megy – feltéve, hogy Shackleton eltűr ilyesmit egy hétig sem marad életben. Egyszemélyes lázadása nem volt más, mint értelmetlen és kétségbeesett tiltakozás, egy öregedő, kimerült és fájdalmaktól gyötört szervezeté, amely pihenésre vágyott. Még a Shackletonnal való beszélgetés után is csökönyösen ragaszkodott álláspontjához. Egy idő után Shackleton visszatért a menet elejére, magára hagyva a hajóácsot, hátha magától is jobb belátásra tér.

Amikor reggel hatkor ismét útnak indultak alkalmas táborhelyet keresni, McNeish engedelmesen beállt a csónakszán végén kijelölt helyére. Shackletont azonban nyugtalanította az eset. A hasonló eseteket megelőzendő, takarodó előtt összehívta a legénységet, és felolvasta nekik az általuk aláírt szerződés pontjait és záradékát.

Este nyolcig aludtak, egy órával később már ismét úton voltak. Bár a jégmező állaga egyre romlott, másnap reggel 5.20-ig, mindössze egyórányi pihenővel – amíg megették az aznapi hoosht –, jó 5 kilométert tettek meg. De Shackletonnak sehogy sem tetszett a jég, így miután aznapra tábort vertek, Hurley fogatával előrement felderíteni a terepet. A két férfi csonka jéghegyhez ért, s felmászott rá. Amit föntről láttak, igazolta Shackleton

félelmeit. Három-négy kilométerre elláttak, és Shackleton megállapította, hogy valóban járhatatlan a vidék – kisebb, nyílt vizű csatornák szabdalták keresztül-kasul, széttöredezett nyomássáncok maradványai tagolták a jégmezőt. Ráadásul mindenhol veszedelmesen vékony volt a jég. Hét óra körül értek vissza a táborba. Shackleton kénytelen volt bejelenteni, hogy nem tudnak továbbmenni. Az emberek többsége elkeseredve fogadta a hírt, noha nem érte őket teljesen váratlanul. De hogy maga Shackleton ismeri be a kudarcot, az szinte természetellenesen – és kissé ijesztően – hatott.

Shackleton számára lehetett a leggyötrelmesebb a vereség, hiszen ő még a gondolatától is irtózott annak, hogy megfutamodjék. Aznap este a következő, jellegzetes központozású mondatokat jegyezte be a naplójába: „Lefeküdtem, de nem tudtam aludni. Átgondoltam az egészet & úgy döntöttem, biztonságosabb jégre kell visszavonulnunk: ez az egyetlen értelmes dolog, amit tehetünk… Aggódom: nagy létszámú társaság & mindössze két rozoga bárka, nem sokra megyünk velük: nem szeretek megfutamodni, de a józan ész követeli: mindenki derekasan küzd, kivéve az ácsot: nem szabad megfeledkeznem róla ebben az idegőrlőén nehéz időszakban."

Este hétkor megkezdték a visszavonulást. Hozzávetőleg négyszáz métert mentek vissza, majd tábort vertek egy viszonylag szilárd jégtáblán. Másnap korán reggel egybegyűltek. A többség fókavadászatra ment, míg Shackleton és Hurley északkeletre indultak felmérni az utat, Worsley pedig a maga tálkájával dél felé. De egyik csapat sem talált elfogadható utat.

Shackleton észrevette, hogy töredezik körülöttük a jég. A táborba visszaérve parancsot adott, hogy vonják fel a visszahívó zászlót, jelezve a fókavadászoknak, hogy azonnal térjenek vissza. Vonultak tovább visszafelé, ezúttal egy kilométernyit, egy nagyon sík, tömör jégtábláig. De itt sem érezhették biztonságban magukat. Másnap reggel hóval teli repedést fedeztek fel a jégen, így százharminc méterrel beljebb húzódtak, a tábla közepe felé, remélve, hogy valamelyest szilárd terepen állapodhatnak meg – ilyet azonban nem találtak.

Worsley a következőképpen ecsetelte helyzetüket: „Körülöttünk az összes jégtáblát szemlátomást átjárta a tengervíz, olyannyira, hogy ha az ember csak egy ujjnyit is belevág egy 6-7 láb [180-210 cm] vastag jégtáblába, a lyukon szinte azonnal felbugyog a víz."

Leginkább az aggasztotta őket, hogy csapdába kerültek. Greenstreet szavaival: „Úgy tűnik, nem mehetünk tovább, de az Óceántáborba sem térhetünk vissza, mert a jégtáblák már alaposan szétolvadtak azóta, hogy átjöttünk rajtuk.”

Másnap, december 31-én este McNeish ezt jegyezte fel: „Ma Hogmany[20] van & milyen keserves így, a jég hátán sodródva, ahelyett, hogy élveznénk az élet örömeit, mint más rendes ember. De ahogy a szólás mondja, bolondnak is kell lenni a világon…”

James így írt: „Szilveszter éjszaka, már a második a jégen, és majdnem azonos szélességi fokon. Nem sokan tölthetik minálunk furcsábban…”

Macklin aznapi jegyzete: „1915 utolsó napja… holnap kezdődik 1916: kíváncsi vagyok, mit tartogat számunkra. Pontosan egy éve azt jósoltuk, hogy ilyenkor már jó mélyen, valahol a kontinens belsejében fogunk járni.”

És végül Shackleton: „Az óév utolsó napja: hozzon az új esztendő jó szerencsét, biztos menekvést ebből az embert próbáló helyzetből & csupa jót mindazoknak a távoli szülőföldön, akiket szeretünk.”

III.

ELSŐ FEJEZET

Worsley Várakozótábornak nevezte el új táborhelyüket, de ez nem volt éppenséggel találó, mert azt sugallta, hogy ott-tartózkodásuk ideiglenes és hamarosan ismét útra kelnek. Ebben azonban egyikük sem hitt igazán.

Öt kimerítő, küzdelmes nap után hirtelen ott álltak tétlenül. Most aztán szinte semmi tennivaló nem akadt, a gondolkodást kivéve. Arra viszont túlságosan is ráértek.

Többen végre ekkor fogták fel, hogy milyen kétségbeejtő a helyzetük. Pontosabban rádöbbentek, hogy tehetetlenek, és egyáltalán nem áll hatalmukban irányítani az eseményeket. Amíg el nem hagyták az Óceántábort, az a szellem határozta meg viselkedésüket, amelyet Shackleton igyekezett szüntelenül táplálni bennük: az önmagukba vetett szilárd hit – hogy ha kell, képesek lesznek megsokszorozni erejüket, elszántságukat, és így bármilyen akadályt sikerül legyőzniük.

De aztán jött a menetelés, amelynek során 370 kilométert kellett volna megtenniük. Öt nap sem telt bele azonban, mialatt légvonalban összesen 15 kilométert haladtak északnyugat felé, és máris megtorpanásra kényszerültek, sőt még vissza is kellett vonulniuk valamelyest. Ekkora távolságra egy jobb vihar huszonnégy óra alatt elsodorhatta volna őket. Ott ültek hát reményvesztetten a Várakozótáborban, és megszégyenülve vették tudomásul, hogy minden erőbedobás és eltökéltség mellett is törpék maradnak a természet erőivel vívott harcban. A felismerés nem is annyira megalázó, mint inkább félelmetes volt.

A végső cél változatlanul a szabadulás maradt, csakhogy ez most már üresen csengett. Nem fognak megszabadulni. Csak ha a jég engedi, akkor lesz esélyük a menekülésre; pillanatnyilag tehetetlenek voltak; nem állt előttük cél, még egy parányi sem, és nem volt mi felé törekedniük. Teljes bizonytalanságban várakoztak, és földrajzi helyzetük, ha egyáltalán

bárminek nevezhető, kedvezőtlenebb volt, mint korábban. Élelmiszerkészletük javát és a harmadik csónakot odahagyták. És bár sikerült egy megfelelően stabil jégtáblán tábort verniük, kiterjedését tekintve az új hely nyomába sem ért az Óceántábor óriási jegének.

„Nehéz idők köszöntenek ránk – írta újév napján Macklin –, mindeddig ugyanis semmi sem utal arra, hogy meg akarna nyílni a jég, a kásás, jégzuzadékos terep pedig hajózhatatlan a mi kis csónakjainkkal. Ha gyorsan ki nem keveredünk innen, komoly gondjaink lesznek, mert ha ősszel és szánlalpon akarunk majd eljutni a Paulet-szigetre, honnan szerzünk táplálékot magunknak és a kutyáinknak, feltéve például, hogy nem is akadunk rá az otthagyott élelmiszerkészletekre? Télen eltűnnek a fókák, ránk pedig Greely[21] megpróbáltatásai várnak."

Sokan őszintén igyekeztek jókedvűnek mutatkozni, de csekély sikerrel: nem volt okuk a vidámságra. A hőmérséklet állandóan fagypont körül ingadozott, napközben így valóságos ingoványá változott a jégtáblák felülete. Térdig érő kásás-jeges tocsogókban közlekedtek, olykor derékig süllyedve egy alattomos vizesgödörben. Örökké csatakos ruhákban mászkáltak, így a nap legkellemesebb pillanata az volt, amikor esténként bebújhattak csak mérsékelten, azaz elviselhetően nedves hálózsákjukba.

Élelmiszer tekintetében sem álltak valami fényesen. Fejenként körülbelül egy kilogrammal számolva, mindössze ötven napra elegendő élelmük volt. Rég elmúlt az az idő, amikor úgy vélték, ilyen szűk készlet is elegendő lesz hozzá, hogy kijussanak a jégmezőről. Bíztak benne, hogy fóka- és pingvinhússal kiegészíthetik tartalékaikat, csakhogy elkeserítően kevés volt az állat – közel sem láttak annyit, amennyire ebben az évszakban számítottak. De január l-jén mégis úgy látszott, az új esztendő talán megfordítja a szerencséjüket: öt rákászfókát és egy császárpingvint sikerült ejteniük.

Orde-Lees egyszer éppen vadászútjáról tért vissza a táborba, még le sem csatolva a kásás jégen használt sítalpakat, amikor közvetlenül előtte egy gonosz tekintetű, golyószerű fej bukkant elő hirtelen a tengerből. Orde-Lees sarkon fordult és menekült visszafelé, szaporán lökve magát síbotjaival és kiabálva Wildnak, hogy hozza gyorsan a vadászpuskáját.

Az állat – egy leopárdfóka – kiszökkent a vízből, és a fókák jellegzetesen imbolygó bukdácsolásával a nyomába eredt. Kígyószerű

nyakával olyan volt, mint egy kisebbfajta dinoszaurusz.

A leopárdfóka hat-hét ugrás után kis híján utolérte Orde-Leest, de ekkor váratlanul megpördült és visszaugrott a tengerbe. Orde-Lees közben már elérte a jégtábla másik végét; éppen át akart kelni egy másik, biztonságos jégsziklára, amikor az orra előtt ismét előbukkant a vízből a leopárdfóka feje: az állat a jégen át látta s követte Orde-Lees árnyékát. Vadul odakapott, és tátott pofájából elővillant rengeteg hegyes fogból álló, fűrészhez hasonló fogsora. Orde-Lees segélykérő kiáltásai kétségbeesett üvöltéssé torzultak; mégis sikerült megfordulnia és eliramodnia támadója elől.

Az állat megint kiugrott a vízből, hogy ismét üldözőbe vegye, de közben Wild is odaért a puskával. A leopárdfóka Wild felé fordult, aki fél térdre ereszkedve többször a feléje csörtető állatra lőtt. A fóka alig tíz méterre volt tőle, amikor végre leterítették a golyók.

Két kutyafogat kellett a három és fél méternél hosszabb, legalább féltonnás tetem elvontatásához. A leopárdfóka ragadozó fókaféle, de csupán pettyes bundája – és vérmérséklete – emlékeztet a leopárdra. Amikor feldarabolták, 5-8 cm átmérőjű szőrcsomókat találtak a gyomrában: korábban elfogyasztott rákászfókák maradványait. 25 cm széles állkapocscsontját Orde-Lees kapta ajándékba örök emlékeztetőül az átélt kalandra.

Aznap este Worsley a következőket írta naplójába: „A puha, mély hóban fegyvertelenül és gyalogosan közlekedő embernek semmi esélye egy ilyen állattal szemben; hullámzó ugrándozásával óránként legalább öt mérföldes [9 km] sebességgel képes haladni. Akkor is támad, ha nem ingerlik, mert fókának vagy pingvinnek nézi az embert.”

A vadászcsapatok másnap is folytatták munkájukat, bár a meleg, fülledt időben továbbra is vizenyős maradt a jég. Négy rákászfókát ejtettek el és szállítottak be a táborba. Míg bontották az állatokat, sítalpain befutott Orde-Lees, és elújságolta, hogy további három fókát ejtett. Shackleton azonban kijelentette, hogy a csapat már legalább egy hónapra való fókahúst gyűjtött, az elejtett állatokat tehát hagyják ott, ahol vannak.

Többen értetlenül és hitetlenkedve fogadták Shackleton magatartását. Greenstreet naplófeljegyzése szerint „elég nagy butaság… pedig egyelőre semmi sem alakult úgy, ahogyan ő eltervezte, és még mindig az a legjobb, ha felkészülünk rá, hogy itt kell áttelelnünk”.

Greenstreetnek igaza volt. A többiekhez hasonlóan úgy vélekedett, hogy ajánlatos minél több húst összegyűjteniük; s minden közönséges halandó így gondolkodott volna. Csakhogy Shackleton nem volt közönséges halandó. Olyan ember volt, aki a végsőkig hitt önnön legyőzhetetlenségében, és aki éppen ezért a személyes alkalmatlanság bizonyítékát látta a kudarcban. Ami az átlagember szemében ésszerű biztonsági intézkedés lett volna, azt ő megvetendő beismerésnek tekintette, hiszen kifejezésre jutna általa, hogy lehetségesnek tartja a kudarcot.

Ez a féktelen önbizalom az optimizmus formáját öltötte és kétféle módon hatott. Egyrészt magával ragadta az embereket; Macklin megfogalmazása szerint „már a puszta jelenléte is kész élmény volt”. Ez volt a titka fantasztikus vezetői képességének.

Másfelől az a különös önzés, amely e rendkívüli magabiztosság hátterében állt, eltompította valóságérzékét. Természetesnek vette, hogy környezete maradéktalanul osztozzon határtalan derűlátásában, és módfelett ingerelte, ha mást kellett tapasztalnia. Ilyenkor úgy érezte, társai kétségbe vonják, hogy képes lesz megmenteni őket.

Így történhetett meg, hogy a három fóka táborba szállításának javaslata Shackleton szemében a hűtlenség kinyilvánításának minősült. Máskor talán átsiklott volna fölötte, ezúttal azonban a legapróbb mozzanat is érzékenyen érintette. Kudarcot vallott mindennel, amire eddig vállalkozott – kudarc volt maga az expedíció, az *Endurance* megmentése és az utolsó két kísérlet is, hogy biztonságos helyre jussanak. Ráadásul huszonhét emberének sorsa is az ő kezében volt. „Meglehetősen fáradt vagyok – írta egyik nap. – Talán a feszültség miatt.” Valamivel később pedig: „Pihenésre vágyom, amikor nem kell gondolkoznom.”

A következő napok sem hoztak kedvező változást. Az időjárás egyre romlott. A nappali hőmérséklet olykor elérte a 2,7 °C-ot, és hosszú időszakokon át kitartóan zuhogott a havas eső; Worsley „hamisítatlan skót borongás”-nak titulálta. Ilyenkor nem sok dolguk akadt, csak feküdtek a sátrakban, aludni próbáltak vagy kártyáztak – vagy csak egyszerűen arra gondoltak, milyen rettentően éhesek.

„Ma feltűnt egy rablósirály – írja Macklin ezekről a napokról. – Leereszkedett a hulladékverembe, ahova a fókabeleket meg hasonlókat dobjuk, és jól belakmározott. Irigylésre méltó jószág!”

A Shackleton sátrában lakó James megpróbált „foglalkozni egy kicsit a fizikával, és feleleveníteni elméleti munkája egy-egy tételét”. De hamarosan ráunt. A Wild sátrában lakóknak folyton arrébb kellett húzniuk a hálózsákjukat, mert a testmelegtől megolvadt alatta a jég, s így már aludni sem tudtak; márpedig a száraz alvóhely volt a kényelem utolsó maradéka. Némelyek számára Hussey bendzsója is elvesztette a varázsát. McNeish így panaszkodik: „Hussey most éppen a mindössze hat dallamocskából álló repertoárjával kínoz bennünket.”

Január 9-én Shackleton a következőt jegyezte le: „Most már tényleg kezdek komolyan aggódni a társaság miatt.” Volt is rá oka. Idestova egy teljes hónapja nem fújt gyenge szellőnél erősebb szél, az is többnyire északról. Ráadásul az utolsó héten mindössze két fókát tudtak ejteni. Azaz szinte egy helyben álltak, a rendelkezésükre álló húskészlet pedig kétségbeejtően apadt. Shackleton becslése, miszerint a készlet egy hónapig ki fog tartani, roppant túlzásnak bizonyult. A Várakozótáborban már – alig tíz nap elteltével – a feszültség jelei mutatkoztak. Greenstreet így ír: „Az idegeinkre megy az itteni élet egyhangúsága. Nincs tennivaló, nincs hová eljárni, körülöttünk nem változik semmi, sem az étel, se más. Istenem, küldj nekünk nyílt vizet hamar, különben megháborodunk!”

Január 13-án rebesgetni kezdték, hogy Shackleton a kutyák leölésével kívánja megfékezni az élelmiszer rohamos fogyását. Az emberek a legkülönfélébb módon fogadták a hírt: némelyek egyszerű beletörődéssel, mások megbotránkozva és döbbenettel. Aznap este valamennyi sátorban parázs vita folyt arról, hogy menynyit érnek számukra a kutyák ahhoz a mennyiséghez viszonyítva, amit elfogyasztanak. E vitákat azonban döntően az táplálta, hogy sokuknak jóval többet jelentettek a kutyák a szánok elé befogott néhány lóerőnél; érzelmileg kötődtek hozzájuk. Alapvető emberi vágyuk érvényesült a sivár jégvilágban, hogy szeressenek és ezt gyengédséggel ki is fejezzék. Bár a kutyák marakodtak és sokszor vadállati féktelenséggel acsarkodtak egymásra, gazdáik iránti ragaszkodásukhoz és hűségükhöz nem férhetett kétség, amit az emberek sokkal több szeretettel viszonoztak, mint tették volna normális körülmények között.

Arra a gondolatra, hogy elveszítheti az egy éve, még az *Endurance* fedélzetén született kutyakölyköt, Grust, Macklin így morfondírozott: „Ügyes kis kutyus, dolgos és jó kedélyű. Különben is, amióta csak megszületett,

velem van, én etetem és tanítgatom. Emlékszem, kölyökkorában a zsebembe tettem, úgy vittem magammal, csak az orrocskája kandikált ki, s meg is deresedett hamar. Velem tartott a szánon, amikor a húzófalkát futtattam, és már akkor élénken érdeklődött a kutyaélet iránt."

Jobb körülmények között is felkavaró intézkedés lett volna. A pillanatnyi helyzetben azonban néhányan úgy felnagyították, hogy a kutyák elpusztítása fölért egy katasztrófával. Az elkeseredettek között volt Greenstreet is, aki hajlott rá, hogy – nem is alaptalanul – Shackletont hibáztassa: „…a jelenlegi élelemhiány – írta Greenstreet – kizárólag azért következhetett be, mert a Főnök megtiltotta, hogy fókára vadásszunk, amikor még volt belőlük bőven, sőt még Orde-Leesnek sem engedélyezte, hogy kimenjen a terepre, s körülnézzen… Mindvégig tanúsított káprázatos optimizmusa szerintem kész hülyeség. Mert eleve úgy fogta föl, hogy minden jól fog sikerülni, ezért óvintézkedések sem történtek, ha netán másként alakul, és most itt állunk megfürodve…"

Másnap reggel Shackleton nem ejtett szót a kutyák kivégzéséről. Ugyanakkor utasítást adott, hogy költöztessék át a tábort, mert a jégtábla immár veszedelmes ütemben olvadt. A zsírkályha kormos réteget terített a jégre, amely csak úgy szívta magába a nap melegét. Délben nekiláttak hidat verni jégtömbökből és hóból egy tőlük délkeleti irányban, mintegy száznegyven méternyire lévő jégtáblára. Kora délután fejezték be az áttelepülést. Új táborhelyüket Türelemtábornak nevezték el.

Miután végeztek, Shackleton nyugodt, színtelen hangon utasította Wildot, hogy lője le a kutyafalkáját, McIlroyéval, Marstoné-val és Creanével együtt.

Senki sem tiltakozott; nem vitatkoztak. A négy hajtó engedelmesen befogta és a tábortól mintegy négy-ötszáz méterre vezette az állatokat. A hajtók azután egyedül tértek vissza, McIlroy kivételével; az ő és Macklin dolga volt segíteni Wildnak.

Az állatokat egyenként kötötték ki a fogatból és vezették a termetes jégbuckák mögé. Wild leültetett egy-egy kutyát a hóba, bal kezébe fogta a pofáját és fejéhez nyomta a revolver csövét. A halál azonnal bekövetkezett.

McIlroy és Macklin aztán kicsit arrébb vonszolta a tetemet, majd visszament a várakozó falkákhoz a következő állatért, egyik kutya sem érezte meg, mi folyik; gyanútlanul, vidám farkcsóválás kíséretében mentek a jégbuckák mögé, egyenesen a halálba. Amikor végeztek, a három férfi havat

hányt a kutyatetemekre és visszabandukolt a táborba.

Shackleton úgy határozott, hogy Greenstreet egyéves kutyáit „egyelőre” meghagyja, és egy nap haladékot kapott Hurley és Macklin fogata is, mert ezekkel az állatokkal még egyszer vissza lehetett térni az Óceántáborba, kimentve onnan a lehető legtöbb élelmiszert.

Hurley és Macklin előkészítette a két szánt, és még aznap este fél hétkor útnak indultak. Kimerítő útjuk csaknem tíz óráig tartott, mert többnyire töredezett jégen és puha, mély hóban kellett haladniuk, melybe a kutyák gyakran a hasukig belesüppedtek.

Macklin később így írt róla: „Olyan nehéz volt a terep, hogy a kutyák nem bírták elhúzni a súlyomat, így le kellett szállnom, hogy a szánok mellett evickéljek tovább. Az állatok botladoztak, és amikor valamelyikük elesett vagy teljes súlyával visszahúzta a fogatot, megállt az egész csapat. Ilyenkor egytől egyig leroskadtak, és csak erőszakkal, sűrű fenyítésekkel lehetett ismét talpra állítani őket. Jó néhány nyomássáncot csákánnyal és ásóval kellett áttörnünk. Végül hajnali négy körül a holtra fáradt kutyákkal bevonszoltuk magunkat az Óceántáborba.”

Már csaknem az egész tábla víz alatt állt. Deszkapallókat kellett lefektetniük, hogy bejussanak a konyhába az élelmiszerekért. Végül sikerült összeszedniük két, egyenként körülblül 230 kilogrammos, zöldségkonzervből, tapiókából, pemmikánból és dzsemből álló rakományt. Konzervpörköltből kiadós fogást készítettek maguknak, megetették a kutyákat, és reggel fél hétkor elindultak visszafelé.

A visszaút jóval könnyebb volt, mert saját nyomaikon haladhattak. A kutyák nagyszerűen húztak, bár Macklin fogatának vezérkutyája, az öreg Bos’n, annyira kimerült, hogy folyton hányt és szörnyen tántorgott. A két szán déli egy óra körül ért vissza a Türelemtáborba, és a kutyák rögtön „lerogytak a hóba”, mint Macklin írja, „s némelyik még azért sem tápászkodott fel, hogy egyék”.

Aznap este, hálózsákjában fekve Macklin elcsigázottan körmölte naplójába az utazás eseményeit. Fáradt kézzel így zárta az aznapi bejegyzést: „Holnap lelövik a kutyáimat.”

MÁSODIK FEJEZET

Két sátorral arrébb az öreg Chippy McNeish is a naplóját írta. Latyakos, időjárás szempontjából eseménytelen, nyomasztó nap állt mögötte, és a hajóács elfáradt. Kora reggel óta ugyanazzal foglalatoskodott: bekente fókavérrel a csónakpalánkok réseit, nehogy kiázzanak a tömítések, amint vízre bocsátják a csónakokat. „Sehol semmi szél – írja. – Még mindig abban reménykedünk, hogy a tél beállta előtt megszabadít minket a DNy-i szél."

Másnap reggel három fókát láttak; Macklint és Tom Creant küldték el értük. Amikor visszatértek a zsákmánnyal, Shackleton azt mondta Macklinnek, hogy elegendő hústartalékot gyűjtöttek, ezért egyelőre életben maradhatnak a kutyái. Hurley falkáját, köztük a legtermetesebb, Shakespeare névre hallgató vezetőkutyát azonban még aznap kivégezték. Szokás szerint most is Wild volt a hóhér; egy távolabbi jégtáblára vitte el a kutyákat. Valamivel később Macklin észrevette, hogy egyikük még él, azonnal elővette a kését és gyorsan leszúrta az állatot.

Délután három körül délnyugatira fordult a szél, és kissé lehűlt a levegő. Az éjszaka folyamán tovább süllyedt a hőmérséklet, másnap pedig kitartóan fújdogált a délnyugati szél. Aznap este Shackleton szinte félve jegyezte be a naplójába: „Most megfordulhat a szerencsénk." Ekkor már senki sem mert könnyedén beszélni a szélről. „Nagy tisztelettel emlegetik nálunk – jegyzi meg Hurley –, és le is kell kopogni, ha vele kapcsolatban jóslásba bocsátkozunk."

Valaki alighanem a megfelelő fán kopoghatott. Másnap megérkezett a szél, egy igazi szélvihar délnyugatról, kavargó havat fúva, kegyetlenül rázva a sátrakat. Rettentő kényelmetlen volt a hálózsákban, az emberek mégis boldogan kucorodtak össze benne. „Ötven csomóval [92 km/óra] fúj óránként – jegyezte fel örvendezve McNeish –, de mi üdvözöljük, sőt örömmel fogadjuk – amíg a sátrak is bírják…" Január 19-ig egyforma erővel fújt a szél. Shackleton, a fékezhetetlen optimizmus embere tartózkodó megállapításokra szorítkozott, nehogy elriassza a pompás szelet: „Bizonyára haladtunk valamicskét észak felé", írta roppant önfegyelemmel.

Amikor aztán még 20-án is dúlt a szélvihar, egyikük-másikuk kezdte

megelégelni a nedvességet, amely a sátrakba befújt hóból származott. „Sohasem vagyunk megelégedve – írja Hurley –, most meg alig várjuk, hogy javuljon az idő. A sátrakban egészen átnedvesedett a holmink, és már előre áldjuk a napot, amikor majd megszáríthatjuk.”

A legtöbben azonban jókedvűen tűrték a szörnyű állapotokat, s boldogította őket a tudat, hogy jól haladnak észak felé.

„Az ember nem szívesen találgatja, hogy mennyit haladhattunk – írta ezúttal merészebben Shackleton –, de már negyedik este tart a szélfúvás, és semmi sem utal rá, hogy gyengülne, vagyis tekintélyes távolságot tehettünk meg észak felé. Egyedül Lees és Worsley borúlátóak, de az időjárás még Leest is arra indította, hogy a jó szél tiszteletére nagyobb hússzeleteket osszon.”

Másnap is süvített a szélvihar, óránkénti sebessége olykor a 130 kilométert is elérte. De a délelőtt folyamán kétszer is áttört a napfény a felhőtakarón. Worsley készenlétben állt a szextánssal, mellette James a szögelő teodolittal, hogy befogják a nap sugarát. Bemérték a fényszöget, kiszámították földrajzi helyzetüket, majd bejelentették az eredményt.

„Csodálatos, döbbenetes, nagyszerű! – lelkendezett Shackleton. – 65° 43’ déli sz.: 73 mérföldes [135 km] északi irányú sodor.

A legragyogóbb jó szerencse az utolsó egy esztendő alatt: már nem lehetünk 170 mérföldnél [315 km] távolabb Paulettől. Mindenki ujjongva fogadta a jó hírt. A szél továbbra is fúj. Lehet, hogy még további 10 mérföldet [18,5 km] haladhatunk így. Hála istennek! Sodródunk, a sátrakban már minden átázott, de nem számít. Zabkenyeret ettünk annak örömére, hogy végre a sarkkörtől északra kerültünk.” Ekkor egy teljes szélességi fokkal hagyták maguk mögött a déli sarkkört.

Másnap alábbhagyott a vihar, és tündökölve kisütött a nap. Az emberek előbújtak a sátrakból, mindenki örült, hogy él. Kivették az evezőket a csónakokból, beleverték őket a jégbe, zsinórokat feszítettek közéjük, és kiaggatták a hálózsákokat, takarókat, csizmákat és aljtakarókat. „Azt hinné az ember, nagymosás volt nálunk” – jelenti jókedvűen McNeish.

Valamivel később Worsley ismét bemérte a helyzetüket; a déli szélesség 65° 32½’ és a nyugati hosszúság 52° 4’ azt jelentette, hogy huszonnégy óra alatt 20 kilométert tettek meg északi irányban. A hóvihar kezdetétől számítva 155 kilométert haladtak – hat nap alatt. Szerencsére a keleti irányú, tehát a

szárazföldtől távolító sodródásuk eközben mindössze 28 km volt.

Estére kitombolta magát a hóvihar, a szél északira fordult. De senki sem bánta különösebben. Pontosan északi szélre volt szükség ahhoz, hogy megnyíljon előttük a jégtömeg, és vízre tudjanak szállni. Másnap is kitartott a szél, a jégmező azonban nem szakadozott fel észrevehetően. Vártak.

Worsley felmászott egy 20 méter magas jéghegyre, amely a táboruktól nem messze, tőlük délkeleti irányban volt. Azzal a hírrel tért vissza, hogy az Óceántábor jégtáblája a vihar folyamán közelebb került hozzájuk, alig 9 kilométerre lehet. Távcsővel jól látta a régi kerékházból kialakított raktárat és a harmadik csónakot, a Stancomb Willst. No és van-e hajózható, nyílt víz? Worsley a fejét rázta. Nincs, mondta, nem számítva egy kisebb pocsolyát, messze dél felé.

Előbb-utóbb mégis fel kell szakadoznia a jégnek – ez volt a rendje. Január 25-én sűrű köd ereszkedett a táborra, McNeish szerint „igazi tengeri köd”, amely jégmentes, nyílt víz közelségét jelezte. Shackleton ugyancsak tengeri ködnek vélte. De a jég csak nem nyílt meg, és a Főnök úgy érezte, nagyon fogytán a türelme.

26-án, egy feszülten egyhangú nap végén, elővette naplóját, és az aznapi rovatba nagy betűkkel, keresztben ezt írta:

„Várunk
Várunk
Várunk.”

Amikor már egy teljes hete várakoztak, a többség kezdte feladni a reményt. Szinte semmi változást nem észleltek a zajló jég állapotában. Ha változott egyáltalán, akkor mintha még a korábbinál is szorosabb lett volna, mert a szél egymásnak préselte a jégtáblákat, míg észak vagy északnyugat felől talán egy számukra láthatatlan sziget állt a zajlás útjában. Az azonnali indulás reménye hamarosan szertefoszlott, és a tábor hangulatán ismét eluralkodott a rosszkedvű belenyugvás.

Szerencsére nem henyélhettek. Új szálláshelyük környéke bővelkedett vadakban, így az embereket teljesen lekötötte a fókavadászat és a zsákmány elszállítása a táborba. Január 30-án, nyolc nappal a vihar elülte után, már tizenegy begyűjtött és megfelelően tárolt fókájuk volt. Shackleton úgy

határozott, hogy ismét elküldi Macklin és Greenstreet csapatát az Óceántáborba. Mivel Greenstreetet körülbelül két hete reumás roham kínozta, Creanre bízták a fogatát. Az utasítás úgy szólt, hogy a fogathajtók hozzanak el magukkal mindent, ami csak hasznukra lehet.

A szánközlekedés körülményei ezúttal sokkal jobbak voltak, így az egész út még tíz órát sem tartott. A két csapat változatos maradékokkal tért vissza, amelyek közt jelentős mennyiségű konzervhering, mintegy 30 kg-nyi marhahúsleves-kocka és jó sok dohány is volt. Számos könyvet sikerült magukkal vinniük, többek között az Encyclopaedia Britannica több kötetét; ezeknek különösen örültek a táborlakók. Még a buzgó protestáns McNeish is felsóhajtott, hogy milyen üdítő változás lesz a Biblia után, amelyet már többször is végigolvasott, az elejétől a végéig.

Shackleton a következő két napban szemmel tartotta a jég mozgását, majd úgy rendelkezett, hogy Wild vezetésével tizennyolc ember menjen el a *Stancomb Willsért* Döntésétől mindenki megkönnyebbült. Főleg a tengerészeknek voltak komoly kételyeik afelől, hogy tanácsos lenne-e két csónakba belezsúfolni az egész társaságot.

„Nagyon örülök – írta Worsley. – Ha csónakba kell szállnunk, sokkal biztonságosabb három csónakba szállni; kettővel gyakorlatilag lehetetlen élve elszállítani 28 embert, mindegy, milyen messze."

Éjjel egykor ébresztették a szánhúzó csapatot, amely a jó kiadós reggeli után egy üres csónakszállító szánt vontatva indult útnak. Sokan voltak, így gyorsan haladtak, és két óra tíz perc elteltével meg is érkeztek. Wild Hurleyt nevezte ki szakácsnak, James pedig „másodszakács és teljhatalmú *hoosh*keverő" lett. Egy üres benzineshordócskában összekevertek mindent, ami a kezük ügyébe akadt, majd megfőzték a pemmikánból, pirított babból, karfiolkonzervből és céklából álló egyveleget. Macklin kijelentette, hogy „pompás", James pedig elégedetten állapította meg, hogy alkotásuk „igazi siker".

A csapat reggel fél hétkor indult vissza, és bár sokkal nehezebben birkóztak meg az úttal, mint odafelé, jól haladtak. Délben már csak egy kilométer választotta el őket a végállomástól. Shackleton és Hussey egy kanna forró teával ment eléjük – „életem legjobb teája", emlékszik James. Egy órakor a Stancomb Wills szerencsésen megérkezett a táborba.

Shackleton egy kérdéssel fogadta Macklint: túlságosan fáradtnak érezné-

e magát ahhoz, hogy ismét visszamenjen az Óceántáborba, most csak a saját fogatával, és elhozzon még egy rakományt. Macklin nem bánta, így délután háromkor már úton is volt Worsley és Crean társaságában; az utóbbi a kölyökfogatot vette át. Három kilométerre lehettek Óceántábortól, amikor széles, nyílt vizű csatornák állták útjukat. Worsley kétségbeesetten próbálta rávenni a szánvezetőket, hogy menjenek tovább. A jégtáblák szélén fel-alá szaladgálva mutatta az átkelés lehetséges útvonalait, de ezek valójában „egészen járhatatlanok" lettek volna, ahogy Macklin írta. „Sajnáltam Worsleyt, de ilyen körülmények között ostobaság lett volna folytatni az utat."

Worsley beleírta a naplójába, milyen csalódást jelentett neki, hogy vissza kellett fordulniuk, de azért hozzátette: „Nagyon örültem neki, hogy a jégmező legalább addig kitartott, amíg vissza tudtuk szerezni a harmadik csónakunkat."

Ugyancsak ő írja: „Azt hiszem, sokunk gyomra tiltakozik a szinte kizárólag húsból álló étrend ellen. Gondolom, előbb-utóbb megszokjuk, de talán mindnyájunknak jót tenne, ha hozzáfőznénk egy kis fókazsírt is. Sokan szenvedünk felfúvódástól, hogy finoman fogalmazzak, & attól, amit akár háborgó zsigereknek is nevezhetnék." Voltaképpen csöppet sem volt tréfás a helyzet. A kis fejadagok miatt jóformán valamennyiüket székrekedés gyötörte, ami tovább bonyolította a szükség végzésének már amúgy is nagyon kellemetlen feladatát. Ha valakinek ingere támadt, az általános gyakorlat szerint egy közeli nyomássánc mögé vonult el – nem annyira szemérmességből, mint inkább a hideg ellen védekezve –, és ott igyekezett a lehető leggyorsabban elvégezni a dolgát. Mivel az *Endurance* elhagyása óta nélkülözniük kellett a vécépapírt, az egyetlen, korlátlan mennyiségben rendelkezésre álló anyaggal: jéggel pótolták. Következésképp mindannyiuk bőre csúnyán felsebesedett, amit sajnos orvosolni sem lehetett, minthogy minden kenőcsük és orvosságaik java része a Weddell-tenger fenekén pihent.

A hidegben erősen könnyező szemük is nagyon zavarta őket. A könny ugyanis végigcsorgott az orrukon, majd apró jégcsappá fagyott az orr hegyén, amelyet előbb-utóbb le kellett törni. És mindegy, milyen óvatosan jártak el, egy kis bőrdarab mindig vele szakadt, így mindenkinek krónikus, nyúzott seb volt az orra hegyén.

Miután a fogatok megjárták az Óceántábort, hogy visszaszerezzék a

Stancomb Willst, sokan kezdtek egészen máshogy gondolkodni. Addig még halványan reménykedtek benne, hogy megnyílik előttük a jégtorlasz. Az Óceántáborba és vissza megtett, 22 kilométeres út során azonban bebizonyosodott, hogy a jég zártabb, mint valaha. Leáldoztak az ábrándozás napjai; nem volt mit tenni, csak ülni és várni.

Szürke egyhangúságban vánszorogtak a napok. Magas volt a hőmérséklet, és enyhe szelek fújtak. A többség szívesen átaludta volna az időt, de bizonyos határon túl képtelenség volt megmaradni a hálózsákban. Minden lehetséges időtöltést a végletekig űztek. Február 6-án James ezt írta: „Hurley & Főnök minden délután vallásos buzgalommal végigjátsszak a hatfordulós póker-pasziánszukat. Szerintem mindketten kötelességüknek tekintik, de az biztos, hogy elmegy vele egy óra. Az a legrosszabb, hogy agyon kell ütnünk az időt. Micsoda pazarlás, mégsem tehetünk semmi egyebet."

A napok olyan kísértetiesen hasonlítottak egymásra, hogy a legapróbb szokatlan esemény is óriási érdeklődést váltott ki.

„Ma este meglepett minket a honvágy – írta 8-án James –, amikor beszívtuk egy [száraz hínár közt talált] égő ágacska füstjét. Minden új vagy éppenséggel emlékeket idéző szag csodálatosan hat ránk. Nekünk magunknak is lehet némi szagunk & egy idegen valószínűleg mindjárt felfigyelne rá, hiszen csaknem négy hónapja fürödtünk utoljára…"

„Most éppen sátrunk lapjait figyelem merőn – folytatja –, s nézem, melyiket dagasztja ki a szél… Olyan hely után áhítozom, ahol egy fikarcnyit se számít a szélirány!"

„Az »amenománia«[22] is kínoz minket – írta kissé alább. – Ennek a kórnak két formája van: vagy rögeszmésen idegeskedik az ember a szélirány miatt, és másról sem tud beszélni, vagy egyfajta téboly keríti hatalmába, miközben a többi amenomániást hallgatja. Az utóbbi sokkal megterhelőbb a fülnek. Én magam mindkettőn átestem."

A szélen kívül csak egy olyan téma volt, melynek felvetése minden alkalommal vitához vezetett – az ennivaló. Február elején már csaknem két hete volt, hogy egyetlen fókát sem ejtettek, és húskészletük ugyan nem csappant meg túlságosan, a tüzelőanyagnak használt fókazsír ijesztően elapadt – talán tíz napra volt elég. Február 9-én Shackleton ezt írta: „Nincs fóka. Csökkenteni kell a fókazsírfogyasztást… ó, csak egy talpalatnyi

szárazföld lenne a lábunk alatt!”

Másnap egy csapat nekilátott feltúrni a hólepte szemétdombot, hogy az ott heverő csontokról minden csepp fókazsírt lefejtsenek. Fókaúszókat hasítottak fel, levágott fókafejeket nyúztak meg és lekaparták róluk az utolsó szem zsírt is. Az így nyert mennyiség azonban elenyésző volt, ezért Shackleton napi egy csészére csökkentette a meleg italból kimérhető fejadagot: reggelire egy csésze forró, tejporból készült tejet kaptak az emberek. Másnap szétosztották az utolsó darab sajtot, amelyből fejenként egy 2 ½ centiméteres kockára futotta. McNeish így írt aznap: „Már délután betegre dohányoztam magam, hogy ne érezzem az éhséget.”

Már régóta készültek Shackleton február 15-i születésnapjára, mert az ünnepelt erre a napra kiadós étkezést ígért. „De mivel nincs mit enni – írta Macklin –, le kell mondanunk róla. Lisztből sütött cipót és kutyapemmikánt fogunk kapni, s már azt is alig várjuk.”

Február 17-én azonban, amikor már drámai módon elapadt a fókazsír, valaki egy sütkérező Adélie-pingvincsoportot vett észre a tábor közelében – körülbelül húszan lehettek. Az emberek azonnal fegyvert ragadtak – fejszenyelet, kiscsákányt, törött evezőt, ami csak a kezükbe akadt –, és óvatosan, szinte négykézláb osontak a pingvinek közelébe. Lopakodva bekerítették a telepet, elvágva az állatok elől a menekülés útját a tenger felé. Amikor bezárult a csapda, hirtelen megrohamozták, s vadul ütötték-vágták a visító, vijjogó kis pingvineket. Tizenhetet sikerült ejteniük. A délelőtt folyamán több pingvincsapatot is láttak, és kisebb csoportokban rögtön elindultak, hogy elejtsék őket. Mire leereszkedett a sűrű, kora délutáni köd, összesen hatvankilenc pingvint zsákmányoltak. Később, a ködbe burkolt sátrakban ülve mindenfelől az Adélie-pingvinek rekedtes, hívogató-perlekedő hangját hallották. „Lett volna csak tiszta az idő – írta Worsley –, valószínűleg százával láttuk volna őket.”

Az éléskamra váratlan gyarapodása ellenére aznap este is csak szerény vacsorát kaptak, amely McNeish szerint „pingvinszívből, – májból, – szemből, – nyelvből, – lábujjból és még isten tudja, mi mindenből lett összefőzve, és egy bögre víz” járt utána. „Alig hiszem, hogy bármelyikünknek lidérces álmai lennének azért, mert túlette magát.”

Vacsora után erős havazással kísért szélvihar támadt északkelet felől. Másnap is tombolt, az emberek kénytelenek voltak a sátrakban maradni. Az

Adélie-pingvinek rikácsolása azonban egy percre sem szünetelt. Az idő február 20-án végre kitisztult, és amint feljött a nap, az emberek előbújtak a sátrakból – és mintha egy pingvinköltőhely kellős közepébe csöppentek volna. A szélrózsa minden irányában pingvinek lepték el a jégmezőt, fel-alá totyogva a jégtáblákon, hancúrozva a vízben, éktelen lárma közepette. Feltehetően megkezdték vonulásukat észak felé, és a Türelemtábor – szerencsére – éppen az útjukba esett.

Mindenki részt vett a mészárlásban; az elejtett pingvineket behordták a táborba. Mire leszállt az este, összesen háromszáz Adélie-t ejtettek el; megnyúzták, kibelezték és feldarabolták őket. Másnap reggel azt tapasztalták, hogy amilyen gyorsan felbukkantak, olyan gyorsan tovább is álltak a pingvinek. Bár aznap csak körülbelül kétszázat láttak, sikerült újabb ötvenet elejteniük. Az elkövetkező napokban kisebb vándorló csapatok bukkantak fel; február 24-re a társaság megközelítőleg hatszáz példányt gyűjtött be és dolgozott föl. Igaz, az Adélie-pingvin kis testű és nem éppen húsos jószág, így a felhalmozott élelem mennyisége közel sem volt olyan lenyűgöző, mint vélné az ember. Ráadásul az Adélie-pingvinnek zsírja sincs valami sok.

Az Adélie-k hirtelen felbukkanása azonban egyelőre elhárította a legfenyegetőbb veszélyt, az éhhalált. Onnantól fogva pedig, hogy nem az éhezés volt a legnagyobb gond, óhatatlanul ismét a menekülés módozatai körül forogtak az emberek gondolatai.

Greenstreet naplóbejegyzése is hasonlóan alakult: „Mostanában gyakorlatilag csak húst eszünk. Fókasültet, fókapörköltet, pingvinsültet, pingvinpörköltet, pingvinmájat, ez utóbbi tényleg nagyon jó. Kakaónk már jó ideje nincs, hamarosan a tea is elfogy, és akkor már csak tejet [tejporból] fogunk inni. A lisztünk se tart sokáig, most már csak pemmikánnal keverve használjuk a cipókba, ami rettentő ízletes. Jelenleg 94 mérföldre [174 km] vagyunk a Paulet-szigettől, vagyis amióta a jégtáblákon élünk, a kezdeti távolság háromnegyedét tettük meg. Kíváncsi vagyok, eljutunk-e oda valaha.”

Macklin így írt: „Már egyharmad éve lakunk a jégen, azóta sodródunk a természet kénye-kedve szerint. Kíváncsi vagyok, mikor látjuk majd viszont az otthonunkat.”

James pedig, aki a jégen is tudós maradt, laboratóriumi

szakkifejezésekkel fogalmazott: „Mindenféle elméletet állítunk fel, némelyiket annak alapján, amit a körülöttünk úszó jég állapotváltozásaiból észleltünk, többségüket azonban úgy, hogy nem alapozzuk őket semmire. Nem tehetek róla, nekem a »relativitás elmélete« jut erről eszembe. Ami láthatárunk ugyanis csak néhány mérföldes, míg a Weddell-tenger nagyjából 200 000 négyzetmérföldet [690 000 km2] foglal el. Egy magányos oxigénmolekulán ülő, parányi bogárnak egy szélvihar közepén nagyjából ugyanennyi esélye lenne megjósolni, hogy hol fog kikötni.”

HARMADIK FEJEZET

A déli szélvihar óta alig több mint egy hónap telt el. 126 kilométert (átlagosan napi négyet) tettek meg a sodrással, lényegében északnyugati irányban. Napra lebontva azonban szabálytalan, girbegurba vonalat leírva haladtak, hol északnyugat, hol nyugat, sőt dél felé is, egy ideig pedig meredeken északnak. De az biztos, hogy közeledtek a Palmer-föld csücskéhez.

Worsley mindennap hosszú, fagyos órákat töltött egy kis jéghegyrög tetején, aggályosan kémlelve nyugat felé, s reménykedve, hogy megpillantja a szárazföldet. Február 26-án észre is vett valamit, ami „talán a Haddington-hegy, vagyis annak a fénytörés jóvoltából fölvetített képe, mintegy 20 mérfölddel a láthatósági határ fölött".

Szerettek volna hinni neki, de csak kevesen tudtak; McNeish a legkevésbé. „A kapitány azt mondja, hogy látta – írta naplójába –, de mindenki tudja róla, hogy hazudós." Worsley bűne az volt, hogy engedett egy kis ábrándozásnak. A James Ross-sziget és rajta a Haddington-hegy ugyanis jó 200 kilométernyire volt pillanatnyi földrajzi helyzetüktől.

1916 szökőév volt, és Shackleton ezt a gyöngécske ürügyet ragadta meg, hogy február 29-én kissé feldobja emberei hangulatát. Megünnepelték az „agglegény napját", és egy nagyon szerény kis „orgiát" csaptak. „Sok nap óta most először álltam fel az asztaltól úgy, hogy nem éreztem, legszívesebben elölről kezdeném az egész vacsorát", írta Greenstreet.

Így érkezett el a március. Ötödikén Greenstreet a következőt jegyezte fel: „Egyik nap telik a másik után, és az egyhangúságot semmi nem töri meg. Egészségügyi sétákat teszünk körbe-körbe a jégtáblán, de tovább nem mehetünk, mert bárhogy nézzük is, szigeten vagyunk. Nincs új olvasnivalónk, és beszélgetni se tudunk miről, mert már teljesen kimerítettünk minden témát… Sosem tudom, milyen nap van, hacsak nincs éppen vasárnap, mert olyankor Adélie-májat és császárszalonnát kapunk ebédre, s az az egész hét legjobb fogása, de hamarosan a vasárnapot sem fogom tudni megkülönböztetni a többitől, mert nemsokára elfogy a szalonnánk. A jégmező továbbra is úgy fest körülöttünk, mint négy-öt

hónappal ezelőtt, és a mostani alacsony, nulla fok [-18 °C] körüli éjszakai hőmérsékletek mellett a kisebb, nyílt vizű felületeken fiatal jég képződik, ami sem gyalogos átkelésre, sem a csónakokkal való áttörésre nem alkalmas. Véleményem szerint jelenleg 1 a 10-hez az esélyünk, hogy eljutunk a Paulet-szigetre…"

Valóban, a Paulet-sziget elérésének esélye minden nappal tovább halványodott. Pontosan 168 kilométerre jártak tőle. A sziget azonban nyugat-északnyugatra feküdt, míg az ő sodródásuk szinte pontosan északi irányban állapodott meg. Ha a jégtábla északi mozgásában nem történik változás, egyszerűen elúsznak a Paulet-sziget mellett. És a reménytelen várakozáson kívül semmit sem tehetnek.

A többiekhez hasonlóan Shackletonnak is igen nehéz volt tartalmasan eltöltenie az idejét. Sátortársa, James március 6-án azt vette észre, hogy „a Főnök egy új alkalmazási módját fedezte fel a fókazsírnak, s most buzgón tisztogatja vele a kártyalapokat. A kártyánk már annyira elpiszkolódott, hogy némelyik lapot szinte fel sem lehet ismerni. A fókazsír azonban gyönyörűen letisztítja. Tényleg hasznos állat ez a fóka!"

A legkegyetlenebbek a rossz idő napjai voltak. Ilyenkor nem volt mit tenni, bent kellett maradni a sátrakban. S hogy ne hurcoljanak be annyi havat, csak azok mentek ki vagy be, akiknek válaszolniuk kellett „a természet hívó szavára". Március 7-e is ilyen nap volt, erős délnyugati széllel és sűrű hóeséssel. Macklin megörökítette az ötös sátorban uralkodó állapotokat: „Nyolcan lakunk benne, összezsúfolva, mint a heringek… Clark elviselhetetlenül szipákol – egész álló nap szipákol, és ezzel kis híján megőrjíti azokat, akik kénytelenek összezárva maradni vele. Lees és Worsley nem csinálnak semmit, csak haszontalan semmiségekről beszélgetnek és vitatkoznak napestig, mi, többiek pedig sehova sem tudunk elmenekülni előlük. Lees éktelenül horkol éjszaka, Clark és Blackboro is, de ők legalább nem olyan hangosan… amikor ilyen időket élünk, és Clark egyfolytában szipákol a fülembe, csak azzal tudok vigasztalódni, hogy előveszem a naplómat és írok…"

Március 9-én aztán megérezték a jégtömeg mozgását – az óceán félreismerhetetlen, összetéveszthetetlen emelkedését és süllyedését. Ezúttal nem volt benne ábrándozás: mindenki láthatta, hallhatta, érezhette.

Először kora reggel észlelték a különös, ütemes nyikorgást a jégmezőn.

Kiültek a sátrak elé, figyeltek, és valóban nemcsak hallható, hanem látható is volt. A jégtábla körüli laza jégdarabok többször is 10-15 centiméterre eltávolodtak egymástól, majd összezárultak. A nagy táblák szinte észrevétlenül emelkedtek – alig 2-3 centiméternyit –, aztán ugyanolyan lassan visszasüllyedtek.

Az emberek csoportokban álldogálva izgatottan mutogatták egymásnak az egyébként nyilvánvaló tényt – a lágy és lusta hullámzást, amely a jégmező egész hatalmas felületét átjárta. Néhány pesszimista úgy vélte, talán csak valami helyi árapályféle lehet, légköri tényezők csalóka játéka. De Worsley kivitte a kronométerét a jégtábla szélére és lemérte a hullámhegyek között eltelt időt – tizennyolc másodpercet mért, ami árapályjelenséghez túl rövid időköz. Semmi kétség, a nyílt tenger víztömegének mozgása okozta a hullámzást.

De milyen messze lehet a tenger? Ez volt az igazi kérdés. „Milyen messzire képes éreztetni a hatását a hullámzás – töprengett James – a sűrű, zajló jégen át? Tapasztalataink szerint nem túl messzire, de persze soha nem figyeltük meg a jeget olyan alaposan, mint most…”

Egész nap ezt latolgatták, miközben Worsley a jégtábla peremén guggolva mérte a végtelenül lassan emelkedő-süllyedő jégfelszín szabályos mozgását. Estére mindenki elégedetten vallotta azt a nézetet, hogy legfeljebb 50 kilométerre lehet a nyílt tenger. Egyedül Shackleton érezte meg a hullámzásban az új, minden addig tapasztaltnál sokkal komolyabb veszélyt. Aznap este ezt írta: „Nincs bizalom, amíg nem nyílnak hajózható csatornák.”

Pontosan tudta, hogy ha fokozódik a hullámzás, de a jégmező továbbra is zárt marad, nem lesz módja a menekülésnek. A tengermozgás megrepeszti és széttördeli a jégtáblákat, végül pedig olyan kicsi darabokra morzsolja fel őket, hogy sem táborozni, sem csónakkal átkelni rajtuk többé nem tudnának.

Mielőtt aludni tért volna, még egyszer körbejárta a jégtáblát, és ellenőrizte, hogy elég távol vannak-e egymástól a sátrak és a csónakok, nehogy a túlságosan kis felületre nehezedő összsúlytól repedjen el a jégtábla. Ez az elővigyázatosság azzal az előnnyel járt, hogy meglehetősen nagy területen terítették szét felszerelésüket, így elkerülhették, hogy egy hirtelen támadó repedésben esetleg mindenük odavesszen.

Amikor másnap reggel kibújtak a sátrakból, arra számítottak, hogy élénkebb lesz a hullámzás. De nyoma sem volt mozgásnak, a jég pedig

éppen olyan zárt maradt, mint mindig. Csalódottság, búskomor hangulat lett úrrá az embereken. A nyílt tenger közelségének első igazi jele, a menekülés ígérete, amely után annyit sóvárogtak, hirtelen megmutatkozott előttük – majd gyorsan el is enyészett.

Aznap délután Shackleton próbariadót tartott, hogy lássák, milyen gyorsan tudják vészhelyzet esetén a csónakokat leemelni a szántalpakról, vízre ereszteni és megrakni a legszükségesebbekkel. Az emberek tették ugyan a dolgukat, de az idegeik szemlátomást pattanásig feszültek és több indulatos szóváltás is elhangzott. Csak rontott a helyzeten, amikor elhelyezték a csónakokban az élelmiszerkészleteket, és mindenki láthatta, milyen szánalmasan kevés az élelmük. A csónakok túlterhelésének veszélyével bizonyosan nem kellett számolniuk. A próbariadó után az emberek mogorván elvonultak a sátrakba; alig-alig szóltak egymáshoz.

„Nincs mit tenni, nézni vagy mondani – jegyezte fel aznap James. – Napról napra egyre szűkszavúbbak leszünk."

A jéghullámzás előtt sokan tudatosan küzdöttek a hiú reménykedés ellen. Nemcsak abba törődtek bele, hogy a jégmezőn kell majd áttelelniük, hanem meggyőződésükké vált, hogy ez a sors még elviselhető is lesz.

De aztán hullámzani kezdett a jég – és a fizika törvényeivel bebizonyította, hogy a végtelen jégbörtönön túl igenis létezik valami más. Ettől pedig összeomlott minden védekező gépezet, melyet a lelkükbe lopakodó reménykedéssel szemben oly nagy műgonddal építgettek. Még a következetes pesszimizmusra törekvő Macklin sem volt képes fenntartani az álláspontját. Március 13-án így fogalmazta meg érzéseit: „Teljesen megszállottja lettem a menekülés gondolatának… Több mint négy hónapja élünk a jég hálán – a teljes és tökéletes haszontalanság korszaka ez, mindenkinek. Egyáltalán semmi dolgunk, csak hogy a lehető legügyesebben agyonüssük az időt. Még odahaza is, ahol vannak színházak, százféle módja a szórakozásnak, ahol mindig új arcokat, új személyeket látunk magunk körül, még otthon is elviselhetetlen lenne négy hónapnyi tétlenség: könnyű elképzelni, mennyivel nehezebb itt. Alig várjuk a soron következő étkezést, de nem azért, amit majd kapunk, hanem mert az étkezések kellemesen tagolják egyhangú napunkat. Körülöttünk mindig ugyanaz a töretlen fehérség, amelybe semmi, de semmi nem hoz színt."

Az elhatalmasodó kétségbeesés egyre többjüket fertőzte meg. James így

írt másnap: „Hamarosan történnie kell valami döntőnek & bármi lesz is az, hasznosabb lesz, mint a folyamatos tétlenkedés. Öt hónapja, hogy elsüllyedt a hajónk. Amikor elhagytuk, úgy hittük, egy hónapon belül szárazföldre jutunk! »Ember tervez …«[23] és ez most nagyon ideillik.”

Még az aznap délután feltámadt déli szél sem derítette fel őket különösebben. Egyre nehezebben viselték a szélviharral járó kellemetlenségeket – pedig ők is tudatában voltak annak, amit Worsley így fogalmazott meg: „Valószínűleg ÉSZAK felé száguldunk, hihetetlenül gyors, óránként egy mérföldes sebességgel!”

A tomboló vihar, folytatja Worsley, „tépi, cibálja gyöngécske sátrunk lapjait, mintha ronggyá akarná szaggatni őket. Szüntelenül csattog, verdes és remeg a sátor… Olyan vékony az anyaga, hogy a szél átsüvít rajta, és minden lökésével örvénylőn megkavarja a pipáink és cigarettáink füstjét idebent.”

Éjszaka óránként volt őrségváltás, az új őrszem kiment, a leváltott pedig bebújt a sátorba, és mielőtt a koromsötétben kitapogatta az utat a hálózsákjáig, megpróbálta lerázni magáról a havat. Ez az eljárás mindig felébresztette a sátor szinte összes többi lakóját. Hogyan is alhatna az ember, morfondírozott Worsley, amikor „hó hull az arcába, a lábára, a hasára, odakint mély hangon bömböl a szél, csattognak a sátorlapok, s az Ezredes rekedten hörögve húzza a lóbőrt?”

Aznap éjjel, miközben a jégmező fölött süvítő vihar észak felé hajtotta a táblákat, James borúlátó bejegyzést írt a naplójába: „A Paulet-sziget valószínűleg már mögöttünk, dél felé.”

NEGYEDIK FEJEZET

Súlyosbította a helyzetet, hogy ismét fenyegetővé vált az ételhiány és vészesen apadt a tüzeléshez szükséges zsiradék. Három hete egyetlen fókát sem ejtettek, az Adélie-k testéből nyert kevéske zsírt pedig szinte már teljesen felélték. Kimerülőben volt a hajóról megmentett élelmiszerkészlet is. Március 16-án elhasználták lisztjük utolját. Pemmikános cipó készült belőle; sokan több mint egy óráig rágcsálták, csipegették háromdekás adagjukat.

Az emberekben természetesen feléledt a neheztelés Shackleton iránt, amiért annak idején nem engedte, hogy minél több állatot ejtsenek, pedig akkor még bőven volt vad. Még Macklin is, aki korábban sosem bírálta Shackletont, annyira haragudott parancsnokára, hogy a tárggyal kapcsolatos feljegyzéseinek külön titkosírást dolgozott ki; ennek segítségével úgy írhatott a naplójába, hogy nem kellett tartania illetéktelen olvasóktól.

17-én a következőket jegyezte fel titkosírással: „A Főnök bizony nem volt valami előrelátó, mert nem engedte, hogy amikor még jól ment a vadászat, annyi élelmet gyűjtsünk be, amennyit csak lehet. Megérte volna a fáradságot.” Majd 18-án: „Néhány napja Lees azzal környékezte meg a Főnököt, hogy el kellene hozni az összes élelmet [Óceántáborból], mert lehet, hogy a jégen kell áttelelnünk. A Főnök erre gorombán ráförmedt, hogy »Némelyekre nagyon is ráfér egy kis koplalás, mert fenemód nagy az étvágyuk!«”

Ahogy telt-múlt az idő, egyre csökkent a fejadag. Elfogyott a kávé és a tea, és mivel a jég felolvasztásához szükséges zsírral is erősen takarékoskodniuk kellett, naponta csak egy adag „jócskán felvizezett” tejport ihattak. Reggelire kapták, s mellé 15 dkg fókasültet. Egy fagyott húsleveskonzerv negyedrésze és egy kétszersült volt az ebéd. Vacsorára mindenkinek egy adag fóka-vagy pingvinhoosh jutott.

A legtöbben szinte testi fájdalomként élték meg az éhínséget. A hideg ellen küzdő szervezet csillapíthatatlan fűtőanyagigénye örökösen mardosó éhség formájában jelentkezett. Az időjárás egyre zordabbra fordult, az éjszakai hőmérséklet gyakran – 23 °C alá süllyedt. Így aztán éppen akkor

kellett a legkevesebbel beérniük, amikor kalóriaigényük a legmagasabb volt. Étkezés után néhány órával sokan már annyira vacogtak, hogy a következő étkezésig – amikor szervezetük ismét némi fűtőanyaghoz juthatott – a hálózsákjukba kellett bújniuk.

A merészebbek megpróbálkoztak néhány kannibalisztikus élccel. „Greenstreet és jómagam – írja Worsley – Marston rovására szórakozunk. Ő a legdundibb az egész táborban, és mi egyre jobban a szívünkön viseljük, hogy egészséges és jól táplált maradjon, őrült nagylelkűen ajánlgatva neki lerágott, tisztára szopogatott, régi pingvincsontjainkat. Könyörögve kérjük, nehogy lefogyjon valahogy, sőt odáig vetemedünk, hogy finom szeleteket stb. nézünk ki belőle magunknak, aztán hajba kapunk, hogy kié lesz a legomlósabb falat. Már annyira undorodik tőlünk, hogy ha közeledni lát, sarkon fordul, és gyorsan arrébbmegy."

Szerencsétlen próbálkozás volt ez a humor terén, mert a témaválasztásban felbukkant egy bizonyos, makacsul visszatérő elem. Egyébként maga Worsley is – eltekintve a hasonló, szánalmas próbálkozásoktól, amikor vicces szeretett volna lenni – egyre szűkszavúbb és morózusabb lett.

Hamarosan annyira elmélyült az élelmiszerválság, hogy Shackleton március 22-én közölte Macklinnel, másnap meg kell ölni az ő kutyáit is, mert az embereknek szükségük lesz a kutyák számára félretett részre. Macklin közönyösen fogadta a fejleményt: „Bevallom, már nem sok hasznát látom a kutyáknak. A jelek szerint az Óceántábor eltűnt. Fűtőzsírunk csak tíz napra elég – egyetlen reményünk, hogy sikerül fókákat ejtenünk, máskülönben tényleg ínséges idők következnek ránk."

Március 23-a hidegen virradt, ködfoszlányok lebegtek a jégmező fölött. Shackleton korán kelt, hogy sétát tegyen. Elballagott a jégtábla széléig, és amikor egy pillanatra felszakadt a köd, délnyugat felé, a távolban valami feketeséget pillantott meg. Percekig nézte, majd visszasietett a sátorba és felrázta Hurleyt. A két férfi kiállt a jég peremére, és hosszú percekig fürkészte a messzeséget a meg-megnyíló ködfoszlányok résein át. Valóban ott volt – a szárazföld.

Shackleton gyorsan visszaszaladt a táborba, és egyik sátortól a másikig futva kiáltozta: „Föld a láthatáron! Föld a láthatáron!" Az emberek furcsán reagáltak. Volt, aki kiugrott a sátorból, hogy saját szemével lássa, míg mások

– didergő, reményvesztett emberek, akik már unták, hogy társaik szárazföldnek néznek mindenféle messzi jéghegyet – nem voltak hajlandók kibújni a hálózsákból, legalábbis addig, míg mások is meg nem erősítik a hírt.

Ez azonban nem volt messzi jéghegy és nem volt káprázat. Az apró Danger-szigetek egyik tagját látták, melyet a Brit antarktikus hajózási útmutató szerint a tengerből hirtelen kiemelkedő, felül asztalszerűen lapos partmeredélyéről lehet felismerni. Pontosan 78 kilométerre feküdt tőlük; korábbi úti céljuk, a Paulet-sziget mindössze 37 kilométerrel mögötte helyezkedett el.

Az emberek csak álltak és nézték a szárazföldet, míg a sűrűsödő köd el nem takarta a szemük elől. Kora délután azonban csodálatosan kitisztult az idő, és a Danger-szigetek mögött, a távolban előtűnt egy feketéllő hegyvonulat lábának sziklasora, míg a csúcsokat elrejtették az alacsonyan lebegő felhők. Worsley a Palmer-félsziget csücskénél fekvő Joinville-sziget legkiemelkedőbb pontjával, a Mount Percyvel azonosította a legmagasabb csúcsot.

A sziget tőlük nyugatra, mindössze 105 kilométerre feküdt – iránya szinte szabályos derékszöget zárt be pillanatnyi sodródásuk irányával. „Ha megnyílik a jég, egy nap alatt partot érhetnénk”, írta Hurley.

De már senki sem akadt köztük, aki hitt volna benne, hogy megnyílik a jég. Éppen ellenkezőleg. Mintegy 70 jéghegyet számoltak össze táblájuk és a sziget közt, és közülük sok beágyazódhatott a tengerfenékbe; ezek megakadályozták a jég megnyílását és az egész mező jelentősebb északra sodródását is. Ha vízre bocsátanák a csónakokat, a jég valószínűleg percek alatt összezúzná őket. De az sem jöhetett szóba, hogy szánokkal keljenek át a jégen. A zajló jég időközben széttöredezett táblákból álló, sodródó tömeggé változott, és ezerszer álnokabb veszélyeket rejtett, mint három hónappal korábban, amikor elhagyták az Óceántábort; pedig ötnapi küszködés után akkor is csak alig 17 kilométert sikerült megtenniük.

A szárazföld látványa tehát csak kínzóan kilátástalan helyzetükre emlékeztette őket. Greenstreet cinizmusa alighanem a többiek lelkiállapotát is jellemezte: „Kellemes tudat, hogy más is létezik ezen a világon, nem csak hó és jég, de nem látom okát semmi különösebb felbuzdulásnak, mert ettől még egy tapodtat sem kerülünk közelebb a menekküléshez. Sokkal

szívesebben látnék egy közelgő fókafalkát, mely ellátna minket élelemmel és tüzelővel.”

Jóllehet elérhetetlen maradt a szárazföld, a sziget látványa mégis kellemes volt, ha másért nem, jegyezte meg James, legalább azért, mert „idestova 16 hónapja nem láttunk feketéllő sziklákat”. Macklin különösen jól járt, mert a nagy izgalomban Shackleton szemlátomást megfeledkezett a kutyák leöléséről.

„Ha Isten is úgy akarja – írta Shackleton aznap este –, hamarosan partra szállunk.” Csakhogy nem sok szárazföld maradt, ahol még partra szállhattak volna. Egészen a Palmer-félsziget csücskéig sodródtak, ahonnan már teljesen reménytelennek látszott elérni a szárazföldet.

Így tehát közöttük és a nyílt tenger, valamint a rettegett Drake-átjáró Horn-foki parthullámai között – ahol a földgolyó legviharosabb tengere tombol – mindössze az Antarktika[24] két magányos, őrtoronyszerű pontja, a Clarence-és az Elefántsziget állt, mintegy 220 kilométerre észak felé. A két szigeten túl pedig semmi.

Március 24-e verőfényes nap volt, így jól látszottak a Joinville-sziget csúcsai. James a sűrű, áthatolhatatlan jégmezőt méregetve nem tudta megállni, hogy meg ne jegyezze: „Őrjítő belegondolni, hogy egy alig 6 méter széles kis csatornán néhány nap alatt játszva kijuthatnánk innen, & hogy mégis milyen szorosan zárva marad a jég, vagyis lehetetlen megmozdulni. Nagyokat hallgatunk, kuksolunk a sátrakban & senkinek sincs nagy kedve beszélgetni. Várakozó a hangulat, ami nem éppen megnyugtató.”

A feszültség csak fokozódott, amikor jégtáblájukon két repedés keletkezett, mindössze huszonhét méterre a csónakoktól. A repedések szerencsére nem nyíltak szét.

Másnap reggel, nem sokkal pirkadat után, délnyugatról váratlanul erős szélvihar kerekedett. De csak a délután derekáig tartott, aztán gyorsan elült a szél és kitisztult az idő. Az alkonyat vihart ígért, lángoló felhőfátylak úsztak el a napkorong előtt. Mögöttük ismét feltűnt a Joinville-sziget, jóllehet távoli, elmosódott képet mutatva.

A csontig hatoló déli szél éjszaka sem csillapodott, és az emberek kegyetlenül fáztak. Testükben mintha annyi hő sem maradt volna, amennyi a hálózsák felmelegítéséhez kell.

A zsír már egy hétre sem volt elég, ezért március 26-án a reggelire járó

négydekás fókasültadagot is megvonták. Helyette húsz deka hideg pemmikánvagdaltat és féladagnyi, tejporból készült italt kaptak; nagyon hideg napokon néhány kockacukorral. Ebédre kétszersült járt és három kockacukor, a vacsora pedig, az egyetlen úgynevezett meleg étkezés, fóka- vagy pingvinhoosh volt, „a lehető legrövidebb ideig főzve". Vizet sosem osztottak. Ha valaki megszomjazott, kis bádogedénybe – általában kiürült dohányosdobozba – havat tett, és a testéhez szorítva olvasztgatta vagy maga mellé vette a hálózsákba. De egyetlen doboz hóból alig egy evőkanálnyi víz lett.

26-án Shackleton fülébe jutott, hogy többen is zsírt és pingvinhúst loptak a közös élelmiszerkészletből, és azon fagyosan és nyersen megpróbálták megenni. Azonnal elrendelte, hogy az összes megmaradt élelmiszert telepítsék át sátrának bejárata elé.

Utasította továbbá Macklint, hogy a húshulladékból, amelyből addig csak a kutyákat etették, válogasson ki minden emberi fogyasztásra alkalmas falatot. Macklin átválogatta a kupacot, és csak azt nem vette ki belőle, „ami túl büdös volt ahhoz, hogy az elfogyasztása szóba jöhessen". Undorító egyveleg állt össze öreg húsdarabkákból, cafatokból, és Macklin viszolyogva állapította meg: „Ha nem teszünk szert újabb fókákra, sajnos nyersen kell majd megennünk."

Minden jel arra mutatott, hogy hamarosan a kutyákat is meg kell enniük. Azért kímélték meg őket olyan sokáig, mert még volt egy hajszálnyi esélye, hogy visszatérhetnek az Óceántáborban hagyott élelemért. De ha túl vannak rajta, vagy éppenséggel már biztos, hogy lehetetlen eljutni odáig, le kell ölniük a kutyákat; húsukat pedig megeszik.

„Nem sokat haboznék, hogy megegyem-e a kutyahúst, ha meg van főzve – írta Macklin –, de nem lelkesedem érte, hogy nyersen fogyasszam el."

Többen napokon át unszolták Shackletont, hogy tegyenek egy utolsó, elkeseredetten kockázatos kísérletet, s menjenek vissza a tőlük mintegy 12 kilométernyire sodródó Óceántáborba, mely most már alig látszott. A régi táborban még mindig 270, sőt akár 320 kg-nyi pemmikán, valamint körülbelül 30 kg liszt maradhatott. Shackleton azonban – jóllehet mélységesen aggasztotta az élelmiszerkészlet drámai megcsappanása – sehogy sem tudta rászánni magát, hogy kiküldje a kutyafogatokat a nyilvánvalóan életveszélyes, kiszámíthatatlan terepre. Szinte folyamatosan

hallatszottak a nyomás zajai; a jelenséget nyilván az okozta, hogy a feltorlódott jég állandóan nekiütközött a Palmer-föld könyökszerűen behajtó nyúlványának. A zaj végigdübörgött az egész jégmezőn, és mindenfelé mozgás volt észlelhető. „Remélem, jó öreg táblánk nem fog összetörni – morfondírozott Greenstreet – hiszen sehol egy tisztességes jégtábla."

A körös-körül úszó számos jéghegy ugyancsak siettette a jégmező általános széttöredezését. Mivel a jéghegyek tömege mélyen a víz alá nyúlik, mozgásukat az időleges árapályáramlatok is befolyásolják. Olykor egy-egy jéghegy megunta, hogy engedelmesen a zajló jégtömeggel tartson, és hirtelen önálló útra tért, könnyedén átvágva a mezőt és félretologatva az elébe került akadályokat; nyomában szétzúzott, felborogatott jégtáblák, felszántott jégmező maradt. És teljesen lehetetlen volt megjósolni, merre vezet a hasonló, ámokfutó óriások útja.

Március 27-én Worsley egy hatalmas jéghegyről tesz említést, mely megmagyarázhatatlan okból kivált északkelet felé, míg „egy másik 4 órán át 5 mérföldes sebességgel közeledett észak felől, egyenest a mi jégtáblánknak, de szerencsére a keleti oldal mellett még éppen elkerülte".

Óráról órára csökkent az esélye, hogy el tudnak még jutni az Óceántáborig, és Shackleton tudta, hogy most vagy soha. Este mogorván utasította Macklint, hogy álljon készenlétben, mert másnap reggel esetleg indulnia kell. Macklin már lefeküdt, de annyira megörült felettese szavainak, hogy felkelt, és mindjárt nekilátott előkészíteni a hámokat meg a szánt. Hajnalra azonban erőteljes mozgás lett úrrá az egész jégmezőn, és sűrű köd szállt le. Míg reggeliztek, Shackleton átment az ötös sátorba, és közölte Macklinnel, hogy lefújja az utat. Az általános csalódást csak fokozta, hogy a nedves, ködös időben mindenki siralmasan, álmatlanul töltötte az éjszakát.

Alig tette ki a lábát Shackleton a sátorból, Macklin valami apróság miatt rászólt Clarkra, majd a két férfi között szinte azonnal kirobbant a vita. Az ingerültség átragadt Orde-Leesre és Worsleyra; szóváltásuk trágár szitkozódásba torkollt. A felfordulás közepette Greenstreet fellökte a tejesbögréjét. Ráripakodott Clarkra, átkozódva, hogy Clark elvonta a figyelmét, és ezért borult ki a tej. Clark kikérte magának, de Greenstreet lehurrogta.

Aztán Greenstreet nagy levegőt vett, és abban a pillanatban elpárolgott a haragja; hirtelen elcsöndesedett. A többiek is elhallgattak és némán nézték

Greenstreetet; csapzott hajával, bozontos szakállával, fókazsírfüsttől koszosan és büdösen, kezében az üres bögrével tehetetlenül figyelte, ahogy a hó mohón beissza a drága nedűt. Vesztesége olyan tragikus volt, hogy szemlátomást majdnem elsírta magát.

Clark ekkor szó nélkül fogta a bögréjét, és áttöltött egy kevés tejet Greenstreetébe. Aztán Worsley, Macklin, Rickenson, Kerr, Orde-Lees és végül Blackboro következett. Szótlanul fejezték be a reggelit.

Mindjárt reggeli után két fókát láttak, és a vadászok azonnal csatasorba álltak. Az egyik csapat sikeresen elejtette a közelebbi állatot, és a másik is már igen közel járt a kiszemelt áldozathoz; ekkor azonban Shackleton úgy ítélte, hogy túl veszélyes a jég, és visszarendelte őket a táborba.

A visszaúton Orde-Lees összeesett az éhségtől. Az eljövendő ínségesebb időkre gondolva szokás szerint csak a felét ette meg a fejadagjának – vagyis mindössze ötven gramm hideg pemmikánt és másfél kockacukrot. Pár perces pihenés után azonban összeszedte magát és visszabotorkált a táborba.

Később a ködből igazi eső lett és a hőmérséklet 0,5 °C-ra emelkedett. A legtöbben hálózsákba bújtak, és amíg az eső tartott – éjjel és másnap végig –, elő sem jöttek belőle. Macklin így ír erről: „Egész folyam gyűlt össze és folyt be a hálózsákom alá, teljesen átitatva az alját, melyből csavarni lehet a vizet, és a kesztyűim, harisnyáim és minden egyéb holmim is csuromvizes lett…. Még most is, ahogy itt ülök és írok, csepereg a víz a sátortetőn át, úgyhogy minden kéznél levő vízgyűjtő alkalmatosságot – üres konzervdobozokat stb. – helyeztünk el a sátorban, hogy ne ázzanak el még jobban a zsákjaink. Csak részben sikerül, mert négyszer annyi helyen csorog be a víz, mint amennyi edényünk van. Ráterítettem a zsákomra a börberikabátomat, és amikor egy kisebb pocsolyányi összegyűlik benne, óvatosan megemelem és leborítom róla a hóba. Elég fárasztó állandóan így őrködni a víz miatt… Imádkozom, hogy az Úr küldjön hamar egy kis száraz időt, mert így bizony nyomorúságos. Még sosem láttam olyan mélységes levertséget, mint amilyen ma ebben a sátorban uralkodott.”

Késő délután havazás lett az esőből, délután ötre pedig az is elállt. Aznap este kilenctől tízig James teljesített őrszolgálatot, és ahogy körüljárta a táblát, úgy tetszett neki, hogy a jég megmozdul. Amikor alaposabban szemügyre vette, „határozott hullámzást” észlelt, mely lassan megemelte a

táblát. Felfedezését azonnal jelentette Shackletonnak, aki elrendelte, hogy az éjszakai őr legyen különösen éber.

Másnap reggel 5 óra 20 perckor elhasadt a jégtábla.

ÖTÖDIK FEJEZET

Éppen a kis Alf Cheetham volt szolgálatban; lélekszakadva rohant végig a sátrak között.

– Hasad a jég! – kiabálta. – Hasad a jég! Horgonyt fel!

Pillanatok alatt mindenki előbotorkált a sátrakból. Két hasadást láttak, az egyik hosszában szelte át a jégtáblát, a másik rá merőlegesen futott; az egész jégmező jól érzékelhetően hullámzott.

Az emberek a James Cairdhez rohantak, felfeszítették jégre fagyott szántalpait, és a jégtábla közepére vonszolták. Addigra a tábla közepén futó hasadás helyenként már hatméteresre tágult, és a tenger hullámzását követve ide-oda mozgott benne a víz. Húskészletük azonban a túloldalon maradt. Ott, ahol még nem szélesedett ki nagyon, többen átugráltak a hasadékon, és a víz fölött áthajigálták a húst a többieknek.

Háromnegyed hétkor már minden holmijuk biztonságosan átkerült a túloldalra, így szünetet tartottak a munkában, hogy megreggelizzenek. Ácsorogva várták a fejadagjukat, amikor ismét meghasadt a jégtábla, ezúttal pontosan a James Caird alatt, harminc méterre a sátraktól. Nem kellett parancsot adni. Az emberek azonnal a csónakhoz szaladtak és közelebb húzták a sátrakhoz. Aztán végre sikerült megreggelizniük: a szokásos pemmikánt, hat kockacukrot és fél bögre tejet.

Alig végeztek, amikor egy furcsa alakra lettek figyelmesek a ködben, amely szemlátomást határozott céllal igyekezett valahová, a jégtábla egy táborhoz közeli pontja felé. Wild elszaladt a sátrába a fegyveréért, majd fél térdre ereszkedve tüzelt. Az alak összerogyott, és lassan elnyúlt a jégen. Többen is odaszaladtak: egy három és fél méteres leopárdfóka volt.

Wild egyetlen golyóval egészen más megvilágításba helyezte az életüket. Mintegy négyszázötven kilogramm hús és legalább két hétre elegendő fókazsír hevert a lábuk előtt. Shackleton bejelentette, hogy ünnepi ebédet csapnak a leopárdfóka májából.

Jó hangulatban hajtották ki a kutyákat, hogy segítségükkel bevontassák a zsákmányt a táborba. Amikor feldarabolták a fókát, kis híján ötven emésztetlen halat találtak a gyomrában, amit gondosan félretettek azzal, hogy

majd másnap eszik meg. Kilenc óra lett, mire végeztek a munkával.

Shackleton ezután magához hívatta Macklint, és kijelentette, hogy elérkezett az idő, az ő kutyáit is meg kell ölni. Macklin nem ellenkezett, hiszen valóban nem lett volna értelme tovább tartani őket. A lehetőség, hogy visszamenjenek az Óceántáborba, végképp szertefoszlott, főleg a legutóbbi hasadások után, és most, hogy elejtették a leopárdfókát, már semmi sem indokolt efféle kockázatot.

Wild kíséretében Macklin az egyik hasadás közelébe vezette kutyáit, oda, ahol korábban a konyha állt. Elhaladtak a szemétdomb mellett, ahová addig a húshulladékokat dobták. Songster, egy furfangos öreg jószág felkapott egy kidobott pingvinfejet, Bos'n pedig egy csontot kaparintott meg. Mindkettőnek megengedték, hogy megtartsa a zsákmányt.

Macklin kis híján rosszul lett, amint egyenként kifogta a kutyákat a hámból és a jégbucka mögé vezette őket. Wild, akárcsak korábban, ezúttal is mindegyik kutyát leültette a hóba, közvetlenül az állat fejéhez tartotta a fegyver csövét, és meghúzta a ravaszt. Songster a pingvinfejjel a foga között múlt ki, Bos'n pedig frissen szerzett csontját szorongatva. Amikor valamennyi kutyát lelőtték, Macklin megnyúzta és kibelezte a tetemeket, előkészítve őket a konyhai feldolgozásra. Crean kölyökfogatát is elpusztították és feldarabolták.

Szinte ünnepi hangulat övezte a több mint két hete nélkülözött meleg vacsorát. Valaki javasolta, hogy kóstolják meg a kutyahúst is, és Shackleton beleegyezett. Crean kis szeleteket kanyarított ki kutyája, Nelson testéből, Macklin pedig ugyanígy járt el néhai saját kutyájával, Grusszal.

Amikor a hús kisült, Crean körbeszaladt, hogy mindenkinek felszolgáljon belőle. Először Shackleton sátrába ment, bedugta kócos, ír fejét a sátornyíláson, és kajánul jelentette:

– Hoztam egy kis Nelsont, Főnök, kóstolja meg!

A kutyapecsenyének általános sikere volt. „Valóságos csemege – jegyezte fel McNeish. – Számunkra ínyenc lakoma a hosszú fókakúra után." James szerint „meglepően jó és ízletes" volt. Worsley azt állította, hogy a Grus-szelet „finomabb ízű a leopárd-fókánál." Hurley pedig arra a merész kijelentésre ragadtatta magát, hogy „különösen ízletes és porhanyós volt, kiváltképp Nelson, melynek húsa vetekszik a borjúhússal."

A délelőtt folyamán továbbra is hullámzott a jég, sőt, még erősödött is

némileg a mozgása, így Shackleton az ebédnél bejelentette, hogy visszaállítja a „rendes őrséget”, négy óra szolgálattal és négy óra pihenéssel. Az egyik szolgálatot ő maga felügyeli, a váltásért Wild felel. így a társaság fele mindig őrségben lesz, teljes menetfelszerelésben, összecsomagolt holmival, készen arra, hogy parancs esetén azonnal indulhasson. A szolgálatot teljesítők közül ketten állandóan őrjáratot tartanak a jégtáblán, figyelik a hasadásokat és az egyéb, riadóra okot adó eseményeket. A többiek készültségben várnak a sátrakban.

A nap folyamán egyre több jel utalt egy hamarosan bekövetkező, újabb hasadásra. Fokföldi galambok és viharmadarak keringtek a fejük felett, Worsley egy óriáshojszát is látott; a szárnyán jellegzetes fekete csíkot viselő, hófehér madár jelenléte egyértelműen a nyílt tenger közelségét mutatta. Clark egy medúzát vett észre a két jégtábla közötti hasadékvízben, és tárgyilagosan kijelentette, hogy ilyen lények csak jégmentes tengervíz közelében találhatók. Mindezek, valamint az északnyugat felől látható, fekete esőfelhők az égbolton, a jéghullámzás és a +1 °C-os hőmérséklet bizakodó megjegyzésre indította Worsleyt: „Tényleg ígéretesnek látszik.” De azért hozzáfűzte: „A remény megszépíti a valóságot.”

Délután három körül esősre fordult az idő, és este nyolcra, amikor Wild átvette az őrszolgálatot, már javában zuhogott. Wild és McIlroy az őrség idejére átköltöztek az ötös sátorba, ahol a szánalmas zsúfoltság és az átnedvesedett környezet ellenére otthonos hangulat uralkodott. Mindenki élvezettel hallgatta a vendégek új történeteit az unalmas sátortársak csömörig ismételt meséi helyett.

Nem sokkal a vendégek érkezése után úgy érezték a társaság tagjai, hogy megérdemlik azt a fényűzést, amit egy szál gyufa adhat. „Készen vagytok?”, kérdezte Wild, míg a dohányosok pipájukkal, cigarettájukkal a kezükben várakoztak. Aztán fellobbant a kincset érő gyufa lángja, megvilágítva a fölébe hajló borostás arcokat. Néhány kátrányos kanócú gyertyácskát is meggyújtottak róla, majd hátradőlve, elégedetten pöfékeltek.

Wild ontotta magából a kalandos történeteket, amelyekben ő maga és különféle nők szerepeltek, majd McIlroy bizonyította be, hogy méltó a hírnevéhez, s valóban igazi kozmopolita; figyelmes közönségét egészen elkápráztatta agyafúrt koktélreceptjeivel, melyek között a „kebelmelengető” nevűt garantált szerelmi ajzószernek nevezte. Az éjszaka egyébiránt

eseménytelenül telt. Hajnalra elállt az eső, délire fordult és hidegen, szárazon fújt a szél. Fokozatosan elült a hullámzás.

A biztató jelek ellenére vajmi keveset változott a jégmező a nap során, illetve másnap délelőtt. Délután nagyon sötét vízjelző égbolt jelent meg délnyugaton és átnyúlt egészen az északkeleti oldalra, de a déli szelet figyelembe véve valószínűtlennek tűnt a jég hirtelen megnyílása; Shackleton ezért úgy vélekedett, hogy nyugodtan lefújhatja a tengeri őrszolgálatot. Az egyszemélyes őrség azonban éjjel-nappal, továbbra is érvényben maradt.

Aznap este, éppen nyolckor, amikor Macklin váltotta Orde-Leest az őrségben, egy hullám hirtelen megemelte a jégtáblát, amely elhasadt, alig kétlábnyira Wildék sátrától. Macklin és Orde-Lees riadót fújtak.

Csakhogy addigra már mindenki lefeküdt, bízva benne, hogy nem lesz táblarepedés, így szinte teljesen készületlenül érte őket a riadó. Egymásba gabalyodva igyekeztek felöltözni a koromsötét sátrakban, ki-ki a megfelelő ruhadarabjait keresgélte, s megpróbált beletalálni a – 7 °C-os hidegben csonttá fagyott csizmájába. Még akkor is kavarodás volt, amikor kimentek a szabadba, mert nem tudták pontosan, mi baj van és hol fenyeget a veszély. Botorkáltak a sötétben, egymásba ütköztek, és minduntalan beleestek a jég felszínén keletkezett, alattomos lyukakba. De hamarosan helyreállt a rend. Közelebb húzták a sátrakhoz a csónakokat, és sikerült visszazsákmányolniuk a húskészletet, amely ismét a hasadék túloldalára került.

Shackleton újra elrendelte a négyórás őrszolgálatot, az éppen pihenőidejüket töltőknek pedig teljes „menetfelszerelésben” – azaz felöltözve, kesztyűben-sapkában – kellett nyugovóra térniük.

Nehéz volt aludni. Az egész éjszaka tartó, erős hullámzásban érzékelhetően emelkedett-süllyedt a jégtáblájuk – talán 30 centiméternyit, olykor többet is –, és a lökések, ahogy a tábla minduntalan más táblákhoz ütődött, nagyon nyugtalanítóak voltak. Mindannyian tudták, hogy a jégtábla már egészen kicsi, és elég még egy hasadás, hogy óhatatlanul a hasadékba zuhanjon és odalent szétzúzódjék valami – vagy valaki.

Reggelre azonban elült a déli szél, és a délelőtt folyamán megszűnt a hullámzás is. Délben, hat nap óta először, Worsleynak sikerült bemérnie földrajzi helyzetüket. Mérései szerint a déli szélesség 62° 33’, nyugati hosszúság 53° 37’-énél jártak. Hat nap alatt elképesztő távot – 52 kilométert – tettek meg észak felé, pedig közben öt napon át ellenük dolgozott az északi

szél. Egyértelmű volt, hogy a zajló jég egy északi áramlattal sodródik.

Április 3-a volt, McLeod negyvenkilencedik születésnapja. A társaság éppen őt köszöntötte fel az ebédnél, amikor a jégtábla széle mögül egy leopárdfóka feje bukkant elő. Az alacsony, zömök testalkatú McLeod közelebb lépett, megállt a tábla szélénél, és pingvint utánozva csapkodott a karjaival. A leopárdfóka bizonyára bevette a cselt, mert kiugrott a vízből, és már indult is McLeod felé; ő sarkon fordult és szaladt, hogy mielőbb biztonságba érjen. A leopárdfóka egyet-kettőt ugrott még előre, aztán megállt, talán hogy szemügyre vegye a jégtáblán tartózkodó többi különös lényt. Késlekedése végzetes volt, Wild ugyanis időközben visszaért a sátrából a puskával. Gondosan célzott, majd lőtt – és ismét mintegy 450 kg hússal gyarapította az éléskamrát.

Lassan gyűlt tehát az élelmiszerkészlet, és a fejadagok növekedésével egyenes arányban emelkedett a hangulat is. A gyászos, mogorva, zsörtölődő emberek, akiknek néhány nappal korábban még a megbüdösödött, nyers hús fogyasztását kellett latolgatniuk, eltűntek, és olyanok léptek a helyükbe, akik az életben maradáson kívül már másra is tudtak gondolni. McLeod születésnapjának délutánján Worsley és Rickenson hosszan és lármásan vitatkozott egy látszólag meglehetősen távoli témáról: arról volt szó, Új-Zéland vagy Anglia tejgazdaságai tisztábbak-e.

Bár mindannyian tudták, hogy óráról órára kritikusabb a helyzetük, viszonylag teli hassal sokkal könnyebben néztek szembe a veszéllyel.

Eredetileg közel 2 km átmérőjű jégtáblájuk már alig 180 m átmérőjűre fogyatkozott. Szinte mindig nyílt víz vette körül, és állandóan fennállt a veszély, hogy a hullámzás a többi jégtáblának ütközteti. 126 kilométerre északra feküdt tőlük a Clarence-sziget, és bár úgy tetszett, hogy éppen arrafelé tartanak, aggasztotta őket, hogy sodrásuk fokozatosan nyugat felé hajlik el, és ez a tendencia erősödhet. Ha így történik, akkor az Elefántsziget és a King George-szigetek közötti, 150 km széles Loper-csatornán át kisodródhatnak a nyílt óceánra.

„Kegyetlen lenne – írta McNeish –, ha besodródnánk azokba a szorosokba & onnan meg kifújna a szél a nyílt tengerre.” James ezt jegyezte fel: „Mindannyian feszülten várakozunk. Valami történni fog, az biztos. Ha minden rendben megy, nagyon hamar szárazföldet érhetünk. Az a legfontosabb, hogy megnyíljon előttünk a tenger. A legnagyobb veszély

pedig az, hogy a sűrűn zajló jéggel kisodródunk a szigeteken túlra. Célpontunk a Clarence-és az Elefántsziget…”

Másnap, a nyirkos, ködös időben képtelenség volt bemérni földrajzi helyzetüket, a hullámzás pedig kellemetlenül felerősödött.

Április 5-én azonban Worsleynak sikerült elvégeznie a méréseket, melyek eredménye szerint egyenesen a nyílt óceán felé sodródtak.

HATODIK FEJEZET

Két nap alatt sodródásuk nyugati irányt vett, és hiába volt minden ellenszél, negyvennyolc óra leforgása alatt elképesztő, 39 kilométeres távot tettek meg.

A hír letaglózta a társaságot. Egyetlen perc alatt át kellett hangolniuk korábbi elgondolásukat. A Clarence-vagy az Elefánt-szigetet szerették volna elérni – most már ez szóba sem jöhetett. „Ez bizonyítja, hogy erős nyugati irányú áramlatban vagyunk – jegyezte fel Hurley –, vagyis semmi remény, hogy kikössünk az Elefánt-szigeten."

Minden figyelmük ismét a nyugati irányban fekvő King George-szigetek felé fordult. „Abban bízunk, hogy jön egy K-i vagy ÉK-i szél, s elvisz nyugatnak, még mielőtt túlságosan északra sodródnánk – írta James. – Megdöbbentő, milyen hirtelen változnak kilátásaink a lehető legkedvezőbb és a lehető legrosszabb között, alig néhány nap leforgása alatt… Beszélgetéseink mostanában nem nagyon sikerednek, vagy kizárólag a szelekre és a sodrásra szorítkoznak."

Sokan nemigen hitték, hogy egy esetleges erős keleti szél képes lesz eléggé nyugatra terelni a zajló jégtömeget, még mielőtt kisodródnának a nyílt tengerre, ahol törvényszerűen eloszlik a jég, ők pedig a legjobb esetben is csak sodródhatnak csónakjaikkal, kitéve a Drake-átjáró dühöngő viharainak. „Isten óvjon minket ettől – írta Greenstreet –, mert alig hiszem, hogy túlélnénk."

Aznap éjjel, miközben hálózsákjaikban feküdtek, a nyomás mindent betöltő baljós zajából pontosan tudták, hogy erősen zajlik a jég. Másnap egész nap borús volt az idő, így nem mérhették be földrajzi helyzetüket. Április 6-án éjszaka azonban kitisztult az ég, és még napkeltekor is viszonylag szép idő volt. A távolban, szinte pontosan északra, hatalmas jéghegyet pillantottak meg. Amikor azonban a nap feljebb kúszott az égen, felfedezték, hogy a jéghegy csúcsa felhőkbe burkolózik. Jéghegy nem lehet ilyen magas – tehát csakis sziget lehet. De vajon melyik sziget?

Északnyugati irányú sodródásuk alapján többen úgy vélekedtek, hogy az Elefántsziget; mások a Clarence-sziget mellett érveltek. Érthetetlen volt

azonban, hogy miért csak az egyiket látják, és hol lehet a másik; a két szigetnek ugyanis nagyjából ugyanolyan távolságra kellett volna lennie. Végül a Clarence-sziget mellett kardoskodó tábor győzött azon az alapon, hogy a Clarence 1700 méter magas csúcsai legalább 600 méterrel magasabbak az Elefánt-szigeten található csúcsoknál; következésképp jóval messzebbről láthatók.

Mire eljött a reggeli ideje, megsűrűsödtek a felhők, és eltakarták előlük a szárazföldet. De délben Worsleynak sikerült bemérnie a helyzetüket, ami minden kétséget kizáróan bebizonyította, hogy a látott föld valóban a 96 kilométerre lévő Clarence-sziget volt. De még fontosabb, hogy kiderült: nyugatra sodródásuk megtorpant, és az elmúlt két napban csaknem 15 kilométert haladtak egyenest északnak. A hír óriási megkönnyebbülést keltett.

„A végeredmény az – írta James –, hogy továbbra is az Elefant-és a Clarence-sziget az úti célunk, és mivel jelenleg DNy-i széllel haladunk, kilátásaink most valamivel kedvezőbbek. Az éjszaka folyamán kissé zártabb lett a zajló jég, és a jégtáblákon nyüzsög az élet. Bálnákat látunk körös-körül és halljuk a fújtatásukat, néha nagyon sokáig. Egy különösen csúf gyilkos bálna kidugta a fejét a vízből, és jól megnézte magának a jégtáblánkat. Pingvinek rikácsolnak… néha egy csapat átúszik a nyílt vízfelszínen, sajátos, kacsázó mozgással, mintha óriási vízibolhák ugrálnának a vizén, és úgy látszik, remekül érzik magukat a ragyogó napsütésben. Valamikor ma délelőtt legalább húsz fókát is láttunk… Csapatostól röpdösnek felettünk a hóhojszák, néha-néha óriáshojszát és rablósirályt is látni.”

De a megátalkodott jégtömeg csak nem akart megnyílni. „Imádkozom az Úrhoz, hogy partra szállhassunk itt – írta Macklin –, s váljunk meg végre ettől az irányíthatatlan, sodródó jégtől, amely csak visz, visz valamerre, és hiába is kapálódzunk ellene… Egy Felsőbb Erő kezében vagyunk, és mint szánalmas kis halandók, semmit sem tehetünk önmagunkért a természet kolosszális erőivel szemben. Ha mégsem sikerül partra szállnunk, ami igen valószínű, akkor azt hiszem, jó lenne megpróbálni átköltözni egy jéghegyre. Sokan, sokat beszéltünk róla, és kívánatosnak tartottuk, de persze vannak a miénknél súlyosabb vélemények is.”

A súlyosabb véleményeket persze Ernest Shackleton képviselte. Tiszta szívéből ellenezte a jéghegyre költözést. Tudta jól, hogy a jéghegyek, bár

hatalmasnak és szilárdnak látszanak, könnyen elveszíthetik egyensúlyukat, ha az egyik oldaluk gyorsabban olvad, mint a másik, és ilyenkor teljesen váratlanul felbillenhetnek.

A pingvinek egész éjszaka hangosan rikácsoltak, a bálnacsapatok felől pedig durranásszerű hangok hallatszottak, ahogy az állatok kifújták a vizet. A pokoli hangzavarra tiszta, napfényes virradat következett, enyhe nyugati széllel. Ismét szemük elé tárult a Clarence-sziget és tőle balra, egész halványan előtűntek az Elefántsziget hegyei is. Worsley tíz csúcsot számolt meg.

A Clarence-sziget helyzete jelentősen megváltozott az előző este óta. Most kifejezetten északra feküdt, ami azt jelentette, hogy ők keleti irányba fordultak. Worsley déli mérései igazolták ezt. Az eltelt huszonnégy órában nagyon keveset haladtak északnak – legfeljebb 4 kilométert. Megtettek viszont majdnem 30 kilométert – kelet felé.

Majdnem hihetetlen volt. A zajló jégtömeg teljes hátraarcot csinált. Két nappal korábban még azzal lepte meg őket, hogy nyugat felé sodródnak; most meg azt kell tudomásul venniük, hogy egyre sebesebben tartanak kelet felé, távolodva mindenféle szárazföldtől. „Ha nem fordul meg a szél – írta Greenstreet –, végleg elveszítjük a szigetet."

Északnyugatról ugyanakkor veszedelmesen erős hullámzás indult, amely lapos hullámhegyeket görgetve vonult át a zajló jégen, és nemegyszer majd egy méterrel megemelte a jégtáblájukat. Orde-Lees tengeribeteg lett tőle.

A jégtenger keleti sodrása a lassan mozgó jéghegyek körül volt a legnyilvánvalóbb. A jégmező olyan kis darabkákra töredezett, hogy szirupként folyt körül minden útjába kerülő akadályt.

Aznap este háromnegyed hétkor McNeish éppen a naplóját írta. „Tegnap óta nagy jéghullámzás zajlik – jegyezte fel –, de semmi kárt nem tud okozni nekünk, már olyan kicsire tört a jégtáblánk. Együtt emelkedik és ereszkedik a…." Sosem fejezte be a mondatot.

Óriási csattanás hallatszott, és közvetlenül a *James Caird* alatt elhasadt a jégtábla. A szolgálatos Worsley azonnal segítségért kiáltott. Az emberek kirohantak a sátrakból, és még sikerült elkapniuk a csónakot, mielőtt szétnyílt volna a hasadék. Gyorsan átráncigálták a jégtábla távolodó részén álló másik két csónakot is. Mire elkészültek vele, már csak egy nagyjából 90 m x 110 m x 80 m nagyságú háromszög maradt a jégtáblából.

Nem sokkal éjfél után a szél nyugatiról délkeletire fordult, és jelentősen csökkent az ereje. Ahogy a jégtáblák távolodni kezdtek egymástól, azonnal nagy, nyílt vizű vízfelületek tűntek elő. De nem tartott sokáig; reggelre ismét bezárult a jég, pedig észak felől úgy sötétlett az égbolt, akár a tinta. A hullámzás erősödött, és az embereknek jobban meg kellett vetniük a lábukat a jégen, ha mozogni akartak.

Reggeli közben ismét rejtélyesen szétvált a jég. A kisebb jégtáblák elszigetelt, fehér foltokká válva lebegtek a sötét, hideg víz felszínén. De miközben az emberek lélegzet-visszafojtva figyeltek, megint csak összezárult a jég. Minden irányban megnőtt körülöttük a hullámzás, jégtáblájuk erősen hánykolódott. A délelőtt folyamán ismét, már harmadszor, megszámlálhatatlanul sok csatorna és nyílt vízfelület képződött és tágult egész nagyra.

Shackleton kiáltása fél tizenegykor hangzott fel:

– Sátrakat felszedni! Csónakhoz!

Az emberek munkához láttak. Percek alatt sátrat bontottak, összeszedték a hálózsákokat, és a csónakok orrába rakodták minden holmijukat. Aztán óvatosan a tábla szélére tolták a csónakokat.

Reccs!

A jégtábla ismét kettétört, ezúttal pontosan ott, ahol pár perccel korábban Shackleton sátra állt. A tábla két fele rohamosan távolodott egymástól, egyiken a *Stancomb Willsszel* és nagy mennyiségű élelemmel. Szinte mindenki átugrott a táguló csatorna fölött; a túloldalról gyorsan visszatolták a kuttert és az élelmiszerkészletét.

Aztán vártak… egyfelől alig várták, hogy leereszthessék a csónakokat, fütyülve mindenféle kockázatra, másfelől gyötörte őket a bizonyosság, hogy a vízre szállás után többé nincs visszaút. Bármilyen kicsire zsugorodott is a jégtáblájuk, még mindig az volt a legnagyobb, amerre a szem ellátott. Ha elhagyják, és a zajló jég bezárul, mielőtt másik táborhelyet találnának, akkor végük.

Green még a nagy sürgés-forgás közepette is módszeresen végezte a dolgát. Zsíros fókalevest szolgált fel a társaságnak egy-egy adag forró tejporitallal. Állva ettek, mindenki a kezében tartotta az adagját, és közben figyelmesen nézték a zajló jeget. Fél egyre járt, a nyílt vízfelületek most kissé nagyobbak voltak. Az emberek Shackletonra pillantgattak.

A jégtömeg megnyílt ugyan, de ki tudja, meddig marad így? Másfelől, meddig maradhatnak ott, ahol vannak? A hatalmas jégtábla, amely valamikor a Türelemtábor volt, azóta alig 45 méter széles, szabálytalan négyszöggé fogyatkozott. Mennyi időbe telhet, míg teljesen széttöredezik és porhanyóssá morzsolódik lábuk alatt a szilárd talaj?

Tizenkettő negyvenkor Shackleton higgadtan kiadta a parancsot:

– Csónakokat vízre bocsátani!

Lázas munka kezdődött. Green a kályhához szaladt és eloltotta a tüzet. Mások kis darab húsokat és zsírt csomagoltak el vászondarabokba. A többiek a csónakokhoz siettek.

Leemelték a *Dudley Dockert* a szántalpakról és a vízre eresztették. Aztán megrakták, kézről kézre adogatva az élelmiszercsomagokat, a zsák húst, a zsírkályhát és az ötös számú, rozzant abroncsos sátrat. Leeresztettek egy üres szánt és a csónak farához kötötték. Utána gyorsan vízre eresztették és megrakták a *Stancomb Willst*, végül a *James Cairdet.*

Délután fél kettőre járt, mire mindegyik csónak legénysége elhelyezkedett; elővették az összes evezőt, és teljes erejükkel nekifeszülve evezni kezdtek a nyílt víz felé.

Ahogy távolodtak a Türelemtábortól, a zajló jég máris záródni kezdett.

IV.

ELSŐ FEJEZET

A vízre szállás első perceiben sorsdöntő – de egyúttal szörnyű – pillanatokat éltek át. Az evezősök igyekeztek egyszerre húzni, de kiestek a gyakorlatból, és növekvő idegességük sem kedvezett a mozdulatok összehangolásának. A jég megfogta az evezőket, és elkerülhetetlenek voltak az ütközések. A csónakok orrában guggoló férfiak igyekeztek ugyan evezőikkel félretologatni az útból a nagyobb jégdarabokat, de azok súlya sokszor meghaladta a csónakokét.

A *James Caird* és a *Dudley Docker* magasított oldala is akadályozta az evezést. Az ülések túl mélyre kerültek, és bár a csónakok négy-négy evezőse az élelmiszeres ládák tetején foglalt helyet, az evezés így is nehézkes maradt.

A *Dudley Docker* farához kötött szán minduntalan elakadt a jégzúzalékban, így aztán Worsley hamar megelégelte a kínlódást és dühösen elvágta a vontatókötelet.

És mégis, maguk is meglepetéssel tapasztalták, hogy az őket fékező erők ellenére szépen haladnak. Minden megtett hajóhosszal ritkult körülöttük az uszadékjég. Nehéz lett volna megmondani, valóban a jégtömeg ritkul-e vagy csupán a Türelemtábort övező jégárból kerültek ki. Bárhogy volt is, nekik kedvezett a szerencse.

A borús égbolton nyüzsögtek a madarak: fokföldi galambok, csérek, sirályok és déli-sarki jégmadarak, ezüsthojszák és hóhojszák röpködtek ezerszám, olyan sűrűn, hogy ürülékük valósággal záporozott a csónakokra; az evezősök kénytelenek voltak lehajtott fejjel evezni. Valósággal nyüzsögtek a vízben a bálnák. Hol itt, hol ott bukkantak fel, néha ijesztően közel – főleg ha gyilkos bálnákról volt szó.

Legelöl a *James Caird* haladt, a kormányrúdnál Shackletonnal. Amennyire a zajló jég engedte, a Főnök igyekezett tartani az északnyugati

irányt. Utána a *Dudley Docker* következett, amelyet Worsley kormányozott, nyomában pedig Hudson haladt a *Stancomb Wills* kormányrúdjánál. „Húzd meg… húzd meg… húzd meg…”, kántálták, és hangjuk belevegyült a fölöttük röpködő madarak rikoltozásába és a hullámzó jégtömeg morajába. Az emberek minden egyes csapással jobban ráéreztek az evezés ritmusára.

Tizenöt perc elteltével a Türelemtábor már teljesen beleveszett a mögöttük kavargó jégárba. De ennek már nem sok jelentősége volt. Az a koromtól feketéllő jégtábla, amely csaknem négy hónapon át a börtönük volt – és amelynek minden zugát és csücskét úgy ismerték, mint rab a szűk cella minden négyzetcentiméterét, és amelyet utáltak már, mégis oly sokszor imádkoztak megmaradásáért –, visszavonhatatlanul a múlté lett. Most a csónakokban ültek… most csak a csónakok számítottak. Nem gondoltak többé a Türelemtáborra, sem arra, hogy mi lesz egy óra múlva. Csak a jelen létezett és a jelen parancsa: „Evezz… távolodj… menekülj!”

Fél óra múlva már ritkás jégárban eveztek, fél három körül jó 2 kilométerre járhattak utolsó táboruktól – akarva sem találtak volna vissza. Egy magas, lapos tetejű jéghegy közelébe kerültek, amely félelmetesen ugrándozva közeledett az északnyugati hullámzásban. Fagyos-kék oldalain megtörtek a hullámok, nyomukban 20 méter magasra csapott fel a vízpermet.

Ahogy elhaladtak mellette, mély, egyre erősödő, tompa morajra lettek figyelmesek. Jobboldalt hirtelen lávafolyamszerű, fél méternél is magasabb, erős sodrú, dübörgő-zakatoló jégáradatot vettek észre. Rohanva száguldott feléjük kelet-délkelet felől, olyan szélesen, akár egy kisebb folyó. Egy törőhullám volt, az óceánaljzatról felszökő áramlat, mely a felszínre érve jelentős mennyiségű jeget kapott fel és terelt 5-6 kilométeres sebességgel maga előtt.

Egy pillanatig hitetlenkedve meredtek a jelenségre. Aztán Shackleton balra rántotta a *James Caird* orrát, és átkiabált a többieknek, hogy kövessék. Az emberek nekifeszültek az evezőknek, és minden erejüket összeszedve igyekeztek kitérni a jégár útjából. Mégis úgy látszott, a jégár a gyorsabb. Mivel az evezősök menetiránynak háttal ültek, egyenesen farkasszemet néztek a csaknem szemmagasságban feléjük hömpölygő jégsodrással. A többiek az evezősöket buzdították, fennhangon számolva az ütemet és lábukkal verve a taktust. A legkeservesebben a *Dudley Docker* haladt; kétszer is majdnem utolérte a gyilkos ár, de hajszál híján mégis

megmenekült.

Negyedóra múlva, amikor már igencsak lankadtak az evezősök, úgy látszott, laposodni kezd a törőhullám. Öt perccel később mintha határozottan elveszítette volna az erejét, és kisvártatva ugyanolyan titokzatosan eltűnt, ahogyan felbukkant. Friss emberek váltották fel a kimerült evezősöket, és Shackleton újra északnyugat felé kormányozta a *James Cairdet*. A szél fokozatosan délkeletire fordult, vagyis hátszél lett belőle, és így remekül segítette haladásukat.

A csónakok vízre eresztésekor földrajzi helyzetük a déli szélesség 61° 56', nyugati hosszúság 53° 56' volt, nem messze az úgynevezett Bransfield-szoros keleti peremétől. A körülbelül 370 km hosszú, 110 km széles Bransfield-szoros a Palmer-félsziget és a Déli-Shetland-szigetek között található, a veszedelmes Drake-átjárót köti össze a Weddell-tengerrel – és rendkívül alattomos hely. Edward Bransfieldről kapta a nevét, aki 1820-ban Williams nevű kis briggjével hajózott erre. A britek szerint ő volt tehát az első ember, aki megpillantotta az Antarktikát.

Szinte semmi újat nem sikerült megtudni ezekről az elhagyatott vizekről annak a kilencvenhat esztendőnek a során, amely Bransfield felfedezőútja óta eltelt 1916. április 9-ig, amikor Shackleton csónakjai kerülgették ott a jeget. Az USA haditengerészeti minisztériumának Antarktikus hajózási útmutatójában a Bransfield-szorosról szóló rész még napjainkban[25] is mentegetőző magyarázattal kezdődik, mivel a területről rendelkezésre álló információ „meglehetősen csekély". A Hajózási útmutató szerint „úgy tudjuk", hogy ezen a vidéken erős vándoráramlatok jelentkeznek, sebességük esetenként akár a 6 csomót (11,1 km/óra) is elérheti. Ezekre az áramlatokra kevéssé hatnak a szelek, így a tengerészkörökben haránthullámzásként ismert jelenség lép fel – ilyenkor az áramlat éppen ellentétes irányba sodor, mint amerre a szél fúj. Egy, két vagy akár három méter magas, szilaj hullámhegyek támadnak, valahogy úgy, mint amikor visszaverődő hullámok ütköznek szembejövőkkel. A haránthullámzás végzetes lehet egy kisméretű csónakra.

Ráadásul a Bransfield-szorosban rendszerint igen barátságtalan az időjárás. Egyes források szerint csak az év tíz százalékában tiszta az ég. Gyakran van erős havazás, mindennaposak a szélviharok, különösen február közepétől kezdve, majd egyre sűrűbben, ahogy közeledik a sarkvidéki tél.

Shackletonék masszív felépítésű csónakokkal vágtak neki a cudar vizeknek, de igazából egyetlen nyitott csónak sem lehetett volna alkalmas az előttük álló útra. A *Dudley Docker* és a *Stancomb Wills* kutter volt: súlyos, szögletes tatú, tömör tölgyfából készült csónak. Norvég építőik dreperbátnak, azaz „palackorrú gyilkosnak" hívták, mivel eredetileg palackorrú delfinek vadászatára tervezték. Orrukba egy-egy erős oszlopot szereltek a szigonykötélnek. 21 láb 9 hüvelyk hosszú, 6 láb 2 hüvelyk széles, három evezőpados csónakok voltak, egy-egy kisebb pallózattal az orrban és a tatban, továbbá kurta árbocokkal, amelyekre vitorlát lehetett húzni. De elsősorban mégis húzásra tervezett, evezős csónakok és nem vitorlások voltak. A két kutter között csak az volt a különbség, hogy McNeish toldalékot ácsolt a *Dudley Dockerre*, s ez mintegy 20 centiméterrel megemelte a csónak két oldalát.

A *James Caird* 22 láb 6 hüvelyk hosszú és 6 láb 3 hüvelyk széles bálnavadászcsónak volt, egyforma kiképzésű orral és tattal. Angliában építették Worsley útmutatása alapján: bordái amerikai szilfából és angol tölgyből, palánkozata balti fenyőből készült, és bár valamelyest nagyobb volt a másik kettőnél, az építéséhez használt faanyag miatt könnyebb és fürgébb mozgású is. McNeish 40 centiméterrel emelte meg az oldalait, így maximális terhelés mellett is bő 60 centiméterre kiemelkedett a vízből. A három csónak közül tehát a *Caird* volt a legmegbízhatóbb.

Ami a súlyt illeti, egyik csónakot sem terhelték túl. A *Wills* fedélzetén nyolcan, a *Dockeren* kilencen, a *Cairden* tizenegyen utaztak – kevésbé viharos időben, kisebb térfogatú rakománnyal akár kétszer annyi ember is vidáman elfért volna mindegyikben. A pillanatnyi viszonyokat tekintve azonban kényelmetlenül zsúfoltak voltak a csónakok. Az abroncsos sátrak és a felgöngyölt hálózsákok aránytalanul nagy helyet foglaltak el, és az élelmiszeres ládákkal, valamint a meglehetősen sok személyes holmival együtt alig maradt tér maguknak az embereknek.

A délután során remek iramban haladtak, mindig tartva az északnyugati irányt. Akadtak ugyan szélesebb jeges sávok, de a torlaszok sehol sem sűrűsödtek össze annyira, hogy ne tudtak volna továbbhaladni. Valamivel öt után sötétedni kezdett. Shackleton átkiabált a másik két csónak utasainak, hogy maradjanak egészen közel, amíg alkalmas táborhelyet nem találnak. Félórányi evezés után egy 180 méter átmérőjű, lapos, súlyos jégtáblához

értek, amely elég erősnek látszott ahhoz, hogy letáborozzanak rajta. Öt-hat kísérletet tettek, hogy megközelítsék az egyre hevesebb hullámzásban, mire sikerült mindhárom csónakot biztonságban kihúzni a jégre. Negyed hétre fejezték be a partraszállást. Green felállította a zsírkályhát, közben a többiek felverték a sátrakat, az ötös kivételével, mert az már olyan roskatag volt, hogy Shackleton engedélyével a csónakokban alhattak korábbi lakói.

Fejenként 10 deka pemmikánt és két darab kétszersültet vacsoráztak. Nyolckor, amikor befejezték az evést, az őrszem kivételével mindenki aludni tért. Kimerítő, de izgalmas nap állt mögöttük. Worsley becslése szerint bő 13 kilométert tettek meg északnyugat felé. Bár maga a megtett távolság nem volt különösebben lenyűgöző, régi álmuk vált valóra a vízre szállással. A jég hátán töltött öt és fél hónap után úton voltak végre, és ahogy Macklin fogalmazott: „Magunk is teszünk sorsunk jobbra fordulásáért". Szinte azonnal elnyomta őket az álom.

– Hasad a jég! – harsant az őr kiáltása alig néhány perccel azután, hogy az utolsó is lefeküdt. Az elcsigázott emberek azonnal kiugrottak a sátrakból, némelyikük még a felöltözéssel sem vesződött. De vaklárma volt; a jég nem hasadt, az emberek visszabújtak a hálózsákba.

Tizenegy óra tájban Shackletont különös nyugtalanság fogta el, felöltözött hát és kiment. Feltűnt neki, hogy erősebb a hullámzás, a jégtáblájuk pedig teljesen megfordult, így pontosan szemből kapja a hullámokat. Csak néhány másodperce szemlélődhetett így, amikor a jégtábla mély, öblös robajjal elhasadt közvetlenül a lába alatt – és a négyes számú sátor alatt, ahol nyolc tengerész aludt.

A két darab azonnal távolodni kezdett egymástól; a sátor összedőlt, és valami csobbant. A tengerészek kikecmeregtek a petyhüdt sátorlap alól.

– Valaki hiányzik! – kiáltotta egyikük. Shackleton odarohant, hogy eltávolítsa az összerogyott sátrat. A sötétben fojtott neszeket, fuldokló bugyborékolást hallott odalentről. Amikor végre sikerült elrángatnia a sátrat az útból, egy alaktalan, vízben vergődő élőlényt pillantott meg: egy embert hálózsákban. Shackleton lenyúlt érte, megragadta, és egy erőteljes rántással kihúzta a vízből. A következő pillanatban a kettétört jégtábla két fele hatalmas dörrenéssel összezárult.

A hálózsákostul vízbe esett ember Ernie Holness volt, az egyik fűtő. Bőrig ázott, de élt. Nem értek rá aggódni érte, mert ismét nyílni kezdett a

hasadék, ezúttal igen gyorsan, elvágva Shackleton sátrának lakóit és a Cairdben nyugovóra tért embereket a többiektől. Sietve átdobtak egy kötelet a hasadék fölött, és a két csoport addig húzta, míg ismét össze nem ért a két jégtábla. Gyorsan áttolták a Cairdet, aztán átugrottak a nagyobbik táblára. Shackleton maradt utolsónak, megvárta, míg mindenki rendben átér, de mire rá került a sor, a két jégtábla ismét elsodródott egymástól. Megragadta a kötelet és minden erejét megfeszítve megpróbálta közelebb húzni magát a nagyobbik darabhoz; de egyedül nem sokra ment. Alakja pillanatok alatt beleveszett a sötétségbe.

Senki sem szólt; a döbbent csönd mérhetetlenül hosszúnak tetszett; aztán valahonnan a sötétből Shackleton hangját hallották. – Bocsássatok vízre egy csónakot!

Wild már intézkedett. Vízre eresztették a *Willst*, és a fél tucat önkéntes botorkálva elfoglalta a helyét. Beakasztották az evezőket, és elindultak Shackleton hangja felé. Végre megpillantották alakja körvonalait a sötétben, és odaeveztek a jégtábla leszakadt, kisebb fele mellé. Shackleton beugrott a *Willsbe*, majd visszatértek a táborhelyre.

Alvásról már szó sem lehetett. Shackleton parancsot adott, hogy gyújtsák be a zsírkályhát, majd az átázott ruhájában csillapíthatatlanul vacogó Holnessnek szentelte a figyelmét. Csakhogy nem akadt száraz ruha, amit ráadhattak volna, mert mindenkinek csak annyi ruhája volt, amennyit a testén hordott. Hogy Holness mégse fagyjon meg, Shackleton parancsba adta, hogy tartsák állandó mozgásban, amíg meg nem szárad rajta a saját ruhája. Az emberek felváltva sétálgattak vele reggelig. Hallották fagyott ruhái ropogását és a testéről lepergő jégkristályok zizegését. Jóllehet a fűtő egy szóval sem panaszolta öltözéke állapotát, órákon át kesergett amiatt, hogy a vízben odaveszett a dohánya.

MÁSODIK FEJEZET

Hajnali öt óra tájban jelent meg az első fénysugár az égen, és ezzel véget ért az éjszaka. Április 10-e volt.

A virradat nem sok jót ígért: borús, ködös volt az idő és az erős keleti szél hóförgetegeket kergetett a jeges víz fölött. Sem a Clarence-, sem az Elefántsziget nem volt látható, Worsley is csak becslés alapján mondta, hogy 55-75 kilométerre lehetnek, valahol észak felé. A keleti szél újabb jégtömeget hajtott a jégtáblájuk köré, és megint úgy látszott, hogy csapdába kerültek.

Bizonyos jelek azonban nyílt vízre utaltak, ezért az emberek reggeli után felkészültek az esetleges gyors indulásra. Shackleton úgy döntött, hogy könnyítenek a csónakokon, így megszabadultak néhány jégtörő szerszámtól és több doboz szárított zöldségtől. Valamivel nyolc előtt kissé ritkult a zajló jég, és nyolc óra tíz perckor Shackleton elrendelte, hogy bocsássák vízre a csónakokat.

Csúnyán hánykolódó hullámok szabdalták a tengert, amitől ide-oda dülöngéltek a csónakok, és szerfelett nehéz lett az evezés. Nemsokára azonban nyílni kezdett a jég, és nagyjából egy óra múlva óriási kiterjedésű, jégmentes vízre jutottak, ahonnan széttekintve szinte alig látták a távoli jégmezők szélét. Szívderítő látvány volt, hiszen több mint egy éven át nem láttak maguk körül semmit, csak jeget. Shackleton úgy döntött, húzzák fel a vitorlákat.

A *Caird* két árbocára egy fő-és egy tatvitorlát lehetett felvonni, valamint egy kis orrvitorlát. A *Docker* egyetlen luggvitorlával rendelkezett, a *Wills* pedig egy kis felületű fővitorlával és orrvitorlával. Vitorlázás szempontjából tehát nem lehetett őket egy napon emlegetni, és amikor felvontak minden vásznat, rögtön nyilvánvalóvá is vált a különbség. A *Caird* azonnal befogta a szelet, és kissé balra dőlve alaposan lehagyta a másik két csónakot. A *Docker* valamivel gyorsabban haladt ugyan a *Willsnél*, de elhanyagolható volt a különbség, mert egyik sem tudta igazán jól kihasználni a szelet. A *Caird* kénytelen volt kissé mérsékelni sebességét, nehogy túlságosan eltávolodjék a többiektől.

Kora délelőtt a három csónak egy jégár széléhez ért, amely hosszú, szorosan zárt sávot alkotott és szemlátomást követte az áramlatot. Veterán jégtáblák voltak itt, csupa öreg, tömör tömb, amely éveken át tűrte a roppant nyomást, majd végül kiszabadult a Weddell-tengerből, hogy elolvadjon az Antarktisz peremvizein. Szélük nem volt éles és friss, mintha most törött volna le, hanem öreg, vízkoptatta törésfelületeket mutatott. A három csónak több mint egy órán át haladt nyugati irányban az ősöreg jégár mentén, majd amikor nem sokkal tizenegy után megfelelő átjárót találtak, sikeresen áteveztek rajta.

Azonnal érezték, hogy nyílt óceánon vannak. Erről a pillanatról álmodoztak az Óceántábor óta – csakhogy a sors iróniája folytán a valóság távolról sem emlékeztetett az álomra. Amint kikerültek a zajló jég védőgátja mögül, teljes erőből nekik rontott a szél, és a viharos tenger valósággal lerohanta őket északkelet felől. Fagyos vízpermet zúdult rájuk, miközben igyekeztek észak-északkeleti irányba vitorlázni. Minduntalan jeges víz csapott az arcukba, és a csontig hatoló szél – valószínűleg a kialvatlanság miatt – még hidegebbnek tűnt. A *Dockeren* utazó Orde-Lees és Kerr lerogytak a hálózsákokra, ott próbálva átvészelni a rájuk tört irtózatos tengeribetegséget.

Mégis alig panaszkodtak. Tudták, hogy valahol a sűrű ködön túl, nem messzebb mint 20-40 kilométerrel északabbra, szárazföld fekszik, és elszántságukat fokozta a tudat, hogy minden egyes pillanattal közelebb kerülnek hozzá. Ebédre Shackleton rendes adag kétszersültet adatott mindenkinek, hideg élelmet a gyalogos expedíciónak tartalékolt csomagból, pemmikánt és hat darab cukrot.

Kora délután azonban tovább erősödött a szél, és most már veszélyesen sok víz folyt be a csónakokba. Shackleton több mint egy órán át tartotta az északkeleti irányt, remélve, hogy csónakjaik megbirkóznak a tengerrel. De két óra körül belátta, hogy hiábavaló a küzdelem, és ekkor a zajló jégár védvonala mögé parancsolta vissza embereit.

A csónakok megfordultak, és sietve megindultak délnek, még mielőtt újabb széllökés érkezne. Percek alatt elérték a jégáram szélét, majd a jégzajlás pereme mentén nyugat felé haladtak tovább, hogy alkalmas jégtáblát keressenek, amelyhez rögzíthetik a csónakokat. Az egyetlen, megfelelőnek tűnő tábla (Worsley szavaival „táblahegy”) egy sötétkék,

tömör, közel harminc négyzetméteres nyomásjég volt, amely helyenként négy és fél méternyire emelkedett ki a vízből. A jégártól különválva, magányosan lebegett, és látszott rajta, hogy már jó ideje sodródik. Vízvonala mentén – ahogy az elvásott jég körbefutó sávja mutatta – kikezdte a tenger.

Shackleton emlékezetében még elevenen élt az előző álmatlan éjszaka kínja, amit nem akart ismét megkockáztatni. Az emberek majd a csónakokban alszanak. A jégtáblahegy mellé eveztek és evezőiket az oldalába szúrták, majd jó erősen az evezőkre tekerték a csónakok orrköteleit; elhelyezkedtek, és várták, hogy besötétedjék.

Északkeletről hamarosan feltámadt a szél, felerősödött a hullámzás. A csónakok állandóan egymásnak ütődtek, félő volt, hogy kirántják a rögzítést szolgáló evezőket a jégtáblából. A jéghegy felületén átsüvítő szél minduntalan az emberek arcába zúdította a felkapott havat. Körülbelül fél óráig kínlódtak így, amikor Shackleton belátta, hogy ha aludni akarnak – márpedig aludniuk kellett –, akkor nincs más, mint magán a jégtáblán táborozni. Vonakodva adta ki a parancsot.

A csónakokat szorosan a jégtáblahegy mellé kormányozták, és a társaság fele kimászott a jégre. Gyorsan kiadogatták az élelmet és a felszerelést, aztán következett a csónakokkal való keserves bajlódás. A tábla szélét körben alávájta a víz, az elálló perem pedig másfél méternyire, szinte merőlegesen emelkedett ki a vízből és alattomosan meredek volt. így szinte egyenesen fölfelé kellett húzni a csónakokat, de a húzók a peremtől jó messze, biztonságos távolságban álltak.

Elsőnek a *Willst* húzták fel, minden baj nélkül. A *Docker* már nem volt ilyen könnyű. Félig már felhúzták, amikor letört a jég, és az egyik fűtő, Bill Stevenson belecsúszott a dermesztően hideg vízbe. Legalább hatan siettek a segítségére. A Caird súlya alatt ismét leszakadt a jégperem. Shackleton, Wild és Hurley még éppen fel tudták rántani a csónakot, majd mind a hárman beleestek. Elmúlt fél négy, mire mindegyik csónakot biztonságba helyezték, de addigra az emberek is egészen kimerültek; harminchat órája szinte semmit nem aludtak. A fagy megcsípte, az evező feltörte evezéshez nem szokott kezüket. Ruháikat átáztatta a csónakba permetező tengervíz, amikor pedig kigöngyölték a hálózsákokat, kiderült, hogy azok is csuromvizesek.

De most csak az alvás számított. A hideg pemmikánból, tejből és két szem cukorból álló vacsora után mindenki azon ruhástul hálózsákba bújt.

Néhányan még erőt vettek magukon, mielőtt lecsukódott a szemük, hogy röviden feljegyezzék naplójukba az aznapi eseményeket. Worsley ezt írta: „Becslésem szerint ma 10 mérföldet tettünk meg [északnyugatnak], és az áramlat bizonyára jócskán nyugat felé visz ebben az erős keleti szélben." Hurley a valamennyiük lelke mélyén bujkáló aggodalomnak adott hangot: „…imádkozzunk, hogy [ez a jégtábla] egész éjjel egyben maradjon."

Valamilyen csoda folytán valóban egyben maradt, de már jóval virradat előtt sejtették, hogy nagyon komoly baj van. Napkeltekor hátborzongató természeti látványosságra eszméltek.

Az éjszaka folyamán csaknem viharossá erősödött a szél és valahonnan északkelet felől irdatlan mennyiségű jég sodródott köréjük. A jégmező minden irányban egybefüggő felszínt alkotott egészen a szemhatárig. Jéghegytöredékek, viharvert táblák borították a víz felszínét, ezernyi alakváltozatban. Északnyugat felől pedig 10 méter magas, szemhatártól szemhatárig nyúló, széles hullámok söpörtek végig a jégmezőn, kérlelhetetlen pontossággal, hét-nyolcszáz méterenként követve egymást. A hullámhegyek tetején a jéghegytábla szédítő magasságba emelkedett, aztán olyan mély hullámvölgybe zuhant, ahonnan ki sem lehetett látni. Tompa, elmosódó morajlás hallatszott – a szél mély bömbölése, a jégmezőt verő tenger éles csattogása elvegyült az őrlődő, morzsolódó jég szüntelen csikorgásával.

A jéghegy – méreténél fogva – lassabban sodródott, mint a körülötte áramló jégtömeg, amely folyamatosan, minden oldalról bombázta; az erősödő hullámverés a vízvonal mentén kezdte ki, egyre nagyobb mélyedést vájva ki belőle. Potyogtak róla az elöregedett darabok, és a hullámzásban nekivágódó jégtáblák is folyamatosan tördelték a széleit. A jéghegy minden ütközésnél ijesztően megremegett.

Pontosan ettől a helyzettől rettegett Shackleton már akkor is, amikor Türelemtáborban először észlelték a hullámverést. A jéghegy fokozatosan szétmorzsolódott alattuk; bármikor széthasadhatott vagy felborulhatott. Ugyanakkor eszeveszett ostobaság lett volna vízre bocsátani a csónakokat: percek alatt ripityára törtek volna.

Az egész jelenségben mégis volt valami rémisztően lenyűgöző. Az emberek csak álltak, pattanásig feszült idegekkel és tudatában annak, hogy bármelyik pillanatban a tengerbe zuhanhatnak, ahol halálra zúzza őket a jég,

megfulladnak vagy kilátástalanul lebegnek a dermesztően hideg vízben, míg a fagy ki nem oltja testükben az élet utolsó szikráját is. Az elébük táruló nagyszabású látvány ugyanakkor szinte megbabonázta őket.

Próbálták megfogalmazni a látottakat, de nem találtak hozzá megfelelő szavakat. Macklin agyában Tennyson Morte d'Arthurjá-ból visszhangoztak a következő sorok: „… mert nem láttam, s nem látok holtomig, ha élnék három emberéltet is, oly csodaművet…”[26] Shackleton felmászott egy 3 és ½ méter magas buckára a jéghegy egyik végében, ahonnan beláthatta a határtalan kiterjedésű jeget. Itt-ott a messzeségben egy fekete vonal vagy egy sötét kis folt nyílt csatornát, illetve vízfelületet jelzett. Csak akkor remélhetik, hogy megmenekülnek, ha valamelyik nyílt vízfolyosó eléri a jéghegyet. Olykor elég közel is került hozzá egy-egy ilyen csatorna, de aztán vagy elkanyarodott valamerre, vagy egyszerűen eltűnt, ahogy összezárult fölötte a jég. Órákig várakoztak így; nyolc óra lett, kilenc, tíz. A csónakok hajnal óta készenlétben álltak, az élelemcsomagok és a felszerelés melléjük készítve várták, hogy szükség esetén azonnal berakodják őket.

Az emberek a jégbuckán álló Shackletont figyelték. Lentről nézve még határozottabbnak tűnt állának konok vonala, de a szeme körüli fáradt karikák elárulták, milyen hatalmas megterhelésnek van kitéve. Időként odakiáltott embereinek, hogy álljanak készenlétben. Talán most adódik egy lehetőség. Az emberek a csónakokhoz szaladtak és vártak, de Shackleton hamarosan lenézett, és megrázta a fejét. A lehetőség szertefoszlott.

Míg várakoztak, a jéghegy apránként, módszeres következetességgel hullott szét alattuk. Késő délelőtt hatalmas hullám csapódott neki, kitépve belőle egy hatméteres darabot, melynek helyén csak egy félig víz alá merülő jéglemez maradt. A vízben úszó jéglemez erősen akadályozta, hogy a jéghegy szabadon ringatózzék a hullámzással. Ezért valószínűnek látszott, hogy a jéghegy tömbje vízszintesen fog meghasadni, és a tetejét egyszerűen elsodorja a víz.

Dél lett. A jéghegy megfogyatkozott, de a jégmező semmivel sem lett kevésbé zártabb. A hullámok észrevehetően megnőttek. Green kiosztott némi harapnivalót, amit az emberek állva, halkan beszélgetve fogyasztottak el. Egy óra felé nyomasztó gondolat hatalmasodott el rajtuk: mi lesz, ha besötétedik, és továbbra is zárt marad a jég? Ha továbbra is ennyi ütést kell kiállnia, a jéghegy biztosan nem tart ki reggelig. Éjszaka fognak a tengerbe

zuhanni.

Volt, aki bágyadt viccelődéssel ütötte el a dolgot, mások próbáltak megbarátkozni az eshetőséggel vagy egész egyszerűen igyekeztek nem gondolni rá. Greenstreet elővette naplóját és írni próbált: „…erősen szorongunk, jégtáblánk ugyanis nagyon rengett és hánykolódott, mert…” A naplóbejegyzés itt megszakad. Nem volt értelme folytatni; Greenstreet nem volt képes odafigyelni rá.

Valamivel kettő előtt, amikor már csak három órájuk maradt sötétedésig, komor némaság telepedett a társaságra. Egymás után sodródtak el mellettük a kis csatornák, túl messzire ahhoz, hogy elérhették volna őket. Mindenki Shackletont figyelte, aki egy észak felől közeledő, újabb csatorna mozgását követte, de már senki sem hitte, hogy beköszönt hozzájuk a szerencse.

Ekkor izgatottan felkiáltott valaki. Az ellenkező oldalon nyílni kezdett egy szabad vizű medence. Mindnyájan megfordultak – és nem akartak hinni a szemüknek. A jég titokzatos módon egyre széjjelebb húzódott, mintha valamilyen láthatatlan erő mozgatná. Örvények és forgók kavarogtak a víz színén. Alighanem egy kóbor áramlat bukkant fel a tenger mélyéből, amelyet visszavert a jéghegy hatalmas, víz alatti talprésze. Az emberek izgatottan szaladgáltak fel-alá, az egyre szélesedő, tintakék víztükörre mutogatva.

– Vízre a csónakokat! – kiáltotta Shackleton, miközben lerohant megfigyelőállásából. – Dobáljátok be gyorsan a holmit!

Ideges kezek fogták meg, majd tolták sietve a jéghegy szélére a csónakokat. A tenger másfél méterrel alattuk hullámzott – így nem is eresztették, inkább dobták a csónakokat. Mindenki beugrált a helyére, kapkodva bedobálták a készleteket is. Egy vérfagyasztó pillanatban megemelkedett a jéglemez, és kis híján felborította a *Dockert*, de sikerült még időben kilökni alóla a csónakot; öt perc múlva már ott sem voltak.

A víztükör közepére eveztek, ahonnan egy másik tavacskát fedeztek föl egy keskeny, jégkásás nyúlvány mögött. Átkeltek rajta, és a zajló jég onnantól fogva – a maga rejtélyes módján – ritkulni kezdett, s végül annyira szétoszlott, hogy körös-körül bőséges szabad vízfelület vette körül a csónakokat.

Eddig vagy a Clarence-, vagy az Elefántsziget volt a célállomás – amelyiken éppen sikerül kikötniük. Logikus választás, mert a két sziget volt a legközelebbi szárazföld. Amikor a Türelemtábornál vízre szálltak, a

Clarence-sziget csupán 72 kilométerre északra volt tőlük. Worsley becslései szerint északnyugati irányú hajózásukkal mintegy 45 kilométerre csökkentették ezt a távolságot, és a sziget észak-északkeletre került tőlük. Ugyanakkor a legutóbbi mérés óta már két nap telt el, és az erős északkeleti szél ezalatt alighanem jelentősen nyugat felé térítette őket. Most éppenséggel délnyugat felé mutatkozott a legkiterjedtebb nyílt víztükör – a mintegy 150 kilométerre fekvő King George-szigetek irányában. Shackleton döntött: a Clarence-vagy az Elefántsziget helyett a pillanatnyi szélirányt kihasználva inkább a King George-szigetekre próbálnak meg eljutni.

Ez mindenképpen vonzóbb célpont volt. A félreeső Clarence-és Elefánt-szigeten Shackleton tudomása szerint még soha senki nem járt. A King George-szigetcsoportról azonban, ha szigetről szigetre utaznak – melyek között a legnagyobb távolság sem haladja meg a 35 kilométert –, végül eljuthatnak az összesen mintegy 180 kilométernyire fekvő Deception-szigetre. Itt egy vulkáni kürtő maradványaiból remek kikötőt alkotott a természet, ahol gyakran kötnek ki a bálnavadászok hajói. És valamikor a Deception-szigeten is élelmiszerkészletet hagytak hátra a netán arra vetődő hajótörötteknek. A legfontosabb azonban az volt, hogy a bálnavadászok kezdetleges kis kápolnát emeltek ezen a szigeten. Shackleton biztos volt benne, hogy emberei le tudnák bontani a kápolnát, és faanyagából akkora hajót építhetnének, amelyben elférnek mindannyian.

A délután folyamán végig délnyugati irányt tartottak. Fél négy tájban Shackleton jelzett a *Cairdről*, hogy húzzak fel a vitorlákat. A három csónak közti különbség ezúttal is hamar megmutatkozott. A *Caird* szépen siklott a vízen, nyomában a *Dockerrel*, a *Wills* azonban minduntalan lemaradozott. Shackleton később egy jégtömb szélárnyékába irányította a csónakját, és átkiabált Worsleynak, hogy menjen vissza a *Willsért*. Majdnem egy órába telt, míg a *Docker* a széllel szemben visszabukdácsolt, vontába fogta a *Willst* és ismét utolérte a *Cairdet*.

Mire újból együtt volt a három csónak, már rohamosan közeledett az este. Shackleton félt, hogy a sötétben jégnek ütköznek. Bevonták a vitorlákat és evezve haladtak tovább. Az utolsó szürkületi fénnyel egy megfelelőnek tetsző jégtábla mellé húzódtak. De aznap este szó sem lehetett táborozásról – Shackleton amúgy is végleg kizárta ennek lehetőségét. Már kétszer is megjárták, elegük volt a jégből. Ezúttal csak Green mászott ki a jégtáblára a

kályhával és az élelmiszerekkel, hogy megfőzze az aznapi fókalevest és melegítsen egy kis tejet. A legénység a csónakokban ülve étkezett.

Evés után folytatták az utat. Egymás mögé kötötték a csónakokat, a *Docker* haladt az élen. Eveztek, nagyon lassan, óvatosan, délnyugatnak. Párosával, egymást váltva ültek az evezőkhöz, mások a csónakok orrába húzódva figyelték a zajló jég peremét, hogy a csónakok annak védővonala mögött maradhassanak, és elkerüljenek minden ütközést jéghegyekkel vagy jégtáblákkal. Nagy, nedves, tapadós pelyhekben hullani kezdett a hó, de mindjárt el is olvadt. A havazás megnehezítette az irányítók dolgát, míg az arcukba csapó szélben, szemüket erőltetve próbálták időben észrevenni a sötétségből előbukkanó, zajló jeget.

Gyakran váltották egymást az evezők mellett, hogy mindenkire a lehető leggyakrabban kerülhessen sor. Csak így tarthatták magukat viszonylag melegen. Akik éppen nem eveztek vagy nem a jeget figyelték, úgy segítettek magukon a hidegben, ahogy tudtak. De alvásra gondolni sem lehetett, mert hely sem volt, ahol ledőlhettek volna. A rakomány úgy kitöltötte a csónakok fenekét, hogy az emberek lába is alig fért el. Az orrban szinte minden helyet elfoglaltak a hálózsákok és sátrak, a két evezőpadot pedig mindig szabadon kellett tartani. A pihenőjüket töltő emberek így a csónak hátuljában fennmaradó, kevéske helyen ültek le, szorosan összebújva, hogy valamennyire tartsák a meleget.

Az éjszaka folyamán a közelben hirtelen fellövellő vízsugarak és a nyomás alá helyezett gőzszelep fújtatására emlékeztető zajok bálnákat jeleztek. Ezen a hosszú, sötét éjszakán a bálnák jelentették számukra a legkomolyabb aggodalmat. Sokszor látták, miként löknek félre a bálnák könnyűszerrel hatalmas jégtömböket, amikor a felszínre emelkednek levegőt venni. Erősen kérdéses volt, vajon képesek-e a bálnák odalentről különbséget tenni a csónakok fehérre festett hasa és egy jégtábla között.

Hajnali három felé Hudson szinte hisztérikus kiáltására kapták fel a fejüket.

– Fény! Fény! – mutogatott hadonászva északnyugat felé.

Mindenki felült és a jelzett irányba fordult. Örömük egyetlen csalóka pillanatig tartott csupán, amíg fel nem eszméltek és rá nem jöttek, hogy képtelen látomás az egész. Aztán ismét elhelyezkedtek, fennhangon átkozva Hudsont, amiért ostobán reményeket ébresztett bennük. Hudson bizonygatta,

hogy valóban látta, és egy ideig magába roskadva, vigasztalhatatlanul kesergett, amiért senki sem hisz neki.

Öt óra tájban világosodni kezdett az ég alja. Április tizenkettedik napja tündöklő ragyogással virradt fel a szemhatáron. A nap felhőtlen égen kúszott egyre magasabbra; puszta látványa egy csapásra más színben tüntette föl az egész világot. Egy nagyobb jégtábla mellett eveztek, és Green ismét kiugrott, hogy némi fókalevest és meleg tejet készítsen. Reggeli után eszményi körülmények között indultak tovább és vitorláztak délnyugatnak – a nagy kiterjedésű szabad vizet jeges sáv védte, amelynek jégtábláin fókák százai szunyókáltak.

Fél tizenegy körül Worsley elővette a szextánsát. A Docker árbocába kapaszkodva gondosan bemérte a szögeket – Türelemtábor óta először. Délben megismételte a mérést, a csónakok az eredményre várva vesztegeltek. Minden arc a számításaiba merülő Worsley felé fordult. Amikor a két pozíciós vonallal berajzolta a térképre a helyzetpontot, mindenki azt leste, hogyan változik meg az arckifejezése. A művelet jóval hosszabbra nyúlt, mint máskor, és Worsley értetlenkedve meredt maga elé. Ellenőrizte összes számítását, és az értetlenkedést lassan gondterheltség váltotta fel. Újból átfutotta a számokat; majd lassan felemelte a fejét. A *Caird*, fedélzetén Shackletonnal, közvetlenül a Docker mellett állt; Worsley megmutatta Shackletonnak mérései eredményét: a déli szélesség 62° 15’, a nyugati hosszúság 53° 7’.

230 kilométerre voltak a King George-szigetcsoporttól, csaknem pontosan keletre tőle, és 113 km választotta el őket délkeleti irányban a Clarence-szigettől – 41 kilométerrel kerültek távolabb a szárazföldtől, mint voltak három nappal korábban, amikor útnak indultak a csónakokkal!

HARMADIK FEJEZET

Állandóan nyugatnak tartottak, amiben az erős keleti szél is segítségükre volt – mégis mindvégig az ellenkező irányba haladtak. 41 kilométerrel voltak keletebbre kiindulási pontjuknál és 92 kilométerrel keletebbre onnan, ahol hitük szerint lenniük kellett volna.

A hír annyira megrendítő volt, hogy néhányan el sem akarták hinni. Az nem lehet. Worsley bizonyára rosszul számolt. De tévedésről szó sem lehetett. Kora délután Worsley harmadszor is bemérte a helyzetüket, és kiderült, hogy a Joinville-sziget, amelyet két héttel azelőtt szem elől vesztettek, most csupán 148 kilométerre van tőlük.

Egy keleti irányú, ismeretlen és észrevehetetlen áramlat kapta el őket – egy olyan irtózatos erejű áramlat, amely visszahajtotta őket egyenesen a vihar karmai közé.

Ahhoz, hogy eljuthassanak a King George-szigetekre, pontosan ebbe az áramlatba kellett volna belehajózniuk, így Shackleton bejelentette, immár harmadszor, hogy megváltozott az úti cél. Most a Palmer-félsziget csücskén, közvetlenül a Joinville-sziget mögött található Hope-öblöt jelölte meg, tőlük mintegy 240 kilométerre. Dél felé fordították a csónakokat, és az emberek szinte síri csendben, teljesen elcsigázva és kedvükszegetten ültek; a közeli partraszállás reménye egy csapásra szertefoszlott.

Késő délután megerősödött az észak-északnyugati szél, és közben töredezett jéggel borított részhez értek. Shackleton úgy vélte, a sötétben meggyűlhet a bajuk vele, ezért reggelig elrendelte a veszteglést. Worsley erősködött, hogy evezzenek tovább, de Shackleton elutasította a javaslatot. Megfelelő jégtáblát kerestek, amelyikhez éjszakára kiköthetik a csónakokat, de ilyen nem volt – még akkorát sem találtak, amelyen Green és kis kályhája elfért volna. Végül egy kicsi jégtábla mellett döntöttek, kikötötték hozzá a *Dockert*, mögé a *Willst*, leghátra pedig a *Cairdet* Még ez sem volt könnyű a jégtáblát és a csónakokat kénye-kedve szerint dobáló, erős hullámzásban. Csaknem egy órába telt, mire sikerült kikötniük.

Sátorlapokat feszítettek a csónakok fölé, és nagy nehezen begyújtották a kis primuszfőzőket, hogy melegítsenek némi tejet. Tűzforrón itták, egymást

átkarolva a csattogó sátorlapok alatt, és átadták magukat a pillanatnyi melegség fényűző élvezetének. De ekkor hirtelen újabb veszéllyel kellett szembenézniük: a jégtábla szélvédett oldalán, ahová csónakjaikkal húzódtak, jókora jégtömbök gyülekeztek.

Azonnal félredobták a sátorlapokat, és a kezük ügyébe eső evezőket, vontatóhorgokat felkapva úgy helyezkedtek el, hogy elcsáklyázhassák vagy a csónakoktól távol tarthassák a közeledő jégtömböket, nehogy a hullámverés odacsapja őket. Egész éjszaka viaskodhattak volna, ha kilenc körül, alig néhány perc leforgása alatt, hirtelen délnyugatira nem fordul a szél. A jégtábla abban a szempillantásban megszűnt védelmet nyújtani, szélverte szirt lett belőle; a csónakok meglódultak a tábla csipkésre töredezett széle felé. Shackleton ordítva adta ki a parancsot a távozásra, és az evezősök sietve elfoglalták a helyüket. Olyan gyorsan történt az egész és akkora erővel fújt a szél, hogy még a *Docker* jégtáblahoz rögzített orrkötelét sem maradt idő behúzni; el kellett vágni. Eszeveszett tempóban eveztek, míg eléggé el nem távolodtak jégtáblától.

Sűrű, nedves hóesés kezdődött újra. A Délisark felől feltámad a szél és érezhetően süllyedt a hőmérséklet. A tenger felszínén nyúlós, kásásra fagyott jegecesedések jelentek meg, amelyek idővel úgynevezett palacsintajéggé alakultak át.

Shackleton a *Dockert* parancsolta előre. A *Cairdet* a farához kötötték, vontában a *Willsszel*. A *Dockerből* kinyújtottak két evezőt, hogy fenntartsák a szélben a csónaksort és megelőzzék összeütközésüket. Tíz óra körül már felvették a megfelelő menetirányt.

A második éjszakát töltötték utazással, így aludni sem lehetett; néhányan azért összebújtak, hátha elég meleget tudnak fejleszteni, remélve, hogy így egy-két percre sikerül elszundítaniuk. De csontig hatolt a hideg. Hussey hőmérőit elcsomagolták, így nem mérhették meg pontosan, de Shackleton –20 °C-ra becsülte. Szinte hallották, ahogy fagy körülöttük a víz. A hópelyhek apró zizzenéssel hullottak a frissen fagyott jégre, a jégfoltok halk surrogással emelkedtek-süllyedtek a hullámok hátán.

Minthogy az emberek szinte mozdulatlanul ültek, merevre fagyott rajtuk a ruha. Nemcsak a vízpermet és a hó nedvesítette át ezeket a ruhadarabokat, hanem az emberi test fél éven át termelt zsírja is átitatta őket az állandó viselés alatt. Ha csak megmoccantak, bőrük újabb felmelegítetlen

ruhafelülettel érintkezett, ezért igyekeztek minél kevesebbet mozogni, de ez lehetetlen volt. A kimerültség, az éhezés, a rendkívüli erőfeszítés és szorongás miatt annyira legyengültek, hogy minél mozdulatlanabbul próbáltak ülni, annál erősebben vacogtak – és saját vacogásuk ébren tartotta őket. Evezni jobb volt. Állapotuk láttán felrémlett Shackleton-ban, hogy néhányan talán meg sem érik a másnapot.

Az éjszaka folyamán százszor is megkérdezték Worsleytól, mennyi az idő. Worsley minden alkalommal az inge alá nyúlt és előhúzta a nyakába akasztott kronométert, amelyet így tartott melegen. A szeméhez emelte, és a könnyű hófelhőkön átsütő, halvány holdfényben szemügyre vette az óra mutatóit. Hamarosan groteszk versengés alakult ki az emberek között: az nyert, aki a legtovább tudta megállni kérdezés nélkül. És amikor valaki végül engedett a kísértésnek, a többiek fejüket felkapva, mohón lestek Worsley válaszát.

De csak megvirradt – végre-valahára. A hajnali fényben minden arcról le lehetett olvasni a hosszú, sötét órák megpróbáltatásait. A halálsápadt, beesett arcokhoz sós víztől krónikusan gyulladt, a négy napja tartó kialvatlanságtól piros, vérben forgó szemek tartoztak. Összetapadt szakállukon megült a hó, és fehér, csimbókos tömbbé fagyott. Shackleton emberei arcát fürkészve kereste a választ a leggyötrőbb kérdésre: mennyit bírnak még? Voltak, akik az összeroppanás szélén álltak, másokról sugárzott az eltökéltség, hogy kitartanak. És már az is nagy szó, hogy mindannyian túlélték az éjszakát.

Kevéssel napkelte után délkeletire fordult és megélénkült a szél. Shackleton odaszólt Worsleynak, hogy vigye a *Dockert* a *Caird* mellé. Gyors tanácskozás után bejelentették, hogy – immár negyedik alkalommal – módosítják úti céljukat. Tekintettel a délkeleti szélre, ismét az Elefánt-szigetet kísérlik meg elérni, ezúttal 185 kilométerre északnyugatra – és imádkoznak, hogy kitartson a jó szél, amíg oda nem érnek.

Átrendezték a csomagokat, hogy több hely legyen a *Willsben*, majd vitorlát bontottak, és élen a *Cairddel* útnak indult a három csónak. Sodródó jégtáblák között manővereztek, és a csónakok orrában egymást váltó emberek evezőkkel igyekeztek távol tartani a jégdarabokat. így is voltak ütközések, és amikor a *Caird* egy különösen nagy méretű jégtömbnek vágódott, beszakadt az oldala. Szerencsére a vízvonal fölött volt a lyuk, de

Shackleton a biztonság okáért utasította az embereit, hogy további sérüléseket elkerülendő csökkentsék a sebességet.

Ismét begyújtották a primuszfőzőket és elkészítették forró tejadagjukat. Shackleton kijelentette, hogy mindenki annyit ehet, amennyit akar, kárpótlásul a fagyoskodásért és az alvás megvonásáért. A gesztus mit sem ért azok számára, akik az egyéb megpróbáltatások mellett még tengeribetegségben is szenvedtek. Orde-Lees volt a legrosszabb állapotban, legalábbis ő panaszkodott a legtöbbet. De nem sok együttérzésre talált. Amióta vízre szálltak, mindig igyekezett kihúzni magát a munka alól. Ha rákerült a sor az evezésben, gyakran felmentésért könyörgött Worsleynál, mondván, hogy rosszul van, vagy hogy úgyis pocsékul evez. Worsley rendszerint nem tudott a sarkára állni, é amúgy is mindig sok önkéntes akadt, aki szeretett volna felmelegedni; Orde-Lees így gyakran kimaradhatott. Ha nagy ritkán mégis az evezőkhöz parancsolták vagy már maga is szégyellt volna újból felmentést kérni, sikerült olyan látványos szerencsétlenkedést véghezvinnie, hogy igen gyorsan felváltották. Nemegyszer, amikor Kerr előtt ülve evezett, éppen csak annyira esett ki a ritmusból, hogy minden húzás után nekipréselje a hátát Kerr evezőt tartó ujjainak. Sem szitkozódás, sem fenyegetés nem hatott rá, mintha meg se hallotta volna. Mindig az lett a vége, hogy Kerr megkérte Worsleyt, ültessen mást Orde-Lees helyére.

Amikor Shackleton engedélyezte, hogy annyit egyenek, amennyi beléjük fér, a *Docker* utasai gondoskodtak róla, hogy Orde-Lees jól lássa, mint eszik magukat degeszre, és szívből remélték, hogy a látványtól még rosszabbul lesz.

Tizenegy körül ritkulni kezdett körülöttük a töredezett jég, bár a csónakoknak még így is meg kellett birkózniuk több nagy felületű, frissen összefagyott, kásaszerű jéggel. Egy helyütt arasznyi hosszú, döglött halak ezrei borították a palacsintajeget; minden jel szerint egy hideg áramlatnak estek áldozatul. A viharmadarak és a hóhojszák zuhanórepülésben csaptak le rájuk és szedegették fel őket a jégről.

Időközben folyamatosan erősödött a szél. Késő délelőtt már csaknem viharos erővel fújt és valósággal röpítette a csónakokat.

Valamivel déli tizenkettő előtt kitörtek a zajló jég vonalából a nyílt tengerre.

Lélegzetelállító volt a változás. Az északnyugati hullámzás, amelyet

addig felfogott a zajló jég, most zabolátlan erővel tört rájuk. Útirányuk egyenesen a hullámokkal szemben vezetett, így alig néhány perc múlva arra eszméltek, hogy fölfelé küszködnek egy legalább 400 méter hosszú hullámhegy oldalán. A hullám tetején bömbölt a szél, ezerfelé ágazó, vékony sugárban szórva szét a vizet. Aztán lassan, de meredeken megindultak lefelé a hullámvölgybe, amely a következő hullámhátra vezetett. Ugyanez ismétlődött, újra meg újra. Nemsokára szem elől veszítették a zajló jeget, és hol egyik, hol másik csónak tűnt el olykor teljesen valamelyik óriási, hömpölygő vízhegy mögött.

Mintha egyszeriben a végtelenbe csöppentek volna. Saját óceánjuk lett, ellenséges, ember nem lakta táj, roppant víztömeg. Shackletonnak Coleridge sorai jutottak eszébe:

„Magam voltam, jaj, be magam, A nagy-nagy tengeren”[27]

Szánalmas látványt nyújtottak: három kis csónak, megrakodva az egykor oly becsvágyó expedíció maradványaival és a huszonnyolc elgyötört férfi, akik végső, már-már képtelen kockázatot vállalnak a túlélésért. De ezúttal nem volt visszaút, és ezt mindannyian tudták.

Az emberek a hánykolódó csónakok szélébe kapaszkodtak. Kitűnően haladtak, de a haladásnak nagy ára volt. A *Dockernek* és a *Willsnek* egyaránt bőven kijutott a vízből. A legénység menetiránynak háttal ült, így állandóan az arcukba vágott a szél – és ez csak egy kicsit volt jobb, mint fordítva ülni és tűrni a csónak szélein átcsapó, erős vízpermet csípős ostorozását.

A délután folyamán még tovább erősödött a szél, ezért Shackleton kiadta az utasítást, hogy kurtítsanak a vitorlákon; így haladtak egészen sötétedésig. Napnyugtakor Worsley felzárkóztatta a *Caird* mellé a *Dockert*, és próbálta rávenni Shackletont, hogy menjenek tovább, de Shackleton kerek perec elutasította, mondván, hogy már nappal is elég nehéz együtt tartani a csónakokat, éjszaka azonban egyenesen lehetetlen. Worsley javasolta, hogy kössék őket egymás után, és úgy evezzenek reggelig, de Shackleton ezt is elvetette.

Shackleton meg volt győződve róla, hogy csak akkor érhetnek célba, ha együtt maradnak. A *Caird* és a *Wills* erősen rá volt utalva Worsley navigátori képességeire, és Shackleton nagyon is jól tudta, hogy a *Willsszel* állandóan törődni kell. Nemcsak azért, mert a három csónak közül ez volt a

legkevésbé mozgékony, hanem mert parancsnoka, Hudson sem bírta túl jól a megpróbáltatásokat. Mind testileg, mind szellemileg észrevehetően gyöngült. Shackleton biztosra vette, hogy a *Wills* menthetetlenül odavész, ha lemarad a többiektől.

Úgy döntött, a három csónak vesztegelve tölti az éjszakát. Utasította a *Docker* legénységét, hogy készítsenek egy hullámhorgonyt, a *Caird* pedig, vontában a *Willsszel*, hozzákapcsolódott a *Dockerhez*. Worsley, Greenstreet és McLeod egyre gémberedettebb ujjakkal három evezőt kötözött egymáshoz, aztán egy darab vitorlavásznat feszítettek és erősítettek rájuk. Kötelet kötöttek az, így fabrikált hullámhorgonyra, majd a tengerbe eresztették. Azt remélték tőle, hogy a vízben sodródva fékező hatást fog kifejteni, és megemeli a csónakok orrát a széllel szemben. Amikor a horgony a megfelelő helyre került, mindhárom csónak legénysége elhelyezkedett, hogy kivárja a reggelt.

Soha rosszabb éjszakájuk nem volt. A sűrűsödő sötétségben felerősödött a szél, és még alacsonyabbra szállt a hőmérséklet. Most sem volt kéznél a hőmérő, de valószínűleg legalább – 20 °C volt; olyan hideg, hogy a csónakba verődő víz szinte a becsapódás pillanatában megfagyott. Még be sem sötétedett egészen, már tudták, hogy a hullámhorgony nem képes eredményesen széllel szemben tartani őket. Valahányszor a csónakok belezuhantak egy hullámvölgybe, átcsapott rajtuk a víz. Csónak, ember, rakomány, minden átázott, majd megfagyott. Sokan a sátorlapok alatt kerestek menedéket, de a szél minduntalan letépte róluk a vásznakat.

A *Cairden* sikerült annyi helyet csinálni, hogy az orrban felhalmozott hálózsákokon egyszerre négy ember elfért összebújva. Felváltva próbálkoztak az alvással, de hiába. A *Dockerben* viszont csak annyi hely volt, hogy ülő helyzetben, lábukat az élelmiszeres ládák közé préselve egymásnak dőlhessenek. A becsapódó tengervíz a csónak aljában gyűlt össze, és mivel a legtöbben nemezcsizmát viseltek, egész éjjel jéghideg vízben ázott a lábuk. Folyamatosan merték kifelé a vizet, de néha így is bokáig ért. A csizmában állandóan mozgatták lábujjaikat, nehogy megfagyjanak. Csak remélhették, hogy még sokáig érzik a fájdalmat, mert a fájdalommentes kényelem, bármennyire vágytak is rá, azt jelentette volna, hogy kezdenek megfagyni. Egy idő után már a lábujjak mozgatása is óriási erőfeszítésbe került; olyan rettentően könnyű lett volna egyszerűen

abbahagyni.

Ahogy az idő múlásával fokozódtak szenvedéseik, a *Dockerben* ülőknek egyetlen, szánalmasan nevetséges fegyverük maradt csupán – a káromkodás. Átkoztak mindent, amit csak lehetett: a tengert, a csónakokat, a bezúduló vizet, a hideget, a szelet és sokszor egymást is. Különös, könyörgésszerű felhang vegyült azonban átkaikba, mintha azért imádkoznának és fohászkodnának, hogy megszabaduljanak életük csatakos, fagyos valóságától. Szitkaik céltáblája elsősorban Orde-Lees volt, aki megkaparintotta az egyetlen tengerészköpenyt, és senkivel sem akart osztozni rajta. Marstont kitúrva bevackolta magát a csónak legkényelmesebb helyére, és többet nem moccant onnan. Vagy nem hallotta, vagy nem akart tudomást venni a fejére záporozó szitkokról. Egy idő után Marston elunta, és Worsley mellé telepedett a kormányrúdhoz. Jó ideig csak a kötélzetén játszó szél nyögését lehetett hallani. Aztán, hogy kieressze magából a dühtől bentrekedt energiákat, Marston énekelni kezdett. Elénekelt egy dalt, szünetet tartott, majd egy másik következett. Végül megállapodott egy harmadiknál, fáradt, gyenge hangon többször is elismételve a nótát, amelynek refrénje így szólt:

„Twankedillo, Twankedillo,
harsogjon a jó duda,
mely zsenge fűzből való.”

Éjszakai nyugalmukat az is zavarta, hogy állandóan vizelniük kellett. Ebben persze jelentős szerepet játszott a hideg. A két orvos úgy vélte, hogy mivel örökösen át vannak ázva, a bőrükön keresztül is nagy mennyiségű vizet vesznek fel. Mindegy, mitől, de az éjszaka folyamán többször is ki kellett bújniuk a vitorlavászon csekélyke védelméből, hogy a csónak szélárnyékos oldalára vonuljanak. A főtlenül fogyasztott pemmikántól sokan hasmenést is kaptak, és amikor rájuk tört, a csónak oldalához rohantak, és az árbocmerevítő kötélbe kapaszkodva kiültek a jeges peremre. A jéghideg tenger mindig felcsapott alulról és bevizezte ülepüket.

A három csónak közül a *Wills* volt a legrosszabb helyzetben. Néha térdig állt benne a víz. Az egyik matróz, a kis Wally How rögeszmésen félt attól, hogy egy gyilkos bálna beleborítja őket a tengerbe. Stevenson, a fűtő időről időre a kezébe temette az arcát és felzokogott. Blackboro, aki makacsul

bőrcsizmát hordott, hogy megkímélje nemezcsizmáját az általa elképzelt jövőnek, néhány óra elteltével már egyáltalán nem érezte a lábát. Hudsonnak, aki már hetvenkét órát töltött egyhuzamban a kormányrúdnál, megfájdult és feldagadt a bal tompora. Egy idő után kénytelen volt féloldalasan ülni, és pokoli kínszenvedést okozott neki a csónak hánykolódása. Ráadásul a kezén is súlyos fagyási sérülések voltak.

A *Willset* a *Cairddel* összekötő kötél hol megfeszült, hol megereszkedett, a vízbe hullt, majd ismét a jeges levegőbe emelkedett s ahogy teltek az órák, egyre vastagabb lett rajta a jégréteg. Ettől a kötéltől függött a *Wills* fedélzetén utazó nyolc ember élete. Ha elszakad, amit majdhogynem biztosra lehetett venni, a *Wills* elsodródik, és utasait elnyeli a tenger, még mielőtt az emberek leverhetnék a vitorlára fagyott jeget és felhúzhatnák a vitorlát.

Mindhárom csónakot vastagon borította a jég, de a *Wills* nehezedett el a leginkább. A hullámok átcsaptak a fedélzetén, elöntötték az orrában elhelyezett hálózsákokat, melyek azon nyomban jéggé fagytak. Az orr-részen, mely rendszeresen a vízbe merült, szintén súlyos jégkéreg képződött, ezért félóránként mindig előre kellett mennie valakinek, hogy leverje, nehogy elmerüljön a csónak.

Végül szomjúság is gyötörte az egész társaságot. Olyan hirtelen hagyták el a zajló jeget, hogy még ivóvízzé olvasztható jeget sem vettek magukhoz. Előző reggel óta nem volt mit inni, és lassan úgy érezték, majd elepednek egy kis vízért. Kiszáradt a szájuk, sebesre fagyott ajkaik megduzzadtak és berepedeztek. Volt, aki enni próbált, de rájött, hogy egy falatot sem tud lenyelni; az éhség ilyenkor tengeribetegségbe csapott át.

NEGYEDIK FEJEZET

Hajnali három körül csitulni kezdett a szél, öt órára már enyhe szellővé szelídült. Lassan elcsöndesedett a tenger.

Tiszta volt az égbolt, aztán végre fölkelt a nap, felejthetetlenül átragyogva a szemhatár mentén derengő rózsaszín ködfátyolon; nem sokkal később már egy lángoló aranykorong tündökölt odafent.

Több volt egyszerű napkelténél. Mintha beáramlott volna az emberek lelkébe, újjáélesztve benne az életet. Nézték, ahogy a növekvő világosság kiszorítja az éjszaka vad, sötét lidérceit, és végre elkezdődik a nappal.

Ahogy a nap kissé magasabbra emelkedett, a jobb oldali orrpalánk vonalában megpillantották a Clarence-sziget csúcsait, kicsit később pedig, pontosan az orruk előtt, az Elefánt-szigetet – az ígéret földje legfeljebb 50 kilométernyire lehetett tőlük. Shackleton annyira örült neki, hogy átkiáltott Worsleynak és gratulált neki a navigáláshoz; Worsley büszkén és zavartan nézett félre – átfagyott tagjai egészen merevek voltak.

Mire beesteledik, szárazföldre léphetnek – feltéve hogy egyetlen pillanatot sem vesztegetnek el. Shackleton égő türelmetlenségében parancsot adott az indulásra. De az nem ment olyan könnyen. Az éledő fény kíméletlenül feltárta, mit művelt az éjszaka. Sokuk arcán csúf fehér fagyfoltok éktelenkedtek, és csaknem mindenki tele volt sós víz okozta kelésekkel, amelyek sűrű, szürkés váladékot szivárogtatva fakadtak ki. McIlroy a *Willsből* jelentette Shackletonnak, hogy Blackboro lába valószínűleg elhalt, mert sehogy sem tudja helyreállítani benne a vérkeringést. Shackleton maga is megviseltnek tűnt. Többnyire erős, zengő hangja tompa és rekedtes volt a kimerültségtől. A *Dockert* és a *Willst* kívül-belül beborította a jég. Több mint egy órába telt, míg leütögettek róluk annyit, hogy menetképesek legyenek.

Amikor a horgony felhúzására került a sor, Cheetham és Holness áthajoltak a *Docker* orra fölött, hogy kioldják a kötélre kötött, eljegesedett csomót, de alig tudták mozgatni merevre fagyott ujjaikat. Míg dolgoztak, egy hullám megemelte a *Dockert*, aztán a csónak nagyot esett lefelé. Holness nem húzta félre a fejét időben, és a hullámhorgony kiütötte két fogát. A

szeméből kicsorduló könny végigpergett a szakállán és megfagyott. Lemondtak róla, hogy kioldják a csomót; egyszerűen levágták a horgonyt, és jegestül, mindenestül beráncigálták a csónakba.

Ezután le kellett törniük a csónakok oldalához odafagyott evezőket. Megpróbálták lekalapálni róluk a jégbevonatot, de két evező így is olyan síkos maradt, hogy kicsúszott a villából és a tengerbe esett. Szerencsére a *Cairdnek* sikerült visszaszereznie az egyiket, a másik azonban elúszott.

Hét körül végre indulásra készen álltak a csónakok. Diót és kétszersültet kaptak, de kevesen tudták megenni, annyira szomjasak voltak. Shackleton javasolta, hogy próbáljanak egy kis nyers fókahúst rágni, és kiszívni a húsban lévő vért is. Gyorsan mindenkinek kiosztottak egy fagyott húsdarabot, és az emberek nekiálltak buzgón rágni-szívni; ez percek múlva csakugyan elegendő véres nedvhez juttatta őket és legalább nyelni tudtak. Csakhogy olyan mohón estek neki, hogy Shackleton félt, hamarosan elfogy minden tartalékuk; elrendelte tehát, hogy csak az kaphat nyers fókahúst, akit már a szomjhalál környékez.

Felhúzták a vitorlákat, de közben eveztek is, megcélozva az Elefántsziget nyugati szegélyét. Így ellensúlyozták a szelíden fújdogáló délnyugati szél erejét.

A Dockerben Macklin és Greenstreet levették a csizmájukat, és megállapították, hogy a lábuk több ponton megfagyott. Greenstreet állapota súlyosabb volt, mint Mackliné. Meglepő módon Orde-Lees önként felajánlotta, hogy megmasszírozza Greenstreet lábát. Sokáig dörzsölgette, majd kigombolta az ingét, és meztelen, meleg mellkasára helyezte a két félig összefagyott lábfejet. Greenstreet hamarosan érezte, amint összehúzódott ereiben fájdalmas zsibongással megindul a keringés.

Órákon át eveztek, és az Elefántsziget lassan egyre nagyobbra nőtt. Délben túljutottak a távolság felén; fél kettő körül nagyjából 25 kilométerre lehettek tőle. Idestova már nyolcvan órája nem aludtak, a kegyetlen hideg és a rendkívüli erőfeszítések fölemésztették testük legvégső erőtartalékait is. De a meggyőződés, hogy estig partra kell szállniuk, új, elkeseredett erőket mozgósított bennük. Húzz vagy vessz – ez volt a tét; így az émelyítő szomjúságnak fittyet hányva, minden erejüket megfeszítve feküdtek bele az evezőkbe.

Délután kettő körül az Elefántsziget 1000 méter feletti, meredek csúcsai

valószínűleg már 20 kilométerre sem lehettek, pontosan előttük. De egy óra elteltével a sziget ugyanott volt, egy tapodtat sem közelebb, de távolabb sem. Akárhogy eveztek is, egy helyben maradtak: a jelek szerint egy part felől érkező, erős árapályáramlatba keveredtek. A szél északira fordult, úgyhogy most már szembefújt; ellenszélben be kellett vonniuk a vitorlákat.

Shackleton, aki növekvő idegességgel siettette volna partraszállásukat, felsorakoztatta a csónakokat, és élen a *Dockerrel* ismét egymás mögé köttette őket. Nyilván azt remélte, hogy így gyorsabban fognak haladni, de tévedett. Négy körül nyugatira fordult a szél. Gyorsan bevonták az evezőket, kifeszítették a vitorlákat és megpróbálták befogni a szelet. Csakhogy a *Wills* sehogy sem boldogult, ezért a *Caird* ismét vontába vette. Szinte semmit sem haladtak az áramlattal szemben.

Délután öt körül elült a szél. Ismét evezni kezdtek, eszelősen húzva a sűrűsödő szürkületben, reménykedve, hogy sikerül kikötniük, mielőtt beesteledik. Fél óra múlva azonban nyugat-délnyugatról hirtelen feltámadt a szél, és negyedóra elteltével már 90 kilométeres sebességgel fújt. Worsley a *Caird* mellé vonta a *Dockert*. A szelet túlharsogva odaüvöltötte Shackletonnak, váljanak el egymástól a csónakok, és próbáljon meg mindegyik önállóan kikötni valahol az Elefántsziget délkeleti partján.

Shackleton most az egyszer egyetértett a szétválással, vagy legalábbis engedélyezte Worsleynek, hogy önállóan folytassa az utat. A *Wills* ugyanakkor vontában maradt a *Caird* mögött, és Shackleton megígértette Worsleyval, hogy igyekszik látótávolságon belül maradni. Már besötétedett, amikor a *Docker* útjára indult. Közel jártak a szigethez, de hogy mennyire, azt képtelenség volt megállapítani; talán 15 kilométerre, valószínűleg még kevesebbre. A felhőkön átsütő hold fénye sápadtfehér, kísérteties derengés volt az égen, amelyet tompán vertek vissza a sziget gleccserei. A háborgó tengeren bukdácsoló csónakok számára ez volt az egyedüli tájékozódási pont. Néha úgy felerősödött a szél, hogy meg kellett lazítaniuk a vitorlákat tartó köteleket, nehogy felboruljanak. A *Caird* utasai a csónak aljára kuporodtak a becsapó hullámok elől, de a *Dockerben*, főként pedig a *Willsben* ülők nem tudtak védekezni.

A kormányosoknak volt a legnehezebb. Wild, aki huszonnégy órája folyamatosan a *Caird* kormányrúdjánál ült, nyolc óra tájban már kis híján összerogyott a fáradtságtól. Shackleton McNeisht állította a helyére, de a

hajóács is nagyon ki volt merülve. Hiába cibálta jeges szél a ruháját, hiába fröcskölt víz az arcába, átáztatva öltözékét is, alig fél órával azután, hogy átvette a kormányrudat, előrebukott a feje, és már aludt is. A *Caird* fara ekkor hirtelen szél alá fordult, és egy hatalmas hullám csapott át rajtuk.

McNeish felébredt, de Shackleton újra Wildot rendelte a kormányhoz.

Először a sziget délkeleti csücskét kellett elérniük, hogy azt megkerülve a szárazföld védelmében kereshessenek a csónakok partra vontatásához alkalmas kikötőhelyet. Fél tíz körül már nagyon közelinek tetszett az égre felverődő visszfény, ebből tudták, hogy a szárazföld pereménél járnak. És akkor, teljesen érthetetlen módon, hirtelen úgy érezték, kifut alóluk a talaj. A csónakból kinézve láthatták, hogy sebesen suhannak a vízen, a szárazföld mégis fokozatosan egyre messzebbre sodródik tőlük. Nem volt mit tenni, eveztek tovább.

Éjfél körül Shackleton körülnézett, és megállapította, hogy a *Docker*, amelyet saját csónakjától jobbra kellett volna látnia, eltűnt. Felugrott, és figyelmesen fürkészte a viharos tengert, de színét sem látta a másik csónaknak. Idegesen parancsot adott, hogy gyújtsanak gyertyát a tájolóházban, amelyet aztán felhúzatott az árbocra, hogy a fénye rávilágítson a *Caird* vitorlájára. De sehonnan sem jött válaszjelzés.

Ekkor elővetetett egy doboz gyufát. Utasította Husseyt, hogy néhány percenként gyújtson meg egyet, és tartsa úgy, hogy fénye a vitorla előtt lobbanjon fel. Hussey sorra gyújtogatta a gyufákat, miközben Shackleton a sötétséget kémlelte. De a másik csónak továbbra sem adott életjelet.

Pedig a *Docker* megpróbált válaszolni. Egy kilométernyire sem lehetett, és utasai jól látták a *Caird* jelzéseit a sötétben. Worsley utasítására egy sátorlap alá húzódva meggyújtották egyetlen gyertyájukat. Aztán próbálták úgy tartani, hogy a fénye kijusson a vászon résein, és megérkezzék Shackletonékhoz – ők azonban semmit sem láttak belőle.

A következő pillanatban azonban már meg is feledkeztek a *Cairdnek* szánt jelzésről, mert egy erőteljes törőhullám valósággal megpördítette a *Dockert* Worsley alig tudta megőrizni felette az uralmát. Gyorsan bevonták a vitorlát, és még az árbocot is kiemelték a fészkéből, nehogy kitörjön a vadul hánykolódó csónakban. Kitették az evezőket és evezve próbálták tartani az egyensúlyt. Egyszer csak egy láthatatlan hullámtömegnek ütközött a csónak, aztán a víz megnyílt alatta, és a *Docker* a sötét mélységbe zuhant.

Worsley utasította Orde-Leest, hogy ragadjon meg egy evezőt, de Orde-Lees felmentésért könyörgött, mondván, hogy ilyen veszélyes helyzetben ő úgysem képes helytállni, különben is, bőrig ázna. A két férfi teli torokból üvöltött a sötétben, és a csónak minden sarkából átkok záporoztak Orde-Lees fejére, de hiába. Worsley végül undorodva faképnél hagyta Orde-Leest, aki azonnal a csónak aljába kuporodott, és bár a testsúlya nem használt a csónak egyensúlyának, nem volt hajlandó elmozdulni onnan.

Greenstreet, Macklin, Kerr és Marston eveztek, lassan elérve teljesítőképességük végső határát. Egy idő után Worsley úgy döntött, ismét megkockáztatja a vitorlát. Szélirányba fordította a Dockert és igyekezett élesen szélnek vitorlázni, így többé-kevésbé a hullámok ellenében haladtak. Tengeren töltött huszonnyolc évének minden tudományát latba vetette, hogy megtartsa a csónakot ebben a kényes helyzetben, de a csónak mind közelebb került ahhoz, hogy irányíthatatlanná váljék. A fenekében gyűlő víztől egyre lomhább lett. Orde-Lees hirtelen felült a csónak aljában. Úgy látszik, megértette, hogy süllyed a csónak, mert megragadott egy edényt és merni kezdte a vizet. Cheetham csatlakozott hozzá, és mindketten dühödt energiával dolgoztak; szaporán lendítgették át csöbrüket a hajó peremén. A *Docker* kisvártatva kiemelkedett a vízből.

Három óra felé járt, és már maga Worsley se igen bírta. Olyan sokáig ült a széllel szemben, hogy a szeme felmondta a szolgálatot: homályosan látott és nem tudta megbecsülni a távolságokat. Hiába próbálta, képtelen volt tovább ébren maradni. A csónakban töltött öt és fél nap elég volt ahhoz, hogy mindenki egészen más szemmel nézzen Worsleyra, mint korábban. Azelőtt izgága, heveskedő, sőt felelőtlen embernek tartották. Véleményük teljesen megváltozott: Worsley az elmúlt napokban szinte fenomenális képességekről tett bizonyságot mind navigátorként, mind pedig egy kis hajó kormányosának embert próbáló szerepében. Az egész társaságban senki sem akadt, aki vetekedhetett volna vele, így merőben új rangot nyert társai szemében.

Worsley a kormányrúdnál ült, feje minduntalan előrebukott. Macklin látta, hogy mindjárt elalszik, és ajánlkozott, hogy átveszi tőle a kormányt. Worsley beleegyezett, de amikor föl akart állni, egyszerűen nem tudott kiegyenesedni. Csaknem hat napja ült ugyanabban a testtartásban. McLeod és Marston emelték ki a csónak farából, majd az evezőpadokon és

élelmiszeres ládákon átvonszolva gémberedett testét a csónak aljába fektették, és addig masszírozták a combját meg a hasát, míg végre ernyedni kezdtek az izmai. De addigra Worsley már aludt.

Greenstreet is elbóbiskolt egy pillanatra, de aztán felébredt és átvette Macklintől a kormányt. Egyikük sem sejtette, merre tartanak. De mindketten, akárcsak a többiek, ugyanattól rettegtek: hogy a nyílt tenger felé. Az Elefántsziget és a Clarence-sziget között 26 km széles folyosó, azon túl pedig már a Drake-átjáró van. Legutóbb szürkületkor tudták pontosan, hol járnak, és akkor körülbelül 15 kilométerre lehettek az Elefántszigettől. De azóta délnyugatról fújt a szél, egyenesen a rettegett átjáró irányába hajtva őket. Ha már átsodródtak rajta, lényegében semmi esélyük rá, hogy a széllel szemben valaha is visszajussanak a szigethez. Greenstreet és Macklin nem titkolták egymás előtt, hogy mindketten valószínűnek vélik, a *Docker* már a nyílt tengeren jár.

A Docker iránytűje eltört, így ekkor már csak Worsley ezüst zsebiránytűje segítségével tájékozódhattak. A két férfi a sátorlap alá bújt, Macklin gyufát gyújtott, míg Greenstreet megpróbálta leolvasni az irányt. Hiába volt a sátorlap, a szél minduntalan elfújta a gyufát, alighogy lángra lobbant. Macklin ekkor elővette a kését és minden gyufafejet bevágott, hogy tovább tartson a lángja, és a hosszabban fellángoló fénynél Greenstreet leolvashassa az irányt. Két-három percenként bebújtak a sátorlap alá tájolni, és remélték, hogy sikerül délnyugati irányban megtartaniuk a csónakot, vagyis legalább annyit elérnek, hogy ne sodródjanak ki jobban a nyílt tengerre.

Az emberek halálosan ki voltak merülve, a süvítő szél azonban új erőre kapott; ekkor derengett fel egészen halványan az első, sápadt fény a keleti láthatáron, majd nagyon lassan erősödni kezdett. Senki sem tudta volna megmondani, mennyi időbe telt, míg elég világos lett ahhoz, hogy lássanak, de végtelenül hosszúnak tűnt. Negyvennyolc órája nem ittak vizet, de még a kínzó szomjúságtól is megfeledkezve várták, hogy a napfény megmutassa sorsukat. Lélekben mindannyian felkészültek rá, hogy csak végtelen tengert fognak látni vagy – legjobb esetben – egy elérhetetlenül távoli szigetet, a szembeszél irányában.

A víz felszíne fokozatosan látható, értelmezhető lett. És pontosan velük szemben, köd fölé nyúló csúcsokkal ott tornyosultak az Elefántsziget

hatalmas, égbe szökő, szürkésbarna sziklái – még két kilométerre sem tőlük. A távolság mindössze néhány száz méternek tetszett. Nem volt zajos örömujjongás. Az emberek csak döbbenetet éreztek, amelyet hamarosan végtelen megkönnyebbülés váltott fel.

Ekkor minden átmenet nélkül szél kerekedett a sziklák felől, lökései legalább 180 kilométeres sebességgel korbácsolták a tenger felszínét. A következő pillanatban akkora vízfal indult meg a *Docker* felé, mint maga a csónak.

Greenstreet ordított, hogy vonják be a vitorlát. Gyorsan kirakták az evezőket, és teljes erővel nekirugaszkodtak a hegytetőről lesüvítő szélnek. Sikerült valahogy szembefordítani vele a Docker orrát, de a manőver olyan nagy erőfeszítést igényelt, amilyenre tulajdonképpen már nem is voltak képesek. Föltekintve látták, hogy egy újabb, közel háromméteres hullám közeledik feléjük.

Valaki azt kiabálta, hogy ébresszék fel Worsleyt, mire McLeod teljes erőből rázni kezdte a navigátort. De Worsley úgy aludt a csónak aljába hajigált élelmiszerkészlet tetején, az átázott sátorlap alatt, mint egy halott. McLeod újból megrázta, és amikor Worsley továbbra sem mozdult, rugdosni kezdte; Worsley végül kinyitotta a szemét. Felült, és azonnal felfogta a helyzetet.

– Úristen! – üvöltötte. – Forduljunk meg! El innen! Fel a vitorlát!

Greenstreet átfordította a kormányrudat, és az emberek lázasan kapkodva felhúzták a vitorlát. Éppen csak belekapott a szél, amikor utolérte és megcsapta őket az első hullám. A következő pillanatban egy másik hullám elnyelte a csónakot. A *Docker* félig megtelt vízzel, és megereszkedve vánszorgott a súly alatt. Az emberek minden másról megfeledkeztek: ami a kezük ügyébe esett – csuprok, sapka vagy éppen a puszta tenyerük –, azzal lapátolták kifelé a vizet a csónakból. Apránként sikerült is. Worsley átvette a kormányrudat, és északnak fordulva próbált menekülni a szélroham elől, miközben hátuk mögött zúgtak a hullámok. A sziget közelébe kormányozta a csónakot, közvetlenül a hegyek magasából lefelé igyekvő, hatalmas gleccserek alá. A hullámok tetején jég úszott; az emberek kihajoltak a csónakból és markukkal gyűjtötték be a jégdarabokat.

Aztán mohón rágták, szopogatták, harapták, és az éltető víz kéjesen csorgott lefelé a torkukon.

ÖTÖDIK FEJEZET

Shackleton egész éjjel őrt állt, hátha felbukkan a *Docker*. Ahogy teltek az órák, nyugtalansága nőttön-nőtt. Bízott Worsley navigációs képességeiben, de tudta, hogy egy ilyen éjszaka átvészeléséhez nem elég a szakértelem.

Pedig maga a *Caird* is éppen elég okot adott az aggodalomra. Wild maradt a kormányrúdnál, és az erősödő délnyugati viharban igyekezett minél jobban széllel szemben tartani a csónakot, nehogy túlsodródjanak a szigeten. A becsapódó hullámok sűrű egymásutánban szórtak mindig friss permetet a csónak aljában összebújt emberekre. Hussey a fővitorla kötelével bajlódott, de a szél nemegyszer kitépte a markából, míg Vincent a segítségére nem sietett.

A *Cairdhez* kötött *Wills* fedélzetén még szörnyűbb állapotok uralkodtak. Hudsonnak most már csaknem elviselhetetlenül fájt a tompora, képtelen volt tovább a kormánynál ülni. Tom Crean váltotta fel, olykor Billy Bakewell is besegített a kormányzásba. A gyenge fizikumú Rickenson egymagában gubbasztott, az összeroppanás szélén. How és Stevenson a vízmeregetés szüneteiben egymásba kapaszkodva igyekeztek kissé felmelegedni.

A Wills orra szinte minden hullámban alámerült, az ülő embereknek térdig ért a víz. Groteszk, de a lábfürdő szinte jólesett nekik, a víz ugyanis melegebb volt a levegőnél. Blackboro lába már régóta nem fájt. Nem panaszkodott, pedig tudta, hogy csak idő kérdése, mikor kezdődik el lábában az üszkösödés. Ha életben marad egyáltalán, akkor is kétséges, hogy a másfél évvel korábban potyautasként közéjük került fiatalember valaha is képes lesz járni. Hogy némiképp felvidítsa, Shackleton valamikor az éjszaka folyamán átkiáltott neki a másik csónakból:

– Blackboro!

– Igen, uram – kapta fel a fejét a fiú.

– Holnap már az Elefánt-szigeten leszünk – ígérte Shackleton. – Ember még nem kötött ki ott. Maga lesz az első, aki partra száll!

Blackboro nem felelt.

Shackleton a *Caird* farában ült Wild mellett, kezét a *Wills*

vontatókötelén tartotta. Még sötétedés előtt meghagyta Hudsonnak, hogy amennyiben a *Wills* elszakadna tőlük, igyekezzen szél alatt a szárazföld, talán a Clarence-sziget felé, és várjon ott, míg csónakot nem küldenek értük. Az utasítás azonban inkább elméleti óvintézkedésnek tűnt, hiszen Shackleton is tisztában volt vele, hogy ha a *Wills* elszakadna tőlük, soha többé nem látják. Ahogy a csónak farában ült, érezte, hogyan feszíti meg a kötelet a mögöttük nehézkesen bukdácsoló bárka. Ha hátranézett, látta a sötétben. A kötél sokszor elernyedt, és a Wills teljesen eltűnt szem elől; de aztán alakja ismét felbukkant a fehéren tajtékzó hullámokon.

A hajnal első, szürkés sugarainál a *Wills* valamilyen csodás szerencse folytán még mindig makacsul a *Caird* mögött kullogott. És ott volt a szárazföld is, ködbe vesző, komor sziklái tőlük balra, alig 400 méterre magasodtak. Shackleton azonnal kiadta a parancsot, hogy a szélirányt keresztezve forduljanak nyugatnak. Negyedóra múltán, de talán annyi sem volt, alábbhagyott a szél. Elhagyták a sziget északkeleti csücskét, és így végre szélárnyékba kerültek. Tartották a nyugati irányt, miközben óriási sziklák és gleccserek vonultak el lassan mellettük. A vízből kibukkanó vulkanikus sziklák körül, melyeket dühödt morajlással ostromolt a tenger, rikoltozó sirályok röpködtek. Kikötésre alkalmas helyet azonban nem találtak; egyetlen parányi öblöcske vagy lapos partszakasz sem volt látható.

Annál több volt a jég. A hullámok tetején a gleccserekről letöredezett jókora jégdarabok úsztak. Az emberek mohón kaptak utánuk és gyönyörűséggel tömték a szájukba a belőlük lepattintott kisebb darabokat. Jó egy órája keresgéltek már kikötésre alkalmas partszakaszt, amikor valaki egy sziklasor mögött félig megbújva kavicsos kis partot vett észre. Shackleton az egyik evezőpadra állva méregette a terepet, és megállapította, hogy a kikötés alattomos veszélyeket rejt. Egy pillanatig habozott, aztán mégis elrendelte, hogy próbálják meg.

Kilencszáz méterre lehettek, amikor Shackleton jelzett a *Wills*-nek, húzzon a *Caird* mellé, mert át akar szállni. A *Wills* volt az alacsonyabb merülésű, így vele akarta először megközelíteni a partot; a kísérletből kiderülhetett, át tud-e haladni a *Caird* a sziklák közötti, háborgó vizű csatornán.

Ezzel egy időben a *Docker* éppen nyugati irányban hajózott a part mentén, kikötésre alkalmas helyet keresve. Worsley becslése szerint

napkelte óta 26 kilométert tettek meg. Sorra haladtak el a partszakaszok mellett, de még megközelíthetőt sem találtak. Közben színét se látták a két másik csónaknak, noha lassan már fél tízre járt. A *Docker* legénysége biztosra vette, hogy egyedül ők élték túl az éjszakát.

– Szegény ördögök – súgta Greenstreet Macklinnek. – Többé nem jönnek vissza.

Azután megkerültek egy keskeny földnyelvet, és a túloldalon, közvetlenül előttük, megpillantották a *Caird* és a *Wills* imbolygó árbocait – a két csónak a sziklákról visszacsapódó hullámok hátán hintázott. Az a körülmény, hogy a *Docker* nem talált alkalmas kikötőhelyet, egy újabb csodálatos véletlen folytán ismét összehozta a három csónakot. Ha a korábbi 26 kilométeren találtak volna egy védett öblöcskét, a két csoport most talán mérföldekre lenne egymástól, mindkettő abban a szent meggyőződésben, hogy a másik odaveszett.

A *Docker* legénysége három harsány kurjantással üdvözölte társait, de a törőhullámok robaja elnyomta a hangjukat. Pillanatokon belül a *Cairdről* is észrevették a vitorlájukat és Shackleton is éppen ekkor nézett fel, megpillantva a feléjük közeledő *Dockert*. A *Wills* ekkor már partközelben járt. A kis csatornát alacsony zátony keresztezte, fölötte hatalmas hullámok gördültek át. Shackleton erre várt: kiadta a parancsot, hogy evezzenek, és a hullám szerencsésen átemelte a *Willst* a zátonyon. A következő hullámmal a csónak orra elérte az alacsony partot.

Shackletonnak eszébe jutott az ígérete, és felszólította Blackborót, hogy ugorjon ki a partra, de a fiú nem moccant. Mintha nem is értette volna, mit mondanak neki. Shackleton türelmetlenül megragadta és átemelte a csónak peremén. Blackboro négykézláb ért földet, aztán arrébb hemperedve leroskadt a partot nyaldosó hullámokba.

– Álljon fel – parancsolt rá Shackleton. Blackboro fölnézett.

– Nem tudok, uram – felelte.

Shackleton csak ekkor kapott észbe, hogy mi történt a fiú lábával. A partraszállás izgalmában teljesen megfeledkezett róla és nagyon szégyellte magát. How és Bakewell kiugrottak a csónakból, és óvatosan feljebb húzták Blackborót a parton.

Gyorsan kirakodták a készleteket, és a *Willsszel* a *Dockerhez* eveztek, hogy partra szállítsák készleteit és legénységét. Aztán a *Caird* terhén

könnyítettek annyira, hogy átjusson a kis zátonyon.

Még a hajók kikötésével voltak elfoglalva, amikor Rickenson hirtelen elsápadt és összeesett: szívrohamot kapott. Greenstreet elfagyott lába alig bírta teste súlyát; kibicegett a partra, majd elnyúlt Blackboro mellett. Hudson is átverekedte magát a hullámokon, aztán leroskadt a szárazon. Az üres tekintetű Stevensont kitámogatták és kissé feljebb leültették a földre.

Szárazföldön voltak.

Egy 30 méter hosszú, 15 méter széles, zsebkendőnyi földsávon. Menedékük sovány kis földnyelv volt a vad szigeti sziklapart lábánál, kiszolgáltatva a szubantarktikus óceán kénye-kedvének. De ez nem számított – szárazföldet értek. Négyszázkilencvenhét nap után először. Szilárd, nem süllyedő, mozdíthatatlan, áldott föld volt a talpuk alatt.

V.

ELSŐ FEJEZET

Néhányan céltalanul botorkáltak egy ideig, rugdosták a parti köveket vagy le-lehajoltak egy marék kavicsért; mások végigvágódtak a parton, hogy érezzék testük alatt a talaj fenséges szilárdságát. Voltak, akik egyszerűen csak leültek, és csillapíthatatlanul reszketve értelmetlen szavakat motyogtak maguk elé.

Ekkor kisütött a nap. Fénye megvilágította kimerültségtől, fagysérülésektől és örökös ázástól halálos fehérre sápadt arcukat. Szemük alatt olyan mélyek voltak a karikák, hogy szemgolyóik egészen besüppedni látszottak a koponyájukba.

Green meleg tejet készített, amilyen gyorsan csak tudott, és megtöltötte a csuprokat. Azon tűzforrón hörpölték föl, és testükben szétáradt a meleg, felvillanyozva idegeiket; mintha a vérük hirtelen felengedett és ismét keringésnek indult volna.

A zsírkályhát körülálló emberek és a sziget feléjük néző oldalának sziklái között alig 10-15 méter volt a távolság. A sziklák mintegy 250 méter magasra emelkedtek, majd rövid kis fennsíkban folytatódtak, utána pedig talán 800 méter magasra szöktek ismét fölfelé. Lent, a kis kavicsos partszakaszon pezsgett az élet – „dús föld, antarktikus viszonylatban”, jegyezte fel James. Kissé arrébb, a vízhez közel tíz fóka sütkérezett a napon. Az egyik oldalon kisebb gyűrűspingvin-kolónia tanyázott egy magas szikla tetején; időről időre pedig szamárpingvinek merészkedtek ki a vízből kisebb csapatokban, hogy ismételten szemügyre vegyék a tengeren érkezett, különös lényeket. Madarak is voltak: rablósirályok, tokoscsőrű madarak, kormoránok, fokföldi galambok.

Shackleton a csoport közepén állt. Levette a sapkáját, és hosszú, régóta nyíratlan haja a homlokába hullt. Gondterhelten előregörnyedt a válla, és a sok kiabálástól annyira berekedt, hogy suttogásnál többre nem is volt képes. Mégis mélységes elégedettséget érzett, a sikeresen teljesített feladat örömét,

ahogy ott állt emberei körében végre ismét szárazföldön.

Mindenki csendben, szemlátomást gondolataiba merülve szürcsölgette a tejet. A legtöbben nagyon bizonytalanul álltak a lábukon, részben a kimerültségtől, részben azért, mert olyan sokáig kellett megküzdeniük a hánykolódó csónakok imbolygásával, hogy átmenetileg teljesen felborult az egyensúlyérzékük. Amikor megitták a tejet, egy csapat felkerekedett fókát vadászni. Négy fókát ejtettek, azonnal lefejtették róluk a zsírt, a húsukat pedig vastag szeletekre vágták. Green nekilátott kisütni annyi fókaszeletet, amennyi csak elfért a serpenyőiben, míg a többiek felverték a sátrakat és a víztől megfelelő távolságra biztonságba helyezték a készleteket.

Elkészült a fókasült, nekiláttak az evésnek. Nem volt az reggeli, ebéd vagy vacsora: egyetlen hosszú, csak rövidebb szünetekkel tagolt lakoma volt. Elfogyott az első adag, és Green újabb szeleteket tett a tűzre. Amikor elkészült az új adag is, az emberek félretették a munkát és ettek tovább. Délután három felé járt, mire annyit ettek, hogy több már nem fért beléjük.

Aztán elérkezett az alvás ideje is. Kigöngyölték átázott hálózsákjaikat, és amennyire tudták, kicsavarták; a maradék nedvesség már egyáltalán nem számított. James ezt írta: „Lefeküdtünk, és úgy aludtunk, mint még soha, halálosan mélyen, álomtalanul, megfeledkezve a nedves hálózsákokról, miközben ájult önkívületbe ringatott a pingvinek károgása.” Hasonlóan éreztek a többiek is. „Milyen csodálatos – írja Hussey – felébredni és hallgatni, ahogy a pingvinek kántáló fecsegése elvegyül a tenger zenéjével. Ismét elaludni, aztán újra felébredve rájönni, hogy mindez valóság. Eljutottunk a szárazföldre!”

E nagyszerű éjszaka folyamán egyszer azért majdnem mindenkit felébresztettek, hogy teljesítse az egyórás őrszolgálatot, de még az őrség is szinte élvezetnek számított. Csendes, derült éjszaka volt. A holdfény megvilágította a hullámok mosta, kavicsos kis partszakaszt – nyugalmasabb képet el sem lehet képzelni. Ráadásul az őrök, írja Worsley, egyórás szolgálatuk alatt „esznek, raknak a tűzre, esznek, szárítgatják a ruhájukat, esznek, majd mielőtt lefeküdnének, esznek még egyszer”.

Shackleton másnap reggel fél tízig hagyta aludni az embereket. De míg reggeliztek, kellemetlen hír kapott szárnyra, melynek megrázó igazságát az étkezés befejeztével Shackleton is megerősítette: odébb kell állniuk.

Csüggesztőbbet nem is mondhatott volna. Alig huszonnégy órája

szabadultak a tenger éhes szorításából, és máris vissza kell térniük… De nem volt más választásuk. Be kellett látniuk, hogy csupán valami isteni jó szerencse folytán tudtak éppen ott partra szállni. A partmenti sziklák világosan mutatták a dagály idején megemelkedő víz szintjét és a tomboló viharok pusztító nyomait, ami azt jelentette, hogy a partnyúlványt gyakran elönti a víz. Nem fért hozzá kétség, hogy a terület csak jó időben és mérsékelt hullámverés mellett alkalmas táborozásra.

Shackleton utasította Wildot, hogy öt tengerészt maga mellé véve menjen vissza a *Wills* fedélzetére, és a part mentén hajózva haladjon nyugatnak, hátha talál biztonságosabb helyet. A Wills tizenegykor indult el. A többiek egész nap dolgoztak, de kényelmes tempóban. Felszedték a sátrakat és a víztől távolabb újra felverték, olyan magasan, ahol éppen találtak az elhelyezésükhöz elegendő, vízszintes felületet. A készleteket még magasabbra hordták, arra az esetre, ha vihar kerekedne.

A nap nagy részében azonban egyszerűen csak örültek az életnek. Még mindig meg voltak nyomorodva a hat napig tartó, kényelmetlen kuporgástól a csónakokban, és csak most döbbentek rá, milyen hihetetlen megpróbáltatásokat álltak ki és milyen sokáig. Különös módon egy már elfeledett érzés fokozatos tudatosulása ébresztette rá őket. Most már tudták, hogy ebben az érzésben azóta nem lehetett részük, amióta elhagyták az *Endurance*-t A biztonság érzése volt az. A tudat, hogy – legalábbis a körülményekhez képest – nincs mitől félniük. Természetesen továbbra is léteztek veszélyek, de már szó sem volt arról az azonnali pusztulással fenyegető kiszolgáltatottságról, amely hónapokon át meghatározta az életüket. Mintha fölszabadult volna tudatuknak az a része, amelynek mindeddig állandó, rögeszmés készültségben kellett állnia.

Öröm volt például az is, hogy végre önmagukért figyelhették meg a madarakat, s nem úgy, mint afféle jelzéseket – a jó vagy a rossz, a megnyíló jég vagy a készülő vihar hírnökeit. Maga a sziget is többet érdemelt futó pillantásnál. A part menti sziklák sora roppant falként emelkedett a tengerrel szemközt. A hegyek oldalában gleccserek ereszkedtek a vízbe, ahol a hullámverés folyamatosan koptatta róluk a jeget. Olykor kisebb darabok, máskor szinte jéghegy nagyságú jégtömbök csúsztak bele a tengerbe.

A zord tájhoz nyilvánvalóan hasonlóan szilaj időjárás tartozott. Valami különös meteorológiai okból rendszeres időközökben vad, tornádószerű

szelek süvöltöttek le a csúcsokról, majd robbanó dörejjel csapódtak be a tengerbe, tajtékot, forgókat korbácsolva a partközeli vizek felszínén. Hussey a „williwaw” néven ismert jelenségre vélt ráismerni bennük; a hirtelen, orkánszerű széllökések a sarkvidéki tengerpartokra jellemzők. Előző nap reggel nyilván ilyen szél kapta el a Dockert is.

Egész nap várták vissza Wildot és csapatát, de leszállt az este, és nyomuk sem volt. Megvacsoráztak és lefeküdtek; égve hagyták a zsírkályhát és a tenger felé fordították a nyitott tűzlappancsot, hogy jelzőfényként szolgáljon. Alig aludtak el, amikor az éjszakai őr kiáltást hallott a tenger felől: visszatért a *Wills*. Felébresztették az embereket, és mindenki lement a partra. Wild átkormányozta a *Willst* a kis zátonyon, aztán közös erővel jó magasra kihúzták a csónakot.

Wild és öt halálosan fáradt társa megerősítette, hogy a sziget valóban nem valami vendégszerető föld. Kilencórás kőrútjuk során egyetlen biztonságosnak tetsző, táborozásra alkalmas helyet találtak, egy viszonylag védett, körülbelül 140 méter hosszú és 30 méter széles kis partszakaszt, mintegy 10 kilométerre nyugatra. Tekintélyes pingvintelepet fedeztek fel a közelben, mondta Wild, és emberei jó néhány fókát és egy-két elefántfókát is láttak. Egy közeli gleccser biztosítja számukra a jeget, így ivóvízben sem lesz hiány.

Shackleton elégedetten hallgatta a híreket, és bejelentette, hogy másnap hajnalban tábort bontanak. Az ötórai ébresztő után a zsírkályha fényénél fogyasztották el a reggelit. Derült, nyugalmas idővel köszöntött rájuk a hajnal. Vízre bocsátották a csónakokat, és tíz láda expedíciós élelem, valamint egy kevés paraffin kivételével mindent berakodtak; a hátrahagyott holmit egy jó magas sziklamélyedésben helyezték el, hogy kevésbé terheljék meg a csónakokat; ha szükségük lesz rá, majd eljönnek érte. Nagyon lassan érkezett a dagály, úgyhogy csak tizenegy óra tájban lepte el a víz a kis zátonyt annyira, hogy átkelhettek fölötte.

A *Wills* valamivel könnyebb lett, mert Blackborót átültették a *Cairdre*, Hudsont pedig a *Dockerre*, és az első 3 kilométert gyorsan meg is tették. Akkor azonban néhány pillanat leforgása alatt valósággal elszabadultak a természet erői. A szél egyszerre csak süvíteni kezdett, tajtékot verve az imént még szinte tökéletesen nyugodt tenger hullámzó felszínére. A csónakok belekerültek a csúcsokról leszáguldó egyik viharos széllökés sodrásába.

Csak három-négy iszonyatos percig tartott az egész, majd ismét elcsendesedett minden. A közjáték azonban időváltozást jelzett, mert negyedóra sem telt bele, és déliről délnyugatira fordult a szél, gyenge szellőből percek alatt erős, majd viharos széllé, végül hurrikánná dagadva. A sziget szélárnyékos oldalán a 600 méter magas sziklafalaknak meg kellett volna védeniük a csónakokat a szélvihartól. A sziklák azonban magukhoz szívták a fölöttük száguldó szeleket, amelyek aztán süvöltve rárontottak az odalent haladó csónakokra, majd bömbölve iramodtak tovább, egyenesen ki a nyílt tengerre.

A csónakok csak szorosan a part mellett haladva kerülhették el, hogy a szél kisodorja őket a nyílt tengerre. Bal felől annyira meredeken emelkedett a part, hogy olyan benyomást keltett, mintha a fejük fölött függenének a szirtek. Óriási, zöld hullámok vágódtak a szikláknak mámorosan szilaj erővel, és a szétfröccsenő permet egészen megtöltötte a levegőt. A csónakoktól jobbra a szél valósággal tépte-korbácsolta az örvénylő tengert. A kettő között keskeny, biztonságos sáv maradt; ezen a szűk folyosón araszolt előre a három csónak. Haladásuk a legjobb esetben is csak lassú araszolgatás lehetett. Valamivel dél után elkezdődött az apály, és a visszaáramló víz ekkor ellenük dolgozott. Haladásukat a szárazföldhöz képest tudták megbecsülni, és olykor úgy tetszett, hogy csak centimétereket jutnak előre, máskor meg mintha egy helyben állnának. Elképzelhetetlen lett volna felvonni a vitorlákat; csak az evezés jöhetett szóba. A *Cairdnek* még megvolt mind a négy evezője, de a *Docker* és a *Wills* már csak hárommal rendelkezett.

A szélirány megváltozása óta tíz fokkal esett a hőmérséklet, és ekkor –15 °C körül járhatott. A sűrű vízpermet a hóval keveredve kásás réteggé fagyott a csónakok belső oldalán, az emberek fején és vállán. Amikor rakodtak, Greenstreet odaadta a kesztyűjét Clarknak azzal, hogy tartsa egy kicsit. De a nagy sietségben, hogy még a kedvező dagállyal elindulhassanak, Clark beugrott a *Cairdbe*, és Greenstreet kesztyű nélkül maradt a *Dockeren*. Ahogy evezett, érezte, hogy kezd elfagyni a keze. Fagyhólyagok keletkeztek a tenyerén, és a bennük lévő víz is megfagyott. A hólyagok olyanok lettek, mint a húsába beágyazódott, kemény kavicsok.

Valamivel egy óra után, túl az új táborhelyre vezető út felén, hatalmas sziklához értek, amely a parttól mintegy 400 méterre emelkedett ki a

tengerből. A *Caird* kormányrúdjánál ülő Wild és a *Willst* irányító Crean azt a kézenfekvő megoldást választották, hogy a sziget és a szikla között fognak áthaladni. Worsley azonban, ismét egyik kiszámíthatatlan szeszélye jóvoltából, úgy döntött, hogy kívülről kerüli meg a sziklát. A *Wills* és a *Caird* to-vábbvánszorgott a part mentén, a *Docker* azonban eltűnt szem elől.

A tenger felé kerüléssel a *Docker* túl messzire merészkedett a parttól, így telibe kapta a viharos szelet. A szikla közelében tajték-csíkok szabdalták a vízfelszínt, és a szél letépte, majd dübörögve magával sodorta a hullámok taraját. Worsley azonnal rájött, hogy ostobán döntött, és gyorsan a part felé irányította a *Dockert* – Feszítsd neki a hátadat! – kiáltotta az evezősöknek, akik nem is tehettek volna egyebet. De hiába dőltek bele a szélbe, csak annyit értek el, hogy meg tudtak maradni a helyükön; nyilvánvaló volt azonban, hogy ennyit se bírhatnak sokáig.

Worsley hirtelen felugrott, átadta a kormányrudat Greenstreetnek, ő maga pedig átvette Greenstreet evezőjét. Újult erővel, eszeveszett tempóban látott hozzá. A másik két evezőnél ülő Macklin és Kerr valahogy fel tudta venni az iramot, így lassan araszolgatva egyre közelebb kerültek a sziklához és végül el is érték. Átmenetileg szélárnyékba kerültek, de aztán a szikla felé rohanó hullámok felkapták és sodorni kezdték őket. – Evezz az árral szemben! Az árral szemben! – ordította Worsley.

Sikerült megtartaniuk a csónakot – de csak nagy üggyel-bajjal. A hullámok háromszor is megemelték a Dockert és röpítették a szikla felé, aztán átmenetileg csillapult a szél, így gyorsan kievezhettek a veszélyes övezetből. Greenstreet átvette az evezőt, és folytatták útjukat a szárazföld felé.

A küzdelem kellős közepén Macklin jobb kezéről lecsúszott a kesztyű; Macklin most vette észre, hogy fedetlen ujjai megfagytak és már egészen elfehéredtek, de még annyi időre sem merte abbahagyni az evezést, amíg bebugyolálhatná a kezét.

Elmúlt három óra; a *Caird* és a *Wills* már szerencsésen kikötött. Két heverésző fókára leltek a parton; elejtették őket és frissiben lefejtett zsírjukkal tüzet gyújtottak. Shackleton a viharos tengert fürkészte, hátha végre felbukkan a *Docker*. Végül az egyik földnyúlvány hegyénél aprócska, sötét pont jelent meg a szürke ködben: a Docker a szembeszéllel küszködve igyekezett a part felé. Úgy látszott, sikerrrel jár, de ekkor a sziklaormokról

váratlanul újabb széllökés zúdult rá.

Worsley ismét átvette Greenstreettől az evezést, s ezúttal az öreg McLeod is felkapott egy törött evezőcsonkot, hogy csekélyke erejével segítse haladásukat. Talán éppen erre a többletre volt szükség, mert elérték a zátonyt. Worsley gyorsan visszavette a kormányrudat és átvezette a csónakot a sziklazátonyok között.

Abban a pillanatban, amikor a csónak orra partot ért, Greenstreet átlendítette elgémberedett lábait a csónak peremén és kisántikált a sekély vízből. Észrevette a frissen leölt fókák teteméből felszálló párát, odabotorkált, és összefagyott kezét a még meleg belek közé dugta.

MÁSODIK FEJEZET

Mindannyian parton voltak ismét, sértetlenül. De most nyoma sem volt annak a felszabadult örömnek, amely a harminc órával korábbi partraszállást kísérte. Ahogy egyikük megfogalmazta, rájöttek, hogy „az Elefántsziget csalóka ábránddal kecsegtetett”. Azóta felfedte nekik igazi arcát, és az az arc csúnya volt.

Miután szemügyre vették új táborhelyüket, már abban sem voltak biztosak, hogy a költözés megérte a fáradságot. Körülbelül 30 méter széles, sziklás földnyelven álltak, amely valóban nyelvként nyúlt ki egy 140 méternyire a szárazföldbe hatoló, hatalmas gleccser alól. A földnyelv meredeken emelkedett ki a tengerből, és magasabb szakaszai minden jel szerint a dagályszint fölé estek. Egyébként teljesen csupasz volt, és a part közvetlen közelétől eltekintve egyetlen kis szikla sem akadt rajta, amely mögé behúzódva védelmet találhattak volna a szél ellen.

„Elképzelni sem lehet barátságtalanabb helyet – írta Macklin. – A szél annyira felerősödött, hogy vele szemben alig tudtunk járni, és sehol egy szélvédett hely, sehol egy zug, ahol menedéket találnánk.” Amikor a matrózok fel akarták verni a négyes sátrat, a szél alábújt és egy méteren fölhasította az elvásott vásznat. Néhány perccel később az öreg abroncsos sátrat cibálta meg, rongyos cafatokra tépve az egészet. Az emberek nem próbálkoztak a sátrak megjavításával, mert közben besötétedett, és amúgy is fütyültek rá. Amennyire tudták, leterítették a földre és kisimították a sátorlapokat, nehezéknek köveket rakva rájuk. Aztán kigöngyölték az út során újból átnedvesedett hálózsákokat, lefeküdtek, és már aludtak is.

Egész éjszaka süvített a szél a hegyekből. Beleakaszkodott a legsúlyosabb csónakba, a *Dockerbe* és felfordította. Éjszakai őrsége során McIlroy tehetetlenül nézte végig, ahogy a szél felkap egy régi, rongyos takarókkal teli zsákot és kiröpíti a nyílt tengerre. A földön alvó embereket csaknem ellepte a testükön fennakadt és felgyűlt hó. Hajnali négykor már mindenki a puszta földön aludt, mert a még álló sátrakat is le kellett bontani, nehogy elvigye őket a szél.

Másnap és még a következő napon is tartott a hóvihar. Szinte senki sem

mozdult a hálózsák gyatra oltalmából délelőtt 11-ig, amikor Shackleton kiadta az utasítást, hogy mindannyian induljanak pingvinvadászatra. Orde-Lees így ír: „A hóvihar nem enyhült, sőt erősödött. Lehetetlen volt szembefordulni a széllel. A szél minden levegővételkor havat fújt az ember torkába, meg lehetett fulladni tőle.” A szigeten tanyázó mintegy kétszáz pingvinből hetvenhetet sikerült elejteniük. „Fagytól kisebesedett kezünkkel fájdalmas munka volt megnyúzni őket – folytatja Orde-Lees –, mert ilyen hóviharban alig néhény perc alatt megcsípi a fagy az ember csupasz kezét. Hiába kerestünk menedéket… csak a pingvintetemek melegének köszönhetjük, hogy megmenekült a kezünk.”

Éjszaka kissé kitisztult az idő; a termetes sziklák sötéten rajzolódtak ki a csillagos égboltra. Reggel új hóvihar kezdődött, de szerencsére nem volt olyan heves, mint az előző.

Április 20-a csak egyetlenegy okból számított jeles napnak: Shackleton ekkor jelentette be hivatalosan, amit már régóta várt mindenki. Öt embert maga mellé véve a *Caird* fedélzetén útnak indul a Déli-Georgia-szigetre, hogy segítséget hozzon. Amint végeznek a *Caird* javításával és elegendő élelmük lesz az útra, nekivágnak.

A bejelentés senkit sem lepett meg, szükségtelen volt formálisan is közzétenni. Jóval azelőtt, hogy elhagyták Türelemtábort, többször is nyíltan megvitatták ezt a kérdést. Tisztában voltak vele, hogy bármelyik szigeten kötnek is ki, valakinek mindenképpen csónakba kell ülnie, hogy segítséget hozzon az egész társaság megmentésére. Noha a térkép alapján nem látszott logikusnak a kijelölt úti cél, senki sem emelt szót ellene.

Három célpont jöhetett számításba. A legközelebbi a Horn-fok volt, nevezetesen a Tierra del Fuego – a Tűzföld –, körülbelül 930 kilométerre északnyugat felé. A másik Port Stanley kikötője a Falkland-szigeteken, mintegy 1000 kilométernyire, szinte egyenesen északi irányban. Végül a Déli-Georgia, legalább 1500 kilométerre északkelet felé. Az utóbbi ugyan jó másfélszer olyan messze volt, mint a Horn-fok, de az időjárási viszonyok mindenképpen mellette szóltak.

A Drake-átjáró viszonyait meghatározza egy keleti áramlat, amely a források szerint napi 110 kilométeres sebességgel halad, és ugyanilyen irányban szinte szüntelenül erős szelek fújnak. Ahhoz, hogy a Horn-fokra

vagy a Falkland-szigetekre eljussanak, ezzel a két kolosszális természeti erővel kellene megküzdeniük; már az is vakmerőség volt, hogy egy alig 7 méteres csónakkal akartak nekivágni a közismerten viharos vidéknek, de legalább nem széllel szemben. A Déli-Georgia-szigetre vezető úton viszont többnyire hátszéllel hajózhatnak majd – legalábbis elméletileg.

Mindezt alaposan, többször is meghányták-vetették. Bár csekély volt az esélye, hogy a *Caird* valóban eljut a Déli-Georgia-szigetre, sokan szerettek volna Shackletonnal tartani. Az a kilátás, hogy ott maradjanak és teljes bizonytalanságban várakozzanak, sőt valószínűleg át is teleljenek a gyűlöletes kis szigeten, egyáltalán nem volt vonzó.

Shackleton, miután hosszasan tanácskozott Wilddal, már nemcsak azt döntötte el, hogy kit visz magával, hanem azt is, hogy kit nem szabad a szigeten hagynia. Worsley nélkülözhetetlen volt. Legalább 1500 kilométert kell hajózniuk a földkerekség legviharosabb tengerén. Úti céljuk egy, legszélesebb részén is alig 45 kilométer széles sziget. Hogy egy nyitott csónakkal ekkora távolságot megtegyenek, olyan körülmények között, melyeknek a puszta gondolata is hajmeresztő, ráadásul megtaláljanak valamit, ami a térképen nem nagyobb egy gombostű fejénél, mindez Worsley navigációs képességeit is keményen próbára fogja tenni. Shackleton Worsley mellett Creant, McNeisht, Vincentet és McCarthyt választotta.

Crean szívós, sokat próbált tengerész volt, aki szó nélkül tette, amit mondtak neki. Shackleton nem vette biztosra, hogy a nyers modorú, durva Crean jól viselné a kényszerű és talán hosszú várakozást, ha a szigeten maradna. Az ötvenhetedik évében járó McNeish valójában teljesen alkalmatlan volt az útra. Shackleton és Wild azonban úgy érezték, McNeish továbbra is potenciális bajkeverő, akit nem tanácsos a szigeten hagyni. Ha pedig a Cairdet megrongálja a jég – ami egyáltalán nem volt elképzelhetetlen –, akkor McNeish szakértelme kincset ér. Vincentnek ugyanazt lehetett felróni, mint McNeishnek: nehéz helyzetben nem állja a sarat és bizonyára rosszul viselné a tehetetlen vesztegléstet a szigeten. Mellette szólt viszont, hogy a Türelemtábor óta nem volt vele baj, és hatalmas testi ereje bármikor jól jöhetett. Az előzőekkel ellentétben Timothy McCarthy soha, senkinek nem okozott gondot, és mindenki kedvelte. Azért esett rá Shackleton választása, mert tapasztalt tengerész és erős, bivalytermetű ember volt.

Miután Shackleton bejelentette döntését, McNeish és Marston nekiláttak leszerelni a *Docker* magasított peremét, hogy valami fedélzetfélét ácsoljanak belőle a *Cairdre*. A hóvihar kegyetlenül megnehezítette a munkájukat.

A többiek igyekeztek kényelmesebbé tenni a tábort. Kimustrált ládákból, kövekből és vitorlavászon-darabokból új bódét eszkábáltak össze a tábori konyhának. Blackboro és a szívrohama után még mindig gyengélkedő Rickenson állapota miatt Shackleton engedélyezte, hogy felfordítsák a *Dockert*, amely mögött az ötös sátor lakói menedékbe húzódhattak. Igyekeztek mindenféle fortéllyal ellenállóvá tenni ezt az új hajlékot az időjárással szemben: egyik oldalát betapasztották hóval és sárral, a másik oldalt pedig takarókkal, kabátokkal és vitorlavászon-darabokkal bélelték ki. Semmit se tudtak azonban tenni a csónak alatti talajjal, amely olvadt hó és benne feloldódott pingvinürülék bűzös egyvelege volt. Ez a kellemetlen körülmény annyira zavarta őket, hogy aludni is alig tudtak tőle. Három nap és három éjjel tartott a hóvihar. Az erős szél, melynek sebességét Hussey óránként 220 kilométeresre becsülte, mindenhová behordta a porhavat, még a hálózsákok végébe is – pedig azoknak a hosszú tengeri út óta még csak esélyük sem volt arra, hogy kiszáradjanak.

Az erős szél miatt néha pusztán előmerészkedni is kész veszély volt. Olykor kisebb jégdarabok röpködtek a levegőben. Egyszer a szél felkapott a konyha mellől egy közel ötvenliteres főzőüstöt, és olyan messzire vitte, hogy már alig látták, s csak akkor ejtette a tengerbe. A matrózoknak a tálkájuk lett oda, amikor egy pillanatra letették a hooshsal teli edényeket egy sziklára; a tálkák egyszerűen eltűntek. Egy másik alkalommal McLeod terítette ki száradni a börberikabátját, „rajta két akkora kővel, mint a saját feje”. Alig fordult el, a szél lefújta róla a köveket, és már vitte is az esőkabátot. Voltak, akiknek a kesztyűjét fújta el a szél. Bár a tartalékokat letakarták erős vitorlavászonnal, annak szélét pedig jókora kövekkel rakták ki, a szél befurakodott a ponyva alá, és kisebb tárgyakat ragadott magával.

A mostoha körülmények ellenére másnap is folytatták a Caird felszerelését. McNeish, Marston és McLeod keresztben a csónak felső peremére erősítették egy szétbontott szán talpait, és ez lett a készülő fedélzet tartóváza. Ezekre szögezték az üres élelmiszeres ládákból nyert, rétegelt deszkákat, és vitorlavászonból nekiláttak valamiféle védőborítást készíteni

hozzá. Kiemelték a *Docker* főárbocát és belülről a *Caird* gerincéhez erősítették, abban a reményben, hogy így talán nem roppanhat ketté a csónak, ha viharba keveredik.

Worsley rendszeresen fölmászott egy 45 méter magas sziklaperemre a pingvintelep közelében, és onnan figyelte a jégképződést. A part mentén töredezett jégtáblákból álló, keskeny sáv formálódott, de nem látszott áthatolhatatlanul vastagnak. Worsleyt elsősorban az aggasztotta, hogy az állandó ködben nem tudja bemérni földrajzi helyzetüket, pedig a mérési eredmények segítségével szeremé ellenőrizni egyetlen megmaradt kronométerének pontosságát. Ha nem sikerül elvégeznie a mérést, adatok hiányában csak remélhetik, hogy a kronométer pontos.

Greenstreet kezén valamelyest gyógyultak a fagyási sérülések, így Bakewell-lel együtt azt a feladatot kapta, hogy készítse elő a *Caird* ballasztját. Vitorlavászon zsákokba agyagpalát varrtak, mindegyikbe ötven kilogrammot. A fagyott vitorlavásznat harminc centiméterenként kellett felpuhítaniuk a zsírkályha tüzénél. A melegtől és az érdes kövektől Greenstreet kezén kifakadtak a fagysérülések hólyagjai, aztán vérezni kezdtek.

Egyéb fontos utazási előkészületeket is tettek. Hurley unszolására Shackleton az alábbi levelet írta a fényképész naplójába:

1916. április 21.
Annak, akit illet, lásd végrendeletem végrehajtói stb.
Következő utasításaimat alább saját kezű aláírásommal hitelesítem.

Amennyiben nem élném túl a tengeri utat Déli-Georgia szigetére, ezennel Frank Hurleyt teszem felelőssé & őt hatalmazom fel, hogy legjobb belátása szerint felhasználja az expedíció során készített valamennyi filmet & a filmek & negatívok alapján készült fényképeket, miután pedig megfelelő módon felhasználta őket, a fent említett filmek & negatívok Frank Hurley tulajdonába mennek át, míg a végrehajtóimat megillető összegeket az expedíciós út előtt megkötött szerződésben foglaltaknak megfelelően kell majd kifizetni. A filmek & negatívok felhasználási joga az első közzétételt követő tizennyolc hónap múlva hatályát veszti.

Nagy távcsövemet ezennel Frank Hurleyre hagyom.

E. H. Shackleton

Tanú
John Vincent

Másnap újult erővel tombolt a hófúvás. Többek arcát felsebezték a levegőben kavargó jég-és kődarabok. Az ítéletidőben a legegyszerűbb étel megfőzésén túl szó sem lehetett más munkáról, így naphosszat mindenki a hálózsákjában maradt. Wild azt jósolta, hogy ha a kegyetlen időjárás nem enyhül hamarosan, a gyengébbek nem fognak életben maradni. Shackleton félrevonta Macklint, és titokban megkérdezte, hogy ilyen körülmények között szerinte meddig bírhatják ki a szigeten maradók. Macklin úgy vélte, körülbelül egy hónapig. Az éjszaka során szerencsére jelentősen enyhült a szél, de továbbra is sűrűn hullt a hó, és erősen lehűlt a hőmérséklet. Reggel McNeish ismét nekiállt a Caird átalakításának. Már csak a vitorlavászon-borítás volt hátra. Alf Cheetham és Timothy McCarthy kapták azt a feladatot, hogy összevarrják a vászondarabokat, a csontig hatoló hidegben azonban olyannyira megmerevedett az anyag, hogy minden egyes öltésnél harapófogóval kellett áthúzniuk rajta a tűt.

Ugyanakkor a szigeten maradók boldogulásáról is gondoskodni kellett. Eleinte azt fontolgatták, hogy építenek egy kőházat, de sehol sem akadt olyan kő, amelyet már ne mosott volna csaknem gömbölyűre a tenger; mivel pedig nem találtak cementként használható anyagot sem, le kellett mondaniuk a házról. Ekkor egy csákánnyal és lapáttal felszerelkezett csoport nekiállt barlangot vájni a gleccser part felőli végébe, ahol a földnyelv kezdődött. De a jég majdnem olyan kemény volt, mint a kőszikla, és nagyon lassan haladtak.

Shackleton egész nap felügyelte a különféle munkálatokat. Megállapította, hogy a *Caird* hamarosan elkészül, és bejelentette, hogy amint engedi az időjárás, útnak indulnak. Estefelé ígéretesebbnek lászott az idő, ezért utasította Orde-Leest és Vincentet, hogy olvasszanak jeget a két víztartályba, amit majd magukkal visznek a Cairden. Próbáltak tiszta édesvizet nyerni a gleccserből, de annak anyaga mindenhol enyhén sós volt a ráfagyott sós víz-permettől. Amikor elkészültek, Orde-Lees mintát vitt belőle Shackletonnak, hogy kóstolja meg. Shackleton érezte a sós mellékízt, de azt mondta, hogy a víz megfelel.

Shackleton Wilddal tanácskozva töltötte szinte az egész éjszakát; megbeszélésük számtalan kérdésre kiterjedt, attól kezdve, hogy mi a teendő, ha az elfogadhatónak ítélt időn túl sem érkezne értük mentőcsapat, egészen odáig, hogy hogyan osszák el a dohányt. Amikor mindent megbeszéltek, Shackleton a következő levelet írta a naplójába, amelyet aztán Wildnál hagyott:

Elefántsziget, 1916. április 23.

Drága Uram,

Amennyiben nem élném túl a tengeri utat Déli-Georgia szigetére, tegyen meg mindent, ami módjában áll, az emberek megmentéséért. Attól a pillanattól kezdve, hogy csónakunk elhagyja ezt a szigetet, Ön a teljhatalmú parancsnok, akinek a többiek engedelmességgel tartoznak. Angliába visszatérve tegyen jelentést a Bizottságnak. Kérem Önt, hogy Leesszel és Hurleyvel írja meg a könyvet. Tartsák szem előtt az érdekeimet. Egy másik levélben megfogja találni az előadás-sorozattal kapcsolatos egyezség feltételeit; Ön Angliában, Nagy-Britanniában és Európában, Hurley pedig az Amerikai Egyesült Államokban tarthat előadásokat. Minden bizalmam az Öné, ahogy eddig is volt, Isten segítse munkáját egész életében. Adja át üdvözletemet szeretteimnek, és mondja meg nekik, hogy megtettem mindent, mi tőlem tellett.

őszinte híve, E. H. Shackleton

HARMADIK FEJEZET

Az egymást váltó őrök egész éjszaka az időjárás enyhülését lesték; végre kora hajnalban bekövetkezett, amit vártak. Jelentősen csillapodott a szél, a szolgálatos őr pedig azonnal értesítette Shackletont, aki kiadta a parancsot, hogy pirkadatkor mindenkit ébresszenek fel. Az emberek már valamivel hat előtt talpon voltak.

McNeish elvonult, hogy elvégezze az utolsó simításokat a *Caird* ponyvafedélzetén, Green és Orde-Lees pedig fókazsírt olvasztottak, hogy ha különösen rossz idő miatt veszteglésre kényszerülnek, legyen mit a vízre önteniük. Mások a felszerelést és az élelmiszert készítették be a csónakba.

A *Caird* legénysége hat hétre elegendő élelmiszert vitt magával, ami három láda féltve őrzött expedíciós élelemből, két láda préselt dióból, nagyobb mennyiségű kétszersültből, valamint a meleg italok készítésére alkalmas tejporból és marhahúsleves-kockából állt. Primuszfőzőn fognak főzni, és mindjárt kettőt visznek magukkal, az egyiket tartaléknak. Ami kevés fölösleges zoknit és kesztyűt össze tudtak szedni, mind a *Cairdhez* került, akárcsak a hat rénszarvasbőr hálózsák.

Ami a felszerelést illeti, egy távcsövet, egy prizmás tájolót, egy – eredetileg a szárazföldön szánkóval átkelő csoportnak összekészített – gyógyszeres ládikát, négy evezőt, egy merítőlapátot, a Hurley fabrikálta szivattyút, egy vadászpuskát és némi lőszert, egy hullámhorgonyt, horgászzsinórt, néhány gyertyát és gyufát készítettek össze. Worsley maga szedte össze a navigációs segédeszközöket. Saját szextánsán kívül eltette Hudsonét is, valamint a nélkülözhetetlen navigációs táblázatokat és a teljes térképkészletet. Egy dobozba helyezte az egészet, és azt megpróbálta teljesen vízhatlan módon lezárni. A nyakában még mindig ott lógott egyetlen kronométere. Amikor az *Endurance* elindult Angliából, huszonnégy darab volt a fedélzetén, de csak ez az egyetlenegy maradt meg.

A búcsúreggelire Shackleton két szelet kétszersülttel és tíz deka lekvárral toldotta meg a fejadagot. Az emberek körben állva falatoztak és tréfálkoztak. A matrózok azzal ugratták McCarthyt, hogy vigyázzon, nehogy vizes legyen a lába az utazás alatt. Worsleyt figyelmeztették, hogy ne egye

ám túl magát, amikor végre megérkezik a civilizált világba, Creannel pedig megígértették, hogy nekik is hagy csinos lányokat, mire ők is „előkerülnek”. De a levegőben érezhetően feszültség rezgett. Mindkét csoport tudta, könnyen meglehet, hogy sosem látják viszont egymást.

Valamivel reggeli után előbújt a nap. Worsley előkapta a szextánst és gyorsan bemérte földrajzi helyzetüket. Számításaiból kiderült, hogy a kronométer meglehetősen pontos. Ez mindenesetre kedvező előjel volt.

Kilenc óra körül Shackleton és Worsley felmentek a kilátóhelyre, hogy megszemléljék a jéghelyzetet a nyílt tenger felé. Körülbelül 10 kilométerre a parttal párhuzamos jégtábla-tömörülést vettek észre, de egy csatorna is nyílt rajta, amelyen a *Caird* könnyűszerrel átfért. Mire visszatértek a táborba, McNeish is befejezte a munkát; a csónak készen állt.

A körülményekhez képest McNeish nagyszerű munkát végzett. Teljesen befedte a csónak fedélzetét vitorlavászonnal, kivéve a százhúsz centiméter hosszú és hatvan centiméter széles lejáratot a farrészben. Húzókötelek futottak hátra gyeplőszerűen a kormánylapáthoz, amely így elölről is kezelhetővé vált. Szemre kifejezetten masszívnak tűnt a csónak.

Mindenkit mozgósítottak a vízre bocsátáshoz. A csónak jó hosszú orrkötélen, tatjával a tenger felé állt. Megpróbálták beemelni a vízre, a sűrű, vulkanikus föveny azonban nem engedte. Marston, Greenstreet, Orde-Lees és Kerr térdig gázoltak a jéghideg vízbe, és miközben a többiek a partról lökték a hajót, ők lentről igyekeztek kiszabadítani. A csónak azonban nem moccant. Wild megpróbálta egy evezővel megemelni az orrát, míg a többiek tolták. De az evező eltört, a csónak maradt. A *Caird* legénysége, Shackleton kivételével, felmászott a fedélzetre, hátha sikerül evezőkkel arrébb tolniuk. Közben egy nagy hullám futott ki a partra, és a csónak a visszahúzódó ár hátán kilendült a vízre.

Amint szabad felületre ért, a fedélzetén ülő öt férfi súlya megbillentette, és a csónak hirtelen erőteljesen jobbra dőlt. Vincent és McNeish beleesett a vízbe. Mindketten azonnal úszni kezdtek a part felé, sűrű káromkodások közepette. Vincent elcserélte az alsóját és a nadrágját How félszáraz ruhadarabjaival, de McNeish senkivel sem volt hajlandó cserélni; csuromvizesen mászott vissza a csónakba.

A Cairddel aztán a zátonyon túlra eveztek, ahol orrkötélen ringatózva várta meg, hogy a *Willst* is vízre tegyék a fél tonna ballaszttal. Miután ezt

átrakodták a *Cairdbe*, a *Wills* újabb fordulót tett, ezúttal negyed tonna zsákolt ballasztot és mintegy 230 kilogramm súlyú nagy követ vitt ki a *Cairdre*.

Shackleton is útra készen állt. Utoljára váltott még néhány szót Wilddal, majd kezet ráztak. Berakodták a *Willsbe* az élelmiszerkészletet, aztán beszállt Shackleton és Vincent; távolodni kezdtek a parttól.

– Sok szerencsét, Főnök! – kiáltották utána a partról. Shackleton hátrafordult és gyorsan búcsút intett nekik.

A *Cairdhez* érve Shackleton és Vincent átugrottak a másik csónak fedélzetére, és fürgén átadogatták az élelmiszeres csomagokat az indulásra váró hajóra.

Aztán a *Wills* visszafordult az utolsó rakományért, a két nyolcvanliteres víztartályért és az utasok víztartalékait kiegészítő, hatvan kilogrammnyi jégért. A nagy súly miatt a *Wills* farához kötözve vitték ki a tartályokat. Ám a kis zátony fölött egy hatalmas hullám megdobta és oldalával a hullámtörés felé fordította a csónakot, amely ugyan átjutott végül a zátonyon, de az egyik víztartály elszabadult és sodródni kezdett a part felé. A *Wills* gyorsan átadta rakományát a várakozó *Cairdnek*, és az elbitangolt víztartály után eredt. Csak a partnál sikerült utolérni, aztán visszatértek vele a *Cairdhez*.

A két csónak néhány percig egymás mellett ringott a hullámokon. Shackleton már alig várta, hogy indulhasson, ezért gyors iramot diktált a ballaszt és a többi felszerelés átrakodásának. Amikor elkészültek, a két csónak legénysége áthajolt a csónakok peremén, és kezet ráztak. Újra elsütöttek néhány ideges tréfát. Aztán a *Wills* elindult vissza, a partra.

Fél egy felé járt. A *Caird* három kis vitorlája már az árbocokon lengett, és a parton állók látták, amint McCarthy jelez a *Caird* orrából, hogy oldozzák el a kötelet; Wild eloldozta, McCarthy pedig becsörlőzte a fedélzetre. A parton álló csoport háromszoros éljent kiáltott, amire a megtörő hullámok moraján át három halkabb kurjantás érkezett válaszul.

A *Caird* vitorláiba belekapott a szél. Worsley északnak fordította a csónak orrát.

„Meglepő sebességgel haladtak ahhoz képest, hogy milyen kicsi a csónak – jegyezte fel Orde-Lees. – Néztünk utánuk, míg csak el nem tűntek a láthatáron, ami nem sokáig tartott, mert az ilyen kis csónak hamar elvész az ember szeme elől a hatalmas, hullámzó óceánon; a hullámvölgyekben mindig

eltűnt, aztán egyszer csak vitorlástul, mindenestül elenyészett.”

NEGYEDIK FEJEZET

A parton maradt huszonkét férfi már nem a tengert, hanem a szárazföldet nézte; az izgalmaknak vége szakadt, és megkezdődött a hosszú, idegőrlő várakozás. Jól tudták, hogy helyzetük majdnem teljesen reménytelen. A Caird elvitorlázott, és magával vitte a legjavát mindannak, ami jelentett számukra valamit.

Kicsit később kihúzták a partra a *Willst*, felfordították és alája bújtak. „Ahogy ott ültünk kényelmetlenül kuporogva, összezsúfolva, átázva – írta Macklin – egyre azon törtük a fejünket, hogyan fogjuk átvészelni az előttünk álló teljes hónapot, hiszen… legalább ennyi ideig kell várnunk, míg értünk jönnek.” Ez pedig – ahogy maga Macklin is elismerte – „a legoptimistább” változat volt, amely legalább egy tucat reményteli feltételezésen alapul, mindenekelőtt azon, hogy a *Caird* célba ér.

Ebből a szempontból bizakodó volt a közhangulat, legalábbis egymás előtt bizakodónak mutatkoztak. Nem is tehettek másként. Minden más magatartás egyenlő lett volna annak beismerésével, hogy pusztulásra vannak ítélve. Márpedig ha még reménykedik valamiben az ember, ha a túlélésnek ad még egy utolsó esélyt, akkor a legmostohább körülmények között sem fog arra gondolni, hogy ez az utolsó szalmaszál is kicsúszhat a kezéből.

Korán vacsoráztak és szinte azonnal nyugovóra is tértek. Másnap barátságtalan, homályos, havas-ködös reggelre ébredtek. A kíméletlen időjárás még parancsolóbbá tette annak szükségességét, hogy valami fedelet kerítsenek a fejük fölé, így az összes munkaképes ember visszatért a gleccserre, hogy tovább mélyítsék a falába vájt üreget. Egész álló nap dolgoztak, másnap és harmadnap is. 28-án reggel azonban, négy nappal a *Caird* távozása után, be kellett látniuk, hogy értelmetlen tovább foglalkozni vele. A barlang már elég tágas volt ahhoz, hogy szinte mindannyian elférjenek benne, de amikor benne tartózkodtak, testük melege megolvasztotta a falakat, melyekről kis patakokban csurgott le a víz, eláztatva az üreg alját is.

Csak egy lehetőség maradt – a csónakok. Greenstreet és Marston javasolta, hogy fordítsák fel és támasszák alá a csónakokat úgy, hogy a kettő

egy kunyhó tetejét alkossa; Wild is támogatta az ötletet. Nekiláttak köveket gyűjteni a kunyhó alapjához. Kimerítő munka volt. „Siralmasan le vagyunk gyengülve – írta Orde-Lees. – Akkora köveket, amekkorákat azelőtt könnyűszerrel felemeltünk volna, most meg sem bírunk mozdítani, és ketten-hárman kellünk ahhoz, amit egyébként egy ember vidáman elbírna… Olyan gyöngék vagyunk, mint aki hosszú betegség után lábadozva először kel fel az ágyából."

Megfelelő köveket főleg a földnyelv tenger felőli végében találtak, ami azt jelentette, hogy jó 130 métert kellett cipekedniük a kunyhónak kiszemelt helyszínig. Amikor az alapfalak elérték a százhúsz centiméteres magasságot, rájuk emelték a két felfordított csónakot, egymás mellé. Bő egy óráig tartott, amíg szükség szerint itt-ott megmagasították, másutt alacsonyabbra vették a falat. A néhány szál megmaradt deszkát keresztbe fektették a két csónak gerincén, az egész építmény tetejére pedig sátrat terítettek, és zsinórokkal alaposan kipányvázták. Végül vitorlavásznakat kötöztek az alapfal köré, hogy a kövek közötti réseken ne fújhasson be a szél. A part felőli oldalra került az alapfalon hagyott bejárati nyílás, amely elé két, egymást fedő takarót függesztettek, hogy kint tartsák a hideget.

Wild végül beköltözhetőnek nyilvánította a kunyhót, az emberek pedig összeszedték az átnedvesedett hálózsákokat és bemásztak. Mindenki oda telepedett le, ahová akart, és néhányan mindjárt fel is másztak az emeletre, vagyis a felfordított csónakok evezőpadjaira. Mások a földön kerestek megfelelő helyet maguknak, ahol éppen kényelmesebbnek, szárazabbnak vagy melegebbnek találták. Délután háromnegyed ötkor megvacsoráztak, és evés után holtfáradtan azonnal hálózsákba bújtak. Az első néhány órában álomtalanul, ájultan aludtak, de nem sokkal éjfél után feltámadt a hóvihar, és hajnalig a legjobb esetben is csak nyugtalan pihenésre számíthattak. A sziklaormokról lerohanó, bömbölő szélvihar rázta a kunyhót, és úgy látszott, mintha bármelyik lökés lesodorhatná a tetőként szolgáló csónakokat. A hó minden kis zugba befurakodott, ezernyi kis nyíláson nyomult befelé. De virradatkor még mindig állt a kunyhó.

„…és aztán milyen nyomorúságos volt a felkelés! – írta Macklin. – Mindent vastagon beborított a hó, lábbelink annyira megfagyott, hogy csak apránként, kínkeservesen tudtuk felhúzni, és az egész kunyhóban nem akadt egyetlen pár száraz vagy meleg kesztyű. Azt hiszem, ez volt életem

legboldogtalanabb reggele – minden igyekezetünk oly reménytelennek tűnt, s mintha a Sors végérvényesen eltökélte volna, hogy végez velünk. Az emberek csak ültek és átkozódtak, nem éppen hangosan, de felfokozott érzelmekkel, nem titkolva, mennyire gyűlölik ezt a szigetet, ahol menedéket reméltünk találni."

De ha élni akartak, meg kellett dolgozniuk érte. Nagyon hideg volt, és néha olyan erősen fújt a szél, hogy odabent kellett megvárniuk dühe csillapodását. De a hideg és a szél ellenére megpróbálták biztonságosabbá tenni a kunyhót. Néhányan megigazították a tetőn kifeszített sátrat, és még erősebben kipányvázták a feszítőkötelekkel. Mások pokrócdarabokat tömködtek az alapfal réseibe, és a partról odahordott nedves földdel tapasztották körbe, hogy valamelyest szigeteljék.

Másnap éjjel is tombolt a vihar. A hó ismét beférkőzött a kunyhóba, de korántsem annyi, mint az előző éjszaka. Április 30-án reggel James, Hudson és Hurley, akik addig a sátrukban próbáltak aludni, nem bírták tovább, és beköltöztek a többiekhez a kunyhóba. „Fedezék és felszerelés nélkül itt szinte elviselhetetlen az élet", írta Hurley. Ahogy a szél újra meg újra megmutatta a kunyhó gyenge pontjait, sorra tömték be a réseket, és menedékük egyre lakhatóbb lett.

Főzni is próbáltak a kunyhóban, de két nap után Green füstvakságot kapott, és ideiglenesen Hurleynek kellett átvennie tőle a szakácskodást. Jelentősen enyhült a füst problémája, amikor kéményt vezettek ki a tetőn, a két csónak között. Innentől fogva azonban gyakran előfordult, hogy vad, szeszélyes szelek bújtak be a kunyhóba a kéményen át, sűrűn gomolygó, fekete füstöt kavarva odabent, az embereknek pedig fuldokolva, könnyező szemmel ki kellett menekülniük a szabadba.

Napközben elegendő fény szűrődött be a vászontetőn, így aránylag könnyen el tudtak igazodni a kunyhóban, de jóval alkonyat előtt már olyan sötét volt odabent, hogy semmit sem lehetett látni. Marston és Hurley kikísérleteztek és sikeresen ki is próbáltak egy lámpást: kisebb edénybe fókazsírt tettek és kötözőpólyacsíkokat lógattak bele kanócnak. A mécses gyenge lángocskájának fényénél még olvasni is lehetett, ha egy méternél nem voltak tőle távolabb. így apránként sok apró kellemetlenséget sikerült orvosolniuk.

Május 2-án, nyolc nappal a *Caird* távozása és bő két héttel a szigetre

érkezésük után, végre kisütött a nap. Sietve kihordták és kiterítették száradni a hálózsákokat. 3-án és 4-én is szép maradt az idő. Háromnapi napsütés sem bizonyult elegendőnek ahhoz, hogy teljesen megszáradjanak a hálózsákok, de így is lenyűgöző volt az eredmény, „…máris sokkal szárazabbak vagyunk, mint ahogy egyáltalán remélni mertük volna”, jegyezte fel James.

Hosszas eszmecseréket folytattak arról, hány nap alatt érhet a *Caird* a Déli-Georgia-szigetre, és mennyi időnek kell még azután eltelnie, míg megérkezik az értük küldött mentőhajó. A legbizakodóbb nézet szerint május 12-én, tehát már egy hét elteltével várhatták a hajó felbukkanását. A mértéktartóbb álláspont képviselői úgy vélték, június 1-je előtt semmiképpen nem számíthatnak segítségre. Ez a nézet természetesen a túlzott reménykedés megfékezésére fogalmazódott meg. De már május 8-án, vagyis jóval mielőtt bármi történhetett volna, valamennyien amiatt aggodalmaskodtak, hogy a sziget körüli jegesedés nem állhatja-e útját a közeledő mentőhajónak.

Aggodalmukegyáltalán nem volt alaptalan. Május a déli féltekén az északi novembernek felel meg, és ebből a hónapból már eltelt egy hét. Hetek, talán csak napok kérdése, és nyakukon a tél. Ha pedig a tél valóban beköszönt, nagy valószínűséggel teljesen körülzárja a jég a szigetet, meghiúsítva minden közeledési kísérletet. Május 12-én Macklin így írt: „K felől fújó szél. A zajló jég hamarosan újra elrekeszti nekünk az öblöt – csak ne most mindjárt, hiszen reményeink szerint bármelyik nap megjöhet a Megmentő Hajó.”

Volt dolguk bőven, bár fél szemmel egyre a tengert kémlelték. Pingvinre vadásztak, néha fóka is akadt, és jeget gyűjtöttek, amiből édesvizet olvasztottak. Hosszú órákat töltöttek a húshalom körül röpködő, galambszerű kis dögevők, a tokoscsőrű madarak hajkurászásával. Evezőből zászlórudat készítettek, és kitűzték az általuk megközelíthető legmagasabb pontra. Képtelenül és meghökkentő módon a Royal Yacht Club lobogója dacolt a zászlórúdon az Elefántsziget félelmetes orkánjaival, hogy már messziről üdvözölje a várva várt hajót.

Macklin és McIlroy ellátták a betegeket. Kerrnek megfájdult a foga, Macklin kihúzta. „Valószínűleg elég visszataszító voltam mint fogorvos – írta Macklin. – De itt nincs mód a kíméletesség-re. »Gyere a kunyhó elé, és nyisd ki a szád!« – se kokain, se érzéstelenítő.”

Wordie keze elfertőződött, Holnessnek pedig árpa nőtt a szemére. Rickenson lassanként kezdett felépülni a partraszállás napján elszenvedett szívrohamból, de a csuklóján sehogy sem akartak gyógyulni a sós víz okozta kelések. Greenstreet lába még a csónakút során elfagyott, sérülései nem javultak; gyakorlatilag nem hagyta el a hálózsákját.

Hudson nyugtalanító állapotban volt. A keze ugyan határozottan javult, de kiderült, hogy a fájdalom a bal farában, amelyet a csónakúton érzett először, és amely azóta is szüntelenül gyötörte, egy óriási tályog következménye. Nem gyógyultak a csónakút során elszenvedett lelki sérülései sem. Órákon át feküdt szótlanul a hálózsákjában, és úgy tűnt, nem érdekli, teljesen hidegen hagyja, ami körülötte történik.

Blackboro volt a legsúlyosabb beteg. A jobb lába gyógyulni látszott, és volt rá remény, hogy meg lehet menteni. Bal lába ujjaiban azonban megindult az üszkösödés. McIlroy, aki ápolta a fiút, elsősorban azt akarta meggátolni, hogy úgynevezett nedves üszkösödés alakuljon ki, mert ilyenkor az elhalt szövet lágy marad, és a többi testrészre is könnyen átterjeszti a betegséget. Száraz üszkösödéskor az elhalt szövetek megfeketednek és megkeményednek. Idővel a szervezet falat emel az elhalt és az élő szövetek közé, így jelentősen csökken a fertőzés veszélye. McIlroy igyekezett gondoskodni róla, hogy Blackboro lába száraz maradjon, és így kialakulhasson a beteg és az ép részek elkülönülése, még mielőtt műtéti beavatkozásra kerülne sor.

Ahogy teltek-múltak a napok, kialakult életük napirendje, amelyhez egyre inkább ragaszkodtak. Esténként, vacsora előtt hosszan fürkészték a tengert, hogy meggyőződjenek róla, még véletlenül sem kerülte el a figyelmüket egy hajóforma, sötét folt vagy egy füstfoszlány a láthatáron. Amikor már biztosak lehettek benne, hogy nincs mentőhajó a láthatáron, bevonultak a kunyhóba vacsorázni.

Ezután Hussey bendzsózott egy kicsit. A zsírlámpák eloltásáig tartó rövid esti időszakot azonban többnyire beszélgetéssel töltötték. Beszéd-vagy vitatémának szinte bármi megfelelt, de elsősorban a megmenekülés foglalkoztatta őket, míg szorosan a második helyen az evés volt a legnépszerűbb téma.

Közkézen forgott Marston „filléres” szakácskönyve, a Penny Cookbook. Minden este kölcsön kellett adnia, így mindig új olvasók merengtek fölötte

csoportosan, eltervezve a képzeletbeli lakomákat, amelyekben majd otthon részük lesz. Orde-Lees egy este ezt írta a naplójába: „Azt akarjuk, hogy szép nagy fakanállal etessenek, és utána paskolják meg a hasunkat a kanállal, akárcsak a koreai gyerekekét, hátha úgy kicsivel több fér, mint rendesen. Vagyis túltápláltak akarunk lenni, rémesen túltápláltak, igen, sokszorosan túltápláltak, de csak zabkásával, cukorral, fekete ribiszkével, tejszínhabos almás pitével, süteménnyel, tejjel, tojással, dzsemmel, mézzel, vajaskenyérrel, pukkadásig, és lepuffantjuk azt, aki megpróbál hússal kínálni minket. Hallani sem akarunk húsról, amíg csak élünk!”

Május 17-én McIlroy közvélemény-kutatást rendezett a kunyhóban. Mindenkitől megkérdezte, mit enne legszívesebben, ha egyfélét választhatna. Az eredmény Orde-Leest igazolta: általános volt az édesség utáni vágyakozás, minél édesebb, annál jobb. ízelítőül:

Clark Devonshire-fánk tejszínnel
James Puding öntettel
McIlroy Narancslekváros puding Devonshire-krémmel
Rickenson Szedres-almás pite tejszínnel
Wild Almafelfújt tejszínnel
Hussey Zabkása cukrosán, tejszínnel
Green Almafánk
Greenstreet Karácsonyi puding
Kerr Fánk öntettel

Néhányan azonban, igaz, kevesen, nem az édességeket részesítették volna előnyben:

Macklin Rántotta meleg pirítóssal
Bakewell Sertéssült zöldbabbal
Cheetham Sertéssült almamártással, burgonyával és fehérrépával
Blackboro egyszerűen vajas kenyérre vágyott.

Green egyszeriben az érdeklődés középpontjában találta magát, ugyanis valamikor egy ideig egy cukrászatban dolgozott mint szakács; társai most fáradhatatlanul faggatták életének e korszakáról – különösen arra voltak

kíváncsiak, kedvére torkoskodhatott-e a munkahelyén.

Hálózsákjában fekve egyik éjjel Hurley hallotta, hogy Wild és McIlroy ételekről beszélgetnek.

– Szereted a fánkot? – kérdezte Wild.

– Aha – felelte McIlroy.

– Elkészíteni is gyerekjáték-mondta Wild. – Én hidegen szeretem, egy kis lekvárral a tetején.

– Nem rossz – értett egyet McIlroy. – De mit szólnál egy jó nagy adag omletthez?

– Az se kutya.

Később Hurley hallotta, hogy két matróz „valami különleges menüről értekezik, amelyet vagdalt, almaszósz, sör és sajt alkot". Aztán Marston, aki minduntalan a szakácskönyvére hivatkozott, parázs vitába keveredett Greennel arról, hogy a zsemlemorzsát kell-e tekinteni minden puding alapjának.

Különböző eszközökkel igyekeztek elkerülni a csüggedést – leginkább álmodozással. De a minden nappal fogyatkozó világosság a közeledő tél jele volt. A nap ekkor valamivel kilenc után kelt és délután három körül nyugodott. Mivel északra voltak a déli sarkkörtől, közel 600 kilométernyire, nem kellett azzal számolniuk, hogy teljesen eltűnik a nap. Az időjárás azonban egyre hidegebb lett.

Macklin ezt jegyezte fel május 22-én: „Nagyon megváltozott a táj mifelénk: hó borít mindent, és tekintélyes jégláb alakult ki a földnyelv mindkét oldalán. Az utóbbi napokban egyre közelebb hatol a jég, és mindenfelé sűrű jégzajlás látszik, ameddig csak ellát a szem, és ez nagyban csökkenti a gyors megmenekülés esélyeit. Ezen a jégzajláson már egyetlen hajó sem lenne képes áthatolni, csak egy szakszerűen megépített jégtörő; egy közönséges fémtestű gőzöst nagyon hamar összezúzna a jég. Ráadásul most már nagyon rövidek a nappalok…"

Nagyjából mindannyian belátták, hogy – legalábbis logikusan gondolkodva – egyre valószínűtlenebb, ha nem éppen teljesen lehetetlen, hogy még a tél beállta előtt megmentsék őket. Május 25-én, egy hónappal és egy nappal a *Caird* távozása után Hurley így írt: „Az időjárás havat és szélviharokat hoz kelet felől. Télies környezetünk az elképzelhető legbarátságtalanabb, legsivárabb jövőt ígéri. Mindannyian beletörődtünk az

áttelelés gondolatába, nem is számítunk semmi másra.”

ÖTÖDIK FEJEZET

Pedig nem törődtek bele – egyáltalán nem. Logikusan talán a sztoikus lemondás látszott a legésszerűbb magatartásnak, mert minimális volt az esélye annak, hogy egy hajó átjuthat a jégen. Csakhogy túl sok minden forgott kockán.

„Minden reggel fölmegyek a dombtetőre – írja június 6-án Macklin –, és bár tudom, hogy képtelenség, mégis reménykednem kell, hátha ezúttal megpillantom a megmentésünkre küldött hajót.” Még a magabiztos Hurley is ezt jegyezte fel: „Mindenki naponta átfürkészi a láthatárt abban a reményben, hogy árbocot vagy hajófüstöt pillant meg az égen.”

Bár sorra múltak a napok, és csak nem bukkant fel a várva várt hajó, számos okát találták a késedelemnek – a jég az oka, a szélviharok, a köd, talán nehéz megtalálni a megfelelő hajót, esetleg a bürokrácia lassítja az indulást –, de mindezen tényezők összessége vagy csak egyik—másik kombinációja is lehet az igazság. Szinte sohasem említették a legkézenfekvőbbet… azt, hogy a *Caird* esetleg odaveszett.

Orde-Lees egyik különösen szókimondó bejegyzésében ez olvasható: „Nem tehetünk róla, az ember egyszerűen aggódik Sir Ernest miatt. Azon töprengünk, vajon hogyan utazhatott, hol van most éppen, és miért nem tudott mindeddig segíteni rajtunk, [de] ez gyakorlatilag tabu; mindenki megtartja magának a véleményét és mindenki mást gondol, és egyikünk sem tudja, mit gondol a másik, miközben nagyon is nyilvánvaló, hogy senki sem meri kimondani, amit valójában gondol.”

Bármit gondoltak is külön-külön, nem tehettek mást, mint hogy várnak és reménykednek. Mindennap más lett a „fűtő”; az ő dolga volt őrizni és pingvinbőrökkel táplálni a tüzet egész nap – a lehető legkevesebb füst mellett. Aztán ott volt a „szabadtéri Böske” feladatköre is; neki kellett víznek való jeget hoznia és ő szedte össze az aznapi főzéshez szükséges fagyott húst. Mindkét feladat fáradságos munkával járt, így sokan igyekeztek elcserélni az ilyesfajta szolgálatot. Fél szelet pingvinsültért általában akadt valaki, aki egy napra átvállalta a fűtői feladatokat.

Az élelmiszer-fejadagok terén is sokféle csereügylet zajlott, és

különböző élelmiszerekből „közös alapok” alakultak. Jellegzetes példa erre az úgynevezett cukorbank: minden tag napi három kockacukra egyikét adta a közösbe, hogy aztán minden hatodik-hetedik napon, amikor rá került a sor, ünnepi lakomát csaphasson belőle. Wild nem ellenezte az ilyesmit, ahogy egyébként is rendszerint rugalmasan és engedékenyen járt el a legtöbb kérdésben. Magatartása segített elkerülni a súrlódásokat, és így az embereknek is volt mivel elfoglalni magukat.

Ha figyelembe vesszük, milyen körülmények között kellett élniük, meglepő, hogy egyáltalán nem került sor komolyabb ellenségeskedésre. Feltehetően azért, mert a kisebb súrlódások viszont szinte örökösen napirenden voltak. Egész álló nap vitatkoztak valamin, és így temérdek feszültséget vezettek le, amely amúgy kórosan felgyűlhetett volna. A közösség gyakorlatilag egy osztály nélküli társadalom leegyszerűsített szerkezetét öltötte fel, ahol mindenki ki merte mondani és ki is mondta, amit gondol. Aki a sötétben véletlenül rálépett valakinek a fejére, miközben kifelé igyekezett, ugyanolyan letolást kapott, mint bárki más, teljesen függetlenül egykori társadalmi rangjától.

Életük talán legkellemetlenebb része éppen ez a kényszerű éjszakai kijárkálás volt. A szenvedő alanynak a kifejezetten e célból égve hagyott, egyetlen zsírlámpa halovány fényénél kellett kibotorkálnia az alvók között, amit szinte lehetetlen volt úgy véghezvinni, hogy rá ne lépjen valakinek valamilyen testrészére. Aztán ki kellett mászni a kunyhó alacsony bejáratán, míg odakint nemegyszer szélvihar dúlt. Sokan már a lábukat is alig tudták kidugni. Olykor kő-és jégdarabok szálltak láthatatlanul a sötétben. Hogy ne kelljen szembesülniük ezekkel a csüggesztő kilátásokkal, inkább megtanultak húgyhólyagjuk kapacitásához mérten uralkodni magukon.

Egy idő után azonban Wild engedett az unszolásnak, így egy kilencliteres benzineskannát rendszeresítettek a kunyhóban éjjeliedénynek. A szabály úgy szólt, hogy annak kell kivinnie és kiürítenie az edényt, akinél a folyadék a peremtől számított öt centiméternyire emelkedik. Ha valakinek vizelnie kellett, és nagyon rossz volt odakint az idő, ébren várt, amíg valaki más fel nem kel, majd a csobogás hangjából megállapíthatta, mennyire telt meg az edény.

Ha baljósan telinek hangzott, akkor igyekezett kitartani reggelig. De volt, aki nem bírta, és fel kellett kelnie. Ilyen helyzetben gyakran előfordult, hogy

az illető – a lehető legnesztelenebb technikával – egészen megtöltötte az edényt, majd visszalopakodott a helyére aludni. A következő ügyfélnek azt kellett tapasztalnia – és ez nem ment indulatmentesen –, hogy tele van az edény, és csak akkor használhatja, ha előbb odakint kiüríti.

A szerencsétlen áldozat ugyanakkor nem sok együttérzésre számíthatott. A legtöbben jópofa tréfának tartották az eljárást, és aki ilyenkor kijött a sodrából, azt úgy kifigurázták, hogy hamarosan abbahagyta a dühöngést.

A közhangulat ingadozása határozott szabályszerűséget mutatott attól függően, hogy milyen volt az időjárás, és hogy a zajló jég éppen összetorlódott-e a szigetnél vagy távolabb került a parttól. Amikor sütött a nap, a sziget is feltündökölt a maga vad szépségében. Szikrázott a napfény a gleccsereken, amelyekről leírhatatlanul élénk, állandóan változó színekben verődött vissza. Ilyen napokon az embereknek is nehezükre esett volna a boldogtalanság. Az idő legnagyobb részében azonban minden volt a sziget, csak szép nem. Bár a szélviharok megritkultak, hosszan tartó, nedves és búskomor időszakok köszöntöttek be, nyomukban végtelen levertséggel, melyet Greenstreet így jellemzett: „Ma mindenki fókazsírtól és dohányfüsttől büdösen, egész nap a hálózsákjában rothadozott – eltelt még egy átkozott, istenverte nap.”

Május folyamán egyes vészmadarak – Orde-Leesszel az élen – azt jósolták, hogy hamarosan felkerekednek a pingvinek, és a tél végéig mutatóba sem lehet majd látni belőlük. Orde-Lees annyira biztosra vette ezt, hogy pingvinügyben több fogadást is kötött. Aztán, valamikor június elején, egyszerre hármat is elveszített.

Fogadott arra, hogy (1) aznap már egyetlen pingvin sem lesz a szigeten; (2) június 1. után egy nap sem fognak tíz pingvinnél többet látni és (3) az egész hónap folyamán nem tudnak harmincnál több pingvint elejteni. Csak a szóban forgó napon 115 pingvint zsákmányoltak.

Az élelem kérdése tehát egyelőre nem jelentett égető gondot. Másra is oda kellett azonban figyelni – például Blackboro lábára. Június elején McIlroy elégedetten állapította meg, hogy az elhalt és az élő szövetek elszigetelődtek egymástól; úgy vélte, veszélyes lenne tovább halogatni a műtétet. Már nem lehetett kétséges, hogy egyhamar nem fogják kimenteni őket a szigetről, így Blackborót sem szállíthatják még időben kórházba, ahol megfelelő körülmények között lehetne elvégezni az amputációt. A

legközelebbi meleg napra tűzték ki a műtétet.

Június 15-én enyhe, párás hajnalra ébredtek. McIlroy tanácskozott Wilddal és Macklinnel, majd úgy döntött, eljött az idő. Blackboro már régen beletörődött a műtétbe. Azt a kevés sebészeti eszközt, amijük volt, kikészítették, reggeli után pedig megtöltötték jéggel a leveseskondért, majd felolvasztották és felforralták a tartalmát, hogy forró vízzel fertőtlenítsék az eszközöket. A kályha közelében egymás mellé helyeztek néhány ládát, és takarókat terítettek rájuk; ezzel elkészült a műtőasztal.

Ezek után kiterelték az embereket, hogy odakint várják meg a műtét végét. A másik két beteg, Hudson és Greenstreet a kunyhóban maradt. Hudson a helyiség túlsó végében feküdt, de Greenstreet fekhelye a Docker evezőpadján, közvetlenül a műtőasztal fölött volt. Wild és How is odabent maradtak, hogy segédkezzenek a műtétnél, Hurley pedig a tüzet táplálta, és amikor az illetéktelenek kisorjáztak a kunyhóból, alaposan megrakta pingvinbőrrel a kályhát.

Amikor jó magasra emelkedett a hőmérséklet, a műtőasztalra emelték Blackborót. Minden zsírlámpát meggyújtottak, és a kályha körüli kis körben sikerült is egészen tisztességes megvilágítást elérniük. McIlroy és Macklin levetkőztek trikóra, amely pillanatnyilag a legtisztább ruhadarabjuk volt.

Érzéstelenítőnek kloroformot kívántak használni, ami persze nem a legjobb szer, különösen nem a nyílt tűz közelében. De nem volt más, és kloroformból is csak százhetven milliliter. Macklin, aki a kloroformot adagolta a betegnek, megvárta, míg elég meleg lesz, hogy a kloroform kellően párologjon. Hurley tovább rakta a pingvinbőröket a tűzre, egyre emelkedett a hőmérséklet. Húsz perc múlva elérte a tikkasztó 26 °C-ot, mire Macklin kidugaszolta a kloroformos üvegcsét, és egy keveset egy gézdarabra öntött. Aztán bátorítóan megveregette Blackboro vállát, és keresztben az arcára tette a gézt. Utasította Blackborót, hogy hunyja le a szemét és lélegezzen mélyen. A beteg öt perc múlva eszméletlenül feküdt, és Macklin bólintott McIlroynak, hogy kezdheti a műtétet.

Úgy polcolták fel Blackboro lábát, hogy túlnyúljon a ládák szélén, és üres bádoghordót helyeztek alá. Amikor levették a kötését, Blackboro lábujjai szinte mumifikáltnak látszottak: feketék és kemények voltak. Wild kivett egy szikét a leveseskondérból és átnyújtotta McIlroynak.

A kunyhó túlsó végében fekvő Hudson elfordította a fejét, hogy ne lásson

semmit. Greenstreet azonban érdeklődve figyelt odafentről, és elmerülten követte az eljárás minden mozzanatát.

McIlroy keresztvágást csinált Blackboro lábfején, az ujjak tövében, és visszahúzta a bőrt. Macklin Wildra pillantott, és látta, hogy annak szeme se rebben. „Nehéz eset”, gondolta magában Macklin.

McIlroy ezután fogót kért, Wild pedig kivette neki az eszközt a forró vízből. Greenstreet olcsó bádogollónak nézte volna. McIlroy ezután óvatosan felnyúlt a felhúzott bőr alá egészen addig, ahol a lábujjak ízesülnek a lábfejhez, és egyenként levágta őket. A lábujjak fémes koppanással estek a bádoghordóba.

Ezután McIlroy alaposan lekaparta a megcsonkított lábról az elhalt, megfeketedett szöveteket, és amikor tisztának találta a sebet, szépen összevarrta. Ügyesen, közvetlenül a gömbízületnél amputálta Blackboro lábujjait. Az egész művelet mindössze ötvenöt percet vett igénybe.

Blackboro hamarosan nyöszörögni kezdett, és néhány perc múlva kinyitotta a szemét. Kissé kába volt még egy darabig, de aztán rámosolyodott a két orvosra.

– Kérek egy cigarettát – mondta.

McIlroy kitépett egy lapot az Encyclopaedia Britannicából, préselt dohánytömbjéről lefaragott egy cigarettára valót, és megsodorta a betegének. A kunyhóban oldódott a feszültség, és Wild a forró vízzel teli fazékra pillantva javasolta, hogy mosakodjanak meg. McIlroy és Macklin kapva kaptak az ötleten. Egy aprócska szappandarab is került valahonnan; levették a trikójukat és derékig megmosakodtak. Mivel ezután is maradt egy kevés forró víz, megelőlegeztek maguknak három cukrot a másnapi fejadagjukból és ittak egy kis cukrozott forró vizet.

Ezalatt a többiek a gleccser falába vájt barlangban húzták meg magukat, és azzal múlatták az időt, hogy levágták egymás haját.

HATODIK FEJEZET

Bár a zajló téli jég legtöbbször a látóhatárig terjedt, ezért a mentőhajónak – ha jött volna – a parttól több kilométernyire kellett volna megállnia, voltak napok, amikor a jég eltávolodott a szigettől. Vagyis nem lehetett egészen kizárni a lehetőséget, hogy a mentőhajó esetleg becsusszanhat a szigetig. Ez a halvány kis reménysugár megérte, hogy vallásos ügybuzgalommal mindennap felmásszanak a kilátóhelyre. A mindennapos rítus egyúttal lassította az idő múlását is.

Teltek-múltak az egyhangú napok. Csak június 22., a téli napforduló napja telt emelkedett hangulatban. Aznap kiadós reggelivel kezdték az ünneplést, vacsorára pedig csodálatos diópudingot ettek, amely huszonhárom kétszersültből, két doboz tejporból és tizenkét adag dióból készült.

Később, miközben a közönség a hálózsákokban feküdt, huszonhat jelenetből álló, mozgalmas műsort mutattak be. Sokan több napon át dolgoztak kötött témájú versikéiken, és mint utóbb kiderült, ékeik két leggyakoribb tárgya Green és Orde-Lees volt.

Hussey természetesen bendzsózott, Kerr pedig, mint pontosan egy évvel azelőtt az *Endurance* fedélzetén, elénekelte Spagoni, a torreádor dalát – „különösen hamisan, hogy a kedvünkben járjon”. Az est sikerszámát azonban James adta elő, méghozzá a Solomon Levi dallamára:

„Wild Franci a nevem, kéjlakom Elefánt szigetén áll.
Falamban egy tégla sincs, tetőmön cserepet keresni kár.
De valld csak be bátran, hogy sok-sok haragos mérföldön át
Nem lelsz sehol az elefánt-szigetinél úribb palotát.

Az est végeztével koccintottak a nap visszatérésére, a Főnökre és a *Caird* legénységére, méghozzá „1916-os évjáratú Vasgyomor”-ral, amely víz, gyömbér, cukor és a primuszfőzőkbe való denaturált szesz mámorító elegye volt. „Förtelmes íz – írta Macklin. – Csak arra volt jó, hogy egy életre megutáltassa velünk a szeszes italokat, kivéve azt az egy-két

megátalkodott alakot, aki úgy tett, mintha ízlene neki… Többen rosszul lettek tőle.”

A napforduló elteltével újra eseménytelenül peregtek a napok – nem volt mire készülni és nem maradt más, csak a végeérhetetlen várakozás… és a találgatás.

„Még mindig türelmesen viseljük az itteni életet – írja Macklin július 6-án –, és a szörnyű tétlenség ellenére egész gyorsan telik az idő. Döbbenetesen üres az agyam: sokszor órákon át fekszem valami réveteg állapotban, és nem gondolok semmire.”

Néhány nappal később Orde-Lees így ír: „Wild mindig azt mondja, hogy a »hajó« a jövő héten ideér; de persze csak azért mondja, hogy azokban is tartsa a lelket, akik hajlamosak a csüggedésre. Ezt hívják optimizmusnak, és ha nincs eltúlozva, akkor az optimizmus jó dolog. …Azt mondja,… hogy ő augusztus közepéig nem is fog idegeskedni Sir Ernest miatt.”

Hurley a következőt írta naplójába július 16-án: „Szokásos vasárnapi sétám. Száz méter kaptató a földnyelven. Bánnám is én a fáradságot, csak tudnánk, hogy Sir Ernest és a *Caird* legénysége épségben megérkezett, és biztosan számíthatunk rá, hogy megmentenek. Augusztus közepében gondolkodunk…”

Ezt az időpont tűzték ki – ezután lehetett, úgymond, hivatalosan is aggódni. Wild szándékosan intézte úgy, hogy a lehető legtávolabbi időpontot fogadtassa el reálisnak, mert így a remény is tovább élhetett az emberekben.

De ez korántsem volt egyszerű. Egyre primitívebb körülmények között kellett élniük, elfogyott a kincset érő dió és a tejpor is. És noha mindenki fájlalta e csemegék eltűnését, hiányuk semmi sem volt ahhoz a tragédiához képest, amely akkor érte őket, amikor végül elfogyott a dohány. Persze nem egyszerre. Volt, aki takarékoskodott a dohányadagjával, míg mások gyorsan elpöfékelték, abban a hitben, hogy egy hónapnál tovább úgysem kell a szigeten rostokolniuk.

Jock Wordie, hála a közmondásos skót zsugoriságnak, jó sokáig kihúzta a fejadagjával, így neki fogyott el utoljára a dohánya. Abban az egy hétben, amikor már csak a nála őrzött mennyiség jelentette a társaság teljes dohánykészletét, állandóan üzleteli ajánlatokat kapott. A tengerészek átfésülték az egész partszakaszt érdekesebbnek tetsző kövekre vadászva, amelyek esetleg számot tarthattak Wordie geológiai érdeklődésére. Azután,

úgy tartva markukban a követ, hogy az érintett ne lássa, alkudozni kezdtek egypipányi, félpipányi, negyedpipányi – kétszippantásnyi? – dohányra. Bár maga Wordie legalább egy tucatszor végigkutatta a partot érdekesebb kövek után kutatva, kíváncsisága mindig felülkerekedett dohányzási szenvedélyén.

Idővel azonban az ő adagja is elfogyott, és hosszú, búskomor, már-már gyászos időszak köszöntött rájuk. De olyan erősen dolgozott bennük a dohányéhség, hogy hamarosan kísérletezni kezdtek, hátha akad valami pótszer a dohány helyett. McLeod volt az első: kiszedte csizmájából a norvég módra száraz sásból készült bélést, és beletömködte a pipájába. „Olyan a szaga – írta James –, mint az égő prérié, a dohányéra nem is emlékeztet."

A szokás azonban átragadt a többiekre, és a többség hamarosan lelkesen szívta a száraz sást. Bakewell kitalálta, hogyan kölcsönözzön neki némi dohányaromát. Elkérte társai pipáit, és a leveseskondérban a sással együtt kifőzte őket. Miután a sás kiszáradt, elvileg legalább egy kicsit dohányízűnek kellett volna lennie, de „az eredmény – jegyezte fel James – egyáltalán nem kárpótolta a készítéssel járó fáradságot".

„Már a zuzmót is kipróbáltuk – folytatja James –, és félő, hogy valaki nemsokára az algákra is ráfanyalodik."

A házon belüli, kisebb kellemetlenségek közé tartozott például a horkolás kérdése. Hurley írja: „Wild zseniális megoldást eszelt ki a krónikus horkolók kezelésére. Az első kísérleti alany Lees volt, aki rettenetes trombitálásával állandóan megzavarja békés szunyókálásunkat. Egy siklóhurkot kötöttünk a karjára, a zsinórt pedig átvezettük a fekhelyek mellett elhelyezett fűzőkarikákon, hogy az ő [Wild] közelében alvók keze ügyében legyen. Ha valaki felriad a horkolásra, erőteljesen megrántja a madzagot, nagyjából olyan mozdulattal, mintha taxit intene le. Egy taxi bizonyára meg is állna, de Lees javíthatatlan, szinte észre sem veszi jelzéseinket. Elhangzott egy javaslat, mely szerint a nyakára kellene kötni a hurkot. Biztos vagyok benne, hogy sokan teljes erőből rángatnák a zsinórt."

Július folyamán viszonylag kíméletesen bánt velük az időjárás, meglepően ritkán süvöltött alá a sziklákról a jól ismert williwaw. A gleccser azonban állandó rettegésben tartotta őket. Rendszeresen és minden látható előjel nélkül nagy darabok törtek le – „borjadztak" – a jég felszínéről. Orde-Lees egy különösen nagyszabású borjadzásról számol be:

„Egy hatalmas, függeszkedő darab – akkora, mint egy templom –, amely már régóta lefelé kívánkozott a gleccser jegéről, most lezuhant, olyan robajjal, mintha egyfolytában mennydörgött volna. Óriási hullámot vert, közel negyven láb [kb. 12 m] magasat, ami egyenesen a kunyhónk felé tartott, és el is söpörte volna, ha a kásás jégmassza fel nem fogja az erejét az öbölben… A borjú hatalmas, tonnányi jégdarabokat hajigált, hogy azok szinte átrepülték a földnyelvet… Marston biztos volt benne, hogy a hullám elárasztja a kunyhót, és ordítozni kezdett: kifelé!, kiabálta, de nem kellett volna, az egész csak arra volt jó, hogy megrémissze a két szerencsétlen beteget, Hudsont és Blackborót."

Igaz, nem söpörte el hajlékukat drámai módon az ár, de a sziget mindent megtett azért, hogy elárassza őket. Július elején észrevették, hogy a kunyhó alapját alkotó kövek között felszivárog a víz. Nem lehetett megállapítani, honnan származik, de valószínűnek látszott, hogy a kunyhó alapozása alatt természetes vízáramlás van.

Amikor felfedezték, először megpróbáltak vízelvezető csatornát készíteni az egyik oldalfalon át, de ez nem járt számottevő eredménnyel. Hamarosan rájöttek, ha nem akarják, hogy elárassza lakhelyüket a víz, jó fél méter mély gödröt kell ásniuk a kunyhó legalacsonyabb pontján. A gödör azonnal megtelt vízzel, így ki is tudták merni, legelőször mindjárt több mint háromszáz litert. Ettől kezdve résen kellett lenniük, hogy meleg van-e vagy éppen nedvesebb az idő. Július 26-án James a következőt jegyezte fel: „Éjfél körül sopánkodó emberek ébresztettek, azt panaszolták, hogy a kövekig ér a víz. Nincs mit tenni, az ember felkel és meri a vizet, vagy elázik. Hurley, McIlroy, Wild és jómagam felkeltünk, és kimertünk majd 50 gallon [230l] vizet. Nagyjából ugyanennyit kellett kimerni hajnali 5-kor és még többet valamivel reggeli előtt."

Nemcsak fárasztó volt a meregetés, hanem undorító is, mivel a víz valójában pingvinürüléktől sűrű lötty volt. Szerencsétlenségükre a kifogyhatatlan gödör, amelyből meregettek, közvetlenül a főzőkályha előtt helyezkedett el.

Ahogy teltek a hónapok, egyre sűrűbb, mondhatni, bűzös lett a levegő a kunyhóban. Maguk a lakók gyakran illették tanyájukat a Disznóól vagy a Kéjlak névvel. Valahányszor tehették, odakintről újabb köveket hoztak be és tettek a régiek fölé, de az alkalmasnak látszó kövek többnyire

mozdíthatatlanul oda voltak fagyva a földhöz. A kunyhóban uralkodó alagsori félhomályban leejtett kisebb ételdarabok a víz és a meleg hatására most rothadni kezdtek, újabb kellemetlen szaggal gyarapítva a bűzök tárházát.

Július vége felé futball-labda nagyságúra növekedett Hudson alfelén a tályog. McIlroy a fertőzés veszélye miatt nem javasolta a duzzanat megnyitását, de Hudsonnak olyan erős fájdalmai voltak, hogy nem halogathatta tovább a beavatkozást. Végül érzéstelenítés nélkül végezte el a műtétet, több mint egy liter bűzös váladékot távolítva el a felvágott tályogból.

„Jobb nem belegondolni helyzetünkbe – írta Macklin –, ebben a füstös, mocskos, viharvert, rozoga kunyhóban, ahol mindannyiunknak egy közös helyiségben kell meghúzni magát: közös edényből iszunk… és az ember éppen olyasvalaki mellett fekszik, akinek egy óriási, váladékozó tályog van a farán – szörnyű létfeltételek, mégis viszonylag jókedvűek vagyunk…”

Később így ír: „Blackborónak adtam a rénszarvasbőrömet, amit még Óceántáborból hoztam el… A hálózsákja még az enyémnél is rothadtabb; szegény fickó, nem túl sűrűn van alkalma kimászni belőle.”

Ahogy közeledett július vége, egyre nehezebben sikerült féken tartaniuk az addig több-kevesebb sikerrel elnyomott idegességet.

Harmincadikán Hurley ezt írta: „A mai nap különösen egyhangú, és a ködben baljós, áthatolhatatlan börtönfalként tornyosulnak körülöttünk a vad szépségű, meredek szirtek, amelyek a Wild-fok határolta, szűk térbe kényszerítenek minket. Bárcsak lenne valami tennivalónk, akár hasznos, akár haszontalan, akkor ez a súlyos idő is kellemesebben telne, pillanatnyilag ugyanis nincs más dolgunk, mint a partig vezető, 80 yardos [70 m] utat róni, vagy felmászni a kilátóba, hátha meglátunk egy árbocot a ködös látóhatáron. Szorongva várjuk a jövő hónapot, mert úgy számítjuk, akkor ér ide a segítség. Az ember lassan belefárad, hogy folyton a *Caird* távozása óta eltelt napokat számolgassa, és azt, hogy hány napnak kell még eltelnie, amíg ideér [a mentőhajó].”

Az emberek többé-kevésbé hasonlóképpen éreztek. A mentőhajó érkezésének időpontjáról és módjáról szóló végeérhetetlen fejtegetések során egyetlenegyszer sem vetették föl azt az eshetőséget, hogy a *Caird* oda is veszhetett. Baljós előjelnek tekintették volna már azt is, ha csak szóba

hozzák, és ha valaki tétován mégis megemlítette, olyan csúnyán néztek rá, mintha illetlenül beleütötte volna az orrát valamibe, amihez semmi köze, vagy mintha meggyalázott volna valamit, ami szent.

Bár továbbra sem merték nyíltan feltételezni, hogy a *Caird* esetleg odaveszett, be kellett ismernük, legalább hallgatólagosan, hogy valami balszerencsének bizony történnie kellett. Elvégre kilencvenkilenc napja már, hogy Shackleton útnak indult… és egyre inkább befészkelte magát tudatukba az az alattomos gondolat, hogy esetleg olyasmire várnak, ami sosem fog megérkezni.

Ha így lesz, írta Macklin a naplójába július 31-én, „akkor a *Stancomb Willsszel* kell elutazni a Deception-szigetre. Viszontagságos utazás lesz, de ha sor kerül rá, remélem, én is az utasok között leszek."

De még előttük állt a maguk szabta határidő, augusztus közepe. Csakhogy mintha megállt volna az idő.

Augusztus l-jén volt két éve annak, hogy az *Endurance* kifutott Londonból és egy éve, hogy a hajó sikeresen kiállta az első komoly jégnyomást. Hurley így emlékezett meg az évfordulókról:

Mindannak az emléke, ami a jelen pillanatig történt, írja, „úgy cikázik át elménken, mint valami zavaros, kaotikus rémálom. Az elmúlt tizenkét hónap elég gyorsan eltelt, és már lassan négy hónapja élünk itt viszonylagos biztonságban; ez az utóbbi időszak mégis jóval hosszabbnak tetszik, mint az év egész megelőző része. Nem kétséges, hogy azért van így, mert szüntelenül a napokat számláljuk, és naponta várjuk az egyre késlekedő szabadulást, és hogy semmi… dolgunk nem akad… A látóhatár szakadatlan fürkészése és a *Cairden* utazó társaink sorsa miatt érzett aggodalom csak még inkább lassítja az amúgy is cammogó időt."

Mindennap kicsivel több időt töltöttek a kilátónak kinevezett sziklán, mentőhajóra utaló jelekre várva. Augusztus 3-án így ír Orde-Lees: „…még mindig sűrű a jég a sziget körül… Fűtőanyagunk és húsunk egyaránt fogytán van, de úgy látszik, ez senkit sem érdekel különösebben… Már nyíltan beszélnek róla az emberek, hogy Sir Ernest talán vissza sem tér. Senki sem gondol rá szívesen, hogy esetleg meg sem érkeztek a Déli-Georgia-szigetre, de sokat elárul az emberek vélekedéséről, hogy Wild utasítása szerint minden kötéldarabkát, gyapjút és szöget gondosan félre kell tenni arra az esetre, ha el kellene hajóznunk a Deception-szigetre…"

Elkeserítően szegényes felszerelés állt a rendelkezésükre egy ilyen utazáshoz. A vitorlák közül egyedül a *Wills* nevetségesen kicsi orrvitorlája maradt meg, vagyis a vásott sátorlapokból kellene valamilyen fővitorlafélét összeeszkábálni. De még árbocuk sem volt, amire felhúzhatták volna az új vitorlát. A *Wills* árbocát áthelyezték hátsó árbocnak a *Cairdre*, a *Dockerével* pedig a *Caird* gerincét erősítették meg. De a megmaradt öt evező talán még jó lesz valamire.

Így teltek a napok.

Augusztus 4. (James): „Létünk rettenetes egyhangúsága."

Augusztus 5. (Hurley): „…csak gubbasztok a hálózsákomon, mint egy mozgásképtelen beteg, és újraolvasom ugyanazt a néhány könyvet."

Augusztus 6. (Hurley): „Most lenne csak kiváló idő ahhoz, hogy megérkezzék a hajó."

Augusztus 7. (Macklin): „Hudson ma felkelt és kiment egy kicsit levegőzni; annyira szédelgett szegény, hogy amikor integetni próbált McIlroynak, hanyatt esett."

Augusztus 8. (Orde-Lees): „…ma négyszer kellett kimernünk a vizet… sokkal többet, mint máskor."

Augusztus 9. (Greenstreet): „Wordie talált egy régi, 1914. szeptember 14-i újságot (vagyis néhány lapját), amit mohón elolvasunk, majd újraolvasunk mindannyian."

Augusztus 10. (Macklin): „Ma a hóhojszákat néztem – csodálatos kis madarak. Néha elkapja őket egy hullám, és kivágja a partra, de gyorsan magukhoz térnek, és már mennek is újra halászni."

Augusztus 11. (Orde-Lees): „Marston ma hajnali 5-kor kint járt, de semmit se látott a parton…"

Augusztus 12. (Macklin): „Nem tehetek róla, aggódom az otthoniak miatt. Bárcsak tudnám, hogy hírt kaptak felőlünk, akkor nem aggódnék; de tudom, így mennyire nyugtalankodnak miattam…"

Augusztus 13. (James): „Most már kifejezetten idegesen lessük a hajót a láthatáron. Nagyjából most lenne itt az ideje…"

Augusztus 14. (James): „Nemrég főtt algát ettünk. Különös íze van, de a változatosság kedvéért bármit megeszünk."

Augusztus 15. (Orde-Lees): „Kisebb-nagyobb szünetekkel ma többször is havazott."

Augusztus 16. (Macklin): „…sóváran lessük a kilátóról, jön-e a hajó – majdnem mindenki felmászik a dombra, és onnan kémeli a láthatárt, hátha mutatkozik valami apró jele. Van, aki már nem reménykedik, s nem hiszi, hogy valaha is ideér.”

Augusztus 17. (Hurley): „Már megint megjelent a jég…”

Augusztus 18. (Greenstreet): „Mindkét öböl tele van zajló jéggel, súlyos, sűrű jég, ameddig a szem ellát.”

Augusztus 19. (Orde-Lees): „Semmi értelme tovább áltatni magunkat.”

VI.

ELSŐ FEJEZET

„Április 24., hétfő… Búcsút vettünk társainktól & 12.30-kor elindultunk 870 mérföldes [1600 km] utunkra a Déli-Georgia-szigetre segítségért & du. 2 órakor jégáramlathoz értünk, melyen egy óra alatt átkeltünk. Aztán kiértünk a nyílt tengerre csuromvizesen, de jó hangulatban."

McNeish fedélzeti naplója

„Április 24., hétfő.

„Wild Camp kronom. beáll, leolv. 192/262

„Indulás a *James Caird* fedélzetén du. 12.30-kor. É-ÉK irányban 8 mérföld [kb. 14,8 km], majd K-re 1 mérföld [1853 m], hogy elérjük az itt K és Ny irányban áramló jégsodor egyik csatornáját

„Szél: du. 4-kor Ny-ÉNy 6 cs. [kb. 55 km/h]…"

Worsley fedélzeti naplója

Szívszorító látványt nyújtott a havon sötétlő, integető alakok kis csoportja a távolodó Cairdről nézve, ahogy a csónak belefeküdt az egyre magasabb hullámokba.

Worsley északi irányba állította a hajót. Shackleton mellette állt, és hol a közeledő jeget nézte, hol újra a hátrahagyott embereket. Úgy tetszett, alig telt el valamennyi idő, és a kis csoport már bele is veszett a messzeségbe.

Nemsokára a teljes Elefántsziget kitárult előttük, magas, sziklás hegyfokain és gleccserfalain megcsillant a napfény. Valamivel távolabb, jobbra, a Valentine-fok mögött feltűnt a tengerből hirtelen kiemelkedő kis Cornwallis-sziget; kicsit később szemérmes, lilás árnyalatú ködbe burkolózva felbukkantak a Clarence-sziget hófödte csúcsai. Olykor egy fóka vagy kisebb pingvincsapat úszott el mellettük, kíváncsian szemlélve a tenger színét hasító, furcsa jószágot.

Két óra felé a *Caird* elérte a jég vonalát, és ekkor kiderült, hogy öreg

jégtáblák maradványairól van szó, amelyek milliónyi darabra töredeztek, és az idők során változatos formákká olvadtak. Lassú, méltóságteljes, hosszan elnyúló hullámzás emelgette és terelte őket nyugati irányba; hangos, hátborzongatóan zörgő zajok kíséretében emelkedtek-süllyedtek a hosszú hullámok hátán.

Worsley keletnek fordította a hajót, a jég vonalával párhuzamosan, hogy megkeresse azt a csatornát, amelyet még a partról figyelt meg Shackletonnal. Majdnem egy órába telt, míg elérték, de ekkor kiderült, hogy a jégtábladarabok és a kásás jég szinte teljesen elzárták a folyosót. Worsley ennek ellenére az átjáróba irányította a *Caird* orrát, és nekivágtak.

A csónak valósággal eltörpült a különösnél különösebb alakú jégdarabok között, melyek között kétszer olyan magas is akadt, mint az árboc. A tenger lassú hullámzásának ütemére ringatóztak, imbolyogtak. A jégtömbök vízfelszín fölötti része hófehéren ragyogott, míg a víz alatti rész beleveszett az egyre sötétülő, mély kékségbe.

Worsley igyekezett biztonságosan elkormányozni a csónakot a jégdarabok között, de sokszor az egyik jégalakzat elkerülése közben nekiütköztek egy másiknak, ezért Shackleton úgy döntött, hogy inkább evezőkkel haladjanak tovább.

Bevonták a vitorlákat, a legénység óvatosan felmászott a fedélzetre, és kirakták az evezőket. Nagyon nehézkes volt az evezés, mert az evezővillákkal egy szinten ültek. Szerencsére elcsendesedett a szél. Shackleton átvette a kormányrudat, és onnan biztatta az evezősöket. Elmúlt 4 óra, és egyre gyérebb lett a fény.

Egy óra múlva azonban vékonyodni kezdett a jég, és hamarosan eljutottak a jégzajlás északi széléhez, majd kiértek a nyílt tengerre. Az evezősök boldogan visszabújtak a kabinba, és mindenki szerfelett megkönnyebbült.

A szél fokozatosan délkeletire fordult, vagyis tökéletesen megfelelt ahhoz, hogy észak felé hajtsa őket. Shackleton felvonatta a vitorlákat, és azzal küldte aludni Creant, McNeisht, Vincentet és McCarthyt, hogy Worsley meg ő lesznek őrségben egész éjszaka, és szemmel tartják a jeget.

Amikor minden elcsendesedett, Shackleton megfordult és hosszan nézett hátrafelé. Az Elefántsziget alig látszott már, csak mint valami ormótlan, homályos tömeg sötétlett. Shackleton perceken át némán meredt a távolba.

Barátságtalan hely, az biztos, és ettől csak még szívszorongatóbb volt az egész. Hiszen huszonkét embernek nyújtott éppen menedéket, akik egy kiszámíthatatlan, viharoktól ostromolt partszakaszon, egy kis földnyelven táboroznak olyan tehetetlen elszigeteltségben, mintha legalábbis egy másik bolygón tanyáznának. Keserves helyzetükről senki sem tudott a nevetségesen kicsi csónakban ülő hat férfin kívül; most rajtuk múlt, hogy bebizonyítsák, a valószínűség törvényei nem felelnek meg a valóságnak – mert vissza fognak térni értük. Döbbenetes volt ez a bizakodás.

Ahogy mélyült a sötétség, a kékesfekete égen ezerszám gyulladtak ki a csillagok, és a *Caird* főárbocán lebegő, apró széljelző zászló szabálytalan kis köröket rajzolt a sziporkázó égboltra, miközben a csónak haladt előre a félhátszélben.

Egymás mellett ültek, Worsley a kormánynál, Shackleton pedig szorosan mellette. Hidegen fújt a déli szél, és a hullámzás is felerősödött. Elsősorban a jégtől óvakodtak, ezért mindketten nyitva tartották a szemüket. Kora este még elhaladtak egy jégtömb mellett, de tíz körül már tisztának látszott a tenger.

Shackleton időnként mindkettőjüknek sodort egy cigarettát, és közben sok mindenről szó esett. Nyilvánvaló volt, hogy a tizenhat hónapon át viselt felelősség súlya valamelyest megingatta Shackleton mérhetetlen önbizalmát. Beszélni akart, és más szájából szerette volna hallani, hogy helyesen döntött.

Megvallotta Worsleynak, hogy rettenetesen nehezen szánta rá magát a társaság szétválasztására és szívből utálja, hogy rákényszerült. De valakinek segítséget kell hoznia; a felelősséget pedig nem háríthatta át másra.

Útjukat illetően különös kételyek gyötörték, és kíváncsi volt, Worsley szerint milyen esélyeik vannak. Worsley azt felelte, ő biztosra veszi, hogy sikerülni fog, Shackleton azonban szemlátomást nem volt meggyőződve róla.

Igazság szerint nem érezte magát elemében. Szárazföldön már bizonyított. Egyértelműen megmutatta, hogy képes szembeszegezni páratlan konokságát a természet erőivel – és győzni. De a tenger egészen más ellenfél. Míg a szárazföldön a bátorság és az állhatatosság sokszor hozzásegíti az embert a győzelemhez, a tengerrel való küzdelem fizikai erőpróba, és nem lehet kitérni előle. A fáradhatatlan ellenséggel vívott harcból sosem kerülhet ki az ember győztesen; legfeljebb azt remélheti, hogy nem győzik le.

Ez a tény nyugtalanította Shackletont. Olyan hatalmas ellenféllel került szembe, hogy saját ereje mit sem ért a másikéhoz képest, és nem szeretett olyan helyzetbe kerülni, ahol a merészség és elszántság szinte fabatkát sem ér, a győzelem pedig csak a túléléssel mérhető.

Mindenekelőtt azonban borzalmasan ki volt merülve, és egyszerűen szerette volna, ha az út a lehető leggyorsabban véget ér. Ha eljuthatnának a Horn-fokra, mondta Worsleynak, egyharmadával megkurtíthatnák az utat. Tudta, hogy képtelenség, mégis megkérdezte Worsleyt, kitarthat-e a délkeleti szél addig, amíg odaérnének. Worsley együttérző pillantást vetett rá, majd megrázta a fejét. Semmi esélye, válaszolta.

A hajnal első sugarai valamivel hat előtt derengtek fel az égen, és ahogy erősödött a fény mindketten megkönnyebbültek. Most már ha jön is a jég, legalább látni fogják.

Shackleton hétig várt, aztán felébresztette a többieket. Crean elővette a primuszfőzőt, amelyet csak üggyel-bajjal tudott meggyújtani, és a levesesedény sem akart egykönnyen megállni rajta, de végül sikerült megreggelizniük.

Reggeli után Shackleton bejelentette, hogy ezentúl rendes őrséget fognak tartani, négyóránként váltják egymást. Az övé lesz az első turnus, Crean és McNeish társaságában, Worsleyé pedig a második, Vincenttel és McCarthyval váltva őket.

MÁSODIK FEJEZET

Lehetetlenség lett volna nagyságrend szerint csoportosítani a rájuk leselkedő veszélyeket, de talán a jég volt a legnagyobb – főleg éjszaka. Egyetlen összeütközés egy láthatatlan, kósza jégóriással egy pillanat alatt meghiúsította volna az utazást. Shackleton ezért tervezte úgy, hogy először a lehető leggyorsabban északnak kell tartaniuk, s csak aztán fordulnak el kelet felé, a Déli-Georgia irányába.

A következő két nap szerencsésen alakult. A szél folyamatosan délnyugatról fújt, többnyire csaknem viharos erővel. Feljegyezték, hogy április 26-án délig összesen 237 kilométert tettek meg az Elefántszigettől, és nem találkoztak jéggel.

Ugyanakkor az a két nap nagyon eseménydús volt, és a legénység beavatást nyert a fedélzeti élet végtelen megpróbáltatásainak minden titkába. Először is ott volt a víz – az örökös, mindig és mindent átható víz. Néha csak a csónak orrába felcsapó, ártalmatlan permet formájában, amelyet a szél továbbhajtott a hajó hátsó részébe, és legfeljebb a kormányosnak okozott némi kellemetlenséget. Sokkal rosszabbak voltak az orrnál felcsapódó testesebb, lassú hullámok, amelyek végigöntötték a csónakot a tatig, majd bezúdultak a kabinba. A legrosszabb pedig az volt, amikor a csónak egy megtörő hullám szakadékába zuhant. A zöld, tajtékos víz végisöpörte a fedélzetet, csobogva befolyt a kabinba, és a vászonborítás résein át jeges patakocskákban szivárgott be a hajótestbe, ahogy az eső egy ütött-kopott kis kalyiba tetején. Huszonnégy órával azután, hogy elindultak az Elefánt-szigetről, megereszkedett a ponyvafedélzet, és gödreiben megállt a víz.

Természetesen az szenvedett a legtöbbet, aki a kormánynál ült. Őrségben egy óra húsz percenként váltották egymást a kormány húzókötelénél. A két másik ember is csak viszonylag volt jobb helyzetben. Amikor éppen nem vizet mertek vagy nem a ballasztot igazgatták a hajófenékben, akkor azon igyekeztek, hogy elkerüljék a nyakukba ömlő zuhatagokat. Csekély eredménnyel. Minden esetben az lett a vége, hogy patakokban csurgott hátukról a víz.

Mindannyian nagyjából ugyanúgy voltak öltözve: sűrű anyagú, gyapjú alsóneműt, gyapjúnadrágot, vastag, bő pulóvert, fölötte pedig könnyű, gabardin-börberi overallt viseltek. Fejükön kötött gyapjúsapka és nyakukba tűrt börberi esősapka. Két pár zoknit, bokáig érő nemezcsizmát, legkívül pedig finneskót, azaz rénszarvasbőr csizmát hordtak, a prémes felével kifelé, bár gyakorlatilag már az utolsó szőrszál is lekopott róluk, és csak a csupasz, tartás nélküli bőr maradt. Egyetlen igazi tengerészköpeny sem volt a fedélzeten.

Nagyon hideg, de száraz időre való az ilyen ruházat – nem pedig egy erősen hánykódó, bezúduló víz mosta csónak fedélzetére. Ilyen körülmények között úgy működött ez a ruházat, mint valami itatós: magába szívta a jéghideg vízcseppeket, és amikor telítődött, magában tartotta őket.

Ha el akarták viselni ezt a megpróbáltatást, legfeljebb azt tehették, amit az Elefánt-szigetre vezető úton – igyekeztek mozdulatlanul ülni minden zuhany után, hogy testük lehetőleg ne érintkezzék a frissen átnedvesedett ruhafelülettel. Csakhogy egy hat és fél méteres csónakban, erősen hullámzó tengeren fölöttébb nehéz mozdulatlanul ülni.

Sűrűn kellett szivattyúzni, általában kétszer-háromszor minden őrség alatt, és a művelethez két ember kellett: az egyik a szivattyúkart kezelte, a másik pedig a csónak aljában meggyűlt vízbe tartotta a rézhengert. Aki a hengert tartotta, annak még kesztyűben is öt percen belül megdermedt a keze a hidegtől, ezért gyakran cseréltek.

De nemcsak a fedélzeten őrszolgálatot teljesítőkre járt rá a rúd. Elejétől fogva tudták, hogy még az alvás is egész különleges kellemetlenségeket tartogat. A hálózsákokat elvileg a legszárazabb helyen, a csónak orrában helyezték el. Ahhoz, hogy elérjék a zsákokat, négykézláb kellett átmászniuk a csónak aljában ballasztként elhelyezett köveken. Minél közelebb kerültek a csónakorrhoz, annál szűkebb lett a hely, míg végül hason csúszva kellett átpréselődniük az evezőpadok alja és a ballaszt között.

A csónak orrában még bele is kellett mászni a hálózsákba, aztán meg kellett próbálni elaludni. Ebben persze sokat segített a fáradtság, de éppen a csónak orra mozgott a leghevesebben. A hullámzás olykor egész testüket a magasba dobta, hogy aztán visszazuhanjanak a ballasztkövekre, máskor alulról érte őket az ütés, ahogy a következő hullám megdobta a csónakot. A Caird hat hálózsákot vitt magával, hogy mindenkinek jusson, de Shackleton

hamarosan azzal a javaslattal állt elő, hogy csak hármat használjanak, a többit pedig terítsék maguk alá matracnak, hogy kevésbé érezzék a kövek keménységét. Mindannyian egyetértettek.

Ugyancsak hamar rájöttek, hogy nincs elég hely a fedélzet alatt ahhoz, hogy kiegyenesedve üljenek. Az első néhány étkezés alkalmával megpróbáltak meggörnyedve, állukat mellkasukra szorítva enni. Ez a testtartás azonban kevéssé kedvezett a nyelésnek, így végül nem tehettek egyebet, mint hogy a csónak aljában, a köveken kinyújtózva ettek.

Teljesen mindegy volt, milyen testtartást vesznek fel – hogy ülnek, kissé hanyatt dőlnek vagy a hálózsákjukban fekszenek –, állandóan meg kellett küzdeniük a csónak mozgásával. A mintegy kilencszáz kilogramm súlyú ballaszt a csónak aljában valósággal rángatta a *Cairdet*, vagyis a csónak minden hullám után ugrott egyet fölfelé. Worsley úgy vélte, túl sok a ballaszt, és indítványozta, hogy dobjanak ki néhány követ. Shackleton azonban a rá jellemző óvatossággal viszonyult a kérdéshez. Csak úgy lehet meggyőződni róla, hogy igaza van-e Worsleynak, ha kidobják a ballaszt egy részét, de akkor már nem lesz mód visszaszerezni. Shackleton úgy gondolta, inkább tűrjék a kellemetlen rángatózást, de ne kockáztassák meg, hogy esetleg túl könnyű lesz a csónak.

Az Elefánt-szigetről még remek hangulatban távoztak, mert erősen bíztak benne, hogy úti céljuk végre a civilizált világ lesz. Mint McNeish is feljegyezte: „csuromvizesen, de jó hangulatban."

A második napja tartó, szünet nélküli küszködés azonban alaposan megtépázta a jókedvüket. És amikor április 26-án délben Worsley megállapította, hogy mindössze 237 kilométerre járnak az Elefántszigettől, egyszeriben megdöbbentően valóságossá vált a kínkeserves küszködés, amely mellett elkötelezték magukat. Csak az vigasztalta őket, hogy legalább haladnak valamelyest – igaz, elkeserítően lassan, félóránkénti két kilométeres sebességgel.

Az április 26-án mért földrajzi helyzet a déli szélesség 59° 46', nyugati hosszúság 52° 18' volt, ami azt jelentette, hogy a Caird alig 26 kilométerrel volt északabbra a 60. szélességi körtől. Így éppen csak átlépték a rájuk jellemző éghajlati viszonyokról elnevezett „Tomboló Ötvenesek" és „Üvöltő Hatvanasok" közötti válaszvonalat.

A Drake-átjáró volt ez, a földkerekség – indokoltan – legrettegettebb

tengere. A természet itt akadálytalanul bizonyíthatja, mi mindenre képes, ha hagyják érvényesülni. Az eredmény lenyűgöző.

A szél az első meghatározó elem. A déli sarkkör közelében, a 67. szélességi fok környékén hatalmas terület található, ahol állandó alacsony légnyomás uralkodik. Ez a terület egyfajta óriási gyűjtőmedenceként működik, ahová folyamatosan áramlanak be a magas légnyomású, északibb légtömegek a csaknem állandó, viharos erősségű nyugati szelekkel. Az USA haditengerészeti minisztériuma által kiadott Antarktikus tengerészeti útmutató prózai, gyakran keresett műgonddal visszafogott, tárgyilagos stílusban így írja le ezeket a szeleket:

„Gyakran hurrikán erősségűek, és az egyes széllökések nemegyszer elérik a 150-200 mérföldes [240-320 km] óránkénti sebességet. Sehol másutt nem ismeretesek ilyen erősségű szelek, legfeljebb egy-egy trópusi ciklon belsejében."

Ezeken a szélességeken földdarabok által egyáltalán nem tagolt, összefüggő, hatalmas vízfelület fedi a földgolyót – ahogy sehol máshol a világon. Itt a szelek az idők kezdete óta könyörtelenül űzik körbe a hullámokat, mindig az óramutató járásával megegyezően, míg azok vissza nem érnek kiindulópontjukhoz, ahol erőre kapnak vagy egymást erősítik.

Tengerészkörökben legendásak az így kialakult hullámok: Horn-foki törőhullámnak vagy „szürkeszakállnak" hívják őket. Egy-egy ilyen hullám hosszát hullámtarajtól tarajig közel két kilométeresre becsülik, és a látásuktól elborzadt tengerészek beszámolóiban 60 méteres magasság is szerepel, noha a tudósok kétlik, hogy meghaladnák a 25 métert. Sebességüket inkább csak találgatni lehet, de sok tengerész szerint esetenként elérheti az óránkénti 100 kilométert is Valószínűleg közelebb jár a valósághoz az óránkénti 55 kilométeres becslés.

Charles Darwin, amikor 1833-ban először pillantotta meg ezeket a Tűzföld partjain megtörő hullámokat, ezt írta naplójába: „A puszta látvány… elég ahhoz, hogy a szárazföldhöz szokott ember egy álló hétig halálról, pusztulásról és hajótörésről álmodjék."

A *Cairdről* nézve ezeknek a hatalmas hullámoknak a látványa alapos okot adott a szemlélőknek, hogy hasonló érzések ébredjenek bennük. Ha nagy ritkán néhány pillanatra kisütött a nap, kobaltkék színben játszottak a hullámok, és ettől feneketlenül mélynek látszottak – és azok is voltak.

Többnyire azonban felhők borították az eget, és ilyenkor komor, élettelenül szürke színt öltött a tenger.

A dombnyi hullámok könyörtelen rohanása nem járt hanggal, csak tajtékos habjuk sziszegett, amikor e rendkívüli magasságokba szöktek, vagy olyan gyorsan törtek előre, hogy tarajuk átbukott rajtuk, és a nehézkedési erőnek engedelmeskedve alázuhant.

A *Caird* vitorlája másfél percenként vagy talán még sűrűbben megereszkedett, valahányszor mögéje ért és 15 méternyire fölébe tornyosult egy óriási hullám, azzal fenyegetve, hogy több százmillió tonnás víztömege alá temeti. Ekkor azonban, a lebegés valami különös törvénye folytán egyre magasabbra hágott csónak a felhorgadó hullám sima falán, majd egyszerre csak, egészen váratlanul, a hullám gerincén tajtékzó habok örvényében találta magát, ahonnan már lendült is tovább, előre.

Újra meg újra, napjában ezerszer lejátszódott ez a dráma. A Caird legénysége számára így hamarosan elvesztette félelmetességét, rutinszerű eseménnyé alakult át, valahogy úgy, ahogy egy működő tűzhányó lábánál lakók is közönyösen veszik tudomásul a kitörés veszélyét.

Csak ritkán gondoltak a Déli-Georgia-szigetre. Annyira távolinak és utópisztikusnak tetszett, hogy puszta felidézése is lehangoló volt. És senkinek sem lett volna elég a kitartáshoz.

Az életet néhány órás, esetleg néhány perces időszakok tagolták – megpróbáltatások véget nem érő sorozata, amelyben minden mozzanat az adott pillanat poklából való menekvéssel ért véget. Amikor valakit felébresztettek, mert őrségváltás volt, létének központjává az a pillanat vált, amikor majd négy órával később ismét visszakúszhat kemény kövekre fektetett, hideg és nedves hálózsákjába. Maga az őrszolgálat ideje is több szakaszra oszlott: a kormányrúdnál töltött idő örökkévalóságnak tetsző, nyolcvan perce alatt a kormányos kényszerűen ki volt téve a felcsapódó és záporozva aláhulló tengervíz minden gonoszságának és a hidegnek; a kínkeserves szivattyúzás után a ballasztmozgatás utálatos feladata következett; és voltak enyhébb próbatételek is – mint például a dermesztőn befröcskölő zuhatagok utáni szünet, amíg az áldozat ruhája annyira felmelegedett, hogy ismét meg tudott mozdulni benne.

Újra meg újra megismétlődött ez a körforgás, amíg test és lélek olyan zsibbadttá nem vált, hogy a csónak eszeveszett ugrándozása, az örökös hideg

és nedvesség szinte már természetesnek számított.

Április 27-én, három nappal azután, hogy elindultak az Elefánt-szigetről, még rosszabbra fordult a soruk. Dél felé érdes, átható ködszitálás kezdődött és a szél lassan átfordult északira – most már éppen szemből fújt.

280 kilométerre lehettek az Elefántszigettől, és még mindig azon a határon belül jártak, ahol találkozhattak zajló jéggel. Így nem engedhették meg maguknak, hogy akár csak egyetlen kilométernyit is dél felé sodródjanak. Shackleton és Worsley ismét végiggondolták a lehetőségeket, és végül úgy döntöttek, hogy nincs más választásuk, mint megtartani a *Cairdet* a széllel szemben, amennyire csak lehet.

Elkezdődött tehát a küzdelem, és a szelek egyre újabb csapásokra lódították a közben kegyetlenül ugráló csónakot. Az emberek csak még keservesebben viselték, mert mintha büntetést róttak volna rájuk, holott semmi mást nem tettek, csak kitartottak elgondolásuk mellett. Éjjel 11-kor azonban megenyhült és északnyugatira fordult a szél. Amikor Worsley csapata éjfélkor átvette az őrséget, már ismét északkeletnek haladhattak.

Április 28-án hajnalban csak enyhe, északnyugati szellő fújt; amióta elhagyták az Elefánt-szigetet, vagyis négy napja, tulajdonképpen ekkor volt a legjobb idő. De mind az emberek, mind a felszerelés állapota rohamosan romlott. Shackleton megrettenve tapasztalta, hogy ülőidegzsábája – amelytől annyit szenvedett Óceántáborban – újra jelentkezik, és ismerős fájdalmai visszatérnek. És mindannyian egyre kellemetlenebb, feszítő érzésről panaszkodtak a lábukban, lábfejükben.

A délelőtt során McNeish hirtelen leült a kabin közepén és lehúzta a csizmáját. Lábszára, bokája és lábfeje feldagadt, és élettelenül kifehéredett, nyilván a mozgáshiány és az állandó nedvesség következtében. McNeish lábát látva Shackleton javasolta, hogy a többiek is vegyék le a lábbelijüket; mindegyikük lába hasonló tüneteket mutatott. Vincent állapota volt messze a legrosszabb, mert őt szemlátomást még a reuma is kínozta. Shackleton belenézett az orvosságos dobozba, és kivette belőle az egyetlen olyan készítményt, amely talán segíthetett Vincenten – az üvegcse varázsmogyoró-kivonatot tartalmazott.

Még súlyosabb problémát jelentett, hogy az örökös átázás kárt tett Worsley navigációs könyveiben. Ha tönkremennek a könyvek, el is tévedhetnek ebben a végtelenül elhagyatott, tengeri pusztaságban. Igyekeztek

ugyan minden módon óvni őket, de helyzetük bemérésekor minden alkalommal ki kellett vinni őket a fedélzetre.

A logaritmustáblázat fedőlapja teljesen átázott, és a nedvesség kezdett átterjedni a belső lapokra is. A Tengerészeti évkönyv, benne a Nap és a csillagok helyzetének táblázataival, ennél is rosszabb állapotban volt. Olcsóbb papírra nyomták, és annyira átázott, hogy anyaga csaknem pépessé puhult. Csak a lehető legnagyobb elővigyázatossággal lehetett szétválasztani a nedves lapokat.

Ami a méréseket illeti, Worsley eleinte megpróbált behúzódni a kabinba, de ott nem tudott dolgozni. Kiegyenesedve maradni túlságosan nehéz volt; a mérési eredmények leolvasása pedig egyenesen lehetetlen. Végül azt találta a legmegfelelőbbnek, hogy a kormányos ülésén térdel, miközben Vincent és McCarthy tartják a derekánál fogva.

Április 28-án, kora délután vége szakadt az északnyugatról jött, viszonylag jó időjárásnak, lassan nyugatira fordult és erősödni kezdett a szél. Apránként annyit fordult, hogy szürkületkor már dél-délnyugati irányból fújt, csaknem viharos erővel. Beesteledett, és felhők takarták el a csillagokat. Egyedül a főárbocra erősített széljelző zászlócska állását figyelve lehetett kormányozni, olyan irányban tartva a csónakot, hogy a zászló hegye a csónak orrától valamivel balra mutasson.

Éjszakánként csak egyszer végezhettek pontos tájolást; ilyenkor egy szál gyufa fényénél pillantást vetettek az iránytűre, s így megbizonyosodtak róla, hogy még mindig ugyanabból a kvadránsból fúj-e a szél. Csak két gyertyájuk volt, és ezeket szigorúan az egyelőre végtelenül távolinak tetsző időkre tartalékolták – amikor majd kikötnek a Déli-Georgián.

Az ötödik nap, április 29. hajnala szürke égbolttal, nyugtalan vizekkel köszöntött rájuk. Olyan alacsonyan suhantak tova a felhők, hogy szinte súrolták a hullámokat. A *Caird* csaknem teljesen hátba kapta a szelet, és oly kelletlenül vonszolta magát előre, mint egy tiltakozó öregasszony, akit folyton nógatnak, hogy szedje már a lábát.

Közvetlenül déli tizenkettő előtt felszakadt a felhőzet, és Worsley sietve előkapta a szextánst. Éppen idejében, mivel a nap egy téli hunyorítás erejéig lemosolygott, aztán máris a felhők mögé bújt. De Worsleynak addigra sikerült elvégeznie a mérést, Shackleton pedig feljegyezte a kronométerről leolvasott értékeket. Miután elvégezték a számításokat, kiderült, hogy a

Caird földrajzi helyzete a déli szélesség 58° 38’, nyugati hosszúság 50° 0’ – vagyis 441 kilométert tettek meg, mióta elindultak az Elefánt-szigetről.

Az út közel egyharmada már mögöttük volt.

HARMADIK FEJEZET

Letöltötték büntetésük egyharmadát.

A nap és az éjszaka folyamán tovább tartott és folyamatosan erősödött a délnyugati szél. Amikor április 30-án reggel kivilágosodott a komor, szürke ég, már tajtékozva tombolt a tenger, és a kötélzetet rángató szél hisztérikusan süvöltött, ahogy a *Caird* emelkedett vagy süllyedt a hullám hátán. A hőmérséklet – 17 °C-ra zuhant, a dermesztően hideg szél pedig azt sugallta, hogy ahonnan fúj – és az viszonylag közel lehetett –, ott zajló jég van.

Ahogy elmúltak a délelőtti órák, egyre keservesebbé vált a hajó kormányzása. Az óránként 110 kilométerrel száguldó vihar lenyomta a csónak orrát a hullámokba, és a tat felől bezúduló, hatalmas hullámok örökösen azzal fenyegették, hogy oldalra billentik. Fél délelőtt inkább csak döcögött, mint vitorlázott a csónak, hol egyik, hol másik oldalra kalandozva el, és csaknem minden egyes hullám vizéből jutott a fedélzetére. A szivattyú képtelen volt megküzdeni a beömlő vízmennyiséggel, így aki csak tehette, beállt vizet merni. Dél felé a csónak kezdett eljegesedni.

Elkerülhetetlen volt a döntés, de Shackleton addig halogatta, amíg csak merte. Szivattyúztak, vizet meregettek, leverték a csónakról a jeget – és mindezenközben kétségbeesetten igyekeztek megtartani a hajó farát a szélben. Dél… egy óra… két óra. De mindhiába. A tenger volt az erősebb. Shackleton kénytelen-kelletlen kiadta a megfordulásra felszólító utasítást. Bevonták a vitorlákat, és a csónak orrából hullámhorgonyt, egy körülbelül másfél méter hosszú, gúla alakú vitorlavásznat eresztettek a vízre hosszú kötél végén, hogy széllel szembe tartsa a *Caird* orrát.

Szinte egy csapásra javult a helyzet; legalábbis kevesebb víz ömlött a fedélzetre. A csónak azonban úgy viselkedett, mint egy megszállott. Részegen felcsörtetett minden egyes új hullámra, aztán ahogy a hullámhorgony visszafogta az orrát, hirtelen oldalra rándult. Nem volt egyetlen perc, egyetlen pillanat nyugalmuk sem. De csak kitartani lehetett és elviselni.

Nem sokkal később elkezdtek jegesedni a felgöngyölt vitorlák, és minden újabb vízpermettel tovább gyarapodott a súlyuk. Egy óra múltán

nehéz tömbbé fagytak össze, és a csónak egyre lomhábban mozgott, mert súlypontja eltolódott testének felső régiójába. Be kellett venni a vitorlákat; Crean és McCarthy előrementek, leverték róluk a jeget, majd levitték és begyömöszölték a ponyvafedélzet alatti, amúgy is túlzsúfolt részre.

Közben súlyos jégpáncél kezdett megtelepedni az evezőkön. Négy evezőt kötöztek az árbocmerevítő kötelekhez. Ahogy lerakódott rájuk a jég, kis mellvédekhez hasonlítottak, amelyek felfogták a fedélzetre csapódó vizet, az pedig rájuk fagyott. Shackleton aggódva figyelte, és reménykedett, hogy nem lesz túlságosan nehéz a fedélzeten felgyűlt jég. A szürkület gyatra fényében azonban jól látta, hogy cselekedni kell, veszélyes lenne reggelig halogatni. Utasítására Worsley, Crean és McCarthy vele együtt felmászott az imbolygó fedélzetre.

Nagy erőfeszítések árán leverték a jeget az evezőkről, majd kettőt átemeltek a csónak peremén. A maradék két evezőt az árbocmerevítőkhöz kötözték, mintegy fél méterrel a ponyvafedélzet fölé, hogy leperegjen róluk a víz.

Több mint húsz percbe telt, és ezalatt besötétedett; bőrig ázva kúsztak vissza a kabinba – megkezdődött az éjszaka.

Az éjszakai őrök végigvacogták őrségük négy iszonyatos óráját, majd átázva és átfagyva másztak be a ponyvafedélzet alá, ahol a csónak aljában elhelyezett gyűlöletes köveken gubbasztva igyekeztek egyenes testtartással átvészelni a csónak vad hánykolódását.

Hét kegyetlen napon nehezítették meg a kövek az evést; akadályozták a víz kimeregetését; bonyolították rettentő módon az ide-oda közlekedést és tették teljesen lehetetlenné az alvást. De a legrosszabb az volt, hogy mozgatni kellett őket. Bizonyos időközönként ugyanis át kellett helyezni a köveket, hogy a csónak megfelelően legyen kiegyensúlyozva, ami azt jelentette, hogy csaknem guggolva, hétrét görnyedve és a többi kőre térdelve kellett emelgetni és átrakosgatni. Közben minden egyes éles kiszögellést és csúszós pontot bensőségesen megismertek és tiszta szívükből meg is utáltak.

Legalább ennyire utálatos lett a hálózsákok bélésanyaga, a rénszarvasszőr. Eleinte csak bosszantó apróság volt, de bármennyi szőrt szedtek is össze, mintha kiapadhatatlan lett volna a készlet. Minden tele volt vele… a csónak oldala, az evezőpadok, a ballaszt. Nedves csomókban tapadt az emberek arcára, kezére. Belélegezték alvás közben, és nemegyszer

arra ébredtek, hogy fulladoznak tőle. A szőr lekerült a csónak aljába és eldugította a szivattyút, de feltünedezett az ételben is.

Ahogy teltek az éjszaka hosszú órái, sajátos változás állt be a csónak állapotában. Először is, a ponyvafedélzeten egyre kevesebb víz szivárgott be, majd teljesen abbamaradt a csöpörgés. Észlelhetően csillapodott a csónak hánykolódása, a vad emelkedések helyett egyre lágyabban siklott a hullámok tetejére.

Az első hajnali fényben kiderült, miért. A vízvonal fölött az egész csónak jégbe volt ágyazva, helyenként 15 centiméter vastagon, a hullámhorgony kötele pedig combvastagságúra hízott. A Caird legalább tíz centimétert süllyedt a jég súlya alatt, körülbelül úgy, mint egy gazdátlan, vízzel telt ladik.

Worsley volt őrségben; azonnal leküldte McCarthyt, hogy ébressze fel Shackletont, aki rögtön felmászott a hátsó fedélzetre. Amikor látta, mi a helyzet, izgatottan odarendelte a többieket is. Aztán fogott egy kis fejszét, és óvatosan előrekúszott.

Roppant elővigyázatosan, nehogy belyukassza a fedélzetet, a fejsze fokával elkezdte leveregetni a jeget. Olykor átcsapott rajta egy hullám, de ő rendületlenül dolgozott még legalább tíz percen át, miközben a többiek idegesen figyelték. Ekkor azonban már annyira megdermedt a hidegtől, hogy alig tudott fogni, és az egyensúlyát is csak nehezen volt képes megtartani. Visszamászott a kabinba; ruhájából csöpögött a víz, szakálla pedig félig merevre fagyott. Vacogva, erősen reszkető kézzel adta át a fejszét Worsleynak, hogy ő folytassa a munkát, és figyelmeztette, hogy nagyon óvatosan járjon el, amíg a fedélzeten tartózkodik.

Egymást váltva faragták tovább a jeget, ki-ki ameddig bírta, de ez ritkán volt több öt percnél. Először mindig annyi jeget kellett lefejteniük, hogy legyen hol fél kézzel megkapaszkodni, majd helyet kellett csinálniuk, ahol megtámaszthatták a térdüket is. A jeges, tükörsima, állandóan mozgásban lévő fedélzeten öngyilkosság lett volna felállni, mert ha valaki beleesik a vízbe, a többiek úgysem tudják elég gyorsan felhúzni a hullámhorgonyt, hogy vitorlát bontsanak és kimentsék.

Odabent Shackleton észrevette, hogy a kabinban is kezd megtelepedni a jég. Hosszú jégcsapok lógtak a fedélzet aljáról, és a csónak aljában meggyűlt víz bármikor megfagyhatott.

Shackleton odahívta Creant, akivel együtt sikerült begyújtania a primuszfőzőt, remélve, hogy a főző melege elegendő lesz, és a kabin hőmérséklete fagypont fölé emelkedik. Ha a csónak aljában nem olvad fel annyira a jeges víz, hogy ki tudják szivattyúzni, könnyen elsüllyedhetnek.

A fedélzeten egyórai megfeszített munka után kezdték érezni, hogy a Caird lassan újra szabadon lebeg. De még folytatták a munkát, amíg szinte teljesen meg nem szabadultak a jégtől, kivéve a hullámhorgony kötelén megmaradt jókora darabot, amelynek elérése túl nagy kockázat lett volna.

Shackleton ekkor lehívta társait, hogy igyanak egy kis forró tejet. Az emberek a kályha köré gyűltek, félájultan a hidegtől. Elképzelhetetlennek látszott, hogy dermedt, elgémberedett testük képes egyáltalán hőt kibocsátani, mégis nyilvánvalóan így volt, mert hamarosan olvadozni, csöpögni kezdtek a ponyvafedélzetről lógó jégcsapok. Nem sokkal később a csónak fenekében is eléggé felengedett a víz, így ki tudták szivattyúzni.

Shackleton utasítására Crean tovább égette a főzőt, de déltájban már a belőle távozó csípős füst csaknem beszívhatatlanná tette a levegőt, úgyhogy el kellett oltaniuk. Percekbe telt, amíg kitisztult a levegő, ekkor azonban új, édeskés-kesernyés, rothadó hús szagára emlékeztető bűz csapta meg az orrukat. McNeish jött rá, hogy a bűz a hálózsákokból árad – a szó szoros értelmében rothadásnak indultak. Egy alaposabb vizsgálat kiderítette, hogy némelyik hálózsák belseje már egészen nyálkás.

A délután folyamán fokozatosan visszafagyott a csónakra a jégpáncél. Estefelé Shackleton úgy döntött, nem szabad megkockáztatni, hogy a *Caird* esetleg nem bírja ki reggelig. Utasítására ismét ki kellett farigcsálni a csónakot a jégpáncélból. Egy bő óra alatt végeztek, majd mindenki megivott egy adag meleg tejet, és lepihent várni a reggelt.

A vihar tovább süvített délnyugatról, és semmi jelét nem adta, hogy csillapodni akarna. Az aznap éjszakai őrség órái véget nem érő tételjegyzékre hasonlítottak: minden egyes percet nyilvántartottak, aztán átéltek, majd kipipáltak. Ezúttal vészhelyzet sem bontotta meg az egyhangúságot. Amikor reggel hatkor végre felfénylett keleten az ég alja, megállapították, hogy a csónak ismét veszélyesen súlyos jégterhet hordoz. Amint elég fény volt hozzá, immár harmadszor is nekiláttak, hogy megszabadítsák jégpáncéljától.

Május 2-a volt, a vihar harmadik napja. Az ég mindvégig felhős maradt,

így nem tudták bemérni helyzetüket. Minden bajuk tetejébe most még az is nyugtalanította őket, hogy nemigen tudták, merre járnak.

Kilenc óra után valamelyest csillapodott a szél, de nem eléggé, hogy nekiindulhassanak. Néhány perccel később a *Caird* egy különösen magas hullámhegyre hágott fel, ugyanakkor nekicsapódott egy másik hullám. Megremegett, kissé megrázkódott a csónak, és a hullám tovagördült. De a csónak ezúttal nem állt vissza szélirányba. Leszakadt a hullámhorgony.

NEGYEDIK FEJEZET

Egy pillanatnyi zavart tanácstalanság után azt érezték, hogy a csónak szédítően balra dől, és egy hullámvölgybe zuhan; ösztönösen, azonnal tudták, mi történt.

Shackleton és Worsley gyorsan feltápászkodtak, és kinéztek a hajóorr felé. A kötél szakadt vége súlytalanul lebegett a vízben.

A nagy jégkoloncnak – és vele együtt a hullámhorgonynak – nyoma veszett.

Shackleton behajolt a kabinba, és bekiabálta, hogy vegyék elő az orrvitorlát. Kirángatták az összefagyott, gyűrött csomagot. Crean és McCarthy előrekúszott az erősen hánykolódó csónak fedélzetén, maguk mögött húzva a vitorlát. A kötélzet is megfagyott, ütögetéssel kellett megpuhítani. Beletelt néhány hosszú percbe, amíg annyira megtisztították a jégtől a felhúzókötelet, hogy az orrvitorlát felvonhassák a főárbocra viharvitorlának.

A Caird orra lassan, kelletlenül ismét szélbe fordult, és mindannyian érezték, ahogy a feszültség kioldódik izmaikban.

Most az a feladat várt a kormányosra, hogy a lehető legjobban szélirányban tartsa a csónakot, amely egyik szélcsatornából a másikba szökkenve haladt. A művelet állandó figyelmet igényelt, és kellemetlenebb feladat már nem is lehetett volna – a felcsapó hullámokkal és a csontig hatoló széllel szemközt.

Szerencsére fokozatosan csillapult a vihar, és tizenegy körül Shackleton úgy döntött, megkockáztatják a vitorlák felhúzását. Levették az orrvitorlát a főárbocról, és felhúzták a reffelt lugvitorlát és a tatvitorlát. Az elmúlt negyvennégy órában végre most tartott először a Caird újra északkeletnek, folytatva félbeszakított útját. Mégis nehézkes volt a haladása: hátulról hatalmas hullámok taszigálták, az erős hátszél pedig belemerítette az orrát a hullámokba.

Alig valamivel dél után egy csodálatos vándoralbatrosz bukkant fel a semmiből. A *Cairdel* ellentétben könnyedén és kecsesen siklott az égen, és roppant festői látvány volt; mozdulatlan szárnyakkal vitorlázott az erős

szélben, néha lejjebb ejtve magát, alig háromméternyire a hajótól, aztán szinte függőlegesen fölszökve ismét a szél szárnyán, 30-60 méter magasra, hogy a következő pillanatban ismét gyönyörű, bámulatosan könnyed zuhanórepülést mutasson be.

Talán csúfolódott velük a természet. íme, repülésre képes teremtményei közül a legnagyobb és a legbravúrosabb, kitárt szárnyainak fesztávolsága jó három méter; íme, egy madár, amelyik a legádázabb viharra is fittyet hány – és éppen ez a lény szegődik a Caird mellé, mintha csúfolná szánalmas vergődését.

Órákon át körözött felettük az albatrosz; elegáns röptének minden erőlködéstől mentes lendülete szinte megbabonázta a csónak legénységét. Nem nézhették irigység nélkül. Worsley megjegyezte, hogy a madár valószínűleg tizenöt óra alatt vagy hamarabb is megtenné az utat a Déli-Georgiáig.

Worsley naplóbejegyzése érzékelteti nyomorúságos helyzetüket: „Rénszarvasbőr hálózsákjaink olyan undorítóan nyálkásak, büdösek és súlyosak lettek, hogy a két legócskábbat kidobtuk a tengerbe.” A hálózsákok egyenként vagy húsz kilót nyomtak.

Később így ír: „Macty [McCarthy] a legrendíthetetlenebb optimista, akit valaha is ismertem. Amikor leváltom a kormánynál, a csónak csupa jég & bugyborékol benne a tengervíz; ő széles mosollyal közli, »Szép az időnk ma, uram!«. S én az imént még milyen mogorva voltam…”

Délután és este fokozatosan javult az idő; május 3-án hajnalra a széllökések mérsékelt délnyugati széllé csitultak. Ahogy közeledett a dél, a felhők is vékonyodni kezdtek. Nemsokára tiszta kék foltok jelentek meg az égbolton, és hamarosan kisütött a nap.

Worsley elővette a szextánst, és könnyűszerrel bemérte a helyzetüket. Számításai szerint a déli szélesség 56° 13’-én és a nyugati hosszúság 45° 38’-én voltak, azaz 746 kilométerre az Elefántszigettől.

Valamivel túljutottak a Déli-Georgia felé vezető út felén.

Így tehát alig valamivel több mint egyetlen óra leforgása alatt a *Caird* fedélzetén döntően megváltozott a hangulat. Félig megnyerték a csatát, és melegen sütött rájuk a nap. A leváltott őrség most nem kúszott vissza fogvacogva a nyomasztóan szűk kis kabinba, a csónak orrába. Inkább kiszedték az összes hálózsákot és felhúzták őket az árbocra száradni.

Különféle ruhadarabokat vetettek le, és teleaggatták az árbocmerevítő csarnakköteleket és a patrácokat csizmákkal, zoknikkal, pulóverekkel.

Elképesztő, részleteiben hihetetlenül ellentmondásos látványt nyújthatott a *Caird*. Elég elgondolni egy 6 és ½ méter hosszú, toldott-foldott, viharvert bárkát, amely neki mer vágni a földkerekség legvadabb tengerének, miközben mindenféle szedett-vedett ruhadarabok és félig oszladozó hálózsákok lógnak a kötélzetén. Legénysége hat férfi, csapzott szakállal keretezett arcuk fekete a rátapadt koromtól, állandóan sós vízben ázó testük pedig ijesztően fehér. Arcukat, de leginkább a kezüket, kerek foltok csúfították; a fagyás itt egészen a nyers húsig lemarta a bőrt. Alsó lábszáruk csupa horzsolt seb a kőballasztos hajófenéken való, örökös, kínkeserves ide-oda csúszkálástól. A sós víztől mindannyiuk csuklóján, bokáján és ülepén kelések éktelenkedtek. De ha valaki váratlanul tanúja lett volna ennek a bizarr jelenetnek, bizonyára az emberek hangulatán döbbent volna meg leginkább… oldottak, sőt szinte kedélyesek voltak – mintha csak valami kiránduláson vennének részt.

Worsley elővette hajónaplóját és ezt jegyezte fel:

„Mérsékelt tengermozgás, déli hullámzás. Kék ég; néhány futó felhő. Szép, derült idő.

Sikerült néhány nedves ruhadarabot nyirkossá szárítani. Leith-öböltől 347 [mérföld]-re.”

Estére a nap jelentősen kiszárította a felszerelést, és amikor este hálózsákba bújtak az emberek, határozottan kellemes érzés töltötte el őket – legalábbis a korábbihoz képest.

A jó idő másnap, május 4-én is tartott, egészen estig; holmijukat ismét kiaggatták a kötélzetre. A szél délkeletről fújt, óránként 25 kilométeresnél nem erősebben. Csak olykor csapódott a fedélzetre egy-egy hullám, így aznap mindössze kétszer kellett szivattyúzniuk.

Worsley délben ismét bemérte helyzetüket; adatai a déli szélesség 55° 31’-ét, a nyugati hosszúság 44° 43’-ét határozták meg, azaz huszonnégy óra alatt 96 kilométert haladtak.

A két napig tartó szép idő csodát művelt, és az emberekben óvatosan, de egyértelműen nőtt a bizakodás. A Déli-Georgia eleinte nem jelentett többet számukra egy földrajzi névnél – végtelenül távoli, mesébe illő ábránd volt.

De többé már nem. Ekkor valamivel kevesebb mint 460 km választotta

el őket a Déli-Georgia-sziget legközelebbi pontjától. S minthogy 720 kilométert már megtettek, a hátralévő távolság legalábbis már felfogható volt. Még három nap, esetleg négy, és odaérnek; véget ér félelmetes küldetésük. Hatalmába kerítette őket az a különös fajta szorongás, amelyet olyankor érez az ember, ha egyszeriben elérhető közelségbe kerül egy áhított, de addig elérhetetlennek látszó cél. Nem ujjongtak, éppen csak körültekintőbbek lettek, vigyázva, hogy most már semmi megakadályozható baj ne következzék be.

Az éjszaka folyamán a szél továbbra is kitartóan fújt délkeletről, de észrevehetően erősödött, olykor 70 kilométeres lökésekkel. Május 5-én hajnalra az időjárás megint a régi volt: felhők borították az eget, a tenger hevesen hullámzott. A szél jobbról fújt, így a tengervíz szinte akadálytalanul becsaphatott a csónakba. Mire kilenc óra lett, minden holmijuk ugyanúgy csöpögött a víztől, mint korábban.

Egyébként eseménytelenül telt a nap, csak az jelentett némi változatosságot, hogy estefelé lassan északira, majd északnyugatira fordult a szél. Fel is erősödött, és mire besötétedett, javában dúlt a szélvihar.

Aznap éjjel különösen nehéz volt kormányozni. Beborult az ég, és a főárbocra erősített széljelző zászlócskát apránként széttépték és elfújták az egymást követő szélrohamok. Csak a megérzéseikre hagyatkozva, az előttük robogó sötét hullámok fehéren megvillanó tarajáát figyelve irányították a csónakot.

Éjfélkor, miután elfogyasztották forró tejadagjukat, Shackleton csapata vette át az őrséget, és Shackleton maga ült a kormányhoz, míg Crean és McNeish odalent maradtak szivattyúzni. Shackleton igazán még hozzá sem szoktatta a szemét a sötétséghez, amikor a tatról hátrapillantva fényes hasadékot pillantott meg az ég alján. Örvendezve elújságolta a társainak, hogy délnyugat felől tisztul az idő.

A következő pillanatban azonban sziszegő hangot, majd mély, fojtott bömbölést hallott, és ismét hátrafordult. A felhőkön nyílt hasadék nem volt más, mint egy eszeveszett sebességgel feléjük robogó, óriási hullám tajtékos taraja. Gyorsan visszafordult és ösztönösen lekapta a fejét.

– Az isten szerelmére, vigyázzatok! – ordította. – Telibe kap minket!

Néhány hosszú másodpercig semmi se történt. A *Caird* csak emelkedett, emelkedett egyre magasabbra, és a hatalmas törőhullám öblös dübörgése

betöltötte a levegőt.

Aztán lesújtott a hegynyi, kavargó víztömeg, egyidejűleg hajítva előre és oldalirányba a csónakot. Olyan volt, mintha a hullám a levegőbe katapultálta volna őket, Shackleton pedig kis híján kirepült a kormány mellől, amikor az iszonyatos mennyiségű víz végigsöpört a fedélzeten. A kormánylapát húzókötele ellazult, aztán ismét megfeszült, míg a csónak vadul megpördült maga körül, mint valami szánalmas kis játékszer.

Egy pillanatig semmi mást nem lehetett látni, csak vizet. Azt sem tudták, áll-e a talpán a csónak. De a pillanat véget ért; a hullám tovagördült, és a Caird, ha megrendülten is az evezőpadokig érő víz súlyától, csodálatos módon még mindig úszott. Crean és McNeish felkapták az első, kezük ügyébe akadó edényt, és vadul merni kezdték a vizet. Aztán Worsley csapata is kikászálódott a hálózsákból, és dühödt energiával ugyancsak harcba szállt, hiszen tudták, hogy ha nem könnyítenek a csónak terhén, a következő hullám végzetes lesz.

Shackleton közben hátrafelé figyelt, nem tűnik-e fel újabb árulkodó fénysáv a hátuk mögött, de semmi sem történt, és míg a többiek szaporán merték, szivattyúzták, lapátolták a vizet, a *Caird* szép lassan a hullámok hátára emelkedett.

A csónakfenéken elcsúszott a ballaszt és eltört a tájolóház üvege – de úgy látszott, egyelőre ők győztek. Több mint két órába került, amíg kimerték a vizet, és szinte végig térdig érő, jéghideg vízben állva kellett dolgozniuk.

Crean nekiállt megkeresni a primuszfőzőt. Hosszas keresés után a csónak oldalfalához préselődve és teljesen eldugulva talált rá. Fél órán át próbálkozott vele a sötétben, míg lassan elfogyott a türelme. Végül összeszorított foggal csúnya káromkodást eresztett meg, elátkozva a makacs jószágot. Ekkor begyulladt a főző, és így mindannyian ihattak egy kis meleg tejet.

ÖTÖDIK FEJEZET

Május 6-ának hajnala lehangoló látványt nyújtott. A szél csaknem 90 kilométeres sebességgel fújt északnyugatról, és a *Caird* a szélnek szorítva igyekezett mindenáron tartani az északkeleti irányt. Ahogy egymást érve söpörtek a hullámok, több-kevesebb víz mindig átcsapott a fedélzetén.

De mintha nem sokat számított volna. A legénység annyi rázkódást, ütést és árvizet állt már ki, hogy szinte érzéketlenné vált. Az előző éjszaka rájuk zúduló hullámhegy valahogy egész magatartásukat megváltoztatta.

Tizenhárom napja gyakorlatilag szünet nélkül viharokkal küzdöttek, és végül a leggonoszabb arcát is megmutatta a tenger. Úgy harcoltak, hogy sosem volt esélyük, csak arra voltak hivatva, hogy elviseljék a rájuk mért csapásokat.

De ha sokat ingerlik, előbb-utóbb Isten minden teremtményében munkálkodni kezd a dac, hogy visszavágjon, hogy még esélytelenül is fölvegye a harcot. Nem mondták ki, de nagyjából bennük is ez ment végbe. Valami dühös elszántság vett erőt rajtuk: akárhogy is, de végigcsinálják az utat. Tizenhárom napon át kiálltak mindent, amit a Drake-átjáró rájuk zúdíthatott – és most úgy érezték, megszolgálták a sikert.

Fokozta eltökéltségüket, hogy Worsley kiszámította földrajzi helyzetüket: a déli szélesség 54° 26’, a nyugati hosszúság 40° 44’. Ha helyesek voltak számításai, akkor csupán 170 km állt előttük a Déli-Georgia-sziget nyugati csücskéig, és hamarosan számíthattak rá, hogy megpillantják a szárazföld első jeleit – hínárfoszlányt, sodródó fadarabokat.

A délelőtt folyamán az egyre vadabb tenger próbára tette elszántságukat. Délben olyan válságosra fordult a helyzet, hogy Shackleton úgy vélte, ostobaság lenne mindenáron továbbhaladni, noha Worsley éppen ezt szorgalmazta. Egy órakor Shackleton utasítást adott a vesztegelésre. Megfordították a hajót és leengedték a vitorlákat. Felhúzták az orrvitorlát a főárbocra, és ismét elkezdtek ide-oda lavírozni a szél ellenében.

Mindannyian rosszkedvűek lettek, még Shackleton is, aki pedig kezdettől arra kérte társait, hogy tegyenek meg mindent a jó hangulatért és a súrlódások elkerülése érdekében. Mégis megviselte a kedélyüket, hogy bár

közel járnak a célhoz, akár egyetlen nap alatt is odaérhetnének, egy helyben topogásra vannak kárhoztatva.

Shackleton olyan feszült állapotba került, hogy egy nevetséges semmiség miatt egészen kijött a sodrából. Rövid farkú madárka jelent meg a csónak fölött, majd idegesítő röpködésbe kezdett, mint egy leszállni készülő szúnyog. Shackleton növekvő ingerültséggel figyelte egy darabig, aztán talpra ugrott és káromkodva elhessegette. De nyomban rádöbbent, milyen rossz példát mutat, és bánatos arckifejezéssel visszaroskadt a helyére.

A délután hátralevő része eseménytelenül telt el, aztán estefelé Crean nekilátott megfőzni a levest. Egy-két perccel később lehívta Shackletont, és egy csésze vizet nyomott a kezébe. Shackleton hörpintett belőle, és gondterhelt kifejezés ült ki az arcára. A második vizestartály tartalma igen rossz ízű volt – ez sodródott el az Elefánt-szigeti indulásnál. Összetéveszthetetlenül sós tengervíz íze érződött rajta, ami valószínűleg a kaland során szivárgott bele. A tartály ráadásul csak félig volt tele, vagyis nyilván eresztett, és tartalmának jelentős része elfolyt.

Crean megkérdezte, mitévő legyen, mire Shackleton kissé paprikásan azt felelte, hogy nyilván semmit sem tehetnek – nincs más vizük, azt kell használniuk.

Crean tehát nekilátott és megfőzte a vacsorát. Amikor elkészült vele, az emberek gyanakodva kóstolgatták a levest, és kellemetlenül sósnak találták.

Shackleton számára ez a fejlemény még egy okkal többet jelentett a sietségre. Amikor besötétedett és Worsley ült a kormányhoz, Shackleton odaült mellé, hogy megbeszéljék a helyzetet. Az élelem, mondta Shackleton, két hétre elég. Vizük azonban alig egy hétre – és az a kevés is sós. Vagyis sürgősen ki kell kötniük.

Csak az a kérdés, meg tudják-e célozni a Déli-Georgiát. Mit gondol, kérdezte Shackleton Worsleyt, mennyire pontosan navigáltak eddig? Ha szerencséjük van, 20 kilométeres pontossággal mérhették be a szigetet, felelte Worsley fejét csóválva, de az ember mindig tévedhet.

Mindketten tudták, hogy egy-két egészen apró szigetecskét nem számítva a Déli-Georgia-szigettől keletre egészen Dél-Afrikáig nincs más, csak az Atlanti-óceán egybefüggő víztükre, mintegy 5500 kilométeren át. Ha valamilyen számítási hiba vagy egy déli szélvihar következtében elkerülik a szigetet, többé nincs miben reménykedniük: akkor már széllel szemben

feküdne a szárazföld, és ők sosem tudnák visszaverekedni magukat odáig.

Az északnyugati szélvihar szerencsére még az éjszaka csökkent valamelyest, és kezdett tisztulni az ég is. Éjjel egykor Shackleton úgy döntött, hogy biztonságban folytathatják az utat, így tovább indultak északkeletnek.

A legfontosabb most az lett, hogy megállapíthassák földrajzi helyzetüket, de nem sokkal hajnal után sűrű köd ereszkedett rájuk. Worsley egész délelőtt a keze ügyében tartotta a szextánst, hátha felszáll a köd. Néhány óra múltán elővette a füzetét, és a következő, eléggé elkeseredett feljegyzést írta bele: „Nagyon kedvezőtlen körülmények a méréshez. Párás köd, a csónak ugrál, mint a bolha…”

Ha minden rendben megy, a szextánssal a nap peremének a horizont síkjával bezárt szögét szokták mérni. Most Worsley csupán annyit tehetett, hogy hunyorogva igyekezett kivenni a nap elmosódott körvonalát, és megpróbálta meghatározni a középpontját. Újból meg újból bemérte, annak reményében, hogy az eredmények átlagából viszonylag pontosnak tekinthető fix ponthoz jut. Végül a déli szélesség 54° 38’, a nyugati hosszúság 39° 36’-nél állapodott meg, 128 kilométerre a Déli-Georgia végétől. Ugyanakkor figyelmeztette Shackletont, hogy ne tekintse megbízhatónak a számítást.

Az eredeti terv szerint a Willis-és a Bird-sziget között elhaladva megkerülték volna a Déli-Georgia-sziget nyugati csücskét, aztán keletnek fordulva a part mentén elvitorláztak volna a Leith-öbölben lévő bálnavadásztelepre. Ez a terv azonban viszonylag jó navigációs körülményeket tételezett fel, és nem vette számításba a vízhiányt. Most már egyáltalán nem számított, hol fognak kikötni, csak az, hogy partot érjenek. Kicsit keletibbre igazították az irányt, hogy eltalálják valahol a sziget nyugati partját, s hogy éppen hol, annak nem sok jelentősége volt.

Mint kiderült, a vízhiány a vártnál is súlyosabb következményekkel járt. A víz ugyanis nem csupán sós volt, hanem valahogy üledék és rénszarvasszőr is belekerült. Az orvosságos ládikából előkerült gézen átszűrve nagyjából ihatóvá vált ugyan a visszataszító folyadék, de fogyasztása csak fokozta szomjúságukat. Shackleton napi fél csészére csökkentette a fejadagot és megszüntette az éjszakai őrszolgálatok előtt addig járó forró tejet. Délután arról tájékoztatta a társaságot, hogy az út hátralevő részében csak naponta kétszer kaphatnak levest.

A délután folyamán egyre sóvárabban lestek a szárazföld közelségére utaló jeleket, de nem láttak sem madarakat, sem tengeri hínárt, sem más effélét. Az este közeledtével aztán a várakozásteljes feszültség valamiféle – különösen ellentmondásos – baljós előérzette alakult át.

Worsley becslései szerint valamivel több mint 90 kilométerre lehettek a sziget partjaitól. Mivel azonban a számítások bevallottan hozzávetőlegesek voltak, akár jóval közelebb is járhattak.

Déli-Georgia nyugati partján sem település, sem jelzőfény, de még egy irányjelző bója sem volt. Ezt a partszakaszt tulajdonképpen mindmáig[28] csak felületesen térképezték fel. így tehát nagyon is elképzelhető volt, hogy a sötétben már eljutottak a part közelébe – melyet hirtelen elérve végzetesen összetörhetik magukat.

Másfelől attól való félelmüket, hogy a sziget partjainak csapódnak, szinte kioltotta az a félelmetes tudat, hogy a sötét éjszakában észrevétlenül elsodródhatnak mellette, és még sejteni sem fogják, hogy már maguk mögött hagyták. Sőt lehet, hogy ez már meg is történt.

Tökéletesen sötét volt, és a *Caird* kelet-északkeleti irányban bukdácsolt előre a balról érkező félszéllel. Az emberek mégis kitartóan meresztgették sókarikás szemüket, hátha megpillantják a szárazföld árnyékszerű képét; fülüket hegyezve pedig szokatlan neszeket vártak, talán éppen egy zátonyon átcsapó hullám hangját. De a látási viszonyok nem is lehettek volna rosszabbak: felhők takarták a csillagokat és továbbra is sűrű ködfoszlányok lebegtek a víz színén. A levegőt betöltötte az árbocfeszítő kötelek között süvítő szél hangja és a tenger morajlása.

A szomjúság persze fokozta a várakozást, és minden egyes szorongó percet végtelenné nyújtott. De a gyötrő bizonytalanság mögött egyfajta elfojtott izgalom is munkált. Az éppen soros éjszakai őrség tagjai lázas, vad találgatásokba bocsátkoztak, hogy mikor érkeznek majd meg a bálnavadásztelepre, és milyen érzés is lesz végre megfürödni, tiszta ruhát húzni, igazi ágyban aludni, sőt, asztalnál ülve enni.

Lassan kúsztak az órák, és változatlanul semmi jelét nem tapasztalták, hogy parthoz közelednének. Hajnali négykor, amikor Worsley csapata vette át az őrséget, Shackleton jó ideig Worsley mellett maradt a kormányrúdnál, a vizet kémlelve. Öt-hat kilométeres sebességgel haladhattak, hat óra tájban tehát már legfeljebb 25 kilométerre kellett volna lenniük a parttól –

amelynek nyomát sem látták, sem jég, sem hínár formájában.

Aztán eljött a hét óra: a számítások szerint mintegy 20 kilométerre kellett volna lenniük a szigettől, de továbbra sem látták jelét. A reményteli várakozást egyre feszültebb hangulat váltotta fel. A Déli-Georgia némelyik csúcsa 3000 méter magasra nyúlt. Ilyen messziről már igazán látniuk kellene.

Reggel nyolckor ismét Shackleton csapata lett volna a soros, de már senki sem tartotta számon az őrségváltást. Mindannyian a fedélzeten tolongtak, minden irányban kémlelve a tengert, egymással versenyezve, reménykedve, szorongva – s mindezt egyszerre. De csak vizet és eget láttak, ugyanúgy, mint máskor.

Kilenc óra körül Shackleton leküldte Creant, hogy készítse el a levest. Kapkodva ettek, hogy minél előbb ismét elfoglalhassák a figyelőállásokat.

Ezekben a percekben súlyos, kimondatlan kétségek árnyékolták be az elszántságot és a reményt. Karnyújtásnyira jártak a céltól. Lelkendezniük, örvendezniük kellett volna. De a lelkük mélyén valami azt súgta makacsul, hogy hiába fürkészik a láthatárt. Ha valóban ott lenne a sziget, már órákkal korábban megpillantották volna.

Nem sokkal fél tizenegy után Vincent moszatcsomót látott, néhány perccel később pedig egy kormorán repült el a csónak fölött. Ismét felcsillant a remény. A kormorán ritkán távolodik el 20-25 kilométernél messzebb a parttól.

A ködös homály hamarosan oszladozni kezdett; igaz, nagyon lassan. Még mindig rongyos felhőfoszlányok sodródtak a vízfelszín közelében, de egyre tisztábban lehetett látni. Délre szinte teljesen felszállt a köd. De mindenfelől csak a végeérhetetlen, örökösen hullámzó tenger látszott.

– Föld!

McCarthy erős, bizakodó hangon szólt, és egyenesen előre mutatott. És valóban ott volt. Komor, fekete sziklafal, oldalán hófoltokkal. Éppen csak előbukkant a felhők közül, talán 20 kilométernyire. A következő pillanatban a víz fölött összetömörülő felhők, mint valami függöny, elrejtették a látványt.

De ez már nem számított. Ott volt, mindannyian látták.

HATODIK FEJEZET

Csak Shackleton beszélt.

– Sikerült! – mondta, de szokatlanul bizonytalan volt a hangja.

A többiek hallgattak; némán meredtek előre, várták, mikor bújik elő ismét a szárazföld, csak hogy egészen biztosak lehessenek benne. Egy-két perc múlva a felhőket arrébb sodorta a szél, és a sziget ismét előbukkant. Tétova, buta kis mosoly jelent meg az arcokon, nem a diadal vagy öröm mosolya, hanem a kimondhatatlan megkönnyebbülésé.

A Caird megcélozta a legelőször megpillantott pontot, és egy óra múlva már elég közel kerültek ahhoz, hogy kivehessek a szárazföld körvonalait. Worsley elővette füzetét és vázlatos rajzot készített róla.

Aztán összehasonlította a rajzot a sziget tengerészeti térképével, és úgy látta, az a Demidov-foknak felel meg. Ha valóban az, akkor szinte teljesen hibátlanul navigált. Mindössze 30 kilométerre jártak a sziget nyugati csücskétől, eredetileg kiszemelt célpontjuktól.

Fél három körül, amikor a *Caird* alig 6 kilométerre volt a parttól, zöld zuzmók foltjait és sárgásbarna fűcsomókat láttak kikandikálni a hó alól, a meredek sziklák oldalában. Több mint tizenhat hónapja most láttak először növényzetet. És alig egy óra múlva már ott állhatnak e növények között.

Minden tökéletesnek látszott. De nem sokáig. Hamarosan törőhullámok mély moraja ütötte meg a fülüket. Aztán egyenesen előttük és kissé távolabb, jobbra, mennydörgő vízoszlopok lövelltek fölfelé az égnek. Közelebb érve látták a part felé siető, hatalmas, fodrozódó hullámok hátát, ahogy a félelmetes „Horn-foki szürkeszakállak” vakon rohantak a vesztükbe a térképen föl sem tüntetett zátonyokon.

Ismét hirtelen megváltoztak a kilátások. Szóba sem jöhetett a partraszállás, legalábbis nem itt, ahol a csónak tíz másodpercet sem bírt volna ki a törőhullámok között. Olyasmi volt ez, amit nem érdemeltek meg – fölösleges kegyetlenség. Ott terült el előttük a küzdelmesen kiérdemelt szárazföld. És most, hogy az utazás végére értek, megtagadták tőlük a menedéket.

Nem tarthatták sokáig ezt az irányt. Crean gyorsan átvette a

kormányrudat, Worsley pedig kiterítette a térképet, hogy Shackletonnal együtt gyorsan áttekintse. Máris dönteniük kellett.

Ha valóban a Demidov-fok volt előttük, ami most már nagyon biztosnak látszott, akkor a térkép szerint két lehetőségük nyílt. Az egyik a King Haakon-öböl, mintegy 18 kilométerre keletnek, a csónak jobb oldala felőli part mentén. A másik a Wilson-öböl, valamivel északabbra az imént megcélzott foktól.

A King Haakon-öböl azonban kelet-nyugati irányban feküdt, ezért teljesen ki volt téve az éppen akkor is fújó északnyugati szélnek. Ráadásul estig tartana, míg elérik a bejáratát, és sötétben kellene megbirkózniuk az öbölbejáratot őrző esetleges zátonyokkal.

Másrészt a Wilson-öblöt – noha csupán 6 km választotta el tőlük, és feltehetőleg biztonságosabb menedéket nyújtott volna – széliránnyal szemben kellett volna megközelíteniük, de a háborgó tengeren semmiképp sem vállalkozhattak rá.

Vagyis bár elvileg két lehetőség is állt előttük, mindkettő súlyos kockázatokat rejtett. Három órakor már csak 3 kilométerre jártak a parttól. Háromnegyed óra alatt bőven elérhették volna. De ha megpróbálják, valamennyien odavesznek.

Délután három óra tíz perckor Shackleton visszafordulást vezényelt. Megfordultak, és jobb csapáson haladtak a tenger felé, ahol kivárhatják a reggelt, bízva benne, hogy akkor talán simábban meg tudják közelíteni a partot vagy könnyebben hajózható bejáratot találnak a zátonyok között.

Worsley elővette navigációs naplóját, és a következőt jegyezte be:

„…Erős nyugati hullámzás. Nagyon rossz háborgó tenger. Éjszakára veszteglés; erősödő szél…”

Dél-délkeleti irányban haladtak, hogy a parttól biztonságos távolságban vesztegeljenek, amíg megint világos lesz. Ahogy a hátulról érkező hullámok és a szél balra döntötték a csónakot, senki sem szólt. Magukba süppedve, egyedül igyekeztek feldolgozni borzasztó csalódottságukat. De most már aztán tényleg csak még egy éjszakát kellett kibírniuk.

Öt óra körül tompulni kezdett a napfény; a Cairdtől jobbra élénk, szinte haragos narancsszín és vörös árnyalatban úszott az ég alja, aztán lassan az is elhalványult. Délután hatra teljes lett a sötétség.

Súlyos felhőtakaró vonult a fejük fölé, a szél fokozatosan felerősödött,

és nyugatnak fordult. Crean levest főzött, de már a rossz ízű vizestartálynak is az alján jártak, így az étel kifejezetten pocséknak tűnt. Tudatos erőfeszítéssel tudták csak legyűrni.

Baljósan süvöltött és minden órával erősödött a szél. Nyolckor eleredt az eső. Az esőből kisvártatva havas eső lett, majd jég kopogott a fedélzeten. Este tizenegykor már viharos szél fújt, és a Caird minden irányból érkező kereszthullámok közé került, amelyek ide-oda hajigálták.

Éjfélig menekültek félhátszéllel a szélvihar elől. Noha fogalmuk sem volt, ténylegesen hol lehetnek, Shackleton úgy vélte, elég távol járnak a parttól ahhoz, hogy megálljanak. Crean és McCarthy óvatosan előrementek a sötétben, és levették a fő-és orrvitorlát, majd az utóbbit felhúzták a főárbocra viharvitorlának; azzal megkezdődött a hosszú várakozás az első pirkadati fényekre.

Az éjszaka hátralévő része kész örökkévalóság volt, egyenként kibírt másodpercekből, amelyek percekké, majd órákká álltak össze. A szél pedig olyan kísértetiesen süvített, amilyet még sosem hallottak.

Végül elérkezett május 9-ének hajnala, ha ugyan hajnal volt az. Az éjszakai mély sötétséget sűrű, tompa szürkeség váltotta fel. A szél sebességét csak találgatni lehetett, de legalább 120 kilométerrel száguldott óránként. A féktelen haránthullámzás rosszabb volt, mint korábban, és a szélvihar elől most még hatalmas vízhegyek is gördültek a part irányába. A szárazföld felé dübörgő hullámok elérték, olykor talán meg is haladták a tizenkét méteres magasságot.

A Caird szánalmasan kicsi, fagyos széltől merev viharvitorlájával felemelkedett minden egyes hullám tetejére, ahol megremegett a tomboló orkánban. A szél olyan erős volt, hogy úgy látszott, még a fedélzet ponyvaborítását is képes letépni. A hullám tetején még a lélegzetvételért is meg kellett küzdeni. A levegő túltelített volt, kevesebb oxigént tartalmazott, mint amennyi esőt, havat és a tenger felszínéről felkorbácsolt, tovafújt ködöt.

Látókörük a csónak közvetlen, ködös környezetére szűkült. Azon túl vakító, süvítő egyformaság uralkodott.

És igaz, hogy halvány sejtelmük sem volt, hol lehetnek, de egyvalamit nagyon is jól tudtak: valahol a szél alatti oldalon a Déli-Georgia fekete sziklái várnak, s verik vissza kitartóan az irtózatos víztömeg rohamát. Sokért

nem adták volna, ha tudják, milyen messze.

Elképzelhetetlen volt, de a délelőtt folyamán mégis tovább erősödött a délnyugati szél, és délben már közel 150 kilométeres sebességgel dühöngött. Főzésről szó sem lehetett, de amúgy sem volt étvágya senkinek. Nyelvük feldagadt a szomjúságtól, ajkuk kicserepesedett, vérzett. Annyi hideg élelmet ehettek volna, amennyi beléjük fér, és néhányan meg is próbálkoztak kisebb darabok elrágcsálásával, de ahhoz már nem volt elég nyáluk, hogy rendesen tudjanak nyelni.

A *Caird* orrát széllel szemben tartották. Az emberek azonban a tat felé néztek, hátha megpillantják a szigetet vagy körülötte a veszélyes zátonyokat, amelyek előző délután magakadályozták, hogy partra szálljanak. Egész délelőtt érezték, hogy közelebb kerülnek hozzá. A szél süvítése és a tenger gyötrődő dübörgése mellett mély, lüktető szívdobogást észleltek, amely inkább érezhető, mint hallható volt – a parti szikláknak csapódó hullámok egymást érő csattanásai a víz hátán jutottak el a csónakhoz, tompán megrezegtetve oldalát.

Aztán két óra körül kiderült, hol járnak. Egy szélroham felszakította a felhőtakarót és láthatóvá tett két kegyetlenül meredek, magasba tornyosuló hegycsúcsot a sziklák és a szinte függőlegesen tengerbe zuhanó gleccserek fölött. Másfél kilométerre lehetett a partvonal.

Sokkal fontosabb volt azonban, hogy legnagyobb rémületükre egy pillanat alatt felmérték: épp csak egy kicsivel vannak a törőhullámok vonalán kívül, vagyis oda kerültek, ahol a hosszan dagadó hullámok nagy, kicsapódó, fodros törőhullámmá alakulnak át, és sebes vágtában folytatják az útjukat a parti sziklák felé. Ahogy a hullámok megemelték őket, minden esetben úgy érezték, mintha a víz belekapaszkodna a csónakba és megpróbálná a part felé hajtani. Úgy tetszett, a szél, az áramlat és maga a tenger – vagyis az összes természeti erő – egy cél érdekében egyesíti energiáit: hogy egyszer és mindenkorra megsemmisítse a parányi csónakot, amely mindaddig nem volt hajlandó megadni magát az elpusztítására szövetkezett elemeknek.

Nem maradt más választásuk, mint felvonni a vitorlákat, és széllel szemben visszaevickélni az ördögi szélvihar legtombolóbb közepébe, minél távolabbra a parttól. Csakhogy ez lehetetlen volt. Nem akadt volna csónak – a *Cairdról* már nem is beszélve –, amelyik hasonló körülmények között

képes lett volna a széllel szemben haladni.

Shackleton sietve átvette Creantől a kormány húzókötelét. Crean és Worsley felmásztak a fedélzetre, és kúszva indultak előre, az orr felé. Ha felálltak volna, ledönti vagy egyszerűen a tengerbe söpri őket a vihar. Végre elérték a főárbocot, és erősen belekapaszkodva óvatosan felálltak. Olyan ereje volt a szélnek, hogy alig tudták levenni a viharvitorlát. A percekig tartó munka végül sikerrel járt, és a *Caird* hirtelen egy hullámvölgybe zuhant. A két férfi előrerohant, és sietve felerősítette az orrvitorlát az előárbocra.

McCarthy is segített a fővitorlával, nehogy belekapaszkodjék a szél, mert akkor egyesült erővel sem tudták volna megakadályozni, hogy kitépje a kezükből.

Végül sikeresen felerősítették és bereffelték, majd ugyanígy jártak el a tatvitorlával. Ekkor Shackleton délkeletnek fordította a *Caird* orrát, és a szél, mint valami szilárd tárgy, akkora csapást mért a csónakra, hogy az csaknem felborult. Shackleton izgatottan kiáltott le McNeishnek és Vincentnek, hogy rendezzék át a ballasztot, és ők a köveken térdelve, lázas igyekezettel a csónak jobb oldali fala mentén halmozták fel a nagy köveket, aminek eredményeként a *Caird* valamelyest helyrebillent.

Fél csónakhossznyit haladhatott előre, amikor nekicsapódott az első hullám, és a csónak megállt. A víz átcsapott az árboccsúcson, akkora erővel, hogy megnyílt az orr palánkozata és patakokban csurgott be a víz a réseken. A Caird ismét előrelendült, de a tenger egy újabb csapással megint megállásra kényszerítette. Ez ismételten lejátszódott, és most már biztosra lehetett vermi, hogy vagy szétesik a csónak palánkozata, vagy az árbocait tépi ki a szél.

Most már fentről is, lentről is folyt befelé a víz. Olyan rohamosan emelkedett a vízszint a csónakban, hogy két ember sem tudott elbánni vele, így Shackleton mindenkit odarendelt – hárman szivattyúztak, egy pedig a tízliteres levesesfazékkal merte a vizet, így egy ember maradt készenlétben, hogy felváltsa azt, akin a leghamarabb mutatkoznak a kimerültség jelei.

Minden igyekezetük ellenére úgy látszott, egy helyben állnak. A szél olykor arrébb sodorta a felhőket, és azalatt hátul, a tattól balra megpillanthatták a partot, ugyanolyan közel. Egy óra elteltével be kellett látniuk, hogy beigazolódott legelső gyanújuk – nem lehetséges. Nincs az a

csónak, amelyik ekkora viharban széllel szemben tudna haladni. Shackleton is biztos volt benne, hogy közel a vég. Pedig haladtak. A part elmosódott vonalához mérve észrevehetetlen – de nagyon is valós – volt ez a haladás.

Valamivel négy előtt vették észre maguk is, amikor jobbra elöl egy sziklás ormot pillantottak meg a felszakadó viharfelhőkön át. Az Annenkov-sziget volt az; a mintegy 700 méter magas, tengerből felszökő sziklahegy a parttól körülbelül 8 kilométerre volt – és pontosan az útjukban állt.

Bár a *Caird* orrát a nyílt tenger irányába állították, mit sem tehetett az ellen, hogy a vihar folyamatosan nyomja szélirányba, így aztán valójában nem is előre tartott, hanem inkább oldalra. Ugyanakkor elfordulnia sem lehetett semerre. Hátuk mögött a part húzódott, és a térkép szerint a csónaktól balra hosszú sor zátony állta útjukat. Csak jobb felé volt nyílt tenger – de éppen arra nem mehettek, hiszen onnan fújt a szél.

Nem volt hát mit tenni, csak tartani tovább a délkeleti irányt, annyira szorítva a szelet, amennyire csak lehet, és imádkozni Istenhez, hogy a csónak valahogy el tudjon kerülni a sziget mellett – ha ugyan kitart addig. Egyik eshetőség sem látszott túl valószínűnek.

Időközben besötétedett, de mintha kissé tisztult volna az ég, így az Annenkov-sziget szinte mindig jól látható volt; tömege feketén rajzolódott ki a sötétszürke égre.

Látványát csak félelmetesebbé tette a kontraszt. Miközben őket szó szerint beborította a szilajul dühöngő vihar, és a küzdelem már csak azért folyt, hogy fennmaradjanak a víz színén – bal felől feltartóztathatatlanul egyre közelebb kúszott a sötétben az irdatlan, megrendíthetetlen kőtömeg. Nemsokára már hallották is a szikláknak csapódó hullámok mély dübörgését.

Csak aki éppen a kormányrúdnál ült, az láthatta, mi történik, mert a többiek, attól való félelmükben, hogy elsüllyednek, nem merték abbahagyni a meregetést. Sűrűn váltották egymást, hogy szusszanásnyi pihenőt tarthassanak. Már régóta nem foglalkoztatta őket a szomjúság, ahogy a csónak fennmaradásáért folytatott küzdelmen kívül más sem. A mindenkori kormányos jól tudta, milyen borzalmas aggodalom gyötri az odalent dolgozókat, ezért odafentről bátorító kurjantásokkal próbálta tartani bennük a lelket: „Menni fog! Elkerüljük szépen!”

De nem úgy látszott. Fél nyolckor már ott voltak közvetlenül a szigetnél,

melynek puszta kőtömege egészen betöltötte a teljes szél alatti oldalt. A sziklákhoz csapódó hullámok dörgése elnyomta még a szél bömbölését is. A sziklákról visszavert törőhullámok tajtékos habja pezsegve folyta körül a Cairdet, a hófödte hegycsúcs pedig már olyan közelről tornyosult föléjük, hogy ha látni akarták, egészen hátra kellett hajtaniuk a fejüket.

Worsley arra gondolt, milyen kár. Eszébe jutott a naplója, amelyet azóta vezetett, hogy tizenhét hónapja az *Endurance* elindult a Déli-Georgiáról. Ugyanez a napló most rongyokba bugyolálva, teljesen átázva hevert a *Caird* orrában. Ha majd elsüllyed a csónak, a napló is odavész. Worsley nem is annyira a halált bánta, hiszen az most már teljesen elkerülhetetlennek látszott, hanem azt, hogy soha senki nem fogja megtudni, milyen közel jártak a célhoz.

Várt a kormányrúdnál, némán és feszülten, felkészülve a végső, pusztító ütközésre, amikor egy láthatatlan, víz alatti szikla majd fölszakítja a Caird fenekét. Arcán patakokban csurgott a víz, majd lecsöpögött a szakálláról; figyelő tekintete előtt azonban egyszerre csak kelet felől feltűnt az égbolt.

– Elkerüljük! – ordította Worsley. – Elkerüljük!

Az emberek abbahagyták a vízmeregetést, mindenki felpillantott; és jól láthatták a csillagokat a szél alatti oldalon. Már nem állt útjukban a sziget. Fogalmuk sem volt, hogyan vagy miért – talán az árapály egy váratlan forgója sodorta el őket a part közeléből. De senki sem ért rá, hogy magyarázatot keressen. Most csak egy volt fontos – hogy a csónak megmenekült.

Már csak egyetlen akadály maradt, a Mislaid Rock sziklacsúcs, háromnegyed mérföldnyire az Annenkov-sziget nyugati végétől.

Továbbra is tartották tehát a délkeleti irányt, szorítva a szelet. De most már sokkal könnyebb volt az egész. Halkult a törőhullámok zúgása, és kilenc körül már tudták, hogy biztonságban túljutottak minden veszélyen.

Egyszerre kimondhatatlan fáradtság, kábult zsibbadás és egyfajta közöny lett úrrá rajtuk. Mintha a vihar is belefáradt volna a küzdelembe, vagy talán tudta, hogy vesztett, mert hirtelen elcsitult a szél, és alig fél óra múlva már dél-délnyugatról fújt.

Megfordultak, és északnyugatnak vették az irányt, nagy ívben kerülve a Déli-Georgiát. Még mindig erősen hullámzott a tenger, de alábbhagyott kegyetlen tombolása.

Éjfélig folytatták a meregetést, míg annyira csökkent a víz, hogy már hárman is elbírtak vele. Ekkor Worsley váltása aludni tért, míg Shackleton, Crean és McNeish átvették az őrséget.

Ismét rájuk tört a szomjúság, s most még rosszabb volt, mint korábban. De legfeljebb egy-másfél liter vizük maradt, és Shackleton úgy döntött, reggelig nem nyúlnak hozzá.

Fél négykor Worsleyék vették át az ügyeletet, és hét óra körül ismét felbukkant a Déli-Georgia, a csónaktól jobbra, körülbelül 15-20 kilométernyire.

Egyenesen a sziget felé vették az irányt, de a *Caird* alig állt irányba, amikor a szél északnyugatira fordult, és könnyű szellővé csendesedett. Így egész délelőtt folyamatosan, de kínos lassúsággal haladtak. Délben már csaknem újra egy vonalba kerültek a Demidov-fokkal, és pontosan velük szemben két csábító gleccser látszott; felolvasztható jeget, iható vizet ígértek. Nyilvánvaló volt azonban, hogy sötétedés előtt nem tudnak kikötni.

Következésképp úgy döntöttek, hogy a King Haakon-öböl felé fordulnak el. Húsz percen át jól haladtak, ekkor azonban megfordult a gonosz szél, és keletről kezdett fújni, azaz egyenesen kifelé hajtotta őket az öbölből.

Leeresztették a vitorlákat, és Shackleton ült a kormányrúdhoz; a többiek felváltva, kettesével eveztek. Nemsokára megfordult a dagály, és most már a délnek visszahúzódó ár is a szelet segítette; egyesült erővel próbálták egyre távolabb sodorni őket a parttól. Hamarosan nyilvánvalóvá vált, hogy erejükből alig futja többre az egy helyben maradásnál. Három óra körül mégis sikerült eléggé megközelíteniük a partot ahhoz, hogy a zátonyok mögött megpillantsák a viszonylag nyugalmas vizeket – és egy odavezető, hajózhatónak látszó utat. De sötétedés előtt már nemigen juthattak át rajta – legalábbis nem evezve.

Eljött az idő, hogy egy utolsó, kétségbeesett kísérletet tegyenek. Még egy éjszaka, ezúttal egy csepp víz nélkül, és feltehetően egy újabb szélvihar – ez már meghaladta volna az erejüket. Gyorsan felvonták az összes vitorlát, és megindultak a zátonyok között átvezető, keskeny átjáró felé. Ehhez azonban a széllel szemben kellett haladniuk, amire a *Caird* egyszerűen nem volt képes. Négyszer veselkedtek neki, négyszer próbáltak a szélcsapásba oldalazva beállni. Négyszer vallottak kudarcot.

Bőven elmúlt négy óra, sötétedni kezdett. Délnek futottak csaknem két

kilométert, hogy a *Caird* lendületet nyerjen a vitorláiba kapott félszéltől. Aztán megfordultak, és ismét nekivágtak jobb csapáson. Ezúttal sikerült a csónaknak átcsusszannia.

Azonnal leengedtek minden vitorlát, és kirakták az evezőket. Tíz percig eveztek, aztán Shackleton tőlük jobbra, a sziklák között egy öblöcskét vett észre.

A bejáratot külön kis zátony őrizte, amelyen megtörtek a hullámok. De mindjárt felfedeztek egy átjárót is, bár olyan keskeny volt, hogy az utolsó pillanatban be kellett vonniuk az evezőket, hogy átférjenek.

Körülbelül kétszáz méternyire onnan meredek, köves part volt. Shackleton a csónak orrában állt, kezében a hullámhorgony kötelének elrongyolódott vége. Végül a *Caird* meglovagolt egy hullámot, és kövekhez súrlódó gerinccel a szárazra siklott. Shackleton kiugrott a partra, és a kötéllel megtartotta a csónakot.

A többiek, amilyen gyorsan csak tudtak, kimásztak a csónakból.

1916. május 10-e délután öt óra volt. Ott álltak végre azon a szigeten, ahonnan 522 nappal korábban útnak indultak.

Csobogást hallottak. Alig néhány méterrel arrébb édesvizű patakocska csordogált alá a magasba vesző gleccserekből.

A következő pillanatban már mind a hatan a víznél térdeltek és ittak.

VII.

ELSŐ FEJEZET

Különösen nyugalmas pillanat volt, szinte minden örvendezés-től mentes. Véghezvitték a lehetetlent, de döbbenetes áron. Most, hogy célba értek, csak azt tudták, hogy kimondhatatlanul fáradtak – annyira, hogy győzelmüket is csak homályosan érezték, de az ízét nem élvezték igazán. Erejükből annyira még futotta, hogy mindenki mindenkivel kezet rázzon. Valahogy úgy tetszett, ez a leghelyesebb.

És még ebben a rövid, diadalmas pillanatban sem múlt el minden veszély. A kis öbölben különösen erős volt a hullámverés. Megfordította a *Cairdet*, és így a csónak folyton a köveknek ütődött.

Visszabotorkáltak a partra, de elgémberedett, gyenge lábuknak különösen nehezére esett a járás a köveken. Mire a csónakhoz értek, már kiszakadt a kormánylapát. Egészen a partra kellett húzni csónakot – ehhez azonban előbb ki kellett rakodni belőle. Láncot alkottak tehát és nekifogtak a kirakodás hosszadalmas műveletének. Amikor már minden szárazra került, végre kihajigálhatták a csónakból a gyűlölt ballasztköveket is.

De amikor neki kellett volna rugaszkodni, hogy teljesen kihúzzák a szárazra a *Cairdet*, akkor ütközött csak ki igazán, milyen gyengék. Végsőkig feszített, együttes erővel sem sikerült többet elérniük, mint előre-hátra ringatni a csónakot, úgyhogy öt-hat hasztalan próbálkozás után Shackleton belátta, nincs értelme tovább erőltetni; előbb pihenniük és enniük kell.

Könnyű kötelet erősítettek a csónak orrához és a végét egy nagy kőre kötözték. A Caird a víz legszélén maradt, és továbbra is minduntalan a kövekhez ütődve várt a sorára.

Harmincméternyire, balra, barlangot vettek észre a sziklafalban; odavonszolták a hálózsákokat és egy kevés élelmiszert. Kiderült, hogy a barlang nem több egy üregnél, amelynek bejárata előtt hatalmas, legalább 4 méter hosszú jégcsapok alkottak falat. Bemásztak, és odabent látták, hogy az üreg hozzávetőleg 3 és ½ méter mély, éppen elég tágas ahhoz, hogy

mindannyian elférjenek.

Crean tüzet gyújtott és megfőzte a levest. Nyolc óra lett, mire befejezték az evést, és Shackleton elrendelte, hogy mindenki térjen nyugovóra, míg egyvalaki őrködik és vigyáz a *Cairdre*. Maga vállalta az első őrszolgálatot. A többiek bekászálódtak nedves, de ezúttal csodásan mozdulatlan hálózsákjukba, és pillanatok alatt ájult álomba merültek.

Minden a legnagyobb rendben ment éjjel kettőig, amikor éppen Tom Crean őrködött. Egy különösen erős hullám elkapta a *Cairdet* és kiszabadította a fogságból. Creannek sikerült még idejében elkapnia a kötelet; segítségért kiáltott. De mire a többiek felébredtek és leértek a partra, Creant már annyira berángatta a sodródó csónak, hogy csaknem elmerült a vízben.

Együttes erővel sikerült visszahúzniuk a csónakot, majd újból megpróbálták kihúzni a szárazra, ezúttal az oldalára döntve. De most sem voltak elég erősek hozzá.

Közel álltak a végkimerüléshez, de az alvás iránti sóvárgásuknál is erősebb volt az a félelmük, hogy elveszíthetik a csónakot. Shackleton úgy határozott, hogy reggelig mindenki maradjon a csónak mellett.

Leültek és várták a reggelt. Nem sokat alhattak, mert sűrűn fel kellett állniuk, hogy visszahúzzák a Cairdet a kövektől.

Shackleton átgondolta a helyzetet. Eredetileg úgy tervezte, hogy csak néhány napig pihennek itt, feltöltik vízkészletüket, aztán a part mentén elvitorláznak a Leith-öbölig. A *Caird* kormánylapátja azonban odalett. Ha pedig pihenni akarnak, mindenképpen ki kell emelni a csónakot a szárazra. Ehhez azonban tovább kellene könnyíteni rajta, mégpedig a fedélzet leszerelésével, hiszen bebizonyosodott, hogy nincs elég erejük mindenestül megemelni. A fedélzet eltávolítása után azonban többé nem lesz alkalmas rá a csónak, hogy nekivágjanak vele a tengernek.

Miközben a pirkadatot várva ült a köveken, Shackleton arra a következtetésre jutott, hogy jobb lesz nem elvitorlázniuk a Leith-öbölbe; célszerűbb tábort verni a sziget déli oldalán, ahonnan hárman gyalogszerrel kelnek majd át a szigeten, hogy segítséget hozzanak.

Tengeren több mint 240 km lett volna az út, ugyanis meg kellett volna kerülni a sziget nyugati csücskét, majd végig kellett volna hajózni az északi part mentén. Szárazföldön viszont légvonalban alig 54 km a távolság. A két

megoldás között csak az volt a különbség, hogy az elmúlt háromnegyed évszázad során, amióta emberek járnak a Déli-Georgiára, még soha senki sem kelt át a szigeten gyalogszerrel – minthogy lehetetlennek tartották az átkelést.

A Déli-Georgia-sziget némelyik hegycsúcsa megközelíti a háromezer méteres magasságot, ami hegymászómércével valóban nem túlzottan magas. Egy szakértő azonban azt írja a sziget belsejéről, hogy „olyan, mintha fűrészfogak harapnák át a magasba szökő hegyek és gleccserek vonulatát, amely aztán zűrzavaros összevisszaságban omlik az északi tenger vizeibe". Egyszóval: áthatolhatatlan.

Shackleton tudta ezt, de nem volt más választása. Reggeli után jelentette be a tervet; mindenki elfogadta, kérdés sem merült fel. Shackleton hozzátette, hogy Worsleyval és Creannel ő maga vág neki az útnak, amint lehetséges.

De addig még több tennivaló is akadt. McNeishnek és McCarthynak le kellett szerelniük a *Cairdról* a ponyvafedélzetet és az oldalemeléseket, Shackleton, Crean és Worsley pedig a barlang alját egyengették el kövekkel és száraz fűvel. Vincent, akit erősen kínzott a reumája, a hálózsákjában maradt.

Mire dél lett, McNeish már annyi anyagot leszerelt a Caird fedélzetéről, hogy jelentősen csökkent a csónak súlya, és megkísérelhették újra megmozdítani. Ezúttal ha nem is könnyen, de sikerült a szárazra húzniuk. Centiméterről centiméterre rángatták fel a partra, és néhány percenként még így is meg kellett állniuk, hogy kifújják magukat. Egy óra lett, mire a csónak a dagály vízszintjét jelző csík fölé került.

Délután Shackleton és Crean felmásztak az öböl végénél kezdődő fennsíkra, ahol a sziklák közt kis fehér foltokra figyeltek föl: fészkükben kuporgó albatroszfiókákra. Shackleton visszament a puskáért; egy felnőtt madarat és egy fiókát lőttek, és mindkettőt megették vacsorára. Worsley így emlékezett meg az öregebbik madárról: „Finom, de kissé rágós." McNeish velősen csak ennyit írt: „Igazi lakoma volt."

Ezután aludni tértek, és tizenkét mennyei órán át aludtak úgy, hogy semmi sem zavarta meg az álmukat. Reggelre összehasonlíthatatlanul jobban érezték magukat. Valamivel később McNeish lelkendezve jegyezte be a naplójába: „Az elmúlt öt hétben soha nem volt ilyen jó dolgunk. 3 fiatal és

egy öreg albatroszt ettünk ebédre, 1 pint [kb. 1,4 liter] húslével, amelyhez foghatót csirkehúslevesből sem ettem még soha életemben. Az jutott eszembe, mit szólnának társaink [az Elefánt-szigeten], ha ilyen finomat ehetnének."

Időközben Shackleton és Worsley felmérték a terepet: majdnem teljesen járhatatlan volt a környék. A kis öböl kivételével, ahol letáboroztak, körös-körül szinte merőlegesen meredtek az égnek a sziklák és a gleccserek.

Shackleton ezért úgy döntött, hogy átvitorláznak a Cairddel a King Haakon-öbölbe, 9 kilométerre pillanatnyi helyüktől. A térkép szerint ott valamivel barátságosabb a terep, és 9 kilométerrel közelebb lesznek a sziget túloldalán lévő Stromness-öbölhöz is, ahol a bálnavadásztelepek vannak.

Rövid utazásnak ígérkezett, Shackleton mégis úgy érezte, emberei még nem szedték eléggé össze magukat hozzá, ezért még további két napot pihenéssel és kiadós evéssel töltöttek. Apránként, ahogy visszatért beléjük az erő és oldódott bennük az ideges feszültség, eltöltötte őket az a csodálatos érzés, hogy biztonságban vannak, és ezt csak annak tudata árnyékolta be, hogy felelősséggel tartoznak az Elefánt-szigeten hátrahagyott hajótöröttekért.

Május 14-re tűzték ki az indulást, de aznap esős idővel és erős széllökésekkel köszöntött rájuk a reggel, így másnapra halasztották az utazást. Délutánra biztatóan javult az idő. McNeish aznap így írt: „Felmentem a dombtetőre & ledőltem a fűben & ettől gondolatban megint otthon voltam, mint régen, mikor a domboldalon üldögélve néztem odalent a tengert."

Másnap már hajnalban fenn voltak. Megrakták és vízre emelték a *Cairdet*. Nyolc órakor hagyták el a kis öblöt és kivitorláztak a nagyobb, nyílt öbölbe. Erőteljes északkeleti szél fújt, és kisvártatva a nap sugarai áttörtek a felhőkön.

Teljesen gondtalan útjuk volt, a *Caird* ügyesen szelte a szikrázó habokat. Egy idő után még énekelni is kedvük támadt. Shackleton arra gondolt, akár vidám, piknikező kirándulóknak is nézhették volna őket – hacsak nem tekintik vigasztalan küllemüket.

Alig múlt el dél, amikor egy magas sziklát megkerülve védett, enyhén lejtős, homokos és kavicsos tengerpart tárult a szemük elé. Több száz elefántfóka népesítette be, olyan sok, hogy a csapat étel-és fűtőanyagigénye

korlátlan ideig kielégíthető volt. Fél egykor kikötöttek.

Kiemelték a vízből, aztán felfordították a *Cairdet* McCarthy egy sor kővel támasztotta alá, majd elrendezték alatta a hálózsákokat. A helyet Peggotty Tábornak nevezték el Dickens Copper-field Dávidjának szegény, de becsületes családjáról.

Shackleton alig várta, hogy indulhasson, főleg mert közeledett a tél, és számolni kellett azzal, hogy hamarosan elromlik az idő. Ráadásul éppen telehold volt, márpedig biztosra vették, hogy az éjszakai gyaloglóshoz nagy szükségük lesz a hold fényére. Másnap, május 16-án azonban borult, esős idő volt, és csaknem az egész napot a *Caird* fedezékébe húzódva töltötték. Leginkább az útról beszélgettek, miközben McNeish igyekezett a küldöttség csizmáit alkalmassá tenni a hegymászásra. Kiszerelt a *Cairdből* negyvennyolc kétcolos csavart, és mindegyik csizmatalpra ráerősített nyolcat.

Az idő május 17-én is alkalmatlannak bizonyult az indulásra: viharos szél fújt és havas eső esett. Worsley és Shackleton elmentek kelet felé, az öböl túlsó végébe, hogy legyen valami elképzelésük a sziget belsejéről. A rossz látási viszonyok miatt a kirándulás nem járt túl nagy sikerrel, Shackleton azonban elégedetten fedezett föl egy szelíd, havas emelkedőt, amely az öböl végéből a sziget belseje felé vezetett.

Először arra gondoltak, hogy majd kis szánon húzzák maguk után az élelmüket, és McNeish össze is eszkábált nekik uszadékfából egy szánfélét. De amikor kipróbálták, kiderült, hogy a szánkó nehézkes, és nem lehet jól húzni, ezért nem foglalkoztak tovább az ötlettel.

Május 18-án tovább tartott a zord idő, és Shackletont már majd szétvetette a türelmetlenség. Feszült hangulatban, felszerelésüket ismételten átvizsgálva töltötték a napot, és várták a derűsebb időt.

Úgy döntöttek, a lehető legkisebb súllyal fognak útra kelni, még hálózsákot sem visznek. Mindhárman viszik háromnapi élelmiszer-és kétszersültadagjukat, ezenkívül még egy primuszfőzőt, benne hat főzéshez elegendő tüzelőanyaggal, egy kis főzőedényt és fél doboz gyufát. Volt két iránytűjük, egy távcsövük és 15 méter hosszúra összekötözött kötelük, valamint egy ácsszekercéjük, amelyet majd jégcsákány gyanánt használhatnak.

Shackleton csak egyetlen fölösleges tárgyat engedélyezett: Worsley

naplóját.

Hajnalban felszakadtak a felhők. Határozottan derülni látszott az ég. Shackleton megbeszélést tartott McNeishsel, rábízva a másik két hátramaradó embert. Ellátta utolsó utasításaival, majd a következő levelet írta be McNeish naplójába:

Déli-Georgia, 1916. május 18.

Tisztelt Uram!

Ezennel elindulok Husvikba, ennek a szigetnek a keleti partjára, hogy segítséget hozzak. Önre bízom az ittmaradó társaságot, melynek tagjai Vincent, McCarthy & Ön. Amíg nem érkezik segítség, maradjanak itt. Bőségesen lesz fókahúsuk, amelyet kiegészíthetnek madarak és halak húsával, ha elég ügyesek. Hagyunk itt egy kétcsövű puskát, 50 lőszert [és egyéb kelléket] … Minden eszközük megvan ahhoz, hogy korlátlan ideig fenntarthassák magukat, amennyiben nem térnék vissza. Ebben az esetben a tél elmúltával próbáljanak a szigetet megkerülve elvitorlázni a keleti partra. Jómagam keleti irányt követve vélem elérni Husviket.

Bízom benne, hogy néhány napon belül segítséget hozhatunk.

Tisztelettel E. H. Shackleton

MÁSODIK FEJEZET

A többiek lefeküdtek, de Shackleton képtelen volt elaludni, és éjszaka többször is kiment, hogy megnézze, hogy alakul az időjárás. Tisztult az ég, de csak nagyon lassan. Éjféltájt Worsley is felkelt, kíváncsi volt, változtak-e a vállalkozás körülményei.

Éjjel kettő tájban felragyogott a hold, és káprázatosan tiszta lett a levegő. Shackleton kijelentette, hogy eljött az idő.

Készítettek egy adag levest, és gyorsan megették. Shackleton nem akart felhajtást, mert nem akarta, hogy az ottmaradók eltúlozzák a vállalkozás jelentőségét. Néhány perc alatt összeszedték kevéske holmijukat, mindenkivel kezet ráztak, aztán Shackleton, Worsley és Crean kimásztak a *Caird* alól. McNeish körülbelül kétszáz méteren elkísérte őket, majd búcsúzóul ismét kezet rázott velük, jó szerencsét kívánt, és visszabandukolt a Peggotty Táborba.

Hajnali három óra tíz volt; megkezdődött a végső utazás. A három férfi a part mentén az öböl végéig gyalogolt, aztán nekivágott egy meglehetősen meredek, hófödte emelkedőnek a sziget belseje felé.

Shackleton állt a menet élére, és igen gyors tempót diktált. Az első egy órában megállás nélkül mentek felfelé. A bokáig érő, puha hó miatt azonban hamarosan érezték, hogy fárad a lábuk. Szerencsére amikor nagyjából nyolcszáz méteres magasságba értek, vízszintes lett a terep.

A térképük csak a Déli-Georgia-sziget partvonalát ábrázolta, és annak is nagy része hiányzott. A sziget belseje üresen fehérlett, így aztán csak a látásuk alapján tájékozódhattak. Reggel öt óra tájban azonban sűrű köd ereszkedett a tájra, és olyan erősen szórta a fényt, hogy még a talpuk alatti hó is csak akkor tűnt valódinak, amikor ráléptek. Shackleton úgy vélte, hogy a biztonság kedvéért jó lesz egymáshoz kötve biztosítani magukat a kötéllel.

Worsley becslése szerint 8 kilométert tehettek meg napkeltéig, és ahogy egyre magasabbra hágott a nap, a köd is felszakadozott. Hatalmas, hófödte tavat pillantottak meg, keletnek tartó útvonaluktól kissé balra. A tó szerencsés fejlemény volt, mert a rajta való átkelés jókora darab egyenletes terepet ígért; elindultak arrafelé.

Egy órán át könnyen haladtak lefelé a lejtős domboldalon, bár egyre több gleccserszakadékkal találkoztak. Ezek eleinte keskenyek és sekélyek voltak, hamarosan azonban egyre szélesebbek és mélyebbek lettek, és így nemsokára kiderült, hogy a három vándor egy gleccser felszínén ereszkedik lefelé. Meglepő felismerés volt, mert a gleccserek ritkán folynak tavakba – mégis ott volt előttük a tó, hívogatóan nyújtózkodva.

Hét órakor már elég magasan járt a nap, hogy szertefoszlassa az utolsó ködfoszlányokat is, és ekkor meglátták, hogy a tó egészen a látóhatárig ér.

A Possession-öböl felé tartottak – a Déli-Georgia északi partja felé, melyen túl nyílt tenger volt.

Körülbelül 10 kilométert tehettek meg, és csaknem átkeltek a szigeten ott, ahol keskeny földsávvá szűkül. De semmire sem mentek vele. Ha le tudtak volna ereszkedni a merőleges sziklafalakon, akkor sem akadt volna járható partszakasz, amelyet követve elgyalogolhattak volna a Stromness-öbölig. A gleccser egyenesen a tengerbe zuhant. Nem volt mit tenni, kénytelenek voltak visszafordulni, hegynek fölfelé.

Az volt a legrosszabb, hogy időt veszítettek. Elegendő idő esetén felkutathatták és felderíthették volna a legjobb útvonalat, megpihenve, valahányszor szükségét érzik, sőt csak akkor vágtak volna neki egyáltalán, ha valóban elég erősnek érzik magukat hozzá, vagy amikor a legalkalmasabb rá az idő. Ők azonban merészen mindent föláldoztak a gyorsaságért. Nem vittek magukkal sem hálózsákot, sem sátrat. Ha pedig elromlik az idő, és ők a hegyek közt rekednek, semmi sem garantálja a túlélésüket. A Déli-Georgián dúló hóviharokat a földkerekség legádázabb viharai között tartják számon.

Két keserves órába telt, míg visszaértek az eredeti csapásra, ahonnan letértek, majd itt ismét kelet felé vették az irányt. Fél kilenckor kisebb hegyvonulatot pillantottak meg maguk előtt, hegyek gerincét, nyúlványokat – jobban mondva négyet, amelyek mintha egy óriási, ökölbe szorított kéz bütykei lettek volna. Worsley úgy vélte, hogy az első és a második között vezethet a legrövidebb út, ezért arra indultak.

Kilenckor megálltak enni. Gödröt ástak a hóba és beleállították a primuszfőzőt. Expedíciós élelemből és kétszersültből meleg keveréket főztek, és azon forrón felfalták. Fél tízkor már ismét úton voltak.

Onnantól kezdve igen meredeken emelkedett a fal, és csak nagyon

lassan, araszolgatva haladtak előre, az élen Shackletonnal. Csaknem függőleges falon kúsztak felfelé, szekercével vágva kapaszkodókat a lábuknak.

Negyed tizenkettő körül végre fölértek a csúcsra. Először Shackleton pillantott alá a túloldalra. Szédítő sziklafalat látott, amely mintegy négyszáz méterrel lejjebb szakadékban folytatódott. A szakadék alját jégdarabok borították, nyilván onnan töredeztek le, ahol most ő maga guggolt. Intett a többieknek, hogy nézzék meg a saját szemükkel. Lehetetlen volt leereszkedni. Jobbra jégsziklák és hasadékok tették járhatatlanná a terepet. Balra a tengerbe zúduló gleccserek meredek fala húzódott. Szemközt azonban, éppen abban az irányban, amerre menni szerettek volna, lankás, hóborította lejtőt láttak, amely mintegy 12 km hosszú lehetett. Ahhoz kellett eljutniuk valahogy – találnák csak meg a leereszkedés módját.

Több mint három küzdelmes órába telt, amíg elérték a tetőt, most mégis meg kellett hátrálniuk, vissza kellett fordulniuk, hogy új utat keressenek, esetleg a második csúcsot megkerülve.

Öt perc pihenőt engedélyeztek maguknak, aztán megindultak lefelé ugyanazon az úton, ahol feljöttek. Fizikailag szerencsére nem volt különösebben megterhelő az ereszkedés, egy óra alatt túl voltak rajta, lelkileg azonban megviselte őket. Amikor leértek, a fejük fölött függő jégsziklák között megkerülték a hegy lábát, és elkerültek egy valóban gigantikus gleccserrést is – a 300 méter mély és 2 kilométer hosszú, szél mélyítette hasadéknak óriási félhold alakja volt.

Fél egykor ismét megpihentek, ettek egy adag levest, majd folytatták az utat. Kínkeservesen kapaszkodtak fel az előzőnél sokkal meredekebb hegyoldalon, ahol már a meredély felétől kezdve kapaszkodókat kellett vágni a szekercével. A magasság és az erőlködés nagyon igénybe vette őket, ezért képtelenek voltak folyamatosan haladni. Húszpercenként meg kellett állniuk, hogy hátukat a falhoz támasztva, végtagjaikat szétvetve kinyújtózzanak és mélyeket szippantsanak a megritkult levegőből.

Végül délután három körül megpillantották a gerincet – kékesfehér jégtakaró fedte.

A tetőről minden részletében legalább olyan rémisztően lehetetlen látvány tárult eléjük, mint az előbb, csak ezúttal még súlyosabb volt a helyzet. Javában délután volt már, és odalent a völgyben súlyos ködpárnák

kezdtek gyülekezni. Hátranézve nyugat felől is feléjük hömpölygő ködfelhőket láttak.

A helyzet ijesztően egyszerű volt: ha nem tudnak időben leereszkedni, egyszerűen megfagynak odafönn. Shackleton becslése szerint 1500 méter magasan lehettek. Ilyen magasan jóval – 15 °C alá süllyedhet az éjszakai hőmérséklet, és nekik nincs hol meghúzniuk magukat, ruházatuk pedig agyonhordott, elvékonyodott darabokból áll.

Shackleton gyorsan megfordult és megindult lefelé, a többiek utána. Az időnyerés érdekében ezúttal igyekezett a lehető legmagasabban megmaradni, oldalirányban haladva a hegyoldalban, és megkerülve a harmadik csúcsot – aztán ismét felfelé.

Igyekeztek olyan gyorsan mozogni, ahogy csak tudtak, de egyre lassabban haladtak. Dermedt lábuk nem mindig engedelmeskedett az akaratuknak.

Négy után végre felértek a következő tetőre. A nyereg annyira keskeny volt, hogy Shackleton lovaglóülésben fel tudott rá ülni. A fény rohamosan gyengült, de jól látta, hogy bár a túloldalon igen meredek a lejtő, a korábbiaknál sokkal kevésbé veszélyes, legalul pedig mintha csaknem teljesen sík terepre futna ki. Ezt azonban nem lehetett teljes bizonyossággal megállapítani, mert a völgybe telepedő ködtakaró egyre vastagodott, és a délutáni szürkületben már alig lehetett látni.

Ráadásul a mögöttük terjeszkedő köd vészesen közeledett; látnivaló volt, hogy hamarosan mindent elnyel, megvakítva, foglyul ejtve őket a pengeszerű szirtfokon.

Nem maradt idő tanakodásra, Shackleton átlendült a túloldalra. Elszánt dühvel vágta a kapaszkodókat a sziklába, és lassan, lépésenként ereszkedett lefelé. Csípős hideg lett a levegő, és a nap is majdnem lenyugodott már. Egyre lejjebb jutottak, de őrjítően lassan.

Fél óra múlva puhább lett a hó mindaddig jégkeménységű felülete, ami azt jelentette, hogy már kevésbé meredek a lejtő. Shackleton hirtelen megállt. Rá kellett döbbennie, milyen fölösleges az igyekezetük. Amilyen tempóban haladnak, órákig is eltart, míg leérnek. Visszafordulni pedig már valószínűleg késő.

Kisebb platót vájt a hóba, majd intett a többieknek, hogy húzódjanak mellé.

Nem kellett hosszan magyaráznia a helyzetet. Gyorsan beszélt, és leszögezte, hogy egyértelműen csak egy választásuk maradt. Ha ugyanis maradnak, egy-két órán belül, talán később, de biztosan halálra fagynak. Le kell tehát jutniuk – méghozzá olyan gyorsan, ahogy csak lehet. Azt javasolta, hogy csússzanak le.

Worsley és Crean megdöbbentek – leginkább azon, hogy éppen Shackleton szájából hangzik el ilyen őrült ötlet. Pedig láthatóan nem tréfált… még csak el sem mosolyodott. Komolyan gondolta – és ezt két társa is tudta.

– És ha nekimegyünk egy sziklának? – érdeklődött Crean.

– Maradhatunk-e ott, ahol most vagyunk? – kérdezett vissza Shackleton kissé emelt hangon.

– De mi lesz – vetette fel Worsley –, ha a lejtő nem lankában végződik? Ha egy másik szakadék van a végén?

Shacletonnak fogytán volt a türelme. Újra megkérdezte: maradhatnak-e ott, ahol vannak?

Nem maradhatnak, ismerte el vonakodva Worsley és Crean. És igaz, hogy voltaképpen nincs is más módja a leereszkedésnek. Döntöttek. Shackleton kitalálta, hogy együtt, egymásba kapaszkodva fognak lecsúszni. Gyorsan kibogozták a hármójukat biztosító kötelet. Mindegyikük feltekerte a kötél ráeső részét, hogy ráülhessen, mint valami gyékényre. Worsley Shackleton dereka köré kulcsolta a lábát, karjával pedig átfogta a nyakát. Crean ugyanígy tett Worsleyval. Úgy festettek, mint három tobogános tobogán nélkül.

Az előkészületek alig tartottak tovább egy percnél, Shackleton nem hagyott időt az elmélkedésre. Amint készen lettek, elrugaszkodott. A következő pillanatban a szívverésük is elállt. Mintha egy pillanat töredékéig megálltak volna a levegőben, aztán már csak a szél süvöltött a fülükben, mellettük fehéren kavarogva siklott tova a hó. Szélsebesen csúsztak lefelé, és közben teli torokból ordítottak – nem feltétlenül félelemből, inkább csak nem tudták visszatartani. A mellkasukat, fülüket majd szétvető, egyre fokozódó nyomás préselte ki belőlük. Csúsztak, egyre gyorsabban csúsztak lefelé, egyre lejjebb…!

Aztán ráfutottak a sík hegyaljra, és csökkenni kezdett a sebességük. A következő pillanatban elakadtak egy hópadon.

Kifulladva tápászkodtak fel, a szívük hevesen vert. Aztán kirobbant belőlük a nevetés, alig tudták abbahagyni. A néhány perccel korábban eszeveszett őrültségnek tetsző vállalkozás lélegzetelállító diadallá alakult át.

Felnéztek a sötétedő égre, és látták, hogy a köd már körülöleli a tetőt, talán 600 méter magasan fölöttük; és különös büszkeség töltötte el őket, amilyet akkor érez az ember, ha egy bolondos pillanatban képtelen vakmerőségre vállalkozik – majd tökélyre viszi.

Egy adag kétszersült és expedíciós élelem elfogyasztása után elindultak keletnek a havas emelkedőn. Csalóka volt a sötétben gyalogolni, és a beomló hasadékok miatt rendkívül óvatosan kellett lépkedni. De délnyugat felől már halvány derengéssel kirajzolódtak a hegycsúcsok. Egyórányi keserves gyaloglás után pedig egyszeriben a hegycsúcsok fölé emelkedett a ragyogás – a telehold bevilágította útjukat.

Micsoda látvány! Fényénél jól látszott a hasadékok széle, és minden sziklataréj éles árnyékot vetett a hóra. A hold barátságos fénye mellett valamivel éjfél utánig folytatták az utat, néha meg-megállva, hogy kifújják magukat. Nagyon fáradtak voltak, és csak az a tudat öntött beléjük lelket, hogy bizonyára közelednek a céljuk felé.

Éjjel fél egykor már jóval 1000 méter fölött jártak, és az emelkedő itt fennsíkban folytatódott; majd fokozatosan, enyhén északkeletnek kanyarodva ereszkedni kezdett – pontosan úgy, ahogy a Stromness-öböl felé lejt a hegyoldal. Nagy reményekkel indultak lefelé. Közben egyre hidegebb lett – vagy talán csak ők érezték jobban. Éjjel egykor Shackleton engedélyt adott egy rövid étkezésre. Fél kettőkor ismét talpon voltak.

Több mint egy órán át ereszkedtek lefelé, és ekkor újból elébük tárult a tenger. Nem messze a parttól, a Stromness-öböl kellős közepén megpillantották a holdfényben a Mutton-szigetet. Ahogy haladtak lefelé, más ismerős részleteket is felfedeztek, és boldogan mutogatták egymásnak. Egy-két óra, és megérkeznek!

De ekkor Crean egy gleccserszakadékot vett észre tőlük jobbra, és ahogy körülnéztek, több hasonlót láttak az előttük húzódó terepszakaszon. Zavartan torpantak meg. Gleccseren jártak – csakhogy a Stromness-öböl körül nincsenek gleccserek.

Ekkor jöttek rá, hogy saját vágyaik tévesztették meg őket. A holdfényben

úszó sziget nem a Mutton-sziget volt és az ismerősnek tetsző pontokat saját képzeletük hozta létre. Worsley elővette a térképet, és a holdfénynél mindhárman körbeállták. Minden valószínűség szerint a Fortuna-öbölbe ereszkedtek le, az egyik part menti beszögellésbe, a Stromness-öböltől nyugatra. Vagyis megint csak vissza kell fordulniuk. Csalódottan fordultak sarkon és vágtak neki az emelkedőnek.

Két keserves órán át gyalogoltak a Fortuna-öböl hajlata mentén, törekedve behozni az újabb lemaradást. Hajnali ötre nagyjából sikerült is; és ekkor újabb, a legelsőhöz hasonló hegyvonulathoz értek. De ezen mintha egy kis szoros vezetett volna át.

Csakhogy most már teljesen ki voltak merülve. Egy szikla mögött szélvédett kis zugot találtak, befészkelték magukat, és egymást átkarolva igyekeztek felmelegedni.

Worsley és Crean szinte azonnal elaludtak, és Shackleton is azon kapta magát, hogy el-elbóbiskol. Hirtelen felkapta a fejét. Az Antarktiszon töltött évek tapasztalata azt súgta, hogy ez a vég jele: a halálos álom, a fagyhalál előhírnöke. Öt hosszú percen át küszködött az álommal, majd felébresztette a társait, és közölte velük, hogy fél órát aludtak.

Még a kurta pihenő alatt is annyira elgémberedett a lábuk, hogy sajgott, amikor kinyújtották, és az első lépések esetlenül botladozóra sikerültek. A hegyek között átvezető kis szoros talán 300 méter magasan volt fölöttük, és ők némán talpaltak feléje, gondolatban azt latolgatva, vajon mi fogadja őket a túloldalon.

Hat körül keltek át a szoroson, és a pirkadat fénye megmutatta, hogy sem szikla, sem szakadék nem állja útjukat – csak egy kényelmes lejtő ereszkedik lefelé, ameddig a szem ellát. A völgyön túl, a távolban, a Stromnesstől nyugatra sorjázó nagyobbacska dombok látszottak.

– Túl szép, hogy igaz legyen – mondta Worsley.

Megindultak lefelé. Hétszáz méteren megálltak reggelizni. Worsley és Crean gödröt ásott a primuszfőzőnek, Shackleton pedig előrement megnézni, milyen terep áll még előttük. Kapaszkodókat vágva a hegyoldalba felmászott egy kisebb tetőre. A látvány nem volt valami biztató. A lejtő mintha szakadékban végződött volna, de odafentről nem lehetett biztosan megítélni.

Shackleton elindult lefelé – és ekkor különös hangot hallott. Halk, bizonytalan hang volt, de akár gőzkürt is lehetett. Shackleton tudta, hogy fél

hét felé jár, és ilyenkor fújnak ébresztőt a bálnafeldolgozó telep munkásainak.

Lesietett a tetőről, hogy elújságolja a hírt Worsleynak és Creannek. Gyorsan lenyelték a reggelit, aztán Worsley levette a nyakából a kronométert, körülállták és izgatottan lestek a mutatókat. Ha Shackleton valóban Stromness gőzkürtjét hallotta, hétkor ismét meg kell szólalnia, hogy munkába szólítsa az embereket.

6.50… 6.55. Alig mertek levegőt venni, nehogy szuszogásukkal elnyomják a várva várt hangot. 6.58… 6.59… Másodpercre pontosan hangzott fel a kürt zúgása a ritkás reggeli levegőben.

Összemosolyogtak és némán kezet ráztak.

Havas hegyoldalon gyár kürtjét hallani… valóban elég különös hang ahhoz, hogy felkavarjon valakit. Az ő számukra azonban 1914 decembere óta, tizenhét hihetetlenül hosszú hónapja, ez volt a külvilág első hangja. Abban a pillanatban végtelen büszkeséget, a jól teljesített feladat túláradó örömét érezték. Igaz, az eredeti expedíció csúfos kudarc volt, mert céljaiból semmi sem valósult meg, most mégis tudták, hogy sokkal többet értek el, mint amennyire valaha is vállalkoztak.

Shackletont megszállott sietség kerítette hatalmába, és bár bal felől egy hosszabb, de szemlátomást biztonságosabb útvonal kezdődött, úgy döntött, megkockáztatják a meredek lejtőt. Az amúgy is kiürült és haszontalanná vált primuszfőző kivételével összeszedték a felszerelésüket. Mindenkinek egy adag expedíciós élelme és egy darab kétszersültje maradt. A mély hóban gázolva sietve elindultak lefelé.

Százötven méterrel lejjebb azonban észrevették, hogy Shackleton valóban szakadékot látott a lejtő aljában, ijesztően meredeket, szinte akár egy templomtorony. De most eszük ágában sem volt visszafordulni. Kötélen leeresztették Shackletont, aki kapaszkodókat vágott a szikla jeges falába. Amikor elérte a 15 méteres kötél végét, a másik két férfi is leereszkedett oda, ahol ő állt, aztán elölről kezdték az egészet. Haladtak, de haladásuk lassú és veszélyes volt.

Három órába telt a leereszkedés, de tíz körül végre elérték a szakadék alját. Onnan könnyű, lankás lejtő vezetett a völgybe, majd egy utolsó emelkedő következett a másik oldalon.

Az utóbbi hosszú, mintegy kilencszáz méteres kapaszkodásnak bizonyult,

és ők rettenetesen fáradtak voltak. De tudták, hogy már csak egy hegygerincen kell átjutniuk, így hát tovább vonszolták fölfelé kimerült testüket. Délben félúton jártak; fél egykor felértek egy kis magaslatra. Fél kettőkor megmásztak az utolsó gerincet, és alátekintettek.

Lábuk alatt, mintegy 700 méterrel lejjebb, ott volt a Stromness bálnavadásztelep. Az egyik mólónál vitorlás állt kikötve, és az öbölben egy kisebb bálnavadászhajó közeledett a kikötő felé. Apró emberalakokat láttak a dokkok és raktárak körül sürgölődni.

Hosszan, szótlanul bámultak lefelé. Nem sokat mondhattak volna, legalábbis szükségtelennek érezték a beszédet. – Menjünk – törte meg végül a csendet Shackleton. Most, hogy ilyen közel jártak, ismét felülkerekedett benne az óvatosság; az utolsó pillanatban semminek sem szabad félresikerülnie. A terep nagy elővigyázatosságot igényelt. Nehéz, eljegesedett ereszkedő volt, olyan, mint egy nagy üvegtál külső fala, amely minden irányban domborúan lejt. Ha itt valaki megcsúszik, megállíthatatlanul zuhan végig rajta, mert semmiféle kapaszkodót nem talál.

A gerincen haladtak, amíg egy viszonylag biztos kapaszkodókat nyújtó vízmosást nem találtak; ezen indultak lefelé. Egyórai ereszkedés után egyre meredekebb lett a vízmosás oldala, és kis patakocska bukkant elő az aljában. A patak egyre mélyült, így nemsokára térdig érő, jéghideg vízben gázolva haladtak tovább, amelyet a hegyek hava táplált.

Három óra körül elfogyott előttük a kis patak – és vízesésben folytatódott.

A vízesés tetejéről alápillantva láthatták, hogy mintegy hét méteren zuhog le a víz. De csak arra mehettek. A vízmosás merőleges falú hasadékká tágult, melynek függőleges falain nem lehetett lemászni.

Nem volt mit tenni, a vízesésen kellett leereszkedniük. Némi keresgélés után találtak egy sziklát, amely meg tudta tartani egy függeszkedő ember súlyát, és áthurkolták rajta a kötelet. Levették a börberiköpenyüket, belecsomagolták a kis ácsszekercét, a főzőedényt és Worsley naplóját, majd lehajították az alábukó víz fölött.

Először Crean ereszkedett le, a kötél szabad végébe kapaszkodva; Shackleton és Worsley engedték utána; Crean levegő után kapkodva, prüszkölve érkezett meg a vízesés aljára. Aztán Shackleton következett, legvégül Worsley.

Dermesztő mártózás volt, de lejutottak, és onnan már csaknem teljesen sík terep következett. A kötelet nem oldozhatták el a vízesés tetejénél álló szikláról, de a másik három tárgyat magukhoz vették, és elindultak a telep felé, amely már két kilométernyire sem volt.

Mindhármuknak szinte egyszerre jutott eszébe, milyen borzalmas a külsejük: vállig ért a hajuk, gubancos szakálluk ragadt a sótól és a fókazsírtól, feslett, szakadt ruhájuk pedig végtelenül mocskos volt.

Worsley kivett a pulóvere alól négy rozsdás biztosítótűt, amelyet idestova két esztendeje féltve őrzött. Igyekezett a lehető legtökéletesebben összetűzni velük nadrágja nagyobb szakadásait.

HARMADIK FEJEZET

Mathias Andersen a stromnessi bálnavadásztelep művezetője volt. Sosem találkozott Shackletonnal, de – mint mindenki a Déli-Georgián – tudta, hogy 1914-ben onnan hajózott ki az *Endurance*… mely legénységével együtt minden bizonnyal odaveszett a Weddell-tengeren.

Ám ebben a pillanatban nagyon messze jártak a gondolatai Shackletontól és a szerencsétlen sorsú Birodalmi Transzantarktisz-expedíciótól. Hosszú nap állt mögötte. Reggel hét óta talpon volt, most pedig délután négy is elmúlt, és Andersen fáradt volt. A dokkon állva éppen azt felügyelte, ahogy emberei kirakodnak egy csónakot.

Egyszer csak kiáltást hallott, és felpillantott. Két, tíz-tizenegy éves, rohanó fiúra lett figyelmes; a gyermekek szemlátomást nem játszottak, hanem rémülten futottak valami elől. Andersen három lassan, vánszorogva közeledő férfialakot látott felbukkanni mögöttük.

Nem értette. Kétségkívül idegenek voltak, de ez korántsem volt olyan furcsa, mint az, hogy nem a dokkok felől közelednek, ahol hajójuk kiköthetett, hanem a hegyek, a sziget belseje felől. Ahogy közelebb értek, látta, hogy mindhármuknak bozontos szakálla van és az arcuk majdnem teljesen fekete; szemük szinte világított benne. Hajuk csaknem a vállukig ért, mint a nőknek, de merevnek és filcesnek látszott. Ruházatuk is különös. A tengerészek közkedvelt pulóvere és csizmája helyett a három idegen mintha csuklyás zubbonyt viselt volna, bár a megtépázott öltözékről ezt nehéz lett volna pontosan megállapítani.

Közben a munkások is abbahagyták a kirakodást, minden szem a közeledő idegenekre szegeződött. A művezető előrelépett, hogy üdvözölje őket. A középső férfi szólalt meg elsőként, angolul:

– Elvezetne minket Anton Andersenhez? – kérdezte halkan.

A művezető megrázta a fejét. Anton Andersen már nincs Stromnessben, magyarázta. Most Thoralf Sorlle vezeti a feldolgozóüzemet.

Az angol mintha megörült volna.

– Nagyszerű – biccentett. – Jól ismerem Sorllét.

Andersen Sorlle házához vezette őket, amely körülbelül százméternyire

volt. A mólón dolgozó munkások mind abbahagyták a munkát, és döbbenten bámulták a dokkoknál felbukkant három idegent. Az út mentén végig bámészkodók álltak, kíváncsian figyelve a művezetőt és a három jövevényt.

Andersen bekopogott az igazgató ajtaján, és kisvártatva maga Sorlle nyitott ajtót. Ingujjban volt, és még mindig csinos, peckes bajuszt hordott.

A három férfi láttán hátrahőkölt, és hitetlenkedve meredt rájuk. Egy darabig döbbenten állt, szóhoz sem jutott.

– Kicsodák maguk? – bökte ki végül. A középső alak előrelépett:

– Shackleton vagyok – felelte nyugodtan.

Újra döbbent csend támadt. Egyes szemtanúk szerint Sorlle elfordult, hogy elrejtse könnyeit.

EPILÓGUS

Azóta is csak egyetlen csapatnak sikerült átkelnie a Déli-Georgián.[29] Csaknem negyven évvel később, 1955-ben brit térképészek szánták rá magukat, Duncan Carse vezetésével. A csapat hivatásos hegymászókból állt, és minden szükséges felszereléssel rendelkezett. Azonban még így is roppant veszélyesnek találták útjukat.

1955 októberében, amikor Carse még a helyszínen tartózkodott, azt írta, hogy két útvonalon lehet átkelni a szigeten: a „fenti" és a „lenti" úton.

„Nincsenek messze egymástól – írja Carse –, a közöttük lévő távolság sehol sem haladja meg a 15 kilométert; nehézség tekintetében azonban össze sem lehet hasonlítani őket.

Ma már könnyedén, ráérősen tesszük meg az utat. Edzettek vagyunk, szánjaink, sátraink vannak, bőséges élelmünk és sok időnk. Új utat is törünk, de úgy, hogy semmi sem sürget, és csak az újdonság öröme ösztönöz. Eldönthetjük, milyen veszélyeket vállalunk, de csak az előre felbecsülhető kockázatot fogadjuk el. Sikerünkön nem múlik senki másnak az élete – legfeljebb a miénk. Mi a fenti utat választjuk.

Ők – Shackleton, Worsley és Crean – a lenti úton mentek.

Nem tudom, hogyan sikerült nekik, hacsak nem úgy, hogy sikerülnie kellett – három férfinak az Antarktisz hőskorából, 15 méternyi biztosítókötéllel és egy kis ácsszekercével."

Ami kényelemmel a bálnavadásztelep csak szolgálhatott, azt mind Shackleton, Worsley és Crean rendelkezésére bocsátották.

Mindenekelőtt egy hosszú fürdőzés fejedelmi gyönyörében volt részük, amit alapos borotválkozás követett. Aztán új ruhát kaptak a telep raktárából.

Aznap este, a kiadós vacsora után, Worsley felszállt a *Samson* nevű bálnavadászhajóra, és elindult a sziget túloldalára, a Peggotty Táborba, ahol McNeish, McCarthy és Vincent várakoztak. A *Samson* másnap reggel érkezett meg a King Haakon-öbölbe. Kevés ismeretes a találkozás körülményeiről, de annyi igen, hogy a három hajótörött először nem ismerte meg Worsleyt, aki tökéletesen megváltozott a fürdő és a borotválkozás

következtében, tiszta ruházatáról nem is beszélve. McNeish, McCarthy és Vincent felszállt a bálnavadászhajóra, és a *Cairdet* is beemelték. A *Samson* másnap, május 22-én érkezett vissza Stromnessbe.

Időközben Shackleton elintézte, hogy rendelkezésére bocsássanak egy jó nagy, fából épített bálnavadászhajót, a Southern Skyt, amellyel visszatérhet az Elefánt-szigeten maradt társaiért.

Aznap este afféle kezdetleges fogadást rendeztek tiszteletükre egy „nagy teremben, amely tele volt kapitányokkal, másodkapitányokkal, tengerészekkel és gomolygó pipafüsttel", mint Worsley írta. Négy ősz hajú, norvég hajóskapitány, négy veterán lépett elő. Szószólójuk elmondta – norvégül, amit Sorlle tolmácsolt angolul –, hogy negyven évig járták a déli-sarki tengereket, és most meg akarják szorítani azoknak a férfiaknak a kezét, akik egy 6 és ½ méter hosszú, nyitott csónakkal képesek voltak eljutni az Elefánt-szigetről a Drake-átjárón át Déli-Georgia szigetére.

Ekkor mindenki felállt a teremben, és a négy öreg kapitány sorra kezet fogott Shackletonnal, Worsleyval és Creannel, melegen gratulálva nekik a rendkívüli teljesítményhez.

A bálnavadászok általában szakállasak voltak, vastag pulóvert és tengerészcsizmát viseltek. Formaságnak nyoma sem volt, nem mondtak beszédet. Kitüntetéseket sem osztottak – a cserzett tengeri emberek csak szívből jövő csodálatukat adhatták ajándékba egy olyan tettért, amelyet igazából talán csak ők tudtak értékelni. Őszinteségük egyszerű, de mélységes ünnepélyességgel ruházta fel az eseményt. A későbbi megtiszteltetések – pedig számos akadt – egyike sem ért fel az 1916. május 22-ivel, ott, Déli-Georgia szigetén, a düledező raktárhelyiségben, míg odakint bomló bálnatetemek bűzét hordta a szél, amikor egyenként előléptek a déli tengerek bálnavadászai, és szótlanul kezet ráztak Shackletonnal, Worsleyval és Creannel.

Másnap reggel, alig hetvenkét órával azután, hogy leereszkedtek a hegyekből Stromnessbe, Shackleton és két társa elindultak az Elefánt-szigetre.

Ezzel megkezdődött a mentési kísérletek három hónapnál tovább tartó, őrjítő sorozata, melynek során az Elefánt-szigetet övező zajló jég rendre meghiúsított minden próbálkozást; mintha eltökélte volna, hogy nem lesz mentőhajó, amely megközelítheti a szigetet.

A *Southern Sky* alig három nappal indulása után jeges övezetbe jutott, és egy hét múlva arra kényszerült, hogy visszatérjen a Déli-Georgiára. Tíz nappal később azonban Shackleton elérte, hogy az uruguayi kormány kölcsönadja neki az *Instituto de Pesca No. 1* nevű kis felderítőhajót, hogy másodszor is megkísérelje az Elefánt-szigeten várakozó emberek megmentését. Hat nap elteltével súlyos sérülésekkel bukdácsolt haza a hajó, miután Shackleton hiába próbálta áttörni vele a sűrűsödő jégmezőt.

Harmadszorra az *Emma* nevű, fából épült, rozoga szkúnert bérelte ki. Három hétig volt oda vele, de mindvégig az kötötte le szinte valamennyi energiáját, hogy a hajó működőképes maradjon; mentésre nemigen gondolhatott. Az *Emma* sosem tudta 150 kilométernél jobban megközelíteni az Elefánt-szigetet.

Augusztus 3-a volt, majdnem három és fél hónap telt el azóta, hogy a *Caird* elindult a Déli-Georgiára. Shackleton minden sikertelen mentési kísérlet után egyre zaklatottabb lett, olyannyira, hogy Worsley meg is jegyezte, soha nem látta ilyen ingerlékenynek. Shackleton szívósan bombázta az angol kormányt, hogy küldjenek végre egy megfelelő hajót, amely képes áthatolni a jégen. Nagy sokára híre ment, hogy a *Discovery*, amely annak idején, 1901-ben, Scottot vitte az Antarktiszra, végre elindult Angliából. De érkezéséig még hetek voltak hátra, Shackleton pedig egyáltalán nem volt olyan hangulatban, hogy ölbe tett kézzel üljön és várjon.

A chilei kormányhoz fordult tehát, hogy használatba vehessen egy öreg tengerjáró vontatóhajót, a *Yelchót* Megígérte, hogy nem viszi jégbe, mert kétséges volt, mennyire állja az acéltestű építmény az időjárás viszontagságait – főleg pedig a jeget. Megkapta az engedélyt, és a Yelcho augusztus 25-én útnak indult. Ezúttal melléje szegődött a szerencse.

Öt nappal később, augusztus 30-án, Worsley ezt írta a fedélzeti naplóba: „Reggel 5.25. teljes gőzzel…[de.] 11.10… már halványan látszik a szárazföld. Jégdarabok, jégsziklák & szétmorzsolt jéghegyek közt fűzzük át magunkat. Du. 1.10. Délnyugatra látni a tábort…”

Az Elefánt-szigeten tanyázó huszonkét hajótörött számára augusztus 30-a ugyanúgy kezdődött, mint bármely más nap. Napkeltekor tiszta, de hideg idő volt, ami szép napot ígért. Nem sokkal később azonban sűrű felhőtakaró vonult az égre, a táj ismét elkomorult, és – mint Orde-Lees írja – „áthatotta az a súlyos búskomorság, amelyhez most már annyira hozzá vagyunk

szokva”.

Ahogy más napokon is, egyenként felmásztak a kilátónak kinevezett sziklára, hogy megbizonyosodjanak róla, most sincs hajó a láthatáron. Már rég nem reménykedve, hanem puszta megszokásból tették meg naponta ugyanazt az utat. Afféle szertartássá vált; különösebb várakozás nélkül másztak fel a kilátóra, és kiábrándultság nélkül tértek vissza a kunyhóba. A *Caird* négy hónapja és hat napja indult el, és valójában már senki sem bízott benne, hogy Shackleton és társai túlélték a Déli-Georgiába vezető utat. Csak idő kérdése volt, mikor vág neki a *Wills* a Deception-szigetre vezető, kockázatos útnak.

Reggeli után nekiláttak havat lapátolni a kunyhó körül. Valamivel később azonban beállt az apály, ezért felfüggesztették a hólapátolást, hogy kis tapadókagylókat gyűjtsenek a parton; mostanában viszonylag szép számmal találtak ilyeneket a földnyelv környékén. Aznap Wally How volt a szakács: fókagerinclevest készített, amiért valósággal rajongtak mindannyian.

A leves háromnegyed egy felé készült el; mindannyian a kunyhóban gyűltek össze, kivéve Marstont, aki a kilátóra ment, hogy vázlatrajzokat készítsen.

Néhány perc múlva hallották, hogy Marston futólépésben közeledik, de senki sem törődött vele különösebben; valószínűleg csak elkésett az ebédről. Aztán a kunyhóba benézve olyan elfúlt, indulatos hangon mondott valamit Wildnak, hogy többen azt hitték, kötözködik.

– Nem kellene füstjelzéseket adnunk? – kérdezte végül. Egy pillanatig csönd volt, aztán egyszerre fogta fel mindenki, miről beszél.

„Még mielőtt bárki válaszolhatott volna – jegyezte fel Orde-Lees –, mindannyian a kijárat felé tódultunk, egymás hegyén-hátán, fókaleveses tálkákon keresztül, mindenki a kijárat felé csörtetett, amely azonnal darabokra szakadt, és mindazok, akik nem fértek ki az ajtón, a »falon« – vagy ami megmaradt belőle, azon át – rohantak ki.”

Volt, aki csizmát húzott – mások nem törődtek ilyen aprósággal. James fordítva húzta föl a csizmáját.

Igen, alig egy mérföldnyire a parttól egy kis hajó várakozott.

Macklin felrohant a kilátóra; már útközben letépte magáról a börberikabátot, majd felkötötte a zászlórúdként szolgáló evező kötelére, de csak félig-meddig tudta felhúzni, mert a kötél elakadt. (Shackleton később

elmondta, hogy amikor megpillantotta a félárbocra húzott kabátot, elszorult a szíve, mert azt hitte, azt jelzi, hogy már nem mindenki él.)

Hurley összekotort annyi sást, amennyit csak bírt, rátöltött egy kevés fókazsírt és a még megmaradt tíz liter paraffinolajat. Nehezen gyulladt meg, de végül robbanásszerűen lángra kapott – csak éppen nagyobb volt a lángja, mint a füstje.

Nem baj: a hajó valóban feléjük tartott.

Wild lement a partra, és onnan jelezte a csónak kikötéséhez legalkalmasabb helyet. How pedig felbontott egy doboz kincset érő kétszersültet, és körbekínálta. Kevesen vettek belőle; még a ritka csemege sem vetekedhett a sorsdöntő pillanat izgalmával.

Macklin visszament a kunyhóba, vállára emelte Blackborót, és kivitte a partra Wild mellé, egy sziklára, ahonnan ő is tanúja lehetett a hihetetlen látványnak.

A hajó néhány száz méterre megközelítette a partot, majd megállt. A szigetlakók látták, amint leengednek róla egy csónakot. Négyen szálltak be, majd nyomukban egy zömök, szögletes vállú férfialak, akit nagyon is jól ismertek – Shackleton. Ujjongó kiáltozásban törtek ki. A parton állók körében akkora volt az izgalom, hogy sokan abba sem tudták hagyni a görcsös kuncogást.

Néhány perc múlva már elég közel ért a csónak, és hallani lehetett Shackleton hangját.

– Mindenki jól van? – kiáltotta.

– Mindenki! – válaszolták kórusban a partról.

Wild kalauzolta a csónakot a sziklák között, de a part menti jég miatt nem lehetett igazán kikötni; a csónak a parttól 1-2 méterrel állt meg.

Wild unszolta Shackletont, hogy szálljon ki, és tekintse meg a kunyhót, amely négy hosszú hónapon át a menedékük volt. Shackleton mosolygott ugyan és nyilván meg volt könnyebbülve, de látszott rajta, hogy máris indulni akar. Elhárította tehát Wild ajánlatát, és sürgette az embereket, hogy szálljanak be gyorsan.

Nem kellett sokat nógatni őket. Egymás után ugráltak be a kövekről, gondolkodás nélkül hátrahagyva számtalan személyes tárgyat, amelyet még egy órával korábban is nélkülözhetetlennek tartottak volna.

A csónak átadta első terhét a *Yelchó*nak, aztán újból fordult.

Worsley mindvégig elszorult torokkal figyelt a hajóhídról.

Végül ezt jegyezte be a naplóba: „2.10. Minden rendben! Végre! 2.15. Teljes gőzzel előre.”

Macklin ezt írta: „A fedélzeten maradtam, hogy lássam eltűnni az Elefánt-szigetet… Hosszú ideig láttam szélben csapkodó börberimet a domboldalon – a sirályok és pingvinek ámulatára még sokáig fog ott repkedni, míg egyik régi barátunk [a szélvihar] ízekre nem tépi.”

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Sosem tudtam kellőképp kifejezni hálámat mindazoknak, akik ennek a vállalkozásnak részesei voltak. Következzék itt ábécérendben azok neve, akiknek feltétlenül köszönettel tartozom:

William Bakewell, Dukes, Michigan állam.

Charles W. Ferguson, Chappaqua, New York állam.

Margery és James Fisher (Northhampton, Anglia), a Shackleton and the Antarctic (Shackleton és az Antarktisz) című könyv szerzőpárosa, akik nagylelkűen a rendelkezésemre bocsátották annak az anyagnak a java részét, amelynek alapján megírták Shackleton kitűnő és alapos életrajzát.

Charles G. Green, Hull, Anglia.

Lionel Greenstreet hajóparancsnok (Brixham, Anglia), mindenekelőtt a sok velem töltött óráért, valamint azért, mert nagylelkűen megengedte, hogy két módfelett részletes naplóját felhasználjam, és mert több kérdésemre levélben is válaszolt.

Miss Evelyn Harvey, New York City, türelmes kritikájáért és éleslátó tanácsaiért.

Walter How, London, Anglia.

Dr. Leonard D. A. Hussey, Chorley Wood, Hertfordshire, Anglia, aki rendkívül sok információval segített, személyesen és levélben egyaránt.

Miss Joan Ogle Isaacs Londonból, aki hosszú heteken át folytatott kutatásokat a társaságomban.

Dr. Reginald W. James, Fokváros, Dél-Afrika.

AJ. Kerr, Ilford, Essex, Anglia.

James Marr, Surrey, Anglia, aki a rendelkezésemre bocsátotta Frank Worsley *Caird*en vezetett naplóját, amiért különösen hálás vagyok.

A McGraw-Hill Könyvkiadó szerkesztői, kiváltképp ifj. Edward Kuhn.

Dr. J. A. McIlroy, Aberystwyth, Wales.

Miss Edna O'Brien, Scarborough, New York állam.

Murice T. Ragsdale, Chappaqua, New York állam, aki olvasta kéziratomat és bölcs tanácsokkal látott el.

Néhai Miss Cecily Shackleton, aki halála előtt engedélyezte, hogy felhasználjam édesapja naplóját és számos más személyes iratát.

A Scott Polar Institute (Cambridge, Anglia), melynek jóvoltából a következő kéziratokat bocsátották rendelkezésemre:

1. Frank Worsley *Endurance*-naplója, 1914-1916 (S.P.R.I. ms 296).

2. Frank Worsley *James Caird*- (navigációs) naplója, 1916. április-május (S.P.R.I. ms 297).

3. R. W. James naplói (S.P.R.I. ms 370)

4. T. H. Orde-Leesnek az *Endurace*-expedícióról szóló vázlatos beszámolója (S.P.R.I. ms 293). Gépelt kézirat.

Különösen hálás vagyok Harry G. R. Kingnek és Miss Ann M. Savoursnak a Scott Polar Institute-ból, amiért temérdek időt áldoztak rám, és oly nagy érdeklődéssel követték ennek a könyvnek az alakulását.

Arnt Weggernek, a norvégiai sandefjordi Framnaes hajóépítő vállalattól, valamint Lars Christensennek, Aanderud Larsennek, Mathias Andersennek és sok más sandefjordi személynek, akik elláttak az *Endurance*-szed kapcsolatos tervrajzokkal, képekkel és minden egyéb hasznos információval, valamint tájékoztattak a Déli-Georgia-szigetről.

Sir James Wordie-nek (Cambridge, Anglia).

Végül szeretnék külön is kiemelni három személyt, akiknek köszönettel tartozom.

Az első Paul Palmer (Ridgefield, Connecticut), akinek a lelkesedése, bátorítása és segítsége nélkül sosem íródott volna meg ez a könyv.

A második dr. Alexander H. Macklin (Aberdeenshire, Skócia), aki iránt nem is tudom méltóképp kifejezni a hálámat. Nem csupán a saját és mások naplóját bocsátotta rendelkezésemre, hanem az elefánt-szigeti csónakútról is részletesen beszámolt. Segítőkészsége, tárgyilagossága, kiváltképp pedig türelme egyetlenegyszer sem hagyta cserben mindazon hónapok során, amíg számtalan kérdésemre válaszolt. Sokkal gyakrabban kértem a segítségét, mint ahányszor szabad lett volna.

Végezetül köszönetet mondok feleségemnek, akinek segítő támogatása jóval meghaladta a kötelesség szokványos határait.

ERNEST SHACKLETON LEGENDÁS ANTARKTISZI EXPEDÍCIÓJA

Az 1914-es brit Birodalmi Transzantarktisz-expedíció tagjai, miután hajójuk elsüllyedt, hónapokig sodródtak kilátástalanul a jégtáblákon, míg mentőcsónakjaikkal viszontagságos tengeri út után megmenekültek. A szerző, ALFRED LANSING az expedíció még életben levő tagjaival 1959-ben folytatott interjúk, a fennmaradt naplók és feljegyzések alapján írta meg lebilincselően izgalmas dokumentumregényét. A lélegzetelállító történet – melyet az expedíció ausztrál fotósának, Frank Hurleynek szenzációs felvételei egészítenek ki – az emberi tudásvágy, elszántság és akaraterő megrázó erejű szimbóluma.

Kevés olyan expedíciós beszámolót olvastam, amely annyira részévé tudott tenni az eseményeknek, mint A DÉLI-SARK FOGLYAI. *Éreztem közben a süvítő szél metsző hidegét, hallottam a jég ropogását, a hajótest utolsó recsenéseit... Hiteles, emberi, megrázó... Köszönöm, hogy olvashattam.*

GÁL JÓZSEF,
a *Szent Jupát* és az *Equator* kétszeres földkerülő vitorlázója

•

A felfedezések hőskorának klasszikus értékű műve, magával ragadó történet.

SATURDAY REVIEW

ERNEST SHACKLETON (1874–1922) ír Antarktisz-kutató többször is sikertelenül próbálta elérni a Déli-sarkot. Nevét elsősorban mégsem kudarcai, hanem kimagasló vezetői képességei, mélységes embersége és rendíthetetlen akaratereje őrizte meg az utókor számára. Az ő érdeme, hogy 1914-es expedíciójának – melyről *South* (Dél) címmel 1919-ben tette közzé visszaemlékezéseit – minden tagja megmenekült.

FOTÓ: ROYAL GEOGRAPHICAL SOCIETY, LONDON

ISBN 963 530 675 X

1000 Ft

PARK KIADÓ

Megjegyzések

[←1]

A tengeraljzathoz fagyott, vastag tengeri jégtömeg, más néven jégpad. A legnagyobb selfjég az Antarktiszon van (Ross-jég), területe hozzávetőleg megegyezik Franciaországéval. (A szerk.)

[←2]

Robert F. Scott (1868-1912) brit tengerésztiszt és felfedező, az 1911-ben a Délisarkra indított híres, de tragikus kimenetelű expedíció vezetője. Hátrahagyott naplója megrázó olvasmány. (A szerk.)

[←3]

Roald Amundsen (1872-1928) norvég sarkkutató. 1909-ben tervbe vette az Északi-sark meghódítását. Erre az útra F. Nansen régi hajóját, a Framot szerezte meg. Indulása előtt értesült arról, hogy Róbert Peary már elérte az Északi-sarkot és Róbert Scott déli-sarki expedíciót szervez. Tervét megváltoztatva a Délisark felderítésére indult, és 1911. dec. 15-én – négy héttel Scott előtt – elsőként el is érte. 1928-ban repülőgépével eltűnt a Barents-tenger felett. (A szerk.)

[←4]

A Ross-tengeri segédcsapat A. E. Mackintosh vezetésével az Aurora fedélzetén el is jutott az öbölig, és Shackletonék számára egészen a 83° 30’ déli szélességi fokig több ponton rakott le utánpótlást. A csoport 3 tagja a visszaút során meghalt.

[←5]

Sir Douglas MawsOn (1882-1958) ausztrál geológus és felfedező, antarktiszi útjaival (1907, 1911-1914, 1929-1931) szerzett magának hírnevet. Kutatásai alapján formálhatott jogot magának Ausztrália kb. 6,5 millió km2-nyi területre a déli kontinensen. Részben ő írta és szerkesztette az ausztrál-új-zélandi Antarktisz-expedíciók 22 kötetes beszámolóit. (A szerk.)

[←6]

Három-hat árbocos vitorlás hajó, előárbocán kereszt-, a többi árbocon hosszvitorlákkal. Vázlatos rajzát lásd a 17. oldalon.

[←7]

Keskeny, hosszú, két-vagy háromárbocos vitorlás.

[←8]

A továbbiakban a szövegben szereplő angolszász mértékegységeket átszámítottuk (kivételt a naplóbejegyzések és a hajó méreteivel kapcsolatos szövegek képeznek, ahol az eredetit is megtartottuk). Viszonyításul: 1 angol láb=30,48 cm. 1 hüvelyk=2,54 cm. Az Endurance hossza tehát megközelítőleg 44 m, szélessége 7,5 m volt. (A szerk.)

[←9]

Bár Shackleton 67 000 dollárért vásárolta az Endurance-t, manapság a Framnaes hajógyár 700 000 dollár alatt nem építene hasonló hajót; becsléseik szerint a költségek az egymillió dollárt is elérhetik.

[←10]

Fridtjof Nansen (1861-1930) norvég felfedező, sark-és óceánkutató. Az Északi-sarkvidékre két felfedezőutat tett (1888, 1895-96). Különleges hajója, a Fram (Előre) saját elképzelései szerint épült meg, és ma Oslo egyik szigetén látható. (A szerk.)

[←11]

Északi eredetű szánhúzó kutya, sarki kutya.

[←12]

Núnez de Balboa (1475-1517) spanyol hódító 1513-ban átkelt a Tehuantepeci-földszoroson (a mai Panama területén), és felfedezte a Csendes-óceánt.

[←13]

A Torricelli-féle higanyos barométer higanyoszlop-magassága coll egységben leolvasva. 1 coll=25,4 mm.

[←14]

A Torricelli-féle higanyos barométeren leolvasható átlagos légnyomásérték 29,92 Hginch=750 Hgmm.

[←15]

Egyárbocos, kisméretű vitorlás hajó.

[←16]

Hajók és repülőgépek helymeghatározására használt, különleges szerkezetű rugós óra.

[←17]

Más néven szemtükör – a szem belsejének és a szemfenéknek a vizsgálatára szolgál.

[←18]

Eredeti jelentésében az észak-amerikai indiánoknak szárított húsból készített, tartósított eledele. De így nevezik a tartalék élelemnek szánt hasonló készítményeket is (alkotóelemei: szárított marhahús, liszt, melasz és marhafaggyú). (A szerk.)

[←19]

19. századi piroslámpás negyed a londoni kikötőben.

[←20]

Skót újév.

[←21]

Adolphous Greely (1844-1935) amerikai sarkutazó az Északi-sarkvidéken töltötte az 1881-1884 közötti éveket. Huszonnégy fős csapatából tizenheten haltak éhen, mert nem talált rájuk a megmentésükre indult hajó.

[←22]

Szélőrület, helyesen: anemománia.

[←23]

James valami oknál fogva elhagyta az idézett szólás második felét: „…Isten végez.”

[←24]

Az Antarktika a Délisarkvidék (az Antarktisz) szárazföldi része. Az Antarktisz fogalom magában foglalja a sark környéki tengereket és szigeteket is, míg az Antarktika maga a kontinens. Ez Földünk legmagasabb kontinense, tengerszint feletti magassága kb. 2000 m, kétszerese az utána következő Ázsiáénak. (A szerk.)

[←25]

A könyv írásának időpontjában (1959).

[←26]

Alfréd Tennyson: Királyidülek, Arlhur távozása (XII. idill; Nemes Nagy Ágnes fordítása). (A szerk.)

[←27]

Részlet a Rege a vén tengerészről című versből (Szabó Lőrinc fordítása). (A szerk.)

[←28]

A könyv írásának idején.

[←29]

A könyv írásának idején.